

M HKA 2013

Jaarverslag

Inhoud

1	INLEIDING	8
2	AFDELINGSNIEUWS	14
2.1	PRESENTATIE	
2.1.1	Programming	
2.1.2	Cinema Zuid	
2.2	ABCD	
2.2.1	Archiefwerking	
2.2.2	Bibliotheek	
2.2.3	Collectiebeheer	
2.2.4	M HKA_Ensembles	
2.3	PUBLIEKSWERKING	
2.3.1	Communicatie	
2.3.2	Bemiddeling	
2.4	ONDERSTEUNING	
2.4.1	Financiën en HR-beleid	
2.4.2	Organisatie en beleid	
2.4.3	Gebouw M HKA en Panamarenkoku	
2.4.4	Evaluatie Structuur en Personeel	
2.4.5	M HKA Cyclus	
2.4.6	Veiligheid en welzijn op het werk	
2.4.7	Raad van Bestuur: samenstelling en werking	
3	SOCIAAL-ECONOMISCH VERSLAG	50
3.1	Omzet (uitgaven versus inkomsten)	
3.2	Personeel	
3.3	Werkingskosten	
3.4	Groei subsidies en toelagen	
3.5	Kunstenaars	
4	VERWERVINGEN - BRUIKLENEN 2013	56
4.1	Aankopen 2013	
4.2	Schenken 2013	
4.3	Werken in bruikleen aan het M HKA	
4.4	Bruiklenen 2013	
4.4.1	Langdurige bruiklenen	
4.4.2	Tijdelijke bruiklenen	
5	BEZOEKERSAANTALLEN 2011-2012-2013	76
5.1	Overzicht bezoekersaantallen 2011-2012-2013	
5.2	Bezoekcijfers extra muros projecten 2013	
5.3	Aantal bezoekers per tentoonstelling	
5.4	Zaalverhuur zonder bezoek aan tentoonstelling	
6	M HKA TENTOONSTELLINGEN	82
6.1	Optimundus - Jos De Gruyter & Harald Thys	
6.2	Kerry James Marshall - Schilderijen en zo	

7	M HKA COLLECTIETENTOONSTELLINGEN	88
7.1	Collectie XXXII – Persoonlijkheidstest	
7.1.1	The Book Lovers	
7.2	Collectie XXXIII – Het karakter van een collectie	
7.2.1	Heropening <i>Skyspace</i> van James Turrell	
7.2.2	The Public Linguistic Poem – Alain Arias-Misson	
7.3	Collectie XXXIV – Meetings Points 7 – Tienduizend listen en honderdduizend trucs	
8	LONELY AT THE TOP	98
8.1	Moments on Moments	
8.2	Vrielynck Collectie #3: David Blair	
8.3	MUHKADEMIE	
9	M HKA FE PRESENTATIES	104
9.1	Eénminuutvideo's	
9.2	Kunstwerk van de maand	
10	EXTRA MUROS	108
10.1	Visite	
11	L'INTERNATIONALE: een nieuwe culturele kaart van/voor Europa	112
12	EVENEMENTEN	116
12.1	Structurele evenementen	
12.1.1	Art's Birthday	
12.1.2	Time Canvas X	
12.2	Occasionele evenementen	
12.2.1	Video-presentatie van kunstenaar Thomas Bogaert	
12.2.2	Boekvoorstelling 'La Chambre de Tania'	
12.2.3	VI th PA/Per View Art Book Fair@WIELS	
12.2.4	Non-Collectables	
12.2.5	Performance: How to Make a Mask door Pedro Barateiro	
12.2.6	Opening Helena Sculpture van Vaast Colson	
12.2.7	Lezingen en debat – Institutional Attitudes: Kunstinstituties in een vlakke wereld	
12.2.8	MUKA Prints	
12.2.9	Art As Generator of Change in Society	
12.2.10	Workshop/Lezing 'What happens when the artwork becomes a novel?'	
12.3	Evenementen Bemiddeling	
12.3.1	Erfgoed – Thema: Stop de tijd!	
12.3.2	Museumnacht	
12.3.3	Museumnocturne voor het onderwijs	
12.3.4	Kunstendag voor kinderen	

13	PUBLICATIES	128
13.1	Flankerende publicaties	
13.1.1	Optimundus M HKA	
13.1.2	Het karakter van een collectie	
13.1.3	Kerry James Marshall – Schilderijen en zo	
13.1.4	Meeting Points 7: Tienduizend listen en honderdduizend trucs	
13.2	Andere publicaties	
13.2.1	Ensembles. A Way to Approach Art Today (2 ^e CAHF-boek)	
13.2.2	Institutional Attitudes – Instituting Art in a Flat World (Pascal Gielen)	
13.2.3	L'Internationale – Post-War Avant-Gardes Between 1957 and 1986	
13.3	Tijdschriften	
13.3.1	Afterall	
13.3.2	E-flux	
14	ARTtube	134
15	CINEMA ZUID	138
15.1	Filmhistories	
15.2	Reeksen	
15.3	Off-Stream	
15.4	Re-Run	
15.5	Matinees	
15.6	Zazie op Zondag	
15.7	Te Gast	
15.8	Evenementen	
15.9	De zomer van Cinema Zuid	
15.10	Het filmeducatief aanbod van Cinema Zuid	
15.11	Bemiddelings- en communicatieinstrumenten	
15.12	Samenwerkingen	
15.13	Persaandacht	
16	EXTERNE WAARDERING	150
16.1	Vragen aan de instelling en medewerkers	
16.2	Buitenlandse werkopdrachten	
16.3	Bezoek aan toonaangevende kunstmanifestaties en tentoonstellingen in binnen- en buitenland	
16.4	Opleidingen en leermogelijkheden binnen en buiten de instelling	
17	ORGANOGRAM	160
18	SEMI-VASTE MEDEWERKERS M HKA	164
18.1	PWA-medewerkers	
18.2	Jobstudenten	
18.3	Vrijwilligers	

19	VRIENDEN VAN HET M HKA	172
20	BEDRIJVENCLUB	184
21	NOCTURNES EN VERHUUR ACCOMMODATIE	194
22	FOTOCREDITS	200

1 Inleiding

Na een inhoudelijk bevredigend, maar organisatorisch moeilijk en financieel verlieslatend 2012, werd de organisatie in 2013 opnieuw op de rails gezet. Al moest het museum starten zonder zakelijk directeur, het M HKA zou het jaar toch kunnen afsluiten met een batig saldo. In april kwam Els Verhaegen, de nieuwe afdelingsverantwoordelijke publiekswerking, zich bij het team vervoe-gen, en in mei was het team opnieuw op kruissnelheid met het aantreden van Dieter Vankeirsbilck als zakelijk directeur.

De organisatie kreeg in 2013 grote aandacht. Op de tactische vergadering werd een systeem van projectevaluaties ingevoerd. Er werd een management-team geïnstalleerd om de organisatorische effectiviteit te bewaken en te verhogen, en om snel probleemoplossend te kunnen werken. Er zijn de eerste stappen gezet naar een *project office*, dat een aantal onvolkomenheden in de projectwerking moet opvangen door een budgetsysteem, projectbegrotingen, de operationalisering van sponsoring, subsidies en coproducties, contracten en een goede planning. In 2014 wordt dit verder uitgebouwd, maar de eerste resultaten waren al zichtbaar in 2013, met twee tentoonstellingen waarvan het M HKA de hoofdproducent was. Vooral voor *Kerry James Marshall – Schilderijen en zo* werd voor drie vijfde aan externe middelen gevonden op een totaal-budget van meer dan een half miljoen euro, en dat met een organisatorische complexiteit waar het M HKA enkele jaren geleden zelfs niet aan kon denken.

In 2013 bleek reeds dat de pas onderhandelde en goedgekeurde nieuwe sector-CAO een financiële impact zou hebben op het M HKA. De gevolgen hiervan zullen in 2014 structureel moeten worden opgevangen.

De accentverschuiving in de programmering werd verder doorgezet met twee belangrijke monografische projecten van kunstenaars die beide *artist's artists* zijn; algemeen door kunstenaars gerespecteerde kunstenaars, maar nog niet met een brede publieksbekendheid. Kerry James Marshall kreeg de grootste internationale aandacht. De kunstenaar uit Chicago kreeg in het M HKA zijn grootste overzichtstentoonstelling tot op heden — of eerder: gaf die tentoonstelling aan het M HKA, want Marshall is een van die kunstenaars die zijn carrière altijd bewust heeft getemporiseerd. Het M HKA vond in de loop van het pre-productieproces vlot andere partners voor dit bijzondere overzicht van een schilder die ook veel meer doet dan louter schilderen. De publieke positie van Marshall is in steile opgang; sindsdien werd hij adviseur van de Amerikaanse president Obama, kreeg hij de prestigieuze Duitse *Wolfgang Hahn Preis*, engageerde de topgalerie David Zwirner zich voor hem, en werd een Amerikaanse retrospectieve vastgelegd die er langs de topmusea zal toeren.

De tweede tentoonstelling van deze aard, *Optimundus* van Jos De Gruyter & Harald Thys, was minder een brede publiekstrekker, maar betekende toch ook een belangrijke stap in het zichtbaar worden van hun oeuvre. Ook in hun geval kwam er een internationaal vervolg aan de tentoonstelling.

De tentoonstellingswerking was dus ambitieus en succesvol. 2013 was ook het jaar waarin de internationale roep van het M HKA onder andere daardoor nog verder werd versterkt.

Naast het verder mee uitgeven van het Anglo-Amerikaanse tijdschrift *Afterall* — dit jaar met schijnwerpers op onder anderen Lili Dujourie en David Claerbout — werd de internationale werking ook bepaald door het in werking treden van het internationale samenwerkingsverband *L'Internationale*. Eerder was dit ook al een netwerk, en die fase werd gedocumenteerd door een bij JPRingier uitgegeven boek over de naoorlogse avant-gardes. Nu komt daar de ambitie bij om zich tot een confederatie te ontwikkelen, met naast de stichtende instellingen Moderna Galerija (MG, Ljubljana, Slovenië), ons eigen M HKA, Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA, Barcelona, Spanje) en Van Abbemuseum (VAM, Eindhoven, Nederland), nu ook Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía (MNCARS, Madrid, Spanje) en SALT (Istanbul, Turkije). Daarnaast zijn er nog vele andere structurele internationale samenwerkingen,

onder andere met een reeks Nederlandse instellingen, zoals de Vleeshal in Middelburg voor de collectie, en met enkele van de grote musea in Nederland voor het videokanaal ARTtube. Deze komen bovenop de punctuele acties, zoals de 261 werken uit de M HKA-collectie die dit jaar werden ingezet in 38 internationale tentoonstellingen — problematisch succesrijk. Daarnaast zijn er ook de productiesamenwerkingen waar het M HKA nu voor sommige projecten naar streeft, een belangrijke stap die de tentoonstellingswerking op niveau haalbaar maakt.

Desondanks lag het inhoudelijke zwaartepunt in 2013 nog elders. Ondanks de zeer beperkte capaciteit die de voogdijoverheid daarvoor ter beschikking stelde, heeft het M HKA het voorbije decennium voortdurend ingezet op het uitbouwen en articuleren van de collectie. 2013 mag gezien worden als het jaar van het afronden en zichtbaar worden van die inspanningen. Het meest spectaculair was het afronden — na zeven jaar werk — en het beperkt publiek openstellen van het koninginnenstuk van de collectie, het nulpunt ervan: het Panamarenkohuis in de Biekorfstraat. Een unieke artistieke habitus, de voedingsbodem voor de belangrijkste naoorlogse kunstenaar in Antwerpen, die ook als een groot *environment* kan worden gezien. Tegelijkertijd werd een verder doordacht en gedetailleerd collectiebeleidsplan opgesteld.

Tot slot werden de vele tijdelijke collectiepresentaties uit het voorbije decennium samengevat in een boek en een zomerpresentatie — een synthese van de kerncollectie — met verder kleine inhaalbewegingen op het vlak van behoud en beheer. Het collectieboek *Het karakter van een collectie* oogstte algemene lof. Na het collectieboek vijf jaar geleden — dat een eerste beeld beoogde van een collectie die sinds de jaren 1980 niet meer zichtbaar was — belichaamt dit boek een karakter. Het boek zelf is tegelijkertijd een *portal* naar de bredere informatie in het Ensembles-webplatform. Voor 200 basiskunstenaars uit de collectie zijn met dit project dus een reeks belangrijke stappen gezet.

Deze kerncollectie is nu helder bepaald. Het profiel is lokaal verankerd, maar reikt bewust globaal naar diverse kunsttradities met Eurazië als geografische focus. Het kan worden samengevat in drie woorden: ‘actie’ (in het verlengde van onder andere de happenings in Antwerpen in de jaren 1960), ‘beeld’ (vertrekkend van het beelddenken van kunstenaars zoals Luc Tuymans) en ‘maatschappij’ (met Luc Deleu als een Antwerps anker).

De meest uitzonderlijke aanwinst in 2013 was het *Dockers’ Museum*, het onafgewerkt gebleven magnus opus van Allan Sekula dat een wereldbeeld had moeten worden vanuit het standpunt van de dokwerker. Zowel de afgewerkte delen, als het nog niet uitgeklaarde materiaal zijn eigendom van het M HKA. Er verschijnt een internationaal gedragen boek en er zal universitair onderzoek worden uitgevoerd, waarbij het M HKA enkel het engagement van zijn mensen inzet, namelijk op gebied van *content management*.

Een tweede belangrijke versterking was de verwerving van het Panamarenko-archief van Paul Morrens, dat op aanvoeren van het M HKA werd aangekocht door de Vlaamse Gemeenschap binnen het kader van de sleutelwerkenregeling.

Het M HKA blijft prioriteit geven aan geleidelijke stappen in de *back office*-werking rond onderzoek en collectiebeheer. In 2013 kwam de volledige Adlib-catalogus met beeldende kunst gerelateerde boeken online op de M HKA-website, er werd gewerkt aan het vervolledigen van de titelbeschrijvingen, en de kunstenaarsboeken krijgen sinds dit jaar een afzonderlijke en geprofessionaliseerde behoud- en beheeraanpak.

Door dergelijke gerichte acties tracht het M HKA, ondanks de onderbezetting van het collectieteam, toch elk jaar stappen vooruit te zetten. Zo werd in 2013 de basisregistratie van collectiestukken uitgebreid met een reeks basisgegevens, startte een nulmeting van de conditie van de werken — die de

volgende jaren stapsgewijs zal worden voortgezet — en werden opnieuw een aantal belangrijke werken gerestaureerd.

De motor achter de collectiewerking is de Ensembles-inzet; een collectie die voortdurend herbekeken en herdacht wordt. Deze werking vond zijn weg naar de andere afdelingen van het museum en slaagt er nu in om gemaakte stappen vast te houden, zodat het beeld niet langer verschijnt en weer verdwijnt, maar in tegendeel dankzij de verschijning steeds verder verdiept en verrijkt wordt. Bemiddeling begon hierin een sleutelrol te spelen, waardoor het M HKA nu een *best case* wordt inzake ambitie om ook voor elke individuele bezoeker achtergrondinformatie ter beschikking te stellen.

Met de collectiegerelateerde tentoonstelling tijdens het najaar, *Meeting Points 7 – Tienduizend Listen en Honderdduizend Trucs*, werd een iets andere inzet uitgeprobeerd die een voorafspiegeling was van wat het M HKA de volgende jaren wil doen: tentoonstellingen die collectiegerelateerd zijn. Net zoals met de *Visite*-projecten — dit jaar in de Antwerpse Arenbergschouwburg en tijdens het kunstenparcours *Touching Textiles* in CC De Ververij in Ronse — wordt de collectie hiermee momentgebonden verder geactiveerd. Ze wordt een mix in een breed publieksaanbod, met verder ook de kleine presentaties op de bovenverdiepingen van het museum en evenementen.

Cinema Zuid is na jaren moeizaam werk nu een goed draaiende werking geworden. Ondanks de discussie tussen het Fotomuseum en het M HKA over het gebruik van de filmzalen, bloeide Cinema Zuid verder. De bezettingsgraad per vertoning steeg met maar liefst een derde, en het bezoekersaantal klokte af op 34.666. Het M HKA ontving 50.585 bezoekers, waardoor het totaal voor 2013 op 85.251 bezoekers ligt.

Het M HKA zocht met de bemiddelings- en communicatie-inspanningen bewust een brede publieksgerichtheid op, de internationale reputatie is er, en ook het draagvlak bij het kunstpubliek en de scène kan na jaren comfortabel worden genoemd. De uitdaging is nu om deze capaciteit verder te vertalen naar de brede maatschappij. Het museum presenteerde in 2013 werk van meer dan 800 kunstenaars en het ging met 162 kunstenaars directe engagementen aan, kleine of grote. Dat is cruciaal, maar elke bezoeker is dat ook. Hedendaagse kunst verdient een brede plaats in de brede maatschappij.

2 Afdelingsnieuws

2.1.1 Programmering

In 2013 werd de weg die M HKA in 2012 insloeg grotendeels verder bewandeld. Dit resulteerde in een bijzonder gevarieerd én gesmaakt tentoonstellings-aanbod dat zowel aansloot bij de kunsthypothese van het museum als bij ons motto 'Open Huis'.

De mix van formats, met name collectiepresentaties, grote tentoonstellingen en kleinere LATT-exposities, evenementen, surprises en virale acties, werd dus gecontinueerd. En net als vorig jaar opteerden we ervoor om binnen het format van de 'grote tentoonstellingen' meer in te zetten op monografische overzichtspresentaties eerder dan op groeps- of thematische projecten. Hiervoor focussen we vooral op mid-career kunstenaars die via deze solopresentaties een zetje krijgen richting 'gevestigde waarde'.

In 2013 kwamen in deze **grote tentoonstellingen** zowel kunstenaars van eigen bodem als **Jos de Gruyter & Harald Thys** aan bod als de Afro-Amerikaanse **Kerry James Marshall** voor wie het om zijn eerste grote oeuvre-overzicht in Europa ging.

Belangrijk in deze context is dat M HKA voor beide bovenvermelde exposities initiatiefnemer én gangmaker was, en erin slaagde om deze tentoonstellingen door gerenommeerde Europese instellingen als o.m. de Kunsthalle Wien en Museo Nacional de Arte Reina Sofia in Madrid te laten overnemen. In dit opzicht ook een gelegenheid om kostendelend te werken hetgeen ook wat soelaas bracht voor het geringe, niet-Europese, M HKA-budget.

In samenwerking met Sternberg Press (Thys & de Gruyter) en met Uitgeverij Ludion (K. J. Marshall) realiseerde het M HKA telkens een begeleidend boek in adequate taalversies. Succes meet zich af aan de verkoop: de Engels-Nederlandse editie van het Marshall-boek was vóór het einde van de tentoonstelling reeds volledig uitverkocht!

Naast deze solotentoonstellingen stonden in 2013 ook de **collectietentoonstellingen** centraal.

In de lente-expositie **Collectie XXXII – Persoonlijkheidstest** evenals in de zomertentoonstelling **Collectie XXXIII – Het Karakter van een Collectie** werd een balans opgemaakt van de inhoud van de M HKA-collectie: aan de hand van zowel werk van internationale sterren als van lokale legendes werd een 'ideaalbeeld' geschetst van vijftientig jaar verzamelen.

In eigen beheer realiseerde en publiceerde M HKA ook hierbij een 'monumentaal' nieuw collectieboek.

De derde collectietentoonstelling **Collectie XXXIV – Meeting Points 7 – Tienduizend Listen en Honderdduizend Trucs** werd samengesteld door het Kroatische curatorcollectief WHW in samenwerking met M HKA. De presentatie speelde o.m. in op de protestbewegingen in de Balkan en op de revoluties in de Arabische wereld en bood, in dialoog met werken uit de collectie, een tentoonstellingsmodel dat een radicaal en kritisch forum creëerde. Ook in de context van deze expo werd een pittig boekje gerealiseerd. In drie talen en kosteloos ter beschikking gesteld voor de bezoekers.

In de drie LATT-ruimtes op de bovenste verdiepingen, die gratis toegankelijk zijn voor het publiek, werd er in 2013 niet voor gekozen om kleine presentaties in een opeenvolgende reeks te brengen, wat we in 2012 wel deden met de 5-delige serie 'Nieuwe Kunst in Antwerpen 1958-1962'.

Er werd ditmaal geopteerd voor een invulling met gevarieerde, autonome projecten, als **Moments on Moments**, waarin films en video's getoond werden met werk van vrouwelijke pioniers van de performancekunst.

Daarop volgde de Franse kunstenaar **David Blair** met **Vrielynck Collectie #3 – De Telepathische Locatie**. Het ging om een interventie op basis van werken uit deze M HKA-deelverzameling die een beeld geeft van de (voor) geschiedenis van de film, aangevuld met eigen werk van Blair.

Daarna werden deze zaaltjes, n.a.v. het 350-jarig bestaan van de Antwerpse Academie, gedurende drie maanden ‘bezet’ door **MUHKADEMIE**, een veelomvattend project met wekelijks wisselende tentoonstellingen van collectiewerken in dialoog met werk van alumnistudenten, beide ingebed in een site-specifieke structuur van architect Yona Friedmann. Onder de auspiciën van kunstenaar Nico Dockx en docent Johan Pas bruisten de ruimtes maandenlang van energie door de wekelijkse organisatie aldaar van zowel debatten en performances als van cursussen, masterclasses, filmvertoningen, workshops, lezingen en een symposium.

Nieuwe initiatieven in 2013 waren zowel de presentatie van **Kunstwerk van de Maand**, als van **Eénminuutvideo's** in M HKA FE.

Ook de extra muros-politiek, met zowel inzet van de M HKA-collectie als van de expertise van het M HKA-team, werd in 2013 voortgezet: in het kader van het kunstenproject **VISITE** werden werken uit de verzameling getoond in de Antwerpse Arenbergsschouwburg en tijdens het kunstenparcours ‘Touching Textiles’ in CC De Ververij in Ronse.

Anno 2013 stonden ook heel wat **evenementen** op het programma. Naast punctuele manifestaties zoals het succesvolle **Art's Birthday** in het kader waarvan kunstnares Aglaia Konrad een fotocompositie creëerde die voor de duur van één jaar de ‘Scheldegevel’ van M HKA verfraaide, vond er ook opnieuw een aflevering van **Time Canvas** plaats, dit jaar — met veel animo — gewijd aan de protestsong. Ook de **Erfgoeddag** en de **Museumnacht** waren weer van de partij.

In de herfst van 2013 was het 2-jaarlijkse **MUKA PRINTS** opnieuw te gast met een expositie van litho's van internationale kunstenaars, enkel te bezichtigen én te koop voor kinderen en jongeren tussen 5 en 18 jaar!

Daarnaast werden nog allerhande occasionele evenementen, momenten van reflectie of van artistieke creatie of van beide, ingelast. Deze activiteiten omvatten zowel videopresentaties, als debatten, boekpresentaties, rondetafel-gesprekken, performances, workshops als ‘artist talks’. In 2013 o.m. deelname hieraan door Luc Tuymans, Kerry James Marshall, Nav Haq, Thomas Bogaert, Mira Sanders & Cedric Noël, Pedro Barateiro, Anders Kreuger, David Marotto, Vaast Colson, Michelangelo Pistoletto, Anne-Mie Van Kerckhoven, Nico Dockx, Johan Pas, Roger D'Hondt, Charles Esche, Bart De Baere, Raqs Media Collective, Lorenzo Bruni, Luc Deleu, Louise Osieka, IFREX, Louwrien Wijers, Alain Arias-Misson, ...

Naast de vier reeds vermelde flankerende **publicaties** bij de tentoonstellingen was M HKA in 2013 ook betrokken als uitgever en/of met bijdragen van M HKA-medewerkers, bij de publicatie van het tweede CAHF-boek ‘Ensembles – A Way to Approach Art Today’, bij de editie van ‘L'Internationale – Post War Avant-Gardes BetWen 1957 and 1986’ en bij het verschijnen van ‘Institutional Attitudes – Instituting Art in a Flat World’ van Pascal Gielen.

Ook het engagement met het Engelstalige internationaal kunsttijdschrift **Afterall – A Journal of Art, Context and Enquiry**, waarvan M HKA co-uitgever en M HKA-curator Anders Kreuger één van de redacteurs is, werd gecontinueerd. In 2013 werd in consistente bijdragen o.m. aandacht besteed aan het oeuvre van de Vlaamse kunstenaars Lili Dujourie en David Claerbout.

M HKA (re)presenteerde Afterall op de VIth Pa/per View Art Book Fair, een boekenbeurs die jaarlijks plaatsvindt in Wiels en die ca. 30 kunstboeken-uitgevers bijeenbrengt.

Daarnaast publiceerde M HKA ook 4 nummers van **M HKAzine**, ons gesmaakte huistijdschrift (oplage 5.000 ex.) dat niet alleen verhaalt over het reilen en zeilen in het museum, maar ook een platform is voor kunstenaars en projecten die we graag in de kijker stellen. De coverontwerpen waren in 2013 van Aglaia Konrad en de persoonlijke kijk op onze collectie in 4 afleveringen kwam dit jaar van Mauro Pawlowski.

Het collectieve video-platform **ARTtube** (www.arttube.nl), gelanceerd in 2012 en binnen M HKA opgevolgd door Ghislaine Peeters en Jos Van den Bergh, werd verder uitgebouwd en in dit kader werden in 2013 niet minder dan 10 filmpjes geproduceerd, meestal gelinkt aan tentoonstellingen en activiteiten in het museum, o.m. over K. J. Marshall, Meeting Points, Gordon Matta-Clark & Office Baroque, de Vrielynckcollectie, MUHKADEMIE, Alain Arias-Misson, Art's Birthday en over 'Skyspace' het werk van James Turrell dat in de loop van 2013 gerestaureerd werd.

Op personeelsvlak valt er minder positief nieuws te melden. Omwille van te weinig financiële armslag moest er geherstructureerd worden en moest een productiemedewerker afvloeien. Dit kwam de werkdruk natuurlijk niet ten goede rekening houdend met het hierboven geciteerde massale aantal projecten en activiteiten.

Stagiaires in 2013

Sinds een zestal jaar stelt de productiecel op regelmatige basis stagiaires te werk bij de voorbereidingen en uitvoeringen van de 'grote tentoonstellingen'. Deze stagiaires komen zowel uit binnen- als (overwegend) buitenland en zijn meestal studenten.

Als museum vinden wij het belangrijk om studenten de mogelijkheid te geven om praktische ervaring op te doen op de werkvloer. En wij kijken erop toe dat ze het maximale uit deze stage kunnen halen. Om deze reden worden ze ook zeer nauw bij de werking betrokken en geven we ze relatief veel verantwoordelijkheid. Hierdoor leren de stagiaires om verantwoordelijkheid te nemen, zelfstandig te werken, en leren ze het belang van accuraat te werken. Er wordt zeer sterk de nadruk gelegd op opvolging, elke dag opnieuw, zelfs van de kleinste taken. Onze ervaring leert dat de stagiairs doorgaans zeer tevreden hun stage beëindigen en merken dat ze veel praktische ervaring hebben opgedaan. Het belangrijkste is dat ze hun stage eindigen met een positief gevoel, zowel over het leerproces, als over het M HKA als instelling, en dat ze er op een positieve manier op terugblikken en er positief over praten.

Marlieke Batelaan (1985), Amsterdam, Nederland
Reinwardt Academie, 2^e jaar cultureel erfgoed, Amsterdam
Stageperiode: 28 januari tot 27 mei 2013

- Marlieke werd ingezet om diverse taken uit te voeren bij de voorbereiding en de organisatie van de tentoonstelling *Kerry James Marshall – Schilderijen en zo.*

Sabine Neises (1991), Trier, Duitsland
Designstudente aan de universiteit van Trier
Stageperiode: 4 juli tot 4 oktober 2013

- Het is uitzonderlijk dat studenten zich aanmelden voor een 'summer internship'. Ook tijdens de zomermaanden verwelkomen we hen graag. Tijdens haar stage kon Sabine met het hele productieproces meelopen en praktische kennis opdoen.

Giulia Bellinetti (1987), Udine, Italië

Master in Cultural Management (2009 – 2012)

Master AICCRE in Europroject Management (2013)

Stageperiode: december 2013 – eind maart 2014

Giulia Bellinetti studeerde in 2013 af aan de universiteit Ca' Foscari van Venetië.

- Haar kennis en ervaring als fondsenwerver voor de Biënnale van Venetië wordt ingezet om het M HKA gedurende drie maanden te ondersteunen bij de realisatie van de tentoonstelling *Don't You Know Who I Am? – Kunst na Identiteitspolitiek*.

De taken van de stagiaires omvatten onder andere informatie verzamelen over kunstenaars en kunstwerken, contacten leggen met kunstenaars en kunstinstellingen, opvragen van offertes bij kunsttransportfirma's, plannen, verslagen maken van projectvergaderingen, regelen van accommodatie en transporten, instaan voor het onthaal van kunstenaars, ...

2.1.2 Cinema Zuid

2013 betekende voor het derde jaar op rij een exponentiële groei voor Cinema Zuid. De bezoekersaantallen bleven stijgen, en ook de bezettingsgraad per vertoning ging met maar liefst een derde naar boven. Het 'zichzelf' verkopen van de reguliere vertoningen — wat voor 2011 een mogelijke tendens leek — werd in 2012 geconsolideerd, en in 2013 nog verder versterkt.

Het succes om met duidelijke formats te werken waar telkens een eigen, specifiek publiek naartoe komt, werkt vooral afgetekend voor wat de *ReRun*-voorstellingen betreft, maar ook de wat moeilijkere filmmuseale formats weten hun doelpubliek te bereiken.

Dinsdag en donderdag programmeert Cinema Zuid *Filmhistories*, telkens chronologisch vertrekkend van september tot juni, het einde van de reguliere programmering. De getoonde filmklassiekers worden waar nodig gecontextualiseerd of live door piano begeleid wanneer het om een stille film gaat. De intensieve samenwerking met hogescholen en universiteiten werd gecontinueerd.

OffStream op woensdag blijft de wekelijkse afspraak voor een avond vol verrassingen: de betere documentaire, een van onder het stof gehaalde cultfilm, te (her)ontdekken animatiefilms, en experimentele of avant-gardefilms komen wisselend aan bod.

Ook nodigt Cinema Zuid op regelmatige basis prominente makers of kunstenaars uit, zoals de Indische filmmaker Anurag Kashyap, Jimmy Kets, Charlotte Van der Meersch, Matteo Simoni, Bert Danckaert, en anderen.

De wekelijkse matineevoorstellingen op donderdag blijven een succes. Tijdens die namiddagen toont Cinema Zuid laagdrempelige, maar toch kwaliteitsvolle filmtitels.

Vrijdag en zondag blijft de vaste afspraak met het format *Reeksen*. Voor deze filmvertoningen vormen actuele of historische gebeurtenissen de aanleiding tot programmatie. Voorbeelden van aanleidingen voor reeksen in 2013 zijn Europolia India en Eric Rohmer.

Ook zogenaamde 'niche'-aanleidingen worden niet geschuwd. Zo kan het overlijden van een wat onbekendere of zelfs obscure filmmaker die enkel in kleine cinefiele kring bekend is, volstaan om een uitgebreide terugblik te programmeren.

Om de twee of drie weken organiseert Cinema Zuid op zondagochtend ‘parallelle’ voorstellingen: gelijktijdig worden in de twee zalen films getoond voor enerzijds de allerkleinsten en hun ouders, en anderzijds voor de wat oudere broer of zus. Voorafgaand aan deze evenementiële voorstellingen (omkadering, snoep, geschenkjes, ...) wordt de mogelijkheid tot een filmontbijt aangeboden.

ReRun is de vertoning van een zeer recente film die soms nog loopt in het commerciële circuit of die te snel uit roulatie werd genomen. Deze Indië-films, artistieke films, auteursfilms, en andere krijgen zo de herkansing om te worden (her)ontdekt.

In 2011 gingen we van een *ReRun*-filmvoorstelling op zaterdagavond naar een tweede op zondagmiddag. Eind 2012 experimenteerden we met een derde voorstelling op vrijdagavond. Inmiddels leerde het afgelopen jaar ons dat ook voor deze voorstelling een (bescheiden) publiek bestaat.

Naast deze quasi dagelijkse (van dinsdag tot zondag) programmering, organiseert Cinema Zuid met regelmaat allerhande evenementen, lezingen en symposia die voor een breed publiek bedoeld zijn of eerder voor een duidelijk omliggende doelgroep.

Voor deze voorstellingen werkt Cinema Zuid samen met diverse actoren uit het culturele veld, zoals Toneelhuis, deSingel, Behoud de Begeerte, deBuren, Amuz, de Vlaamse Opera, en andere.

Bijzonder was de samenwerking met Cinématek, deSingel en VDFC. Samen, en op de respectievelijke diverse locaties, werden filmvoorstellingen georganiseerd met livebegeleiding, gaande van een klein gezelschap tot een symfonisch orkest. Dankzij dergelijke samenwerking(en) genereerde Cinema Zuid erg veel persaandacht.

Tijdens de zomermaanden programmeerde Cinema Zuid ook in 2013 met een wat lichtere toets. Ook hier werd geprobeerd om een aanleiding te bedenken met de actualiteit.

De schoolvoorstellingen bleven uitermate succesvol, en ook in 2013 diende Cinema Zuid vaak scholen te weigeren. De hoop die in 2012 bestond om een halftijdse kracht voor deze voorstellingen te laten werken omdat er nog duidelijk veel groeipotentieel bestaat, werd door de moeilijke financiële situatie in 2013 niet verwezenlijkt. Dat is jammer, want met de huidige kleine ploeg zit Cinema Zuid aan zijn limieten.

We kunnen concluderen dat het afgelopen jaar voor de vierde keer op rij een uiterst succesvol jaar was waarin het publiek in steeds grotere aantallen de weg naar Cinema Zuid wist te vinden. Ook de zichtbaarheid in het culturele landschap wordt steeds prominenter.

2.2 ABCD

2.2.1 **Archiefwerking**

De archiefwerking is gebleven zoals in 2013, en kende geen optimalisering met betrekking tot procedures van intake en flow. Er is een centrale vergaarbak waarin niet-geregistreerde en geregistreerde stukken worden verzameld. In afwachting van een archivaris is de werking eerder minimaal.

2.2.2 Bibliotheek

De M HKA Bibliotheek bevat vandaag een uitgebreide collectie van meer dan 41.000 boeken, catalogi, tijdschriften, audiovisueel materiaal en duizenden documentatiebestanden gewijd aan hedendaagse beeldende kunst en film (vanaf pre-cinema tot vandaag). Alle materialen kunnen ter plaatse geraadpleegd en opgezocht worden via Adlib en Sinebase.

De bibliotheek is gratis toegankelijk voor iedereen die ze wenst te raadplegen. Ze biedt eveneens een informatie-service voor geschreven en telefonische navraag en research.

Er is gratis wifi.

Fotokopiëren is mogelijk. Dit kost € 0,05 voor zwart-wit en € 0,20 voor kleur. Scans naar e-mail of USB zijn gratis. Het is de verantwoordelijkheid van de gebruiker om de rechten te klaren.

Het personeelsbestand is hetzelfde gebleven; een voltijds coördinator, twee voltijdse en twee halftijdse bibliotheekmedewerkers.

2.2.2.1 Kunstafdeling

Wat betreft de interne organisatie binnen de kunstafdeling of kunstbibliotheek zijn er in 2013 geen veranderingen gebeurd. Naast de kerntaken binnen de bibliotheekwerking bieden de verschillende medewerkers ook ondersteuning binnen de Afdeling ABCD; administratieve taken in het kader van het bruikleenverkeer en de inventarisatie, registratie en beschrijving van de tussenwerken (zie verder).

Het vaste personeelsbestand werd aangevuld met vier vrijwilligers à rato van elk een halve dag per week die ingezet worden bij klasement en gegevensinvoer in Adlib.

In 2013 kon de bibliotheek bovendien een beroep doen op een jobstudent voor de periode van een maand. Deze jobstudent werd ingeschakeld voor knipsel- en boekregistratie in Adlib.

Het aantal bezoekers voor de kunstbibliotheek bedraagt 228, wat een stijging van een 67 raadplegingen betekent ten opzichte van het jaar 2012.

Deze stijging is mede te verklaren door het feit dat de volledige Adlib-catalogus vanaf voorjaar 2013 *online* wordt aangeboden via de M HKA-website. Stand van zaken omvang en verwerking bibliotheekcollectie:

— Boeken: eind 2013 bedraagt het aantal boeken 33.154. Deze boeken zijn allemaal opgenomen in het registratieprogramma Adlib. Het overgrote deel is geregistreerd met een volledige titelbeschrijving, een kleiner gedeelte enkel met basisbeschrijving (titel en technische gegevens). Er wordt voortdurend met terugwerkende kracht gewerkt aan het vervolledigen van de titelbeschrijvingen.

Het boekenbestand bevat 2 belangrijke deelcollecties, namelijk de 'artist publications' en de 'artist novels':

De deelcollectie 'artist publications' telt 1.283 items. Deze collectie is door de jaren heen organisch gegroeid binnen de boekencollectie en is opgedeeld als volgt: 943 'artist books', 330 'artist catalogues', 7 'artist inserts' en 3 'artist magazines'. In het kader van behoud en beheer worden al deze 'artist publications' gekaft in zuurvrij papier, gebeuren raadplegingen met handschoenen en is scannen of fotokopiëren verboden. Fotograferen kan enkel mits toestemming van de kunstenaar (cfr. Licentieovereenkomst met kunstenaar).

De collectie 'artist novels' telt einde 2013 190 items. Om de verdere uitbouw van deze collectie in de toekomst te kunnen verzekeren, wordt vanaf 2014 een apart budget vrijgemaakt voor de aankoop van 'novels'. Voor het algemene beleid omtrent deze 'novels' (keuze aankopen, organisatie lezingen, presentaties in het buitenland, ...) wordt ook

de samenwerking met de buitenlandse curatoren David Maroto en Joanna Zielinska voortgezet. In januari reizen de 'artist novels' naar New York voor een presentatie in The Elisabeth Foundation for the Arts, in het najaar (26 – 27 oktober) naar Cricoteka – The Centre for the Documentation of the Art of Tadeusz Kantor in Krakau. In het M HKA zelf wordt op 5 december in samenwerking met Sint-Lucas Antwerpen een lezing georganiseerd door David Maroto onder de titel 'The Book Lovers, The Novel as an Art Form'.

- Tijdschriften: alle aanwezige tijdschrifttitels van de belangrijkste binnen- en buitenlandse kunsttijdschriften zijn met technische gegevens geregistreerd in Adlib. Het betreft 990 titels, waarvan een vijftientigtal abonnementen. De tijdschriften Artforum, Kunstbeeld en H ART worden geëxcerpeerd op artikel. Ook de andere tijdschriften zullen in de toekomst met terugwerkende kracht ontsloten worden op artikel. Gelet op het bijzonder uitgebreide en arbeidsintensieve karakter van dit werk, zal dit in eerste instantie steeds met de meest belangrijke tijdschriften gebeuren.
- Audiovisuele materialen: het aantal, geregistreerd in Adlib, bedraagt: 395 videotapes, 52 audio-CD's, 59 mini DV-tapes, 273 CD-R's, 375 DVD's, 41 audiocassettes en 10284 dia's.
- Documentatie (kunstenaarsmappen en mappen op thema): ongeveer een 200 lopende meter. Deze mappen worden dagelijks aangevuld. Met het uitzuiveren van de mappen is ondertussen de letter N bereikt.
- Tussenwerken: als gevolg van de werking van het museum is in de loop van de tijd een geheel van 'artistiek werk' in het museum terechtgekomen dat niet onder te brengen is in de collecties kunstwerken, boeken, kunstenaarsboeken, audiovisuele materialen of tijdschriften, en daarom als 'tussenwerken' wordt aangeduid. Het betreft voornamelijk multipels, edities, kleine objecten, items die door kunstenaars bewerkt zijn, ingrepen van kunstenaars in tijdschriften, drukwerk waarop de kunstenaar een tekening heeft geplaatst, enzovoort. Vaak zijn het items die kunstenaars in het museum afgeven, zich in grotere schenkingen bevinden of die door de artistiek directeur of medewerkers worden gedeponneerd. Deze collectie, die heel wat verrassende elementen bevat, vormt vaak een mooie, soms ludieke, aanvulling op het oeuvre van de kunstenaar in de collectie. Deze aparte 'collectie' is evenwel nooit opgelijst of in kaart gebracht. De noodzaak hiertoe drong zich reeds lang op en medio 2013 is de medewerker van de kunstbibliotheek gestart met het verzamelen van deze werken, het toekennen van een nummering, het registreren en beschrijven van de gegevens in Adlib, het verpakken in beschermende folie en het bewaren in speciaal daarvoor bedoelde dozen met standplaatsnummers. Aan het einde van het jaar zijn een 36-tal items geïnventariseerd.
- M HKA-persknipsels: in 2013 worden de oude persknipsels (periode 1985-2012) die het museum heeft verzameld, overgeheveld naar de bibliotheek. Het betreft duizenden artikels die in de loop van de jaren in de media verschenen zijn over de M HKA-werking (beleid, aankopen, tentoonstellingen, ...). Deze artikels zijn per jaar chronologisch geklasseerd in mappen. De bibliotheekmedewerkers starten in 2013 met het opschonen, nakijken en aanvullen van deze mappen, en ook de registratie van de artikels in Adlib. Tegen het einde van het jaar is de job geklaard voor de periode 1985 – 2004. Vanaf het jaar 2013 worden deze artikels digitaal aangeleverd en door de afdeling Communicatie in de mappenstructuur bewaard.

De filmafdeling of de Cinema Zuid Bibliotheek biedt toegang tot een internationale collectie van documentatie en informatie over film, video, televisie en andere visuele media.

De collectie bestaat uit 7.606 boeken en catalogi, ontsloten in FilemakerPro, circa 800 tijdschriftentitels en 40 lopende abonnementen op tijdschriften. Artikels en recensies hieruit zijn eveneens ontsloten in de database.

Verder zijn er duizenden knipsels (circa 60 lopende meter documentatiemappen) afkomstig uit een scala van de nationale pers en andere publicaties. Documentatiemappen worden dagelijks aangevuld en zijn gerangschikt op regisseur of personaliteit, gebeurtenis, land of onderwerp. De thematische mappen zijn ontsloten, de andere alfabetisch gerangschikt op naam.

Fotomappen: filmfoto's, diapositieven en negatieven (circa 12 lopende meter).

De bibliotheek levert het fotomateriaal voor de programmabrochures van Cinema Zuid.

De foto's, diapositieven en negatieven werden gedigitaliseerd met de hulp van vrijwilligers. Twee vrijwilligers zijn gestart met het digitaliseren van de documentatiemappen. Drie vrijwilligers helpen bij het invoeren van boeken en tijdschriften.

De bibliotheek werd door circa 150 bezoekers geraadpleegd, voornamelijk studenten van UA, UGENT, KUL, SKI Gent, KASK, RITS, SDG, Arthesis, Academie Aalst, Plantijn, ...

De bezoekers bellen of mailen hun vraag naar documentatie over een thema zoals oriëntalisme in de visuele cultuur, stop-motion, een regisseur of een specifieke film, en de informatie wordt voor hen klaargelegd.

De collectie kon worden geactualiseerd met de aankoop van 227 boeken, o.a.:

- Moore, Roger en Gareth, *Bond over Bond. Het ultieme boek over 50 jaar James Bond-films* (Utrecht: Veltman Uitgevers, 2013)
- Jacoby, Alexander, *A Critical Handbook of Japanese Film Directors from the Silent Era to the Present* (Berkeley, California: Stone Bridge Press, 2013)
- Mailer, Norman, *Norman Mailer. Marilyn Monroe. Bert Stern* (Köln: Taschen, 2012)
- Hammett, Kirk, Steffan Chirazi en David Cashion, *Too Much Horror Business. The Kirk Hammett Collection* (New York: Abrams Image, 2006)
- Leeftang, Thomas, *Cinema nostalgia. De avant-garde van Hollywood* (Soesterberg: Aspekt, 2012)
- Schwarzenegger, Arnold en Peter Petre, *Total Recall* (Utrecht: vip, 2012)
- Solomon, Charles, *The Art and Making of Peanuts Animation* (San Francisco: Chronicle Books, 2012)
- Lerew, John, *The Art of Brave* (San Francisco: Chronicle Books, 2012)
- Wallace, John, *Boardwalk Empire A-Z* (London: John Blake, 2012)
- Cogman, Bryan, *Inside HBO's Game of Thrones* (London: Gollancz, 2012)
- Clayton, Marie, *Marilyn Monroe* (Bath, New York, Singapore: Parragon, 2012)
- Baxter, Stephen, *The Science of Avatar* (London: Victor Gollancz, 2012)
- Müller, Jürgen, *Favorite Movies of the 90s* (Köln: Taschen, 2012)
- Everett, Anna, *Pretty People. Movie Stars of the 1990s* (New Brunswick, New Jersey, London: Rutgers University Press, 2012)
- Wojcik, Pamela, *New Constellations. Movie Stars of the 1960s* (New Brunswick, New Jersey, London: Rutgers University Press, 2012)
- Landis, Deborah Nadoolman, *Hollywood Costume* (London: V&A Publishing, 2012)

- Jacobs, Steven, *Framing Pictures. Film and the Visual Arts* (Edinburgh University Press, 2012)
- Berra, John, *Directory of World Cinema. Japan. Volume 2* (Bristol, Chicago: Intellect, 2012)
- Duncan, Paul en Bárbara Peiró en Pedro Almodóvar, *The Pedro Almodóvar Archives* (Köln: Taschen, 2011)

Daarnaast ontving de bib ook een schenking van Frank Van Eeckhoven: 77 boeken, +/- 500 foto's en honderden persknipsels, en werden 291 boeken uit de collectie van Robert Vrielynck ontsloten en opgenomen in de bibliotheek.

2.2.3 Collectiebeheer

In 2013 werd een collectiebeleid opgesteld in een driedelig collectiebeleidsplan. In een eerste deel wordt de collectiebeleidsvisie van het M HKA uitgelegd. Kunst is de bron van inzicht en een toegangspoort tot de multipolaire wereld van vandaag. De naoorlogse avant-garde in deze regio is de referentie daarvoor, 'beeld', 'actie' en 'maatschappij' zijn de voortdurende richtlijnen. In een tweede hoofdstuk komt het verwervingsbeleid aan bod dat aan deze collectie gestalte geeft. Het gaat hier zowel om een aantal algemene principes, als om concrete aankoopprioriteiten. In een derde hoofdstuk wordt het behoud- en beheerbeleid van het museum behandeld.

Parallel aan dit traject werd het collectieprofiel, opgevat en ontwikkeld als een 'karakter', ontvouwd in twee collectiepresentaties en een publicatie, getiteld 'Het karakter van een collectie' (zie hoofdstuk 7.2). De publicatie geeft een representatief beeld van de collectie weer aan de hand van een 200-tal geselecteerde kernkunstenaars en fungeert tevens als portaal voor het digitale web-platform M HKA_Ensembles.

2.2.3.1 Nieuwe aanwinsten 2013

De omvang van de collectie steeg in 2013 met 242 naar 2.281 werken. Er waren 13 aankopen via de Vlaamse Gemeenschap, 29 werken uit 15 schenkingen, en er werden 197 kleinere kunstwerken, edities en multiples met eigen budget aangekocht. Het topstukkenfonds van de Vlaamse Gemeenschap verwierf in 2012 van Paul Morrens het Archief Panamarenko, dat aan het M HKA in bewaring werd gegeven.

Gezien het beperkte aankoopbudget nemen verwervingen niet de commerciële marktprijzen als referentie, maar wordt gestreefd naar schenkingen of aankopen binnen een symbolisch prijskader. Daarbij kan het zijn dat de rechten gelimiteerd worden, en dat bijvoorbeeld enkel een presentatierecht wordt verworven. Enkel voor aankopen binnen Vlaanderen streeft het M HKA ernaar om deze enigszins marktconform te maken omdat hier ook de bevestiging en ondersteuning van de markt meespeelt.

In 2013 kende de collectie een versterking van de internationale avant-garde uit onze regio in de jaren zestig en zeventig met nadruk op performativiteit en maatschappijkritisch engagement. Zo werd de collectie naar aanleiding van de tentoonstelling *Kunst uit Antwerpen 1958-1962* uitgebreid met een remake van de installatie *Groetenkisten* van referentiekunstenaar Jan Henderikse. Van Cherica Convents verwierf het museum de rechten op het tonen van een documentairefilm over het project *A Jacob's Ladder* van Gordon Matta-Clark. Van de Kroatische kunstenaar Ivan Kožarić verwierf het museum een tiental grafieken en zeefdrukken bijkomend aan de recente aanwinsten van deze kunstenaar de voorbije jaren, waardoor het ensemble beter gestoffeerd is. Het kleine ensemble rond concrete en visuele poëzie werd dit jaar uitgebreid met de vijf eerste langspeelfilms van de Italiaanse kunstenaar Sarenco.

In 2013 werden ook kunstwerken verworven van meer recente kunstenaars die in de daaropvolgende periode op deze avant-gardetraditie hebben voortgebouwd. Met betrekking tot Guillaume Bijl kon het museum in 2013 het ensemble uitbreiden met uitgewerkte scripts in woord en beeld, zogenaamde *Behandelingen*. Deze werken liggen aan de basis van Bijls latere 'transformatie-installaties'. Ook het ensemble van de jonge kunstenaar Vaast Colson werd verfijnd met een aantal kleinere werken, edities en multiples. Naar aanleiding van de collectiepresentatie *Het karakter van de collectie* voerde hij voor de derde keer zijn werk *To retitle an object daily during the course of a show* uit. Gedurende een maand gaf Colson een banaal object, dit keer een merchandising Micky Mouse-figuur uit de Vrielynck Collectie, dagelijks een nieuwe titel. Het werk werd aangekocht voor een gemiddeld brutoloon van een M HKA-medewerker.

De collectie van kunst die na de neo-avant-gardetijd in Vlaanderen overgaat in een gesofisticeerde beeldproblematisering, werd wat betreft de kernfiguren, en ook voor recentere ontwikkelingen, verder versterkt. Van Luc Tuymans werd het editiesensemble met een aantal grafieken vervolledigd. Met het verwerven van drie tekeningen werd het ensemble van David Claerbout beter gestoffeerd. Ook hier kon het museum werk verwerven van een jongere kunstenaar uit de regio die in de lijn van de beeldbevraging kan worden gezien: Rinus Van de Velde.

In 2013 kon het museum de opportuniteit niet voorbij laten gaan om een belangrijk werk te verwerven van de Peruviaanse referentiekunstenaar Teresa Burga. De installatie *Autorretrato. Estructura. Informe*, 9.6.72 was Teresa Burga's belangrijkste tentoonstelling uit de jaren 70. In dit omvangrijke project gebruikte Burga haar eigen lichaam om een medische kaart van zichzelf te maken. Het bestaat uit tekeningen van haar profiel en foto's van haar gezicht, een hartfilmpje en een licht die haar hartfunctie weergeven en een biochemische bloedanalyse. Ondanks het feit dat het project met veel scepsis werd ontvangen in Lima, is het zonder twijfel een van de belangrijkste artistieke ondernemingen uit deze tijd. *Autorretrato* was (en is) niet alleen een ironische reflectie op het traditionele idee van het 'zelfportret', maar vormt ook een kritiek op processen die erop uit zijn het individu te normaliseren (Miguel A. López, tentoonstellingsflyer *Teresa Burga*, Galerie Barbara Thumm, Berlijn, 2012).

Van de recent overleden kunstenaar Allan Sekula verwierf het museum de bijzondere installatie *Dockers' Museum*, die reeds getoond werd in de tentoonstelling *A Ship of Fools* in 2010, en waarvan het museum al sinds 2011 gedeeltelijk eigenaar is. Deze installatie is een seminale verzameling van door Sekula samengestelde kleine voorwerpen die inzichten bieden in de fundamentele positie van zeelui en havenwerkers. De verzamelde 'voorwerpen' worden niet opgevat als kunstwerken, maar ze contextualiseren Sekula's fotografie, terwijl die op zijn beurt Sekula's voortdurende activiteit van het verzamelen thematiseert.

Daarnaast verwierf het museum enkele kleinere werken, edities en multiples van diverse kunstenaars. Voor een volledig overzicht van nieuwe aanwinsten, zie hoofdstuk 4.

2.2.3.2 Bruikleenverkeer

De doelstelling van het bruikleenverkeer is de zichtbaarheid van de collectie te maximaliseren door een beleid van collectie-inzet complementair aan de collectiepresentaties, zonder evenwel deze te hinderen. De langdurige bruiklenen aan publieke en/of semi-publieke instellingen bleven in 2013, op enkele wisselingen in het Hof Van Beroep en het Universitaire Ziekenhuis Antwerpen na, hetzelfde als voordien. Er werden 261 werken uit de M HKA-collectie ingezet in 38 internationale tentoonstellingen, en 59 werken in 19 lokale tentoonstellingen. Grotere delen en ensembles uit de collectie van Jan Fabre en Luc Tuymans reisden naar Duitsland, Nederland en Italië. Een bijzonder project betrof *Visite* in Ronse. Voor een volledig overzicht van het bruikleenverkeer, zie hoofdstuk 4

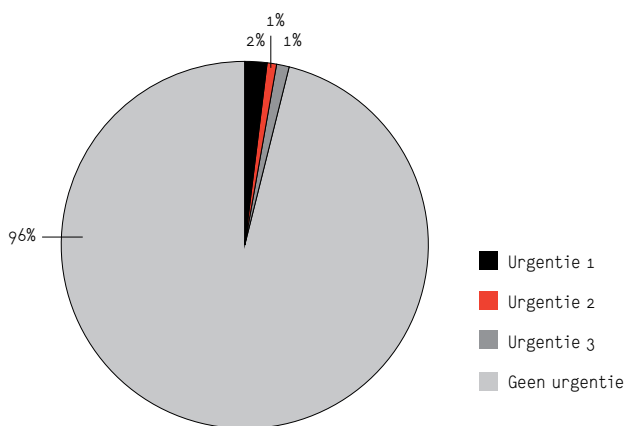
2.2.3.3 Preventieve conservering

Vanaf het najaar 2013 wordt de collectiewerking structureel en deels ondersteund door één medewerker van het team techniek, specifiek voor wat betreft 'art handling' en depotbeheer.

In 2013 werd voor de kerncollectie een traject opgestart voor een gesystematiseerde inventarisatie van de conditieregistratie, conditierapporten en behandelingsurgentie. Dit werd afgerond in de vorm van een bondig overzicht en een urgentierapport waarin alle te behandelen objecten zijn opgenomen. Het onderzoek werd uitgevoerd door Suzanne Visser, stagiaire van de Reinwardt Academie.

Van de plus minus 1.000 objecten die bekeken werden, is slechts 4 procent urgent te behandelen. Dit lage aantal is deels te verklaren doordat het meest ingezette, en dus meest onderhouden deel van de collectie, eerst gecontroleerd werd.

Grafiek Materiele urgentie

Het zwarte gebied - zeer urgent 2 procent

Het percentage van de collectie die lijden aan actieve achteruitgang, behandeling is zeer noodzakelijk.

Het rode gebied - urgent 1 procent

Het percentage van de collectie waarbij achteruitgang van de conditie dreigt. Hier gaat het

bijvoorbeeld om een sterk vervuild oppervlak waarop schimmel zou kunnen ontstaan of dreigende vervorming.

Het grijze gebied - niet leesbaar 1 procent

Het percentage van de collectie die niet of slecht toegankelijk zijn. De kwalificatie is 'niet leesbaar'

In 2014 zal deze nulmeting van de conditie stapsgewijs verdergezet worden.

2.2.3.4 Restauratie/conservatie

Enkele restauratieprojecten die reeds opgestart werden in 2012, werden afgerond in 2013. *Extra Terrestrial (shadow of an extra terrestrial man)* (Soog6) van James Lee Byars werd volledig gerestaureerd en gestabiliseerd door Joke Vandermeersch, en het onderzoek van Anne Kerckhofs naar de beschadigde werken van Paul De Vree werd afgerond. De werken konden niet meer gerestaureerd worden. Hoewel de geteste reinigingstechniek wel een goed effect had, was dit niet voldoende om het werk weer toonbaar te maken.

Naar aanleiding van de grote collectietentoonstelling *Het karakter van een collectie* werden enkele werken uit de collectie gerestaureerd, zowel intern, als door extern ingezette restaurators.

- Het installatiewerk *Mon Chalet* (BK6054_M114) van Guillaume Bijl werd voor het eerst in 20 jaar opgesteld en was aan onderhoud toe. De chalet zelf werd voorzien van een nieuwe houten vloer, en enkele items uit het interieur werden gereinigd, hersteld of vervangen. Dit werd steeds uitgevoerd door de dienst collectie in samenwerking met de dienst techniek.
- Van de vorige opstellingen van het *Lichtmahl* (VH0204) van Róza El-Hassan hadden we geleerd dat de originele techniek van de lampen steeds stuk ging vanwege de inwerking van hitte en zuren die vanuit het fruit kwamen. Het M HKA deed een beroep op het bedrijf Culture Crew

- om te kijken of er andere oplossingen konden gezocht worden voor dit technisch probleem, aan de hand van nieuwe technologieën, zonder daarbij het uitzicht van het werk te verliezen. Er werd uiteindelijk gekozen voor glasvezelverlichting, waarbij de technische componenten konden verborgen worden onder de tafel. Met succes, want de installatie is niet eenmaal uitgevallen tijdens de gehele tentoonstelling.
- Voor de opbouw van de technisch ingewikkelde installatie *I Hate* (BK7696_M447) van Imogen Stidworthy werd een beroep gedaan op Bram Van de Veire, als expert audiovisuele technologie. Hij stelde vast dat sommige componenten aan vervanging toe waren vanwege hun ouderdom en de verminderde stabiliteit. Wegens een te hoge kostprijs werd hier van af gezien, maar al tijdens de tentoonstelling vielen enkele componenten uit, waardoor de installatie zelden volledig functioneerde. Er kwamen aanbevelingen tot aankoop, die wegens budgettaire redenen zullen worden uitgesteld tot de volgende presentatie van het werk.
 - De video-installatie *Herkisting* (So304) van Honore d'O werd enkele jaren geleden in bruikleen genomen door de kunstenaar, waarna enkele onderdelen niet meer naar het museum zijn teruggekeerd. De houten structuur die de basis vormt van de installatie was nog aanwezig, maar aan opknappen toe. In overleg met de kunstenaar werd dit in huis opnieuw geschilderd, waarnaast de andere onderdelen terug werden gemaakt of aangekocht, steeds in overleg met de kunstenaar.
 - In navolging van een restauratiedossier dat al enige tijd loopt, werd in 2013 de restauratie uitgevoerd van de *Prova Car* (BKToo2) van Panamarenko, een werk op de topstukkenlijst van de Collectie Vlaamse Gemeenschap. De restauratie werd uitgevoerd door Patrick Storme en zijn medewerker Klaas Remmen. Na de restauratie werd ook een aangepaste verpakking voorzien, zodat de bewaaromstandigheden en de handlingmogelijkheden ook een stap voorwaarts namen.
 - In het voorjaar van 2013 nam kunstenaar Maria Nordman zelf contact met het M HKA in verband met het installatiewerk *Scheldetuin* op de Scheldekaai, nadat de dienst collectie al was gestart met een traject in samenwerking met de buurtcommissaris en stad Antwerpen om het kunstwerk dat in de openbare ruimte staat, te voorzien van een grondige onderhoudsbeurt, en om toekomstige onderhoudswerken in te plannen in samenwerking tussen stad en museum. In overleg met de kunstenaar werd een traject opgezet om het werk zo goed mogelijk te presenteren, zonder dat er grote investeringen konden gemaakt worden, aangezien de Scheldekaaien de komende jaren heraangelegd zullen worden, en het werk dan sowieso even uit beeld zal verdwijnen.

2.2.3.5 Objectregistratie

Verbeteringen inzake de basisregistratie van de museumcollectie werden ook in 2013 voortgezet. De basisregistratie is uitgebreid met de registratie per object van standplaatswijzigingen, interne en externe tentoonstellingen, en langdurige en tijdelijke bruiklenen.

2.2.3.6 De Collectie Vrielynck

Door het wegvallen van de collectiemedewerker die instond voor het beheer en ontsluiting van de Collectie Vrielynck, is de werking rond deze deelcollectie tijdelijk stopgezet. De kunstenaar David Blair selecteerde vele objecten uit de Vrielynck Collectie voor de tentoonstelling *Vrielynck Collection #3: David Blair – The Telepathic Place: from the Making of 'The Telepathic Motion Picture of The Lost Tribes'* (zie hoofdstuk 8). In 2013 werd een deel van de grote projectoren opgeslagen in de depots van het Filmmuseum verhuisd, en ondergebracht in het externe depot van het museum in Kallo.

Een bijzonder project betrof de selectie van een object uit de Vrielynck Collectie door kunstenaar Vaast Colson, namelijk een merchandising Micky Mouse-figuur die hij naar aanleiding van de collectiepresentatie *Het karakter*

van de collectie gebruikte voor zijn werk *To retitle an object daily during the course of a show*. Gedurende een maand gaf Colson dit object dagelijks een nieuwe titel. Het werk werd aangekocht voor een gemiddeld brutomaandloon van een M HKA-medewerker.

2.2.3.7 Het Panamarenkohuis in de Biekorfstraat

Het Panamarenkohuis werd in 2013 volledig ontsloten. De officiële opening van het Panamarenkohuis in de Biekorfstraat 2 vond plaats in januari 2013. Zowel de geschreven als de audiovisuele media hebben ruime aandacht besteed aan de opening en definitieve ontsluiting van het historische pand. De rol van het M HKA in de realisatie van dit unieke en weinig evidente project werd ruimschoots belicht. De ingreep van Panamarenko, om met de installatie van een helikopterplatform op het dak van het pand nog meer een monument te maken, sprak duidelijk tot de verbeelding.

Na de opening voor de pers, werd een geselecteerd aantal buurtbewoners uitgenodigd om in kleine groepjes kennis te maken met de binnenkant van het gerestaureerde pand. Vervolgens kwamen tal van bevoorrechte partners, vrienden en medewerkers van het M HKA, kunstenaars, galeriehouders, sponsors, leden van de Commissie Kunsten en Erfgoed op bezoek. De genodigden werden telkens ontvangen in groepjes van 8 personen, wat voor de bezoekers het gevoel van exclusiviteit verhoogde, en wat voor het M HKA de beheersbaarheid garandeerde.

Gezien de fragiliteit van de inhoud van het huis enerzijds, en de beperkte ruimte anderzijds, werd in overleg met vzw Panamarenko Collectief beslist om de geleide bezoeken te beperken tot een bezoekersgroep per week, steeds op dinsdag, en telkens onder begeleiding van een deskundige gids die opgeleid werd door Panamarenko-medewerker Hans Willemse, die sinds 2007 het project heeft gecoördineerd. Na afloop van de rondleiding krijgen de bezoekers een glas cava aangeboden en is er tijd om de kleine bookshop te bezoeken. Een rondleiding duurt doorgaans anderhalf uur. De reservaties verlopen via de website van het M HKA. De toegang bedraagt 20 euro per persoon.

Gezien de grote belangstelling voor het pand, ook van bedrijven en professionele organisaties, werd besloten om in 2014 een tweede bezoekersmogelijkheid aan te bieden, telkens op vrijdag. Het betreft een luxe-arrangement voor bedrijven. Het pakket bestaat uit een gegidste rondleiding, ontvangst met cava, en per persoon twee Panamarenko-catalogi. Op deze manier tracht het M HKA het beheer van het pand financieel op te vangen, terwijl toch een breder segment geïnteresseerden aangesproken kan worden. Het luxe-arrangement voor bedrijven bedraagt 1.000 euro voor een groep van 8 personen.

Op inhoudelijk vlak werd voortgewerkt aan de inventarisering van de vele documenten en foto's die in het pand werden aangetroffen. De verwerking gebeurt in functie van de uitbouw van de ensemblebank van het M HKA enerzijds, en anderzijds in functie van de tentoonstelling *Panamarenko Universum* die gepland staat voor het najaar 2014 op de gelijkvloerse verdieping van het M HKA.

2.2.4 M HKA_Ensembles

In 2013 trok het M HKA opnieuw de digitale kaart met de verdere uitbouw van M HKA Ensembles, een online multimediaal werkinstrument voor kennisdeling. Na de ontwikkeling van de applicatie voor tablet en smartphone (cfr. 2011), zette het M HKA in 2013 in op nieuwe functionaliteiten, verbetertrajecten en verdieping.

M HKA Ensembles is een intern breed gedragen werkinstrument dat toelaat diverse betekenislagen te creëren rond kunstenaars, kunstwerken, projecten en tentoonstellingen. We verlaten het klassieke pad van de gecentraliseerde invoer en kiezen voor een geïntegreerde aanpak. Dit betekent dat de collega's

van diverse afdelingen (Collectie & Documentatie, Presentatie en Productie, en ook Publiekswerking en Bemiddeling) nu rechtstreeks bijdragen. Behalve klassieke registratiegegevens en digitale media allerhande kunnen — laagdrempelig en snel — ook informele notities aan de verschillende entiteiten worden toegevoegd.

Op die manier ontstaat een 'sociaal netwerk' van objecten en relevante actoren, een open en 'levend' archief dat voor het museum van grote waarde is bij het beter zichtbaar maken, vasthouden en ontsluiten van diverse inzichten. De ambitie is hierbij veeleer kwalitatief dan kwantitatief: we streven geen volledigheid na (alle objecten), maar hebben de ambitie om elk jaar met een aantal strategisch gekozen ensembles in de diepte te werken.

Inhoudelijk stond het voorbije jaar in het teken van het 'contextualiseren van lopende presentaties'. Dit betekent enerzijds de verdere uitbouw van de digitale structuur, anderzijds het ontwikkelen van relevante ensembles of betekenisclusters.

Hier wordt gebruikgemaakt van bestaande collectieteksten, essays, documentatie-inhouden uit de bibliotheek en persoonlijk archieven van de kunstenaars. Er wordt zo veel mogelijk gewerkt met materiaal dat 'vrij van rechten' is of dat bestaat onder 'creative commons'. In andere gevallen worden de rechten zo veel mogelijk geklaard voor ontsluiting.

In 2013 hebben we een grote inspanning geleverd op vlak van ontsluiting en verdieping van de M HKA-collectie. In het kader van de tentoonstellingen werd onderzoek gevoerd naar de structuur en opbouw, wat zijn neerslag vindt in M HKA Ensembles. Door het opmaken van duurzame applicaties is de kerncollectie ook vandaag te raadplegen via <http://ensembles.org> of <http://ensembles.mhka.be/ensembles/nucleus>.

Daarnaast hebben we een aantal inhoudelijke interne werkgroepen die voortwerken rond bepaalde deelproblematieken (onder andere auteursrecht en sociale media).

Naar volgende ensembles is onderzoek verricht, een structuur ontwikkeld en kennis gedeeld:

- Verdere uitwerking en opvolging van het ensemble *The Book Lovers*; gelijklopend met de aankoop en ontsluiting van de deelcollectie 'artist novels' in samenwerking met de curatoren David Maroto en Joanna Zielinska.
<http://ensembles.mhka.be/ensembles/the-book-lovers>
- *Moments on Moments*
<http://ensembles.mhka.be/events/moments-on-moments>
- *Vrielynck Collectie #3: David Blair – The Telepathic Place: from the Making of 'The Telepathic Motion Picture of The Lost Tribes'*
<http://ensembles.mhka.be/events/vrielynck-collectie-3-david-blair-the-telepathic-place-from-the-making-of-the-telepathic-motion-picture-of-the-lost-tribes>
- *Collectie XXXIII – Het karakter van een collectie*
<http://ensembles.mhka.be/events/collectie-xxxiii-het-karakter-van-een-collectie-collection-xxxiii-the-collection-as-a-character>
- *Visite – Kunstenparcours 'Touching Textiles'*
<http://ensembles.mhka.be/events/visite-kunstenparcours-touching-textiles>
- *Kerry James Marshall – Painting and Other Stuff*
<http://ensembles.mhka.be/events/kerry-james-marshall-painting-and-other-stuff>
- *MUHKADEMIE*
<http://ensembles.mhka.be/events/muhkademie-2013>
- *Meeting Points 7 – Tienduizend Listen en Honderdduizend Trucs*
<http://ensembles.mhka.be/events/tienduizend-listen-en-honderdduizend-trucs-ten-thousand-wiles-and-a-hundred-thousand-tricks>

- Opstart en ontwikkeling van het Panamarenko Archief en ontwikkelen van een applicatie voor de tentoonstelling *Panamarenko Universum* in 2014
- Opstart en ontwikkeling van het ensemble omtrent Allan Sekula en het *Dockers' Museum*

Deze ensembles werden steeds in het Nederlands en het Engels ontsloten. Veel informatie (vooral tekstmateriaal) is ook beschikbaar in het Frans. In 2014 zullen we ernaar toewerken om de applicaties in het Frans aan te bieden aan het publiek.

2013 was het jaar waarin M HKA de bezoeker onder meer overtuigde via digitale bemiddeling met maandelijks tot 21.000 pageviews of 2.500 individuele gebruikers.

Een belangrijk onderdeel in deze applicaties is het fotomateriaal en bewegend beeld.

Het documenteren van de collectie en lopende presentaties gebeurt door de fotograaf en fotobeheerder Christine Clinckx. Dit materiaal wordt zowel gebruikt voor M HKA Ensembles, de website *muhka.be* en bredere publiekswerking en rapporteringen.

Voor videoregistraties wordt beroep gedaan op externe filmmakers. Verdere montage gebeurt zowel intern als extern. Voor de productie bundelen hier onze krachten en werken we samen met ARTtube, en Communicatie en Bemiddeling.

Voor 2014 ligt de keuze in grote lijnen vast: we volgen in belangrijke mate de tentoonstellingskalender, maar zetten bovenal in op het Archief Panamarenko en de ontsluiting ervan.

Op technisch vlak

In 2011 hebben we de fundamenteën voor onze ensemblebank gelegd: allereerst een gebruikersinterface die de interne werking moet ondersteunen en in het najaar ook een publieksinterface. Via deze laatste werd de informatie in de zalen naar onze bezoekers toe ontsloten. De inhoud van de ensemblebank werd hierdoor toegankelijk via elke moderne smartphone of tabletcomputer. Gebruik van QR-codes in de zalen ondersteunen dit proces.

In 2013 werd de interne gebruikersinterface opgefrist en conform gemaakt met de stijl van de publieke desktop. Ook werd de toepassing omgevormd tot een volwaardig platform.

Er werd een audit uitgevoerd door de firma 10to1 op basis van de bestaande documentatie, een ERD gegenereerd met Rails-ERD, en een code walkthrough/review in volgorde van gems, routes, controllers, models en views. Hierbij werd het volgende geconcludeerd;

- Het datamodel is generiek opgesteld waardoor zo goed als alle onderlinge relaties mogelijk zijn en er bijna geen beperkingen zijn naar toekomstige uitbreidingen of aanpassingen.
- De Rails-applicatie is zoals een Rails-applicatie hoort te zijn en maakt gebruik van de wijdverspreide externe services zoals Amazon S3 en Postmark.
- De ontwikkeling van de applicaties kunnen makkelijk voortgezet, verbeterd, en naar een hoger niveau gebracht worden.

De plannen voor 2014 blijven ambitieus: we gaan dit jaar verder met de ontwikkeling om M HKA Ensembles aan geïnteresseerde partnerinstellingen en organisaties aan te bieden. We noemen het Ensembles-as-a-Service (EAAS). Een aantal geselecteerde instellingen (met Tomislav Gotovac Institute, Zagreb, en Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, Warschau als eerste pilots) in binnen- en buitenland staan klaar om in te stappen.

In 2013 versterkte het M HKA haar rol als trendsetter en internationale speler met onder andere de eerste (inter)nationaal volledige presentatie van het œuvre van het Brusselse kunstenaarsduo Jos de Gruyter & Harald Thys onder de titel *OPTIMUNDUS*. Deze experimentele monografische overzichtstentoonstelling werd gezamenlijk ontwikkeld door het M HKA en Kunsthalle Wien. Daarnaast wist het M HKA zich internationaal op de kaart te zetten met de tentoonstelling *Kerry James Marshall – Schilderijen en zo*. De tentoonstelling in het M HKA was de grootste presentatie van Marshalls werk in Europa ooit. Deze prestigieuze tentoonstelling werd georganiseerd door het M HKA in samenwerking met Kunsthal Charlottenborg (Kopenhagen), Fundació Antoni Tàpies (Barcelona) en Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía (Madrid). Met deze twee projecten alleen al was 2013 een mooi gevuld jaar voor de afdeling Publiekswerking, waarbij veel aandacht ging naar enerzijds een verhoogde digitale communicatie en bemiddeling, en anderzijds een grotere externe visibiliteit van de activiteiten.

Daarnaast stond in 2013 de collectie van het M HKA centraal. *Persoonlijksheidstest*, die reeds in 2012 opende, en *Het karakter van een collectie* brachten de inhoud van onze collectie in kaart en portretteerden die als een ‘persoonlijkheid’, en schetsten het karakter van de M HKA-collectie zoals die is gevormd door de manier waarop een hedendaagse instelling kunst verzamelt. Tot slot waren we als M HKA bijzonder vereerd gastlocatie te zijn voor *Meeting Points 7 – Tienduizend Listen en Honderdduizend Trucs*, een multidisciplinair festival dat kunst uit de Arabische wereld een sociale, politieke en culturele context wil geven.

Binnen team Communicatie startten dit jaar twee nieuwe collega's, wat een hertekening van de takenpakketten tot gevolg had. Met de komst van Els Verhaegen op 1 april 2013 als Communicatie- en Marketingmanager werd de functie van afdelingshoofd Publiekswerking ingevuld. In deze hoedanigheid is zij ook lid van het Managementteam. Een maand eerder startte Bert De Vlegelaer als Persverantwoordelijke en Editor. Deze nieuwe functie is een bundeling van takenpakketten die eerder over verschillende medewerkers werden verdeeld. Het moet ons de kans bieden om permanent en proactief in te spelen op media-opportunities, en naast de communicatie rond de verschillende tentoonstellingen ook een *corporate* communicatie uit te bouwen. De Persverantwoordelijke/Editor is ook verantwoordelijk voor de *social media* van het M HKA.

Binnen het team bemiddeling nam collega Sophie Gregoir de beslissing om tijdelijk uit dienst te gaan en te herscholen. Zij wordt voor de duur van anderhalf jaar vervangen door Lot Wens. Voor de realisatie van het project MeetMe@MHKA werd uit de gidsenploeg Piet Van Hecke geselecteerd om als losse projectmedewerker, in een regime van 2/5den VTE, de ploeg te vervoegen voor de duur van het project.

2.3.1 Communicatie

Traditiegetrouw zette het M HKA het nieuwe jaar in met *Art's Birthday*. Voor de vijfde keer op rij organiseerden we, in samenwerking met Klara en H ART, het ‘verjaardagsfeest van de kunst’. Een evenement waarop we de voltallige beeldende kunstscène uitnodigen, en dat stilaan kan beschouwd worden als een vaste waarde binnen de M HKA-programmatie. Voor deze editie konden we rekenen op de steun van Aglaia Konrad voor het gevelpaneel, Ria Pacqué voor de verjaardagstaart, en de jaarlijkse *State of the Arts* werd uitgesproken door Jan Lauwers. Net als voorgaande edities stond ook deze *Art's Birthday* garant voor een feest voor en door kunstenaars, en werd het credo van het M HKA als open huis voor kunstenaars alle eer aan gedaan.

Het tentoonstellingsaanbod van 2013 was bijzonder gevarieerd, en wist zo een breed scala aan bezoekers en pers te bereiken. *OPTIMUNDUS* kon worden beschouwd als een moeilijkere tentoonstelling die zich meer richtte op de niche van kenners en volgers van de beeldende kunstwereld. In de zomertentoonstelling *Karakter van een collectie* stond de eigen collectie centraal. In een zeer mooie en toegankelijke tentoonstelling werd op twee verdiepingen van het museum het karakter van de M HKA-collectie geschetst zoals die is gevormd door de manier waarop een instelling vandaag kunst verzamelt. De grote najaarstentoonstelling was het absolute hoogtepunt, met de eerste grote Europese tentoonstelling van de Afro-Amerikaanse kunstenaar Kerry James Marshall. Ondanks de relatieve onbekendheid van Marshall in Europa, had het oeuvre van de kunstenaar een ongezien potentieel naar zowel de kunstliefhebber, als het grote publiek.

Het karakter van een collectie was de eerste tentoonstelling van het nieuwe diensthoofd en persverantwoordelijke. Gezien de complexiteit van *Het karakter van een collectie* — niet alleen een tentoonstelling, maar ook een collectieboek, het vernieuwde onlineplatform Ensembles.org, de gerestaureerde *Skyspace* en interventie in de *Vrielynck*-collectie — was dit de ideale gelegenheid om de vernieuwde visie op pers- en communicatiewerking in de praktijk om te zetten. De perswerking werd verder geoptimaliseerd met onder anderen een druk bijgewoonde persconferentie met aansluitende lunch, waarbij de pers de mogelijkheid had om informeel van gedachten te wisselen met de curatoren. De perscontacten werden volgend op de opening nauwgezet opgevolgd en bijgehouden, wat leidde tot een beter relatie tussen het M HKA en de pers. Gezien de historische, Antwerpse toets in de collectie werd ook succesvol ingezet op de brede lokale pers, wat ook weer resulteerde in duurzame contacten. Verder werden de eerste stappen gezet in een doorgedreven digitale aanpak met een belangrijke rol voor de M HKA-Facebook- en Twitter-pagina's. Verder werd de aanwezigheid van het M HKA in het straatbeeld gegarandeerd door een affichecampagne die bestond uit drie varianten waarin steeds één cruciaal werk uit de M HKA-collectie centraal stond. Deze drie varianten werden ook gebruikt voor de advertenties.

De verhoogde digitale zichtbaarheid van het M HKA en de goede contacten tussen de M HKA-persverantwoordelijke en de diverse media, leverden al snel extra media-interesse op, wat de algemene zichtbaarheid van het M HKA ten goede kwam. Het M HKA fungeerde als locatie voor onder andere Vlaanderen Vakantieland, en tijdens de persluwe zomermaanden kwamen verschillende spontane persaanvragen voor een vooruitblik op het najaar, een portret van curator Nav Haq of meer algemene bijdragen over het M HKA, het Panamarenkohuis of de *Skyspace*.

Tijdens de zomermaanden werd zorgvuldig opgebouwd naar *Kerry James Marshall – Schilderijen en zo*. Ondanks het feit dat de kunstenaar een minder bekende naam is in Europa, keken binnen- en buitenlandse media reikhalzend uit naar deze eerste grote Marshall-tentoonstelling in Europa. Een goede afstemming van binnenlandse en buitenlandse persinspanningen, digitale communicatie, een uiterst sterk campagnebeeld en weloverwogen advertentiekeuzes, zorgden ervoor dat de tentoonstelling reeds voor de opening werd getipt als *must see*. Een niet te onderschatten succesfactor in de communicatiecampagne was een uitzending van *De Canvasconnectie* over Kerry James Marshall. Die uitzending, ongeveer een maand na de opening, was een prima katalysator en hield de dynamiek die de opening had teweeggebracht, gaande. Samen met de andere initiatieven, zoals een postercampagne, nationale en internationale advertenties, een radiospot (op Klara) en een intense virale campagne op basis van eigen beeldmateriaal (foto en video), zijn we erin geslaagd om Kerry James Marshall in het M HKA op de kaart te zetten en een grote interesse te genereren bij een groot en divers publiek. Het werk dat werd gebruikt voor het campagnebeeld werd gekozen door Kerry James Marshall,

en bewerkt door de M HKA-vormgever. Het resultaat was een sterk, nu al iconisch campagnebeeld dat bij het publiek bijzonder in de smaak viel. Door de grote vraag bij de bezoekers werd beslist om het campagnebeeld in de vorm van affiches en postkaarten te verkopen in de museumshop.

Door de absolute focus in het najaar op *Kerry James Marshall – Schilderijen en zo*, bleven de inspanningen vanuit Communicatie voor *Meeting Points 7 – Tienduizend Listen en Honderdduizend Trucs* eerder beperkt. De bijdragen op vlak van vormgeving, pers en het organiseren van de opening, waren eerder ondersteunend en vielen onder de verantwoordelijkheid van festivalorganisator *Young Arab Theatre Fund* (YATF). De bekendheid van het multidisciplinaire festival en het bij uitstek internationale en sterk virale netwerk van YATF, vormden een unieke ervaring en meerwaarde voor het team Communicatie. Het was voor het M HKA een prima introductie in de wereld van internationale blogs en fora over kunst, maatschappij en politiek, wat bijzonder heeft bijgedragen in een stijging van onze *social media*-volgers en vermeldingen over het M HKA op allerlei *social media* en discussiefora.

Pers

De komst van een *fulltime*-persverantwoordelijke binnen het team communicatie was de aanzet voor een doorgedreven en permanente media- en persstrategie. In eerste instantie lag de focus op het verder op punt stellen van de persdatabank en het introduceren van de M HKA-persverantwoordelijke in brede én gespecialiseerde persmiddelen. De aanwezigheid van een permanent aanspreekpunt binnen de organisatie voor pers- en mediavragen werd van in het begin door iedereen, zowel intern als extern, als een versterking beschouwd. De M HKA-persverantwoordelijke werd in korte tijd een vaste waarde en (inter)nationale journalisten vonden makkelijker de weg naar het M HKA, wat de zichtbaarheid in de media zeker ten goede kwam.

Digitale communicatie

De M HKA-website en de tweewekelijkse nieuwsbrief blijven belangrijke kanalen in de digitale communicatie. Voor de nieuwsbrieven werd gekozen om de inhoudelijke focus te verbreden. Naast een brede waaier aan M HKA-nieuws, waarin ook wordt stilgestaan bij het aanbod vanuit bemiddeling en extra muros-activiteiten, is ook een samenwerking met de Antwerpse galerieën opgestart. De openingen van de galerieën worden vanaf nu steeds aangekondigd in de M HKA-nieuwsbrief. Dit initiatief kon op heel wat bijval rekenen binnen de galeriewereld.

Er werd beslist om in 2014 werk te maken van een volledig nieuwe M HKA-website, die onder andere de integratie met de Ensemblebank mogelijk moet maken. Eind 2013 werden de eerste stappen gezet in de voorbereiding van deze operatie, die in 2014 tot volle ontwikkeling zal komen. Vanuit het gegeven dat de huidige M HKA-website niet meer beantwoordt aan de communicatie-uitdagingen van vandaag en dat daarenboven de aanwezigheid van het M HKA op *social media* eerder beperkt en fragmentarisch was, werd in het voorjaar van 2013 beslist om resoluut in te zetten op *social media*. De opstart van een doorgedreven en intensieve *social media*-strategie met focus op Facebook en Twitter, bracht heel snel een instroom aan nieuwe volgers op gang die tot op vandaag nog niet is stil gevallen. Tussen april en december 2013 steeg het aantal Facebook-volgers van 2708 naar 3585 (plus 877) en het aantal Twitter-volgers van 118 naar 485 (plus 367). De M HKA-Facebookpagina laat toe om dagelijks te berichten over het reilen en zeilen binnen het M HKA. Het is momenteel hét instrument bij uitstek om de bredere M HKA-beleving te presenteren aan het publiek. Het veelvuldig gebruik van foto- en beeldmateriaal laat toe om onze volgers een andere blik op het M HKA te geven en de beleving centraal te zetten. Binnen de tentoonstellingscommunicatie is het een prima kanaal om interesse op te wekken en de dynamiek rond een tentoonstelling gaande te houden aan de hand van beelden die previews, een

blik achter de schermen of een focus op bepaalde aspecten of werken binnen een tentoonstelling tonen. Naast de website en de elektronische nieuwsbrieven zijn de M HKA-Facebook- en Twitterprofielen de ideale kanalen om mensen te informeren, te enthousiasmeren en uit te nodigen voor activiteiten.

De combinatie van de elektronische nieuwsbrief en een intensieve *social media*-strategie laat ons toe om in de communicatie een shift te maken naar meer digitale communicatie en minder print. Dit is echter geen blinde maatregel. Voor elke communicatie en bijbehorende doelgroep wordt gekeken naar de beste communicatievorm. Toch merken we dat de digitale communicatie meer en meer terrein wint. Omdat we ons bewust zijn van de gevoeligheid en de verschillende noden en wensen van ons publiek, hebben we via een klassieke *mailing* de mensen vrijblijvend gevraagd op welke wijze ze in de toekomst graag op hoogte willen blijven van M HKA-activiteiten. De respons op deze vrijblijvende oproep was een succes. Een grote groep mensen gaf aan in de toekomst graag de communicatie van het M HKA digitaal te ontvangen.

Openingen

De openingen van onze projecten blijven voor het M HKA in het algemeen en de afdeling Publiekswerking in het bijzonder belangrijke momenten. Het openstellen van een nieuwe tentoonstelling is telkens opnieuw een bijzonder moment voor zowel de betrokken kunstenaars als iedereen die een bijdrage leverde aan het resultaat. Een moment waarop niet alleen de voorstelling van het project centraal staat, maar ook de ontmoeting in een ongedwongen feestelijke sfeer op maat van de diverse genodigden. Een avond waarop het M HKA zich presenteert aan het publiek in al haar facetten.

De openingen van grote tentoonstellingen verlopen min of meer volgens een vast stramien. Voorafgaand aan de officiële opening organiseren we voor de genodigden een exclusieve preview met rondleiding. Voor de officiële opening en introductie van de tentoonstelling doen we steeds een beroep op twee gastsprekers. In de keuze van de sprekers proberen we steeds aandacht te hebben voor zowel de artistieke, als de maatschappelijke opdracht van het museum. De avond wordt telkens feestelijk afgesloten in het M HKAFE. Afgelopen jaar ontvingen we Annemies Turtelboom, minister van Justitie, voor de officiële opening van *OPTIMUNDUS*, de introductie bij de tentoonstelling werd verzorgd door Nicolaus Schafhausen, directeur Kunsthalle Wien in Wenen. Voor de zomertentoonstelling *Het karakter van een collectie* werden Bart De Wever, burgemeester van Antwerpen, en Manuel Borja-Villel, directeur Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía en lid van 'De Internationale', uitgenodigd voor de officiële inhuldiging. Op het einde van het jaar ontvingen we Patrick Dewael, minister van Staat en gewezen minister van Cultuur, voor het officiële gedeelte en Okwui Enwezor, directeur Haus der Kunst in München, voor de introductie bij de tentoonstelling *Kerry James Marshall – Schilderijen en zo*.

Openingen van kleinere projecten worden meer op maat van het project ingevuld, waarbij wordt gezocht naar de perfecte omkadering voor het project, zoals performances, boekpresentaties of een kleine receptie.

Voor zowel de meer officiële openingen, als de kleinschaligere projecten kunnen we steeds rekenen op een grote interesse van het kunstminnend tot brede publiek. Dit resulteert in druk bijgewoonde avonden, waarop kunstenaars, professionals, studenten, vrienden, politici en geïnteresseerden elkaar vinden in het M HKA als open huis.

M HKAzine

Het M HKAzine bleef ook dit jaar een belangrijk communicatie-instrument voor het M HKA. Op een aantrekkelijke manier willen we graag onze bezoekers én het bredere publiek op de hoogte brengen van wat er reilt en zeilt voor en achter de schermen van het M HKA. Ondanks het feit dat digitale media meer en meer aan terrein winnen, blijft het belangrijk om via een meer

duurzaam kanaal te communiceren met ons publiek. Daarnaast fungeert het M HKAzine ook als een bescheiden platform voor kunstenaars en projecten die we als M HKA graag belichten. In oktober 2012 startte de samenwerking met Aglaia Konrad voor de covers, en die liep door in 2013. Ook de opgestarte samenwerking met muzikant Mauro Pawlowski om een persoonlijke interpretatie op de collectie neer te schrijven liep verder gedurende gans 2013.

Sponsoring & Marketing

In kader van de grote najaarstentoonstelling *Kerry James Marshall – Schilderijen en zo* werd voor het eerst samengewerkt op vlak van sponsoring en events tussen team Communicatie en de afdeling Ondersteuning. Onder de noemer *Be Part of the Art* werd een speciaal aanbod ontwikkeld om bedrijven uit te nodigen om hun feesten en events te organiseren in het unieke kader van de Kerry James Marshall-tentoonstelling. Team Communicatie stond garant voor de teksten en de vormgeving. Het aanbod en opvolging bleef onder de verantwoordelijkheid van de afdeling Ondersteuning. Deze samenwerking werd door beide afdelingen als bijzonder positief ervaren en zal in de toekomst structureel worden verdergezet in kader van de grote tentoonstellingen.

Grafische Vormgeving

Het M HKA beschikt over een eigen grafisch vormgever die instaat voor alle vormgeving, zowel op vlak van communicatie, als promotie en bemiddeling. De omvang en impact hiervan kan moeilijk onderschat worden, omdat het bepalend is voor het beeld dat de buitenwereld van het M HKA heeft en in grote mate mee de kwaliteit van het museumbezoek bepaalt. Onder impuls van het afdelingshoofd Publiekswerking werd in nauw overleg met de grafisch vormgever gestart met een evaluatie van de huidige huisstijl en het in kaart brengen van de opportuniteiten die een vernieuwde visuele identiteit van het M HKA kunnen opleveren. Vanuit het team Communicatie werd hieromtrent het gesprek aangegaan met de andere afdelingen binnen het museum. De belangrijkste conclusie was dat een herziening van de huisstijl en de ontwikkeling van een volwaardige visuele identiteit onontbeerlijk zijn. Enkel op die manier kan worden verder gewerkt aan de herkenbaarheid van het museum en gezocht worden naar passende antwoorden op actuele communicatie- en marketinguitdagingen. De verdere analyse van opstart tot ontwikkeling en implementatie van een nieuwe visuele identiteit zal in 2014 worden verdergezet en afgerond.

Netwerking

Zowel voor het afdelingshoofd als voor de persverantwoordelijke, die beiden nieuw zijn binnen de organisatie, was het van cruciaal belang om zich snel in te werken in de bestaande professionele netwerken waarvan het M HKA deel uit maakt. Els Verhaegen en Bert De Vlegelaer vertegenwoordigen het M HKA binnen CAHF, VAF en Toerisme Stad Antwerpen.

Els Verhaegen vertegenwoordigt eveneens het M HKA binnen de communicatiegroep van *L'Internationale*. Bert De Vlegelaer is aangeduid als contactpersoon *social media*, eveneens binnen de samenwerking van *L'Internationale*.

Els Verhaegen en Ellen Cottyn waren aanwezig op het internationaal congres voor museumcommunicatie en -marketing – *Communicating the Museum* – in Stockholm.

2.3.2 Bemiddeling

2013 was voor de dienst Bemiddeling het jaar van de aanzet tot een verdere en doelgerichte publieksverbreding. Er werden in de loop van het jaar verschillende initiatieven genomen om bezoek aan het museum te bevorderen bij uiteenlopende groepen en bezoekers. Deze acties waren merkbaar in de inzet van de bemiddelingsinstrumenten van de uiteenlopende tentoonstellingen en presentaties, evenals in de omkaderende activiteiten. Ze ondersteunen

de doelstelling binnen de missie van het museum om, als open huis, meer publiek te worden en op die manier het maatschappelijk draagvlak van het museum te vergroten.

Tentoonstellingen

We kunnen voor 2013 spreken van een expliciet brede inzet van bemiddeling doorheen de tentoonstellingen. De dienst Bemiddeling werkte **constructief en in dialoog** samen met kunstenaars die vertrekken vanuit de stelling dat hun kunst voor zich spreekt en geen bemiddeling behoeft, alsook met kunstenaars die participatie van bezoekers binnen hun oeuvre expliciet stimuleren. Alle details per tentoonstelling staan opgesomd in de projectfiches. Hier zullen we enkel een aantal voorbeelden aanhalen.

In *Optimundus* gingen de kunstenaars, Jos De Gruyter en Harald Thys, uit van de vanzelfsprekendheid van de beelden die ze creëren. Hun films zien ze als contextualiserend voor de beeldende werken. Het publiek wordt via die films als artistieke introductie toegeleid naar beleving van de parallelle wereld die ze creëren. Van de toeschouwer wordt een hele grote zelfstandigheid in het beleven van kunst en zelfredzaamheid in het begrijpen er van verwacht. Bemiddeling door derden — i.c. het museum — krijgt voor deze kunstenaars slechts beperkt ruimte naast hun werk. Het is dan ook een uitdaging om vanuit bemiddeling **in samenspraak met de kunstenaars toegepaste omkadering aan te bieden die aan de uiteenlopende noden van bezoekers** maar ook de visie van de artiesten kan voldoen. Voor de bemiddelaars is het werk van dit artistieke duo, dat door sommigen toch ook cryptisch ervaren wordt, een bijzonder grote uitdaging. Een overzichtsplan, een introducerende tekst en een verhelderende folder voor jongeren waren de basics die hiervoor werden ontwikkeld. Een bezoeker die de tentoonstelling in een rondleiding met gids bezocht, zal in deze tentoonstelling beslist een hele andere beleving hebben gehad dan het bezoek zonder gids.

Schilderijen en zo van Kerry James Marshall was, in tegenstelling, een tentoonstelling waar de kunstwerken vele bezoekers zonder meer raken door de diepmenselijke kracht die ze uitstralen. Hij schildert krachtige beelden, draagt een zeer toegankelijke visie uit en nodigt in zijn werk expliciet uit tot delen en verbinden van de belevingservaring. Bemiddeling bij dergelijk artistiek werk lijkt gemakkelijker, maar was daarom net des te meer uitdagend. Een krantje (in drie talen), een interview met de kunstenaar op video, een documentatieruimte boden de bezoeker bijkomende context en info bij de werken, met als doel **de ervaring ook te duiden binnen een artistiek en maatschappelijk kader**. De uitnodiging van de kunstenaar (tijdens het realisatieproces) om op participatieve wijze publiek te betrekken bij zowel de opstelling van een werk, als bij het aanvullen van beelden in zijn *Imagebank* hebben we helaas niet in praktijk kunnen omzetten.

Bemiddeling van hedendaagse kunst is bij elke tentoonstelling opnieuw uit te vinden. Rekenen op routine zou tot verarming van het aanbod leiden, net omdat elke opstelling zijn bijzonderheid vraagt. De intensiteit die dit procesmatig werken met zich meebrengt, gekoppeld aan het hoge tempo waarop binnen het M HKA wordt tentoongesteld, maakt dat er zoveel meer uitdagingen liggen dan we kunnen opvolgen. We kunnen aan het einde van dit jaar vaststellen dat we bij elke tentoonstelling gezocht hebben naar **optimaal bemiddelende instrumenten en projecten**, waarbij de keuze vaak viel op **realisaties van toegepaste variatie en kwaliteit**. Vernieuwing of verdere verdieping is helaas niet steeds mogelijk. We zijn uitermate tevreden met het resultaat en niveau van onze realisaties, krijgen dit ook terug van het publiek en de kunstenaars, maar ervaren ook dat de eigen ambitie nog hoger ligt. Onze beperkte ploeg en middelen noopt echter tot realisme en — zoals al aangehaald — **keuzes**, met steeds als einddoel om de kwaliteit van het aangeboden materiaal en toepassing op maat van het werk van de kunstenaars voor te laten gaan op andere opties die de klassiekere bemiddeling mogelijk zouden overstijgen.

Naast de twee voorbeelden die hierboven als uitersten werden vooropgesteld, overlopen we kort een aantal andere tentoonstellingsprojecten.

De tentoonstelling *Karakter van een Collectie* tijdens de zomermaanden nodigde de kunstliefhebber uit om kennis te maken met een selectie van de belangrijkste werken uit onze collectie. Ideaal om bij deze tentoonstelling de formule van begeleide wandeling aan te reiken. De goed gesmaakte **brochure in drie talen** nam de bezoeker mee op sleeptouw langs een aantal toppers alsof ze toerist waren binnen onze muren. De muren met facts & figures en bruiklenen in de wereld visualiseerden de context van de tentoonstelling en collectie op een heel verhelderende wijze en vond hiermee een vorm die als **geïntegreerd in de tentoonstelling** ervaren werd. Misschien is dit de beste plaats om eens extra te noemen dat de meerwaarde van de interne vormgeving bijzonder bijdraagt aan de uitstraling van de bemiddelingsinstrumenten.

Meeting Points 7 bood vanuit een centraal maatschappelijk thema platform aan meerdere kunstenaars en was nog meer dan anders aanzet tot dialoog en reflectie door de input en verwachtingen van de externe partners en curatoren. Het tentoongestelde werk kende voor de bezoeker een minder evident en complex niveau van begrijpen. Om tegemoet te komen aan zowel de visie van de artiest als handvaten voor de beleving van de toeschouwer aan te reiken, werd buiten de inbreng van bemiddeling om een richting van begeleiding bepaald: **een brochure met het allure van een boekje**, die voor één keer door een aan de kunstenaars verbonden vormgever werd gemaakt, gaf toelichting. Voor jongeren werd dan alsnog **een toegankelijke folder** ontwikkeld die ook de algemene bezoeker mee op gang kon zetten.

Naast een aantal andere projecten die minder in het oog springen vanuit bemiddeling, is het wenselijk om toch ook stil te staan bij M HKADEMIE, het samenwerkingsproject met de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten getoond op de vijfde en zesde verdieping in het najaar, waarbij **gevestigde kunstenaars uit onze collectie in dialoog werden gezet met alumni van de Academie**. Workshops en lezingen trokken extra aandacht, vooral binnen de kringen van de KASK en brachten een bijzonder levendige belangstelling voor de wekelijks verschillende presentaties. De **synergie** die deze samenwerking tot stand bracht, toonde een dynamiek die we wel meer zouden willen tegenkomen in de bovenverdiepingen van het museum: actieve dialoog, creatie, reflectie, discussie, de sfeer van een academie binnen de museummuren.

Extra Muros

Samenwerking met hoger kunstonderwijs en andere partners hebben we eveneens opgezet binnen **Visite**, waar we sinds 2011 stukken uit de collectie in cultuurcentra tonen, telkens in een project dat opties biedt tot verhoging van het belang van hedendaagse kunst in de lokale context.

Voor het tweede jaar op rij nodigde de Arenbergsschouwburg ons uit om binnen hun muren, op basis van kunstwerken uit onze collectie, in dialoog te gaan met hun publiek. Een jaar eerder leverde de samenwerking een realisatie op van één krachtig kunstwerk van een jonge artiest, geselecteerd via een wedstrijd en jury. Tijdens deze versie opteerden we er voor om de **samenwerking tussen de schouwburg en het museum te laten bevruchten door creaties van schooldoorbrekende teams studenten** uit beide kunsthogescholen in Antwerpen, KdG/St Lucas en ArtsisHogeschool/KASK. De resultaten van de creatieprocessen werden getoond bij de werken van het M HKA in de Foyer van Arenberg, waarbij een aantal van hun voorstellen navolging zullen krijgen bij de herinrichting van de het schouwburggebouw.

Een tweede Visiteproject in 2013 vond plaats in Ronse, waar cc De Ververij een multidisciplinair kunstenfestival rondom textiel organiseerde en met de tentoonstelling *Touching Textiles* een verfijnde selectie uit onze collectie op verschillende locaties in de stad toonde. Gedurende drie weekends waren de werken te zien in stadhuis, crypte, cultuurcentrum, enzovoort, tot buiten in het straatbeeld van deze kleine stad toe. Stadsgidsen, opgeleid in de methode van het interactief rondleiden door onze gidsen, namen de bezoekers mee op sleeptouw. Een **bezoekersgids en kinderfolder** begeleidde de belangstel-

lenden op hun wandeling. Het thema textiel verbond het rijke verleden van de stad Ronse met het boeiende cultuurleven in deze provinciestad, scherp gesteld door onze werken van hedendaagse kunst die uitnodigden tot dialoog en reflectie.

In onze permanente extra muros tentoonstelling, het **Panamarenkohnuis** in de Biekorfstraat, werden voor het **eerst publieke rondleidingen georganiseerd**, waarbij telkens 8 deelnemers via online ticketing konden inschrijven. De beschikbare tickets, 8 per week van juni tot december, waren in een paar dagen uitverkocht. De bezoekers zijn unaniem enthousiast over de restauratie en het bezoek aan het huis. De vraag naar meer bezoekmogelijkheden is groot. Zoals vorig jaar ook gesteld, laat de kwetsbaarheid van het pand en het werk niet meer bezoek toe.

Rondleidingen

Dat brengt ons naadloos bij de evaluatie van het **pakket rondleidingen** dat we aanbieden. De analyse van dit jaar, naast die van vorig jaar, leert ons dat het aantal gevraagde gidsbeurten opnieuw in dezelfde grootteorde ligt, met enkele noemenswaardige kenmerken. De gegevens van vorig jaar kunnen bijna exact worden herhaald: ongeveer **450 rondleidingen**, **930 gidsbeurten**, vooral rondleidingen en labo's voor scholen met accent in maart en oktober. Wat kan worden opgemerkt, is dat scholen iets meer labo's (sessies van 2,5u) vroegen, dat groepen eerder kleiner waren (dus minder gidsen per keer) en dat we een aantal gidsen extra hebben ingezet om gratis activiteiten en evenementen te omkaderen. Voor scholen maakt het niet altijd veel uit welke tentoonstelling er staat om hun doelstelling 'kennismaken met hedendaagse kunst' te komen realiseren. Groepen in vrije tijd zijn wel gevoelig voor wat gepresenteerd wordt. Het blijft in de toekomst een aandachtspunt dat we er tijdig werk van maken om groepen vroeg te laten weten wanneer ze een tentoonstelling op hun maat kunnen komen genieten.

Naast de algemene rondleidingen en het pakket rondleidingen voor scholen dat reeds lang succesvol loopt, is in 2013 extra ingezet op de **ontwikkeling van rondleidingen voor groepen met specifieke noden**. Dit aanbod zal pas vanaf het voorjaar van 2014 publiek beschikbaar zijn, maar de inhoudelijke en organisatorische opstart binnen het team werd aangevat in het najaar van 2013. Het betreft meer specifiek rondleidingen voor blinden en slechtzienden, rondleidingen voor bezoekers met een beperkter taalniveau, rondleidingen voor jeugdwerk en natuurlijk het project MeetMe@MHKA, rondleidingen voor mensen met beginnende dementie en hun mantelzorgers.

Voor elk van deze initiatieven werden **gidsen samengebracht met externe experts** ter zake voor opleiding en ontwikkeling. Initieel zijn al deze nieuwe initiatieven ontstaan vanuit dezelfde doelstelling: verbreden van het publiek dat zich aangesproken voelt om het museum te bezoeken vanuit maatschappelijk relevante focus. Tot voor kort werd in het aanbod te veel uitgegaan van de professional en kunstkenner als beoogde bezoeker. Met deze publieksverbredende initiatieven wilt het M HKA aangeven **expliciet een open huis te zijn voor elkeen die inspiratie meent te kunnen vinden in hedendaagse kunst**. Het opentrekken van het aanbod naar doelgroepen met specifieke noden is een duidelijke stellingname vanuit de dienst Bemiddeling, nl. dat al het publiek ons nauw aan het hart ligt. Het is een opstap om de doelstelling uit het beleidsplan, om meer publiek te worden, concreet in actie om te zetten. In de actiepunten van 2014 komt de realisatie van deze doelstellingen dan ook expliciet terug.

Maatschappelijk draagvlak

Niet enkel inhoudelijk binnen de rondleidingen nemen we de kans om het **maatschappelijk draagvlak** van het museum en getoonde werk te vergroten. In 2013 werden enkele initiatieven ondernomen die er, door uitbouw van verdere samenwerking, eveneens toe bijdragen. De kunst zal zijn om samenwerking niet te beperken tot eenmalige projecten, maar kansen te benutten om **langer durende trajecten uit te zetten**.

Zo was er bv begin 2013 een studiemoment in samenwerking met **FARO**, Steunpunt voor Cultureel Erfgoed, rond de lancering van het **competentieprofiel van de cultuureducator** (door het Departement Cultuur van de Vlaamse Gemeenschap). Op deze studiedag, met een 25-tal aanwezige professionals uit het culturele veld, werd ingezoomd op het profiel dat vanuit de Vlaamse overheid werd voorgesteld als kader voor opleiding en werving van cultuureducatoren. Het was boeiend om over dit nieuwe kader reflectie en kruisbestuiving op gang te trekken, meningen te delen en expertise in huis te halen. Dergelijk moment is belangrijk voor het netwerk en biedt ons als initiatiefnemer beslist meerwaarde als organiserende partner van het Steunpunt. De samenwerking met FARO vanuit dit topic vraagt om een concreet vervolg.

In de **samenwerking met BAM**, Steunpunt voor Beeldende Kunst, werden de acties van het eerder aangezette traject (in 2011) rondom **kunst in de publieke ruimte** met de reflectieve stuurgroep bescheiden verder gezet. Eénmalig werd met een aantal experts ter zake bij mekaar gezeten om richting te blijven geven aan het zichtbaar maken van de kerndoelen van dit traject. Er werd voor geopteerd om vanuit expertise in de sector te werken aan een visietekst en daar in latere instantie mee naar buiten te komen; deze actie zal zich pas in 2014 realiseren.

Met **Locus** werd het traject **Visite verder ontwikkeld**. De fijne expo in Ronse werd hogerop reeds benoemd. Het was de eerste van een reeks meer gerichte projecten. Na de succesvolle editie in Herentals in 2012 en het minder zichtbare project in de Arenberg (doordat het zich hoofdzakelijk binnen de hogescholen afspeelde), kwam de samenwerking met Locus in een verhoogde intensiteit door het herzien van de formule: de partners vanuit de cultuurcentra werden niet via een open oproep aangetrokken zoals voordien, maar door Locus aangesproken en uitgenodigd tot deelname. Ronse was de eerste partner in die reeks. In 2014 volgen nog enkele anderen. In deze samenwerking is de ondersteunende rol van Locus zeer cruciaal om de expertise vanuit de centra te detecteren en opvolging te garanderen. Bij elke vernissage is het een plezier om te ervaren hoe we met deze projecten écht **meerwaarde kunnen aanreiken bij de partners en iets kunnen betekenen om voor hedendaagse kunst op lokaal niveau een groter draagvlak te creëren**. Onze collectie krijgt telkens een 'boost' in deze presentaties die zo op maat gemaakt worden dat ze uitblinken in uniciteit.

Samenwerking

De dienst Bemiddeling blijft in de eerste plaats inzetten op de omkadering van de artistieke werking in het museum, zijnde de ontwikkeling van instrumenten om de tentoonstellingen optimaal te kunnen bezoeken en beleven. Daarnaast bouwt ze haar werking op een **aantal terugkerende grotere publieke evenementen** om het grote publieksbereik via drempelverlagende initiatieven aan te bieden.

Museumnacht

Dit is dé grote **publiekstrekker** van het jaar. Opnieuw vonden een paar duizend bezoekers de weg naar de zomertentoonstelling, die met het *Karakter van een Collectie* het beste uit eigen huis aanbood. 2616 om exact te zijn. De omkaderende activiteiten hadden een bijzonder animatieve insteek en werden goed gesmaakt bij de talrijke bezoekers van de nacht.

Nocturne

Voor **leraren** werd opnieuw een avondopening op poten gezet waarbij alle mogelijkheden voor het onderwijs via smaakmakende teasers werd aangeboden zodat de onderwijskundigen vanuit eigen beleving keuzes konden vastleggen voor hun klassen. De tentoonstelling van Kerry James Marshall, die pas open was, kende een grote bijval en garandeerde de terugkeer van de deelnemers met hun klas. Vermits de tweede verdieping in ombouw was, bood ons dat de gelegenheid om een andere invalshoek aan te bieden, nl. een blik achter de schermen van het museum en een introducerend gesprek met de curatoren.

Ook dat kon de deelnemers bijzonder boeien omdat ze hiertoe anders zelden de kans krijgen. Er waren tijdens deze nocturne 106 aanwezigen.

Kunstendag voor Kinderen

De tentoonstelling *Schilderijen en zo* van Kerry James Marshall bood extra gelegenheid tot samenwerking tijdens de **Kunstendag voor Kinderen** op 17/11. Na een oproep aan alle Academies voor Beeldende Kunst in Antwerpen was het met de Stedelijke Academies van Berchem, Hoboken en Merksem dat we tot actie overgingen. De vorming voor de kunstdocenten werd gegeven door een gids die zelf als kunstdocent aan de slag is. Ze kon dus perfect op maat werken. Tijdens de Kunstendag voor kinderen zelf werd een uiteenlopend aanbod ateliers opgezet door de twee ploegen die samenwerkten, gidsen en kunstdocenten. De publieksopkomst kwam die dag traag op gang, maar liep naar 't einde toe bijzonder vlot. In totaal telden we 420 aanwezigen, waarvan 290 kinderen. Er werd zeer actief gecreëerd en gereflecteerd. In de weken erna kwamen alle kunstdocenten van de Academies met hun klas de tentoonstelling bezoeken, een return die hopelijk inspireerde om ook bij andere tentoonstellingen terug te komen. (Leerlingen betalen immers niet, of slechts 1 euro vanaf 13 jaar.) We ervaren een grote openheid vanuit de coördinerende teams van de Stedelijke Academies, die na onze halfjaarlijkse lezingen en deze vruchtbare Kunstendag nu toch **echt de weg naar het museum zouden mogen gevonden hebben.**

Een laatste grotere en structurele samenwerking was de vernieuwde presentatie van de **MUKA YOUTH PRINT**, de (Vlaamse) drukker van kunstwerken uit Nieuw Zeeland, die om de twee jaar hun tenten in het auditorium opslaan om kinderen onder 18 jaar kans te bieden een eigen collectie van échte multiples van grote namen aan te leggen. Er was opnieuw grote belangstelling: 180 werken werden verkocht. De bezoekers werden als in een echte galerij opgevangen en begeleid aan de informatieve onthaalbalie. De kinderen kregen opnieuw vrij spel om hun persoonlijke voorkeuren door te geven. De werkjes werden tijdens de feestdagen via de post (recht uit Nieuw Zeeland) thuisbezorgd. We zijn blij dat we opnieuw de kiem hebben kunnen leggen bij zoveel jonge kunstliefhebbers.

Andere samenwerkingen zijn ontstaan vanuit minder geïnstitutionaliseerde context en eerder het gevolg van persoonlijke contacten, netwerk of overkoepelend initiatief. Ze dragen allemaal in kleine of grote mate bij tot betrokkenheid van de werking van het museum bij de stakeholders van onze werking in het breed maatschappelijk kader. Dikwijls zijn deze projecten niet of nauwelijks zichtbaar, toch zijn ze onderdeel van de positieve 'vibes', die het 'publiek worden' van het museum in gang zet.

In de reeks **lezingen van de Stedelijke Academies** kwamen in 2013 in april Jos De Gruyter en Harald Thys en in november Charif Ben Helima aan het woord. De samenwerking met UCSIA resulteerde dit najaar in een succesvolle workshop van Michelangelo Pistoletto in het kader van M HKADEMIE. Een dienstverlenende samenwerking met Kunstwerkt (steunpunt van de amateurkunstenaar) gaf forum aan Stef Van Bellingen tijdens een lezing over multiples in het auditorium. Tijdens een **adviserend Spreek(k)uur (sic) van de CanonCultuurcel van het Departement Onderwijs** konden scholen te rade komen in het museum om hun kunstzinnige projecten van feedback te laten voorzien. En **Buurt aan de Beurt (Stad Antwerpen)** gaf de buurtbewoners van het museum de kans om buiten de reguliere uren het museum gratis en met gids te bezoeken, terwijl de buurtkinderen en -jongeren met de jeugdwerkers een gratis kennismakende workshop konden bijwonen waarin ze op actieve wijze reflecteerden over wat kunst voor hen zou kunnen betekenen.

Ook in de context van schoolse activiteiten zijn enkele initiatieven de moeite van extra vermelding waard:

Het vierde leerjaar van het St Lievenscollege uit Antwerpen kreeg een **workshop filosoferen met een gids** aangeboden bij het werk 'On the Nature

of the Beast' van Goshka Macuga in het kader van hun project rond de Eerste Wereldoorlog, waarbij ze nadien op school een eigen interpretatie van de 'Guernica' van Picasso maken. Het werk van Macuga hing in september nog in de zaal (binnen het *Karakter van een Collectie*) en toont in een veellagigheid een interpretatie van de 'Guernica'.

De vijfdejaars van de afdeling publiciteit van **BUSO St Jozef** kwam in een voorbereidende sessie van hun kunstproject kennismaken met de werking van het museum en meer bepaald met de mogelijkheden van opbouw van een tentoonstelling. De leerlingen, waarvan een aantal in rolstoel, gingen in gesprek met een gids over hoe ze hun eigen **pop-upmuseum** zouden kunnen opstellen. Ze kregen een blik achter de schermen in het depot en een interactieve rondleiding binnen de collectiepresentatie. De resultaten van hun inspiratie waren later te zien in het pop-upmuseum dat ze realiseerden in het Antwerpse Museum Maeyer-Van den Berg.

De samenwerking met de **Dienst Inburgering van de Stad Antwerpen** resulteerde voor een tweede reeks in een aantal **Stadsklappgesprekken**, waarbij deelnemers aan de Inburgeringscursus in kleine groepjes in gesprek gingen met een gids. De gidsen kregen bij aanvang van deze nieuwe reeks een vormingssessie over taalgebruik bij groepen met beperkter taalniveau. Zowel vanuit de dienst Inburgering van de stad als vanuit het Huis van het Nederlands kregen we hiertoe medewerking, expertise die we zeker nog zullen aanspreken als we ons aanbod voor doelgroepen met specifieke noden verder uitbreiden.

Externe Waardering

Elders in dit jaarverslag wordt uitvoerig opgesomd waar onze dienst overal optrad en externe waardering kreeg voor de uitgevoerde acties. Een paar van deze activiteiten vragen toch om extra uitleg, vooral om te staven hoe ze opnieuw bijdragen aan het maatschappelijk draagvlak van het museum vanuit kortere of langere ontwikkeling.

De gidsenwerking noopt tot bijzondere vermelding door de **jarenlange opgedane ervaring en onderliggende visie waarmee we duidelijk kunnen profileren**. Enerzijds worden de gidsen ingezet voor **interne activiteiten voor alle groepen, partners, sponsoravonden, en inhoudelijke realisaties**. Ze geven steeds opnieuw met vol enthousiasme en een onderbouwde visie duiding bij de tentoongestelde werken vanuit de methodiek van het interactief rondleiden. De deelnemers aan de rondleiding, wie ze ook zijn, krijgen een sessie die het midden houdt tussen informatie-overdracht over de getoonde werken en interactieve reflectie vanuit de vragen die zich vanuit dialoog binnen de groep aandienen. Deze methode dragen de gidsen anderzijds ook uit als **ze extra muros bij projecten betrokken zijn**, zoals een vorming voor de stadsgidsen van Ronse, of een gesprek met de gidsen van Z33 in Hasselt bij een groepsuitstap. Als echter een gids de uitdaging aangaat om over het Panamarenkohnuis een gebalde presentatie te doen tijdens een welbepaalde **TEDconferentie** (in Breda), dan kunnen we wel stellen dat we dit ervaren als expliciete externe waardering voor ons team. De TEDtalk van Piet Van Hecke kan je bekijken via deze link: http://www.youtube.com/watch?v=GBj_xGoQKR0&list=PLsRNoUx8w3rMXGgjbCj5VP8__8c9K4AZh

Ook voor het project Visite werd externe waardering in ontvangst genomen toen de vraag kwam om het concept van het project toe te lichten tijdens het jaarlijkse netwerkmoment van het lokaal cultuurbeleid, de **Locustoer in De Grote Post in Oostende**. Met enkele werken uit de collectie in een tijdelijke opstelling als illustratie stelden we aan drie maal tien cultuurcentra het concept en enkele voorbeelden voor. In het najaar van 2013 kwamen in navolging daarvan al enkele nieuwe aanvragen voor Visiteprojecten binnen.

De **zomeractie van Cultuurnet Vlaanderen, Vlieg**, kreeg in 2013 een nieuwe formule waarbij vanuit een centraal thema kinderen werden aange-

spoord om deel te nemen aan de vele acties in musea. Het thema voor 2013 was hedendaagse kunst. Een jury van professionals boog zich over de ingestuurde voorstellen voor de gezamenlijke actie. M HKA werd vanuit de dienst Bemiddeling, als enige museum van hedendaagse kunst, vertegenwoordigd in de deze jury. De activiteiten die we zelf opzetten in het kader van Vlieg sloten aan bij de tentoonstelling *Karakter van een Collectie*.

Externe waardering zit soms in kleine maar zeer wezenlijke zaken; zo hebben we voor de realisatie van de Kunstendag voor Kinderen voor de aanschaf van de nodige tekenmaterialen een beroep kunnen doen op twee materiaal-sponsors (Repro bvba Wilrijk en Lukas Creativ Antwerpen), wat een primeur was voor onze werking dat een commercieel bedrijf zich engageert om een publieksgericht initiatief binnen Bemiddeling te ondersteunen. We willen er als publieksdienst van het museum heel erg op letten dat we onze neutraliteit en credibiliteit in de gaten houden, maar willen er tegelijk een goede balans in vinden om 'koshere' extra middelen te kunnen inzetten om acties die onze visie uitdragen te kunnen waarmaken.

In die context is het belangrijk om toch wat langer stil te staan bij één project waarbij we ervaren dat de externe waardering bijzonder groot is en het maatschappelijk draagvlak van het museum er ontzettend versterkt uitkomt, met name het project **MeetMe@MHKA**. In navolging van het concept van het Museum of Modern Art, New York/USA, zijn we in 2013 kunnen starten met het ontwikkelen van rondleidingen voor mensen met beginnende dementie en hun mantelzorgers. Dank zij de gewaardeerde steun van enkele sponsors en subsidiënten¹ hebben we, in een samenwerking met de afdeling Neurologie van de UAntwerpen onder leiding van prof. Sebastiaan Engelborghs, het startschot kunnen geven aan deze nieuwe vorm van rondleidingen die we vanaf 2014 in ons aanbod opnemen. Het grote verschil met andere interactieve rondleidingen in het M HKA is dat deze gebeuren voor maximaal acht duo's van telkens een patiënt met beginnende dementie en de mantelzorger; dat vertrokken wordt van het persoonlijk ervaren van de kunstwerken, minder van de informatie-overdracht; dat slechts een paar werken per rondleiding worden besproken en dus lang tijd wordt genomen om bij elk werk stil te staan; kortom dat het gaat om creëren van optimaal beleven en welbevinden in het museum om op die manier de deelnemers toe te staan uit hun communicatief isolement te komen en een moment van zelfwaardering te ervaren door de beleving van kunst. De ontwikkeling van deze rondleidingen en het onderzoek dat er aan verbonden is, was nooit mogelijk geweest als we niet die extra financiële middelen hadden gevonden. In het voorjaar van 2014 worden deze rondleidingen voor publiek opengesteld en na een symposium gelanceerd. We zijn zeer nieuwsgierig naar de maatschappelijke impact die we met dit project kunnen uitdragen als museum.

Professionalisering

Het team Bemiddeling zoekt doorheen de drukke agenda's op regelmatige basis uitdagingen en input om professionalisering van het werk op te trekken en uit te dragen.

Zo wordt er deelgenomen aan het grote aanbod studiedagen dat de sector biedt, zijnde bv de Dag van de Cultuureducatie (Cultuurnet Vlaanderen en LKCA Nederland), de studiereeks Museum in Dialoog (Stad Antwerpen), de Inspiratiedag lokaal Cultuurbeleid (Stad Antwerpen en CJSJM Vlaanderen), 50 Things to do (Villanella).

In het kader van publieksverbreding waren er enkele netwerkende momenten. In het kader van Meetme@M HKA namen we deel aan de lanceringsdag van de rondleidingen voor mensen met beginnende dementie in het Stedelijk Museum Amsterdam. In het kader van netwerking met

¹ Sponsoring van Koning Boudewijn Stichting, Stad Antwerpen, Provincie Antwerpen, de Vrienden van het M HKA, Icometrix, Novartis, Lundbeck

Franstalige musea en scholen aan de studiedag van Cultural (Museum van het Beeldverhaal Brussel) en aan de Pitgroep van Vitamine C (Bozar Brussel). In het kader van toespitsen op jeugdwerk waren we aanwezig bij de tussentijdse inspiratieavond van de Apestaartjaren (Vooruit Gent).

Zelf hebben we vanuit onze dienst een actieve betrokkenheid bij het opzetten van **het professionele netwerk dat vanuit enkele musea** (M HKA, Middelheim, Museum M) en steunpunten (Faro, Bam) is opgestart in het najaar van 2012, nl de collegagroep digitale bemiddeling. In 2013 werden 2 studiemomenten georganiseerd waarop good practices met mekaar worden gedeeld, in het Middelheim en in het Rockoxhuis. We hadden dit jaar enkel **een organiserende en adviserende rol**.

Permanente opleiding en professionalisering wordt ook voorzien binnen het eigen brede team. De ploeg van de gidsen krijgen meermaals per jaar extra input, bv rond de methodieken van kritisch denken of doelgroepgericht rond laagdrempelig taalgebruik, rondleiden met mensen met dementie, en aan blinden of slechtzienden. Een uitstap met de ganse ploeg, naar Z33 in Hasselt, ondersteunt de samenwerking van al deze freelance medewerkers.

In 2013 werd er ook extra ingezet op de **opleiding tot erfgoedbewaker** waar we enigszins achter liepen op de timing om officieel in orde te zijn. De teamleader van de onthaalploeg haalde in 2012 het 'Bekwaamheidsattest leidinggevende personeel type A'. Vier onthaalmedewerkers/suppoosten namen in 2013 deel aan het examen tot 'Bewakingsagent/specialisatie erfgoedbewaker'. Belangrijk is dat nu een regulier onderscheid kan worden gemaakt tussen enerzijds de erfgoedbewakers die een effectief bewakende rol hebben in het museum en er voor zorgen dat de kunstwerken beschermd worden, en anderzijds de hosts, die een eerder onthalende functie hebben en meer toezien op welbevinden in het museum. In praktijk lijken de profielen van deze functies vele gelijkenissen te hebben, maar door de professionele erkenning is het belangrijk om in zowel interne als externe communicatie aandacht te hebben voor het onderscheid en de meerwaarde die dit biedt.

Aandacht voor professionalisering en opleiding in **internationale context was er in een 'Living Lab' van iDrops in The Science Museum in Londen**, waar met interne museummedewerkers van bemiddeling en ensemblebank werd samengekomen met andere professionals om ontwikkelingsgericht projectmanagement op poten te zetten. Vanuit creatieve methodieken werd aangespoord om buiten de lijntjes te kleuren en toekomstprojecten uit te zetten in ontwikkelingsplannen. Centraal thema was het participatief werken met publiek in het digitale tijdperk.

Wat ook niet onvermeld kan blijven is **een eerste congres van de teams bemiddeling van alle partners uit de museumconfederatie L'Internationale** dat werd georganiseerd in Liverpool, met uitstap naar Coniston/Lake District (UK), waar werd nagedacht hoe we binnen het grote geheel van de samenwerking een centrale bijdrage kunnen doen vanuit bemiddelingsdiensten. Er zal binnen de 5-jarige samenwerking een jaarlijkse bijeenkomst worden opgezet en tot slot een groter publiek congres om de gezamenlijke visie uit te dragen.

Digitalisering

Als laatste punt staan we nog even stil bij de **digitalisering van bemiddeling**. Voor 2013 werd de **ensemblebank** ontwikkeld en gelanceerd binnen de dienst Collectie van het museum. In die databank van informatie wordt bij elke tentoonstelling een onderbouw van inhoud, links en documentatie verzameld en met het publiek gedeeld. Het opzet was om er dit jaar verdere stappen in te zetten om het aangeboden materiaal laagdrempelig en publieksvriendelijk aan te bieden voor een breed publiek van museumbezoekers. Door omstandigheden is er vertraging gekomen op deze ontwikkeling. Tot nu toe blijft de ensemblebank zich verder uitplooiën als de documentatiedatabank voor de lopende tentoonstellingen. De intentie om er vanuit Bemiddeling actiever mee aan de slag te gaan als bemiddelingsinstrument wordt in 2014 ingepland.

Eén van de vaststellingen die we binnen bemiddeling deden was dat het publiek de weg naar deze info nog moet weten te vinden. Niet alle bezoekers bezitten een smartphone of zijn handig met QR-codes. We hadden in de eerste van drie collectietentoonstellingen naar aanleiding van 25 jaar M HKA (*5 Ensembles* – 5.10.12 / 20.1.13) opgezet dat **jobstudenten tijdens het weekend in de zaal aanwezig zouden zijn om het publiek wegwijs te maken in de ensemblebank via de iPads**. Deze concrete bemiddeling is effectief gebleken en loonde zich, dat merkten we aan de commentaren van bezoekers en aan het aantal hits van de ensemblebank. Deze jobstudenten kwijttten zich uitstekend van hun job en namen een **positie in die het midden hield tussen een host en een gids**: onthalend en uitnodigend info bieden, de weg wijzen in de ensemblebank en het publiek zelfredzaam maken in het hanteren van het technisch instrument. Na de derde en laatste collectiepresentatie (*Karakter van een Collectie*) van het jubileumjaar hebben we echter, om besparingsredenen, de inbreng van deze studenten moeten stop zetten. Vanaf het najaar waren het opnieuw enkel de kleine visitekaartjes die de bezoekers de weg wezen naar de iPads en QRcodes. We hopen op termijn de opdracht die de hosts waarmaakten te kunnen laten realiseren door de collega's van het onthaalteam.

Stagiairs

Klaas Remmen, 1ste jaar SLO BK, KASK

- Project: 6de klas begeleiden in Panamarenkopproject n.a.v. renovatie van de Provacar
- Datum: mei 2013
- Begeleiding: Leen Thielemans

Marijke Geyselings, 3de jaar Kunst en Cultuurbemiddeling, KDG Antwerpen

- Project: meedraaien voor zomertentoonstelling, bemiddeling voor kinderen/jongeren, bemiddeling voor doelgroepen andersvaliden (algemeen)
- Datum: februari – juli 2013
- Begeleiding: Sofie Vermeiren

Joke Lauwers, 3de jaar lager onderwijs, KDG Antwerpen

- Project: observeren rondleidingen kinderen, dagelijkse werking van team bemiddeling
- Rondleiding voorbereiden in de collectie
- uitwerken van evaluatieformulier voor leerkrachten basisonderwijs die rondleiding en labo komen volgen
- Bundel met tips voor kinderen bij rondleidingen
- Datum: 18 februari – 15 maart 2013
- Begeleiding: Sophie Gregoir

2.4.1 Financiën en HR-beleid

Nadat in 2012 een verlies werd gegenereerd van ongeveer 136.000 euro, was het de bedoeling om in 2013 met een positief resultaat af te sluiten, wat ook is gelukt. De kostenstructuur werd onder de loep genomen en daar waar mogelijk werden besparingen doorgevoerd. Dit resulteerde onder meer in een substantiële daling van het presentatie- en communicatiebudget. Ondanks deze budgettaire beperkingen werden een aantal grote tentoonstellingen georganiseerd (Jos De Gruyter en Harald Thys, Kerry James Marshall) en stond de collectie in 2013 centraal, met de tentoonstelling 'Collectie XXXIII – Het Karakter van de Collectie' en de publicatie van een nieuw collectieboek.

Aan de inkomstenzijde werden belangrijke inspanningen geleverd om de externe financiering buiten het reguliere subsidiecircuït aan te wakkeren. De inkomsten uit externe evenementen stegen aanzienlijk, en voor de tentoonstelling van Kerry James Marshall werd ongeveer 47.000 euro privaat kapitaal binnengehaald via een Exhibition Circle. De gebudgetteerde inkomsten uit de ticketverkoop van het museum werden niet volledig gehaald. Anderzijds groeiden de inkomsten uit de filmvoorstellingen van Cinema Zuid met ongeveer 30% ten opzichte van 2012.

Op HR-vlak was 2013 een overgangsjaar. De zakelijk directeur (Eric Krols) verliet de instelling begin 2013 en werd pas vervangen op 1 juni 2013 door Dieter Vankeirsbilck. De implementatie van een competentiegericht evaluatiemethodiek (opgestart in 2012) viel hierdoor tijdelijk stil.

2.4.2 Organisatie en beleid

In 2013 werd voor het eerst een managementteam opgericht bestaande uit de algemeen directeur, de zakelijk directeur en de afdelingsverantwoordelijken. Het managementteam ondersteunt de coördinatie van de verschillende afdelingen bij de beleidsvoorbereiding, de beleidsuitvoering en de beleidsevaluatie. Het managementteam bewaakt de eenheid in de werking, de kwaliteit van de organisatie en de werking van de diensten, alsook de interne communicatie. Daarnaast worden een aantal organisatorische en beleidsmatige taken uitgevoerd in overleg met het managementteam.

Verder werd een projectmanagementstructuur opgezet waarbij de belangrijkste actiepunten voor 2013 werden vertaald in actiefiches/projectfiches en projectbegrotingen.

Het aankoopbudget bleef in 2013 behouden op het minimale niveau van 2012, met name 100.000 euro.

2.4.3 Gebouw M HKA en Panamarenkohuis

Naast alle preventieve en correctieve interventies op het vlak van Gebouw en Facility werden in 2013 alle spots in het M HKAFE vervangen door LED-lampen. Voor de brandveiligheid werden deze alle voorzien van nieuwe bekabeling. De brandkoepels boven de traphallen werden in orde gebracht en voorzien van de juiste aansturing.

In het Panamarenkohuis werden nieuwe preventieve onderhoudswerken opgestart. Als infrastructuurinvestering werden de onderste glas-in-loodramen van de erker op de eerste verdieping verstevigd om beschadiging door vandalisme tegen te gaan. Het helikopterplatform werd ter hoogte van het dakterras voorzien van duivenwering.

2.4.4 Evaluatie Infrastructuur

De Building en Facility Manager is betrokken bij het evaluatieproces van de infrastructuur (cfr. beheersovereenkomst 2012 – 2016).

Personeel

De Building en Facility Manager coördineert twee teams: Art Handling en Facility.

Het Art Handling Team bestaat uit vier medewerkers die ingezet worden voor de verschillende afdelingen van het M HKA. Het overgrote deel van hun tijd besteden ze aan opdrachten voor de afdeling Presentatie tijdens de op- en afbouw van tentoonstellingsprojecten. De rest van de tijd wordt verdeeld tussen Facility en Collectie, waarbij de focus vanaf 2013 meer kwam te liggen op 'art handling' en ondersteuning van de collectie, en waarbij ervoor gekozen werd om een van de medewerkers volledig in te zetten bij de afdeling Collectie. De eerste resultaten van deze verschuiving waren in 2013 reeds zichtbaar voor Collectie. Er kon meer ingezet worden op een nauwkeurig beheer van de depots, op conditiecontroles en de inventarisatie, en het beheer van de bruiklenen. De facility-opdrachten die het Art Handling Team uitvoert, behelzen voornamelijk grotere schilderwerken en schrijnwerkerij.

Het Facility Team bestaat uit twee vaste voltijdse schoonmakers, aangevuld met een deeltijdse schoonmaker die onder het WEP-plus-statuuut werkt. Het insourcen van de schoonmaak is met succes ingevoerd in december 2012. Er kan sneller aangestuurd of bijgestuurd worden wat de kwaliteit van de schoonmaak ten goede komt. Er wordt ook een beroep gedaan op dit team voor wat betreft het klaarzetten van het auditorium, en voor opdrachten tijdens de af- en opbouwperiodes van tentoonstellingen, wat uiteraard een directe besparing oplevert op het budget 'externe technici' voor Productie. Het Facility Team neemt ook klusjes over van het Art Handling Team waardoor de technici zich nog meer kunnen toeleveren op het ondersteunen van de collectiewerking.

Atelierbeheer

In 2013 werden alle ateliers herschikt. De toename van audiovisueel materiaal in de tentoonstellingen heeft de laatste 3 jaar gezorgd voor een exponentiële groei van de AV-stock. Hierdoor diende het metaalatelier te worden verplaatst naar een kleinere ruimte, wat niet wegneemt dat kleinere laswerken nog steeds in huis kunnen worden uitgevoerd. Dit nieuwe atelier werd volledig opgebouwd door het Art Handling Team. Het gidsenlokaal werd ondergebracht in het voormalige AV-lokaal. Dankzij de orde in de ateliers en garage werd er een betere, veiligere en efficiëntere transitzone gecreëerd om te laden en lossen.

Restauratie kunstwerken

De reconstructie van het kunstwerk *Skyspace* van James Turrell werd gerealiseerd onder supervisie van de Facility Manager in samenwerking met architect Luc Deleu en Renovatiebedrijf Van Broeckhoven.

In 2013 werd een nieuwe milieuvergunning en EPC-certificaat afgeleverd. Het EPC werd zichtbaar aangebracht in de inkom van het museum. Het M HKA nam deel aan de transitie-trefdag van Pulse voor cultuurprofessionals, die plaatsvond op 24 september en waar onder andere een eerste kennismaking plaatsvond met Stadslab 2050 Antwerpen. Dat is in volle voorbereiding voor het Green Track-traject voor de Stad Antwerpen, naar analogie met andere Vlaamse Steden.

Het M HKA heeft deelgenomen aan *Buurt aan de Beurt* van de Stad Antwerpen. Dit initiatief heeft als doel een bepaalde buurt een goede schoonmaakbeurt te geven en buurtbewoners te helpen en te adviseren rond bijvoorbeeld recycling. Eind oktober trok *Buurt aan de Beurt* naar de Waalsekaai. Een groot deel van het oude IT-materiaal van het M HKA werd geschonken aan de kringloopwinkel. M HKA bood de buurtbewoners een rondleiding aan in het museum en trakteerde hen op een drankje in het M HKAFE ter afsluiting van deze succesvolle actie. De kinderen en jongeren uit de buurt kregen vanuit de dienst Bemiddeling een workshop aangeboden.

2.4.6 Veiligheid en Welzijn op het Werk

Op het gebied van veiligheid wordt de ingeslagen weg voortgezet. Stelselmatig wordt gezocht naar nieuwe manieren om veiliger te werken. Het Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk (CPBW) komt een keer per maand samen. Sinds enkele jaren wordt er jaarlijks een evacuatieoefening gehouden.

In 2013 werd het jaarverslag 2012 rond de werking van de Interne Dienst voor Preventie en Bescherming op het Werk ingediend bij de regionale directie Toezicht op het Welzijn op het Werk. Er werd een inventaris opgemaakt van alle arbeidshulpmiddelen. De adviserend geneesheer bracht zoals elk jaar verslag uit van zijn bezoek aan het M HKA. Jaarlijks worden ook verschillende werknemers onderworpen aan een medisch onderzoek.

Zowel het team Art Handling als Facility behaalden een vakbekwaamheidscertificaat van bestuurder hoogwerker en schaarlift (5 jaar geldig). De nijverheidshelpers volgden in 2013 een opfrissingscursus, en de preventieadviseur nam deel aan een jaarlijkse bijscholing.

2.4.7 Raad van Bestuur: samenstelling en werking

De voorzitter en leden van de Raad van Bestuur van het M HKA tonen een grote betrokkenheid en dragen in belangrijke mate bij tot het algemene beleid van het M HKA.

De door de Raad van Bestuur opgerichte comités en werkgroepen hebben eigen, duidelijk afgebakende taken, werken transparant, en rapporteren frequent over hun werking en beslissingen in de voltallige vergadering.

Samenstelling raad van bestuur

In de raad van bestuur zetelen 18 stemgerechtigde en 2 niet-stemgerechtigde leden:
18 bestuurders:

Wouter De Ploey (voorzitter), Koen T'Sijen (ondervoorzitter),
Yolande Avontroodt, Frank Benijts, Hilde Daem, Chantal De Smet,
Philip Heylen, Thérèse Legierse, Vivian Liska, Jan Op de Beeck,
Alexander ter Braak, Stef Van Bellingen, Ivo Van Vaerenbergh,
Nadine Naeye, Joachim Pohlmann, Rolf Quaghebeur, Mark Vanvaeck,
Toon Wassenberg

2 regeringsafgevaardigden:

Kristina Houthuys, afgevaardigde van de Vlaamse minister bevoegd voor Cultuur.

Koen Kennis nam op 28 januari 2013 ontslag als afgevaardigde van de Vlaamse minister bevoegd voor Financiën en Begroting. Hij werd op 1 juni 2013 opgevolgd door Erik Maes.

Samenstelling en werking comités en werkgroepen

Auditcomité

Jan Op de Beeck (voorzitter), Frank Benijts, Erik Maes, Toon Wassenberg
waarnemers: Wouter De Ploey, Dieter Vankeirsbilck

De werkzaamheden van het auditcomité omvatten onder andere het aansturen van en het toezicht op de financiële verslaggeving op kwartaalbasis, de controle en het eventueel bijstellen van de begroting, de jaarrekening, en het monitoren van de efficiëntie van de interne controlesystemen.

Het auditcomité stelde in 2013 een reeks besparingsmaatregelen voor en besteedde bijzondere aandacht aan onder andere de opmaak van de begroting 2014, de budgetopvolging van de tentoonstelling *Kerry James Marshall – Painting and Other Stuff*, de nieuwe loon-cao en de directe financiële gevolgen hiervan voor het M HKA.

HRM-comité

Ivo Van Vaerenbergh (voorzitter), Koen T'Sijen, Joachim Pohlmann,
Philippe Van Hecke (extern lid)
waarnemers: Wouter De Ploey, Dieter Vankeirsbilck

Het HRM-comité is bevoegd voor personeelskwesties en andere HR-gerelateerde aangelegenheden.

Op 9 december kwam het HRM- en Auditcomité samen in het kader van de nieuwe loon-cao en de onderhandelingen met de vakbonden.

Werkgroep Artistiek Beleid

Thérèse Legierse (voorzitter), Vivian Liska, Rolf Quaghebeur,
Alexander ter Braak, Stef Van Bellingen, Luc Wauters (extern lid)

De Werkgroep Artistiek Beleid legde zich in het voorjaar 2013 toe op de finalisering van het collectiebeleidsplan. Dit resulteerde in een goed onderbouwd plan dat aansluit bij de visie en missie van het M HKA. De werkgroep boog zich over het aankoopbudget en de schenkingsvoorstellen, en voerde een eerste discussie in het kader van de nieuwe programmering en de prioriteiten waar het M HKA zich in de toekomst op zal richten.

Werkgroep Publieke Profilerings

Chantal De Smet (voorzitter), Yolande Avontroodt, Hilde Daem,
Kristina Houthuys, Nadine Naeye, Mark Vanvaeck

In het najaar 2013, na de aanwerving van een Marketing- en Communicatiemanager voor het M HKA, werd de Werkgroep Publieke Profilerings heropgestart. De werkgroep monitort de werking van de afdeling Bemiddeling en Communicatie. De aandachtspunten voor 2013-2014 zijn onder andere de doorstart van het nieuwe team, de optimalisatie van verzendingen en databestanden, een proactieve persaanpak, het gebruik van social media in de communicatie, de nieuwe huisstijl, en de integratie van sponsorwerving in het marketing- en communicatieplan.

Vergadertijdstippen

De vergaderingen van de Raad van Bestuur en het auditcomité worden jaarlijks op voorhand vastgelegd (minimaal 5 keer per jaar). De andere werkgroepen komen zo vaak als nodig samen.

Data in 2013:

Raad van Bestuur: 24 januari, 26 maart, 27 juni, 26 september, 14 oktober (spoedvergadering), 19 november, op dinsdag of donderdag telkens van 17u tot 18u30

Auditcomité: 26 februari, 18 juni, 13 september, 14 november, 9 december

HR-comité: 9 december

Werkgroep Artistieke Beleid: 11 maart en 19 november

Werkgroep Publieke Profilerings: 26 september

De gemiddelde aanwezigheidsgraad voor elk van de bijeengeroepen vergaderingen bedroeg 71,7% (externe leden niet inbegrepen).

In het kader van 'good governance' besliste de Raad van Bestuur om minstens twee maal per jaar de algemene vergadering samen te roepen, namelijk eenmaal in het voorjaar (maart) voor de goedkeuring van de begroting, en een tweede keer in het najaar (november of december) voor goedkeuring van de rekeningen en kwijting aan de bestuurders en commissaris-revisor. De vergaderingen vonden plaats op 26 maart en 19 november 2013.

De Raad van Bestuur beraadslaagde in 2013 over de volgende onderwerpen:

- jaarevaluatie en jaarrekening 2012
 - rapportering van de comités en werkgroepen
 - herformulering van de operationele missie tot een scherper afgebakende missie die aangeeft waar de organisatie voor staat en die het collectiebeleid bepaalt
 - goedkeuring van het nieuwe collectiebeidsplan
 - heroriënteringstraject M HKA-management
 - samenwerking tussen M HKA en VAM rond een gemeenschappelijk open glazen depot
 - samenwerking met de Provincie Antwerpen inzake Cinema Zuid
 - nieuwe loon-cao
 - externe financiering van de projecten *Kerry James Marshall – Painting and Other Stuff* en *Meeting Points 7 – Tienduizend Listen en Honderdduizend Trucs*
 - toelichting werking afdeling Publiekswerking
 - aankopen en schenkingen
-

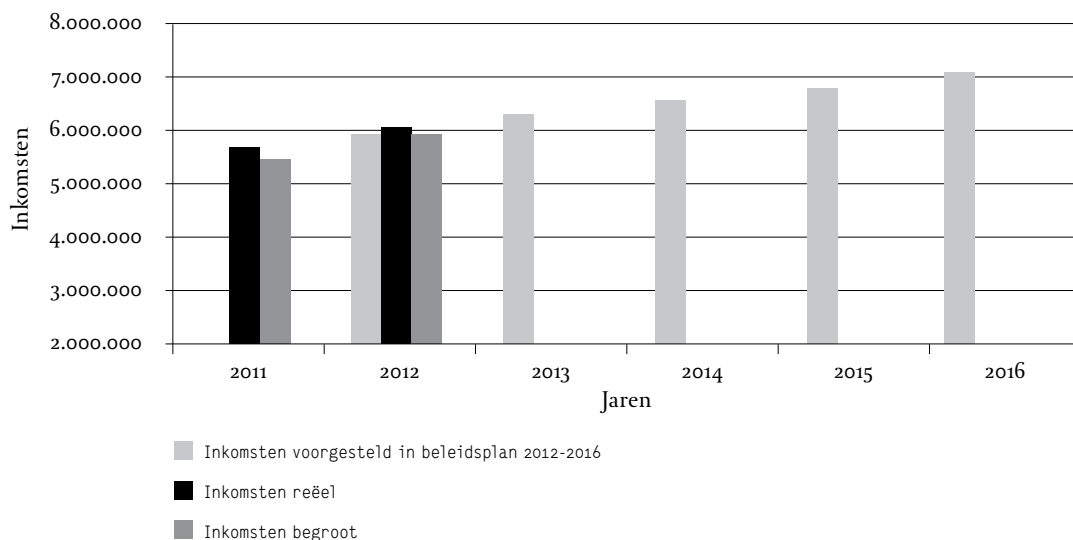

3 Sociaal-economisch verslag van de werking

De cijfermatige gegevens hieronder vermeld, zijn een 'momentopname'.
Het betreft de aantallen en bedragen op 31/12/2013, m.a.w. geen gemiddelde
over het jaar.

3.1 OMZET Uitgaven versus inkomsten

	Totaal uitgaven	Totaal inkomsten	Groei % inkomsten	Resultaat van het boekjaar
2011	5.740.963,00	5.734.586,00	-1,50	-6.377,00
2012	6.159.021,00	6.022.780,00	5,03	-136.241,00
2013	5.984.123,00	6.001.739,00	-0,35	17.616,00

3.2 PERSONEEL Aandeel loonkosten in de totale uitgaven

	Totale uitgaven	Loonkost	% tav uitgaven - inv. subsidies
2011	5.740.963,31	3.150.438,61	54,9%
2012	6.159.021,00	3.376.286,00	54,8%
2013	5.984.123,00	3.587.109,00	59,9%

- Gemiddelde loonkost per VTE in 2011: 52.551,10
- Gemiddelde loonkost per VTE in 2012: 55.622,50
- Gemiddelde loonkost per VTE in 2013: 60.338,25

Ontwikkelingen personeelsbezetting

	VTE	aantal medewerkers
12/31/2011	59,95	71,00
12/31/2012	60,70	72,00
12/31/2013	59,45	71,00

Type contracten 2012

- contracten onbepaalde duur: 64

Waarvan:

- DAC: 1
- Gesco: 5
- Wep+: 2

Type contracten 2013

— contracten onbepaalde duur: 63

Waarvan:

— DAC: 1

— Gesco: 5

— Wep+: 2

Gemiddelde arbeidstijd per afdeling in voltijdsequivalenten

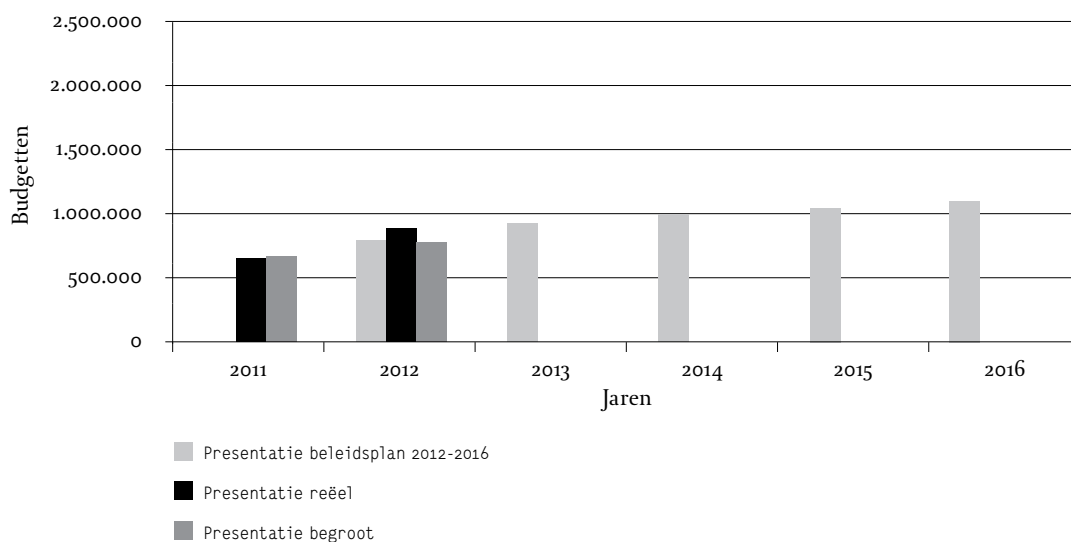
	VTE 31/12/2011	VTE 31/12/2012	VTE 31/12/2013
Directie	2,00	2,00	3,00
Programmering	12,60	12,90	12,90
ABCD	9,40	9,20	7,90
publiekswerking + zaalpersoneel	19,75	18,85	20,15
Ondersteuning	16,20	17,70	15,50
Totaal	59,95	60,65	59,45

3.3 WERKINGSKOSTEN

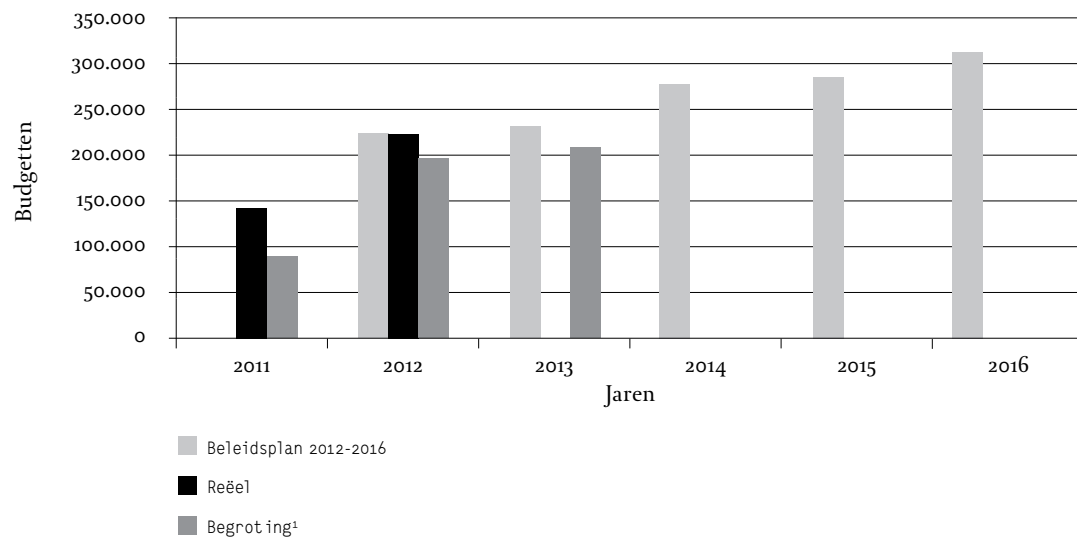
	huisvesting en onroerende infrastructuur ¹	qua afschrijving
2011	393.624,00	192.563,00
2012	348.000,00	194.068,00
2013	207.569,00	195.202,00

1 Vanaf 2009 wordt de afschrijvingskost van de verbouwingen niet meer gedragen door een investeringssubsidie.

Presentatie

ABCD

1 excl. Panamrenko, excl. huur depot

Publiekswerking

	Totale Uitgaven	publiekswerking	% totale uitgaven
2011	5.687.724,00	449.079,00	7,90%
2012	6.159.021,00	546.476,00	8,87%
2013	5.984.123,00	434.896,00	7,27%

3.4 GROEI SUBSIDIES EN TOELAGEN

jaar	Vl. Gem.	% groei	provincie	% groei	stad	% groei
2011	4.599.000,00	0,00	50.000,00	0,00	68.400,00	0,00
2012	4.645.000,00	1,00	0,00	-100,00	118.348,00	73,02
2013	4.726.000,00	1,74%	0,00		68.349,00	-42,25%

Project sponsoring		Bedrijvenclub	
2006	77.266,30	2006	35.125,00
2007	148.635,08	2007	43.031,50
2008	159.962,55	2008	131.018,12
2009	96.063,00	2009	203.086,00
2010	0,00	2010	107.404,00
2011	0,00	2011	76.464,00
2012	46.198,35	2012	84.111,20
2013	77.700,08	2013	72.525,00

Naturasponsoring (ruilovereenkomsten) door Klara, Roularta en Akzo Nobel > opgenomen in bedrijvenclub

3.5 KUNSTENAARS

Uitgaven	2011	2012	2013
Reis- en verblijfkosten ¹	23.889,81	19.888,29	10.936,12
Kleine vergoeding	6.985,80	2.682,00	1.846,00
Honoraria en loon	185.526,56	93.648,06	54.352,59
Productiekosten	122.008,00	49.021,39	118.937,65
Totaal	338.410,17	165.239,74	186.072,36

1 Gesponsorde overnachtingen zijn niet inbegrepen

Werking met kunstenaars	2011	2012	2013
Actief ¹	328	129	162
Passief ²	590	641	644
Totaal	918	770	806

1 productie- en aanpassingen van nieuw werk, lezingen, symposia, voordrachten, kunstenaarsgesprekken, concerten....

2 louter presentatie van de werken zonder interactie: ophangen kunstwerken, film- en videoprojecties....

4 Verwervingen – Bruiklenen 2013

4.1 AANKOPEN 2013

AANKOPEN VLAAMSE GEMEENSCHAP – M HKA 2013

- Richard Venlet
Zonder titel, 1996

- Bart Stolle
Debris, 2011

- Guillaume Bijl
Behandelingen, 1975-1979

- Maria Teresa Burga Ruiz
Autorretrato. Estructura. Informe, 9.6.1972
[Self-Portrait. Structure. Report. 9.6.1972]

- David Claerbout
Untitled (Meditation without feet), 2012
— Nasty Girl (Christmas Wishes), 2012
— Untitled (communist girl), 2012

- Vaast Colson
To retitle an object daily during the course of a show, 2013

- Jan De Cock
Occupying the Museum

- Cherica Convents
A Jacobs Ladder, remembering Gordon Matta-Clark)

- Rinus Van de Velde
“It’s as if someone is observing us with a sense of overview we seem to lack, some-one who knows better than us what exactly it is we’re doing here”, writes the artist in his notebook. “Night and day he is looking at us from a distance, seeing structures and dynamics I myself must have grown blind to because I have come accept them as my reality. Today, as I was painting the portrait Jim commissioned me to do, I could almost see the whole scene from his perspective.
There he is, somewhere in the woods, staring right through the walls of my studio, looking at Jim’s stately profile from the other side, as I try to translate his figure into energy and colour. And at the same time he looks at Frederic and Conrad, who are invisible to me. They’re sitting outside, probably doing nothing much at all, chasing away their hangover fears but making it worse by trying to grasp them. (Rinus Van de Velde, Cabin Fever Notebooks).”
Jaartal: 2013
Techniek/material: Houtskool op canvas

- Luc Tuymans
The Valley, 2012

- Luc Tuymans
4PM, 2011

— Koen van den Broek
Madonna, 2010

— Nico Dockx (samen met Kris Kimpe and Helena Sidiropoulos)
A 3RD LAND FOR THE LAND FOUNDATION

EIGEN AANKOPEN M HKA 2013

— Leonor Antunes
Le hasard est l'ennemi de tous les mètres, 2012

— Manfred Pernice
Tapir, 2013

— Craigie Horsfield
Towards the North – West across the Bay of Naples from via Partenope, Naples' September 2008, 2012

— Craigie Horsfield
Plaça de Toros La Monumental, Gran via de les Corts Catalanes, Barcelona (Horses), February 1996, 2008-2010

— Craigie Horsfield
Plaça de Toros La Monumental, Gran via de les Corts Catalanes, Barcelona (Lions), February 1996, 2008-2010
— VIème Congrès de l'Internationale Situationniste.
Anvers du 12 au 15 Novembre 1962, 1962
— VIe Kongres van de Situationnistische Internationale.
Antwerpen van 12 tot 15 novembre 1962, 1962
— Motion in Vision / Vision in Motion, 1959

— Honoré d'O
Instant Video At Our Age, s.d.

— Paul De Vree
Soweto, 1976

— Vaast Colson
Principium, 2012

— Vaast Colson
Tesktwerk voor Hoboken – postcard edition, 2012

— Vaast Colson
Wishing Well Edition, 2011

— Vaast Colson
Triomfkaarten cardgame edition, 2013

— Vaast Colson
Vaast Colson Foundation Service Tray Edition, 2012

— Vaast Colson
Quest Object, 2013

- Toon Tersas
4 nummers van Préarte. Plasties/Literair/Typografies/Tydschrift, s.d.
- Yvonne Rainer
Trio A
- Dennis Tyfus
Volledige set Ultra Eczema collectie (156 uitgaves)
- Sylvie Blocher
Abris provisoires (maquette), 1986
- Luc Deleu
Mobile medium architecture promotion, 1974
- Luc Deleu
Geen jets te Deurne... Orbanisch idee voor Antwerpen, s.d.
- Luc Deleu
Voorstel tot totaal onbruik van de publieke verlichting.
Orbanisch idee voor Antwerpen, s.d.
- Luc Deleu
Voorstel tot totale decentralisatie van Antwerpen mediumstad, s.d.
- Luc Deleu
Voorstel tot totale afschaffing van het verkeersreglement in Antwerpen, s.d.
- Luc Deleu
Voorstel tot verwaarlozing van de wegverharding, s.d.
- Marie-Jo Lafontaine
Environment, houten stokken, 1978
- Marie-Jo Lafontaine
Environment, houten stokken, 1978
- Marie-Jo Lafontaine
La batteuse de palplanches, 1978-79
- Fabrizzio Plessi
Het doorzagen van de Schelde, s.d.
- Ben Vautier
Empty tape piece for La Monte Young, 1969
- Luca Maria Patella,
Terra Animata, 1973
- Kirsten Pieroth
Untitled (Eggs), 2013
- Claire Fontaine
The House of Energetic Culture (Pripyat, December 1985), 2013

- Stefan Brüggemann
THIS WORK IS REALIZED WHEN IT IS BURNED, 2013
 - Ryan Gander
Unfortunately that street is in 1983 and blocked off by police tape, 2013
 - Claude Closky
2 Constellations, 2013
 - Tris Vonna-Michel
Obsolescence, 2013
 - Allan Sekula
The Dockers' Museum, 2010-2012
-

4.2 SCHENKINGEN 2013

- Tom Liekens
Heart of Darkness, 2012
Schenking van De Vrienden van het M HKA, vzw
- Jan Henderikse
Kistjes, 1962-2013
Schenking van 'De Vrienden van het M HKA', vzw
- Luc Tuymans
Peaches and Technicolor, 2013
Schenking van de kunstenaar
- Fred Bervoets
Nevada, 1991-2013
Schenking van De Vrienden van het M HKA, vzw
en Galerij de Zwarte Panter
- Panamarenko
Blimp, 2013
Schenking Panamarenko Collectief
- Luc Tuymans
Xphone, 2011
Schenking van de kunstenaar
- Daniel Knorr
Snow House, 2013
Schenking van de kunstenaar
- Jan Henderikse
Assemblage
Schenking van de kunstenaar
- Jan Henderikse
Zonder titel, 1957
- Jan Henderikse
Zonder titel, 1957
- Jan Henderikse
Zonder titel, 1957
Schenking van De Vrienden van het M HKA, vzw

- Olga Tobreluts
Modernisation, 2012 (part 1,2,3)
Schenking van de kunstenaar

- Ilya Kabakov
Untitled, 2004
Schenking van Bart De Baere

- Dmitry Gutov
But, for true need – You heavens, give me that patience, patience I need”.
Or in a nutshell Patience”
Schenking van de kunstenaar

- Sarenco
Collage, 1984
16mm film overgezet op dvd
- En attendant la troisième guerre mondiale, 1985-1986
16mm film overgezet op dvd
- Bienvenue au grande cinema, 1987
35mm film overgezet op dvd
- Pagana, 1988
35mm film overgezet op dvd
- Safari, 1990
35mm film overgezet op dvd
Schenking van de kunstenaar

- Koen van den Broek
Zonder titel, 2012
Schenking van MUKA Gallery

- Ivan Kožaric
Figure, 2002
- Breath, 2002
- Hommage to Germany, 2002
- Sphere, 2002
- Wind, 2002
- Fisherman, 2002
- Circle, 2002
- Untitled, s.d.
- Landscape, 2003
- Bouquet of genes, 2002
Schenking van de kunstenaar

4.3 WERKEN IN BRUIKLEEN AAN HET M HKA

Werken in langdurige bruikleen van de Vlaamse Gemeenschap

- Archief Panamarenko
-

4.4.1 Langdurige bruiklenen 2013

Vlaamse Overheid – Kabinet van Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand.
Dhr. Geert Bourgeois, Arenbergstraat 7, 1000 Brussel

- Jean-Marie Bijtebier, Untitled, 1997, *BK6944_M171*
- Eddy De Vos, Mexican Revolution, 1995, *BK6925_M164*
- Michel Mouffe, La limite des anges, 1999, *BK7043_M202*
- Ria Pacquée, Curtain of Silence, 1998, *BK7260_M230*
- Peter Rogiers, Untitled, 1998, *BK7035_M194*
- Luc Tuymans, Shore, 2005, *BK7645_M410*
- Henk Visch, Zelfportret, 1995, *BK6925_M164*

Kabinet van de Vice-eersteminister en de Minister van Buitenlandse Zaken Institutionele hervormingen, FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
P&O 4.1- Gebouwen buitenland Roerend Patrimonium – Kunst
§ Antiek, Karmelietenstraat 15, 1000 Brussel (24.08.2010)

- Bert De Beul, Zonder titel, 1992, *BK6921_M160B*
- Bert De Beul, Zonder titel, 1992, *BK6124_M124*
- Paul De Vree, Happenin(kt), 1967-2002, *S0330_05*
- Paul De Vree, My word is my sword, 1969-2002, *S0330_17*
- Paul De Vree, Conscience, 1975-2002, *S0330_46*
- Paul De Vree, Qui suis-je?, 1976-2002, *S0330_52*
- Fik Van Gestel, Toscana II, 1995, *BK6967_M176*
- Michael Francois, twee affiches
- Belinde De Bruyckere, Zonder Titel, 1994, *BK6867/A*
- Belinde De Bruyckere, Zonder Titel, 1994, *BK6867/F*
- Belinde De Bruyckere, Zonder Titel, 1994, *BK6867/H*
- Patrick Van Caeckenbergh, Tekening van Oude Bomen, winter 2010-2011, *BK7799_M503_1*
- Patrick Van Caeckenbergh, Tekening van Oude Bomen, winter 2010-2011, *BK7799_M503_3*
- Patrick Van Caeckenbergh, Tekening van Oude Bomen, winter 2010-2011, *BK7799_M503_2*

Europese Commissie – Kabinet Europees Commissaris voor Handel Karel De Gucht, Wetstraat 200, 1049 Brussel (13.09.2010)

- Bert De Beul, Zonder titel, 1994, *BK6921_M160C*
- Charif Benhalima, Nest, 2005, collectie M HKA
- Charif Benhalima, Park, 2005, collectie M HKA
- Charif Benhalima, Playtime, 2005, collectie M HKA
- Charif Benhalima, Garbage, 2005, collectie M HKA

Kabinet Ingrid Lieten

Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Innovatie, Overheidsinvesteringen, Media en Armoedebestrijding,
Martelaarsplein 7, 1000 Brussel (16.12.2010)

- Berlinde De Bruyckere, Zonder titel, 1994, *BK6867/G*
- Berlinde De Bruyckere, Zonder titel, 1994, *BK6867/M*
- Berlinde De Bruyckere, Zonder titel, 1994, *BK6867/O*
- Thierry De Cordier, Le discours Alpin, 1987, *BK 5610_A*
- Braco Dimitrijevic, Zonder titel, 1989, *BK5669_M73*
- Fabrice Gygi, Sans titre, 1994, *BK7326_M250*
- Michelangelo Pistoletto, Cittadellarte, 2003, *UFO02003_022*

- Michelangelo Pistoletto, Zonder titel, 2004, *M00036a*
- Marin Kasimir, Laborand Artifex, 1989, *BK7030_M190*
- Paul Van Biervliet, Industriegebouw, 1998, *BRPVB01*
- Paul Van Biervliet, Silo in Idaho, 1998, *BRPVB02*
- Jacques Charlier – Dessins Humoristique (Dan Graham), 1976, *BK5221_M34*

Vlaamse Overheid – Kabinet van minister-president van de Vlaamse Regering. Dhr. Kris Peeters, Martelaerenplein 19, 1000 Brussel

- Bert De Beul, Zonder titel (vrouwenknieën), 1994, *BK6124_M124*
- Bert De Beul, Zonder titel (huis), 1993, *BK6921_M160A*
- Berlinde De Bruyckere, Zonder titel, 1994, *BK6867/B*
- Berlinde De Bruyckere, Zonder titel, 1994, *BK6867/E*
- Berlinde De Bruyckere, Zonder titel, 1994, *BK6867/K*
- Denmark, Dode Letters (Six Days a Week), 1974-1977, *BK7201_M216*
- Ivan Kozaric, Angel, 1993, *S0279*
- Raoul De Keyser, Zonder titel, 1988, *BK5634_M66*

EU-Berlaymont – European Commssion, Office for infrastructure and logistics, 1049 Brussel

- Paul De Vree, Fuga in r, 1967, *S0330_04*
- Paul De Vree, Petite Histoire, 1966, *S0330_06*
- Paul De Vree, Revolutie, 1968, *M00160_1*
- Paul De Vree, Revolutie II, 1972, *BK3966*
- Paul De Vree, Toute predication, 1966, *BK7286_M238_01*
- Paul De Vree, Cime et Terre, 1968, *S0330_13*
- Paul De Vree, Homage to Duchamp, 1969, *S0330_14*
- Paul De Vree, London, 1969, *M00160_2*
- Paul De Vree, Uilenspiegel – (H)Owl, 1969, *M00160_4*
- Paul De Vree, Rose, 1971, *S0330_23*
- Paul De Vree, Kissinger, 1972, *BRDV_05*
- Paul De Vree, Altijd nog hetzelfde spel op de wagen, 1973, *BRDV_02*

FOD justitie, Kabinet Turtelboom, Waterloolaan 115, 1000 Brussel

- Almagul Menlibayeva, Steppen Police, 2010, *S0441_01*
- Almagul Menlibayeva, The Observer, 2010, *S0441_04*
- Almagul Menlibayeva, Forever Umai, 2010, *S0441_03*
- Luc Deleu, Mobile Medium University Revisited (floating U.I.A.), 1972-1982, *S0114*
- Fred Bervoets, Zelfportret in huiskamer, 1991, *BK6121_M121*

Kabinet van Minister van Binnenlandse Zaken en gelijke kansenbeleid
Mevr. J. Milquet, Wetstraat 2/ Rue de la Loi 2, 1000 Brussel/
1000 Bruxelles

- Luc Tuymans, Shore, 2005, *BK7645_M410*
- Luc Tuymans, Ons Geluk, 1997, *BK7414_M272*
- Walter Swennen, Zonder titel (mijn gedacht), 2003, *BK7442_M298*
- Luc Tuymans, Editie Trouble Spot Painting, 1999
- Luc Tuymans, Firewood, 1994, *BK6922_M161*
- Luc Tuymans, Die Zeit, 1994, *BK6923_M162*
- Michelangelo Pistoletto, 8 posters cittadellarte, *UFO2003_022*
- Johan Tahon, Untitled, s.d.

— Voka, Kamer van Koophandel Antwerpen – Waasland,
Zetel Antwerpen, Markgravestraat 12, 2000 Antwerpen
— Koen Broucke, Menskunde, 1998-1999, *BK7196_M211A-J*

Hof Van Beroep, Waalsekaai 35A, 2000 Antwerpen
— Jean Bilquin, Zonder titel, 1985, *So086*
— Gustave De Mey, Structuur Rithe, 1976, *So118*
— Hugo De Clerq, Mandala, 1973, *So108*
— Bernard Pagès, *Crayon Petite Maille*, 1974, *So022*
— Bernard Pagès, *Crayon, Grande Maille*, 1974, *So020*
— Bernard Pagès, *Crayon Maille Moyen*, 1974, *So021*
— Bernard Pagès, *Doré, Grand Maille, petite pinceau*, 1974, *So017*
— Bernard Pagès, *Doré, Maille moyenne, petite pinceau*, 1974, *So018*
— Bernard Pagès, *Doré, petite Maille, petit pinceau*, 1974, *So019*
— Laurent Cruyt, Zonder titel (testbeeld), s.d., *So103*
— Berlinde De Bruyckere, Zonder titel, 1994, *BK6867_D*
— Berlinde De Bruyckere, Zonder titel, 1994, *BK6867_E*
— Opy Zouni, *Painting 96/126*, 1985, *So029*
— Renata Boero, *blue di legno nr. 7*, 1985, *So088*
— J.C. Farhi, *Jack and Jill*, 1986, *So136*
— J. Smets, *Mens*, 1974, *So217*
— D. Sprankenis, *Winipeg*, 1973, *So219*
— T. Van Bergen, *Zwart-wit-zwart*, 1979, *So225*
— G. Filips, *Cylcus*, 1988, *So139*
— J.P. Pincemin, Zonder Titel, s.d., *So024*
— L. Van Malderen, *Mégalithes 54 + 122 + 124*, 1979, *So230*
— L. Gerdes, *Schwarzes Bild VI*, 1987, *So011*
— L. Gerdes, *Schwarzes Bild VII*, 1987, *So012*
— Willy Van Sompel, *Ondergaand in het Westen*, 1983, *BK5762_M87*
— J. de Guimarães, *Ange Blue*, 1983, *So005*

UZA, Universitair Ziekenhuis Antwerpen, Wilrijkstraat 10, 2610 Wilrijk
— Rita Reyhler, Zonder titel, 1980, *So207*
— Korrie Besems, *Away, Away, Away*, 1988, *BK5973*
— Eduard Bal, Zonder titel, 1975, *So076*
— Eduard Bal, Zonder titel, 1975, *So073*
— Gilbert de Bontridder, *Tweeluik S77F*, 1977-1979, *So073*
— Gery De Smet, *Van Goeden Huize*, 1995, *BK7290_M242A*
— Dominique Stroobant, *H2/95*, 1978, *So221*
— Hugo Duchateau, *Project voor grote zaal – rust na de eerste laag*, 1977, *So133*

UIA, Universiteit Antwerpen, Universiteitsplein 2610 Wilrijk
— Pol Mara, *Niche de ma poule aux diamants*, 1980, *So183*
— Eddy Nolf, Zonder titel, 1978, *So195*
— Hugo Declercq, *Mandala*, 1973, *So109*
— Cel Overberghe, Zonder titel, 1958, *So200*
— Yves De Smet, *Hammering, snowing, eating & pouring*, 1973, *So123*
— Philippe Vandenberg, Zonder titel, 1981, *So227*

IJOB, Eupen, Belgium

'Jan Fabre. Insectensculpturen en tekeningen'

24.10.2012 — 28.05.2013

- Jan Fabre, Project voor nachtelijk grondgebied, 1979, *BK6948_M173B*
- Jan Fabre, De Pillendraaier, 1978, *BK6948_M173C*
- Jan Fabre, Feast of Little Friends, 1977, *BK6982_M183B*
- Jan Fabre, Insectensculpturen & ervaringen, 1979, *BK6982_M183A*
- Jan Fabre, Neushoornkevers, 1979, *BK6982_M183C*
- Jan Fabre, Metamorfose, 1979, *BK6948_M173A*
- Jan Fabre, Fantasie objecten sculpturen, *BK6982_M183D*
- Jan Fabre, Fantasie objecten sculpturen, *BK6982_M183E*
- Jan Fabre, 9 insectenobjecten, 1979, *BK6948_M173D*

Kunstverein Bremerhaven, Bremerhaven, Germany

'Graphische Arbeiten 1989-2012'

18.11.2012 — 06.01.2013

- Luc Tuymans, Firewood, 1994, *BK6922_M161*
- Luc Tuymans, Die Zeit, 1994, *BK6923_M162*
- Luc Tuymans, Le Verdict, 1995, *BK7327_M251*
- Luc Tuymans, Portrait, 1995, *So473*
- Luc Tuymans, Superstition, 1995, *So474*
- Luc Tuymans, Tracing, 1995, *So475*
- Luc Tuymans, Pillows, 1995, *So476*
- Luc Tuymans, Premonition, 1995, *So477*
- Luc Tuymans, Peter, 1995, *So478*
- Luc Tuymans, Lamp, 1995, *So479*
- Luc Tuymans, The Green Room, 1995, *So480*
- Luc Tuymans, Prague. Refribell, 1997, *BK6979*
- Luc Tuymans, Untitled (Triptych), 2001, *BK7657_M418*
- Luc Tuymans, Untitled (The Rumour), 2001, *BK7481_M276*
- Luc Tuymans, Het Versluiserd Beeld, 2001, *BK7415_M273*
- Luc Tuymans, Drumset (Series I), 2003, *BK7475_M329*
- Luc Tuymans, Drumset (Series II), 2003, *BK7476_M330*
- Luc Tuymans, Premonition (Series I), 2003, *BK7477_M331*
- Luc Tuymans, Premonition (Series II), 2003, *BK7478_M332*
- Luc Tuymans, Slide, 2003, *BK7479_M333*
- Luc Tuymans, Untitled (Woman), 2003, *BK7480_M334*
- Luc Tuymans, Sunset, 2003, *BK7481_M335*
- Luc Tuymans, Untitled (Portfolio Eerbetoon aan Jan Hoet), 2004, *M00036C*
- Luc Tuymans, Zelfportret (1982), 2008, *BK7701_M451*

The Photographers Gallery, London, United Kingdom

'Perspectives on Collage'

18.01.2013 — 07.04.2013

- C.K. Rajan, Untitled, 1992, *BK7653_M416*

EFA Project Space, The Elizabeth Foundation of the Arts, New York, USA

'The Book Lovers – A project on Artist Novels'

25.01.2013 — 09.03.2013

- Selectie van 107 boeken

FOD Buitenlandse Zaken, Brussel, Belgium

11.02.2013 — 15.05.2013

- Patrick Van Caeckenbergh, Drawings of old trees (winter 2010-2011), *BK7799_M503_3*

Stroom, Den Haag, The Netherlands

'Orban Space: Luc Deleu – T.O.P. Office'

20.01.2013 — 24.03.2013

- Luc Deleu, In 80 dagen rond de wereld Madrid – Weber – Madrid, 1993, *BK6974_A*
- Luc Deleu, Madrid – Madrid in 80 jours par son antipode (Weber), *BK6974_B*

Maumaus – Escola de Artes Visuais, Lisboa, Portugal

'Dockers' Museum'

07.02.2013 — 31.03.2013

- Alan Sekula, Churn (1RPM Clockwise), 1999-2010, *BRAS_06*
- Alan Sekula, Working (Santos)', 1999-2010, *M00133*
- Alan Sekula, Dockers' Museum, 2010, *BRAS_08* (3 objects)

Gemeentemuseum Den Haag, Den Haag, The Netherlands

'Graphische Arbeiten 1989-2012'

16.02.2013 — 02.06.2013

- Luc Tuymans, Firewood, 1994, *BK6922_M161*
- Luc Tuymans, Die Zeit, 1994, *BK6923_M162*
- Luc Tuymans, Le Verdict, 1995, *BK7327_M251*
- Luc Tuymans, Portrait, 1995, *So473*
- Luc Tuymans, Superstition, 1995, *So474*
- Luc Tuymans, Tracing, 1995, *So475*
- Luc Tuymans, Pillows, 1995, *So476*
- Luc Tuymans, Premonition, 1995, *So477*
- Luc Tuymans, Peter, 1995, *So478*
- Luc Tuymans, Lamp, 1995, *So479*
- Luc Tuymans, The Green Room, 1995, *So480*
- Luc Tuymans, Prague. Refribell, 1997, *BK6979*
- Luc Tuymans, Untitled (Triptych), 2001, *BK7657_M418*
- Luc Tuymans, Untitled (The Rumour), 2001, *BK7481_M276*
- Luc Tuymans, Het Versluierd Beeld, 2001, *BK7415_M273*
- Luc Tuymans, Drumset (Series I), 2003, *BK7475_M329*
- Luc Tuymans, Drumset (Series II), 2003, *BK7476_M330*
- Luc Tuymans, Premonition (Series I), 2003, *BK7477_M331*
- Luc Tuymans, Premonition (Series II), 2003, *BK7478_M332*
- Luc Tuymans, Slide, 2003, *BK7479_M333*
- Luc Tuymans, Untitled (Woman), 2003, *BK7480_M334*
- Luc Tuymans, Sunset, 2003, *BK7481_M335*
- Luc Tuymans, Untitled (Portfolio Eerbetoen aan Jan Hoet), 2004, *M00036C*
- Luc Tuymans, Zelfportret (1982), 2008, *BK7701_M451*
- Luc Tuymans, The Temple, 1996, *BK7329_M253*
- Luc Tuymans, The Conversation, 1995, *So286*
- Luc Tuymans, Wiedergutmachung, 1995, *BK7417_M275*
- Luc Tuymans, Kristalnacht, 1992, *BK7677_M432*
- Luc Tuymans, De transformatie van de berg, 1990, *M00050*

- Z33, Hasselt, Belgium
'Space Odyssey 2.0'
16.02.2013 — 19.05.2013
Panamarenko, Toy Model of Space

- Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen, Düsseldorf, Germany
'Die Bildhauer. Kunstakademie Düsseldorf, 1945 bis heute'
20.02.2013 — 28.07.2013
Bernd Lohaus, 'Ohne Titel (Während/DU/als Gegenüber/oder/zwischen dem/ICH)', 1985, *BK5211_M24*

- Palais de Tokyo, Paris, France
'François Curlet'
25.02.2013 — 20.05.2013
François Curlet, Chantel l'enfer, 2010, *BK7731_M480*

- STUK Leuven, Leuven, Belgium
'ARTEFACT Festival'
06.03.2013 — 21.04.2013
Luc Deleu, Legoconstructie, 1978, *BK5218_M31A tot BK5218_M31D*

- FRAC Bretagne, Rennes, France
'Cady Noland'
06.03.2013 — 21.04.2013
Cady Noland, Oozewald, 1989, *BK5884_M101*

- Hordaland Art Center, Bergen, Norway
Jens - Ane Hjort Guttu, Adelita Husni-bey, Guy Rombouts
05.04.2013 — 02.06.2013
Guy Rombouts, 'X of Y', 1985, *BK5220_M33*

- Kunsthalle Zürich, Zürich, Switzerland
'Estranged Paradise: Yang Fundong Works 1993-2013'
06.04.2013 — 26.05.2013
Yang Fudong, Tonight Moon, 2000, *BK7719_M468*
Yang Fudong, Forest Diary, 2000, *BK7720_M469*

- Cultuurcentrum Brugge, Bruges, Belgium
'Horizon'
18.04.2013 — 19.05.2013
Khaled Hafez, Revolution, 2006, *BK7621_M389*

- La Tôlerie, Clermont-Ferrand, France
'La ville inadaptee?'
19.04.2013 — 20.07.2013
Luc Deleu, Vipcify – Zeemijl, 1989, *BK7609_M380*

- Kunstverein, Amsterdam, the Netherlands
'Bell & Crownier meet Moss – An insert by Marlow Moss'
20.04.2013 — 29.06.2013
Marlow Moss, Compositie, 1934, *VH0092*

- Museum Ludwig, Köln, Germany
'Andrea Fraser'
20.04.2013 — 21.07.2013
Andrea Fraser, On Taking A Normal Situation (5 posters), 1993, *M00117*

- Vzw Aktuwa, Turnhout, Belgium
'Weg van Vlaanderen'
19.05.2013 — 25.08.2013
— Hans Op de Beeck, Location, 1998, *BK7216*
- Kunsthalle Recklinghausen, Recklinghausen, Germany
'Jan Fabre. Insektenzeichnungen & Insektenskulpturen 1975-79'
21.04.2013 — 23.06.2013
— Jan Fabre, Project voor nachtelijk grondgebied, 1979, *BK6948_M173B*
— Jan Fabre, De Pillendraaier, 1978, *BK6948_M173C*
— Jan Fabre, Feast of Little Friends, 1977, *BK6982_M183B*
— Jan Fabre, Insectensculpturen & ervaringen, 1979, *BK6982_M183A*
— Jan Fabre, Neushoornkevers, 1979, *BK6982_M183C*
— Jan Fabre, Metamorfose, 1979, *BK6948_M173A*
— Jan Fabre, Fantasie objecten sculpturen, *BK6982_M183D*
— Jan Fabre, Fantasie objecten sculpturen, *BK6982_M183E*
— Jan Fabre, 9 insectenobjecten, 1979, *BK6948_M173D*
- Museum van Deinze en Leiestreek, Deinze, Belgium
'Omzien'
04.05.2013 — 25.08.2013
— Philippe Vandenberg, Il n'y aura jamais de danse sans ours, 1996-1998, *BK7211_M218*
- Secession, Wien, Austria
'Unrest of Form. Imagining the Political Subject'
11.05.2013 — 16.07.2013
— Jimmie Durham, Untitled (Armadillo), 1991, *BK6913_M159A*
- Musée d'Art Contemporain, Marseille, France
'Le pont'
24.05.2013 — 20.10.2013
— Jimmie Durham, A dead deer, 1986, *BK6913_M159C*
— Ilya Kabakov, My Grandfather's Shed, 1998, *BK7029_M189*
— Rustam Khalfin & Yulia Tikhonova, Northern Barbarians, part 1 – Bride and groom, 1999-2000, *So439_01*
— Rustam Khalfin & Yulia Tikhonova, Northern Barbarians, part 2 – The Love races, 1999-2000, *So439_02*
- 55th Venice Biennial, Venice, Italy
'The Encyclopedic Palace'
01.06.2013 — 24.11.2013
— Jimmie Durham, Jesus. Es Geht um die Wurst, 1992, *BK6156_M136*
- Haus der Kunst, Munich, Germany
'Joelle Tuerlinckx – WORLD IN PROGRESS?'
09.06.2013 — 29.09.2013
— Joëlle Tuerlinckx, Aux dimensions de: quelque chose, 1995, *VH0276*
- Domaine du château de Saint-Germain-en-Laye, Saint-Germain-en-Laye, France
'Les Nouvelles Folies françaises'
19.06.2013 — 14.10.2013
— Jan Fabre, Mur de la Montée des Anges, 1993, *BK6143_M132*

Haus der Kunst, München, Germany
'Ivan Kozaric. Freedom is a Rare Bird'

21.06.2013 — 21.09.2013

- Ivan Kozaric, Found Sculpture, 2009, *So423*

CENTRALE for contemporary art, Brussels, Belgium
'BAZA(A)R BELG(I)E'

28.06.2013 — 29.09.2013

- Francis Alÿs, When Faith Moves Mountains, 2002, *BK7510*
- Fred Bervoets, Hommage aan Van Gogh. Eenzaam café, 1991, *BK7251*
- David Claerbout, Untitled (Carl & Julie), 1999, *BK7218*
- Berlinde De Bruyckere, Untitled, 1994, *BK6867*
- Wim Delvoye, Twee Delftse Butaanflessen, 1988, *BK5588*
- Ann Veronica Janssens, Untitled, 1997, *BK6972_M181*
- Patrick Van Caeckenberg, De Eeuwige Jachtvelden, 1993, *BK5956*
- Michel François, Untitled, 1991, *UFO65*
- Lili Dujourie, Passion de l'été pour l'hiver (Oostende), 1981, *BK6161*
- Jan Fabre, Bic-Dweilen, 1979-2006, *So371*
- Joëlle Tuerlinckx, Zonder titel (Ici faire un trou), 1999, *UFO2003_023a*

Fondazione Prada, Milano, Italy
'(Re)staging When Attitudes Become From'

28.05.2013 — 24.11.2013

- Marinus Boezem, Window, 1968, *VH0202*

Casa dei Tre Oci, Venice, Italy
'Pawel Althamer and Anatoly Osmolovsky parallel convergences

30.05.2013 — 24.11.2013

- Anatoly Osmolovsky, SLOGANS, 2003, *M00032*

MAS, Antwerp, Belgium
'Curator 'Happy Birthday Dear Academie' –
350 jaar Antwerpse Academie'

08.09.2013 — 26.01.2014

- Bruna Hautman, Portret V, 1990, *BK5858*

The National Museum of Modern Art, Kyoto, Japan
'Reading Cinema, Finding Words: Art after Marcel Broodthaers'

07.09.2013 — 27.10.2013

- Ana Torfs, Du mentir-faux, 2000, *BK7509*

De Warande, Turnhout, Belgium
'Licht en architectuur'

14.09.2013 — 17.11.2013

- Jef Geys, Villa Wintermans Mol/Balen, 1983, *BRJGo6*
- Jef Geys, Villa M / Beel, Zedelgem, 1989 *BK5929_A*

Iniva, London, United Kingdom
'the Tagore Museum'

09.2013 — 12.2013

- Goshka Macuga, When was modernism?, 2008, *BK7703_M453*

UC Berkely Art Museum, Berkely, USA
'Estranged Paradise'

21.08.2013 — 08.12.2013

- Yang Fudong, Tonight Moon, 2000, *BK7719_M468*
- Yang Fudong, Forest Diary, 2000, *BK7720_M469*

Museum Pfalzgalerie, Kaiserslauteren, Germany

'Jan Fabre. Insektenzeichnungen & Insektensculpturen 1975-79'

30.11.2013 — 02.03.2014

- Jan Fabre, Project voor nachtelijk grondgebied, 1979, *BK6948_M173B*
- Jan Fabre, De Pillendraaier, 1978, *BK6948_M173C*
- Jan Fabre, Feast of Little Friends, 1977, *BK6982_M183B*
- Jan Fabre, Insektensculpturen & ervaringen, 1979, *BK6982_M183A*
- Jan Fabre, Neushoornkevers, 1979, *BK6982_M183C*
- Jan Fabre, Metamorfose, 1979, *BK6948_M173A*
- Jan Fabre, Fantasie objecten sculpturen, *BK6982_M183D*
- Jan Fabre, Fantasie objecten sculpturen, *BK6982_M183E*
- Jan Fabre, 9 insectenobjecten, 1979, *BK6948_M173D*

Culturgest, Lisbon, Portugal

'Walter Swennen'

21.06.2013 — 08.09.2013

- Walter Swennen, Leeuw/Rood-Wit, 2007, *BK7686/M438*

VZW Ku(n)st, Schore, Belgium

'Je veux de l'amour'

06.07.2013 — 01.09.2013

- Jan Van Oost, Zonder titel, *BK6138*
- Abramovic, Rest Energy, *BK5731_M79*

Wiels, Brussels, Belgium

'Walter Swennen'

05.10.2013 — 05.01.2014

- Walter Swennen, Leeuw/Rood-Wit, 2007, *BK7686/M438*

La Biennale di Venezia, Italy

'The Encyclopedic Palace'

01.06.2013 — 24.11.2013

- Patrick Van Caeckenbergh, Drawings of old trees (winter 2010-2011), *BK7799_M503_3*

De Vleeshal, Middelburg, The Netherlands

'The Nomadic Muse Collection o6'

07.07.13 — 15.09.2013

- Sven Augustijnen, L'ecole des pickpockets, *BK7564*
- Dirk Braeckman, B.C. – B.X. -01, *BK7267*
- Dirk Braeckman, M.F. – G.D.- 99, *BK7266*
- Dirk Braeckman, M.F. – CPS-100-0067-2002, *BK7285_M237*
- Marcel Broodthaers, Lettre ouverte, *S0242*
- Patrick Corillon, C'est peut-être ici que..., *BK5722-M77*
- Tony Cragg, Spirale, *BK5127-M5*
- Raoul De Keyser, Malmédy, *BK 5917*
- Hans-Peter Feldmann, Old painter plaster head, *BK7664-M421*
- Rodney Graham, Continuous Transformation of the Form of a Child'd Sled into that of Another, *M00027*
- Pieter Laurens Mol, Specific Impulse, *BK5759-M84*
- Joëlle Tuerlinckx, Zonder titel, *UFO2003_023a*
- Bertrand Lavier, Olympique, *BK5494-M47*
- Sven t'Jolle, De beter klasse heeft ook recht op ontspanning, *BK7269_A_B*
- Juan Munoz, Conversation piece with a stick, *BK6887_M148*
- Christophe Terlinden, Trappen, *BK7625_M393*

Museion, Bolzano, Italy
'Self-Practice in Contemporary Art'

29.06.2013 — 10.11.2013

— Luc Deleu, Zeemijl – Vipciry, 1999-2004, *BK7609-M380*

China OCT Contemporay Art Terminal, Shenzhen, China
'Animism'

24.08.2013 — 24.10.2013

— Leon Ferrari, L'Osservatore Romano, 2001, *TB13_052*

MAXXI Museo nazionale delle arti del XXI secolo, Rome, Italy

'Jan Fabre. Stigmata. Actions & Performances 1976-2013

16.10.2013 — 16.02.2014

— Ik, aan het dromen, *BK6962*

— Creative dictator, *So368 3*

— Avant Garde, *So373*

— After Art, no image only smell, *So372*

— Bid dweilen, *So371*

— Ilad of the Bic-art, *So347*

— Sea-Salt-of-the-fields, *So348*

— After art, *So349*

— Ilad of the Bic-art, The Bic-art foom, *S350*

— Art as a Gamble, Gamble as a Art, *S351*

— Money Performance, *So352*

— The Rea(dy) Make of the Performance Money, *So353*

— Het paleis om 4 u. 's Morgens, *So355*

— Gevonden, *So359*

— Koop bij Jan Fabre, *So356*

— Art love, *So357 1*

— Ilad of the Bic-art, *So360*

— Galery Workshop, *So361*

— Art as a Gamble, Gamble as an art, *So363*

— Bic-dweilen en wetspotten, *So364*

— Window performance, Oferandestraat, *So365 1*

— Dagboekfragmenten, *So366*

— Red Lines Performance, *So367*

— This ain't work, this is Evolution *So368-1*

— You want to touch me, *SZ0368-2*

— Masterpice on vertical piano, *So369*

— Money performance, *So362*

— Art live, *So357 2*

— Curiosity House1977, *So358*

— Window performance, *So365 2*

— Zelfportret met condom, *So358 B*

— Bic Dweilen, *So371*

Angelos, Antwerpen, Belgium

'Jan Fabre. Stigmata. Actions & Performances 1976-2013

17.03.2013 — 30.07.2013

— Ik, aan het dromen, *BK6962*

— Creative dictator, *So368 3*

— Avant Garde, *So373*

— After Art, no image only smell, *So372*

— Bid dweilen, *So371*

— Ilad of the Bic-art, *So347*

— Sea-Salt-of-the-fields, *So348*

— After art, *So349*

— Ilad of the Bic-art, The Bic-art foom, *S350*

— Art as a Gamble, Gamble as a Art, *S351*

- Money Performance, So352
- The Rea(dy) Make of the Performance Money, So353
- Het paleis om 4 u. 's Morgens, So355
- Gevonden, So359
- Koop bij Jan Fabre, So356
- Art love, So357 1
- Ilad of the Bic-art, So360
- Galery Workshop, So361
- Art as a Gamble, Gamble as an art, So363
- Bic-dweilen en wetspotten, So364
- Window performance, Oferandestraat, So365 1
- Dagboekfragmenten, So366
- Red Lines Performance, So367
- This ain't work, this is Evolution So368-1
- You want to touch me, SZo368-2
- Masterpice on vertical piano, So369
- Money performance, So362
- Art live, So357 2
- Curiosity House1977, So358
- Window performance, So365 2
- Zelfportret met condoom, So358 B
- Bic Dweilen, So371

Arenberg Schouwburg, Antwerpen, Belgium
'Visite van M HKA'

23.09.2013 — 30.06.2014

- Christophe Terlinden, Gum-kunst 2006, BK7627_M395

VUB, Brussels, Belgium

04.09.2013

- Julia Thikhanova en Rustam Khalfin, Northern Barbarians, part 2: Love Races 2000

The National Museum of Modern Art, Kyoto, Japan

'Reading Cinema, Findings Words: Art after Marcel Broodthaers

07.09.2013 — 27.10.2013/04.2014 — 06.2014

- Ana Torfs, Du mentir-faux, BK7509

Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch, The Netherlands

'Thom Puckey. 11 Easy Pieces Ove & Self-damage'

09.10.2013 — 02.02.2014

- Thom Puckey, Everything I say is not true, 1983, BK5574_M56

Museum Dr. Guislain, Gent, Belgium

'Oorlog en trauma'

01.11.2013 — 29.07.2014

- Bruce Nauman, Violent Incident, So061
- Marina Abramovic & Ulay, Rest Energy 1981, BK57
- Sergei Bratkov, Army girls, BK7492_M344

LAM, Musée d'art moderne, Lille, France

'Des Figures, des Visages'

26.09.2013 — 12.01.2014

- Lili Dujouri, Hommage à ..., BK6159

Museum Ijsselstein, Ijsselstein, The Netherlands

'In de wolken'

5.10.2013 — 02.02.2014

- John Körmeling, Gat in de wolk, 1989, BK5774_M89

Stad Ronse, Ronse, Belgium

'Touching Textiles'

30.10.2014

— Loreta Visic, Washuis 2000, *BK7289_M241*

Extra City Kunsthal, Berchem, Belgium

'Orban Space'

14.09.2013 — 17.11.2013

— Luc Deleu, Legoconstructie, 1978, *BK5218_M31A* tot *BK5218_M31D*

— Luc Deleu, in 80 dagen rond de wereld, *BK6974_A*

— Luc Deleu, Madrid-Madrid in 80 jours, *BK6974_B*

CAC, Centro de Arte Contemporaneo de Malaga, Malaga, Spain

'Kati Heck. Kopf = Kopfnuss

13.12.2013 — 16.03.2014

— Kati Heck, Neue Freunde, *BK 7797_M501*

Arnolfini, Bristol, United Kingdom

'Joëlle Tuerlinckx: Wor(l)d(k) in Progress?'

07.12.2013 — 09.02.2014

— Joëlle Tuerlinckx, "Aux dimensions de: quelque chose", *VH0276*

Strip Turnhout, p/a De Warande, Turnhout, Belgium

'Lucky Luke'

14.12.2013 — 19.01.2014

— Path' Kid, *RV3_006*

5 Bezoekersaantallen 2011-2012-2013

5.1 OVERZICHT 2011-2012-2013

aantal bezoekers 2011	M HKA Individuele Bezoekers ¹	M HKA deelnemers bemiddelings- activiteiten ²	Cinema Zuid Individuele Bezoekers ³	Cinema Zuid deelnemers bemiddelings- activiteiten ⁴	Totaal
januari	6.000	647	994	913	8.554
februari	7.457	990	1.136	1.238	10.821
maart	6.459	1.217	1.591	489	9.756
april	5.515	696	942	565	7.718
mei	5.279	957	1.005	435	7.676
juni	1.545	284	884	113	2.826
juli	2.242	86	730	0	3.058
augustus	4.598	727	747	3.000	9.072
september	3.367	206	783	147	4.503
oktober	3.315	1.605	1.593	2.520	9.033
november	2.431	749	1.550	1636	6.366
december	2.499	665	1.076	117	4.357
Totaal	50.707	8.829	13.031	11.173	83.740

1 Deelnemers aan evenementen zoals bedrijfs-evenementen, Museumnacht zijn inbegrepen, alsook de bezoekers voor de Vrielynck Collectie #1 Julien Maire - Mixed Memory in het FotoMuseum, van 10.02 tot 05.06.11.

2 Deelnemers die gereserveerd hebben voor een bemiddelingsactiviteit: museumbrunch, wandelgesprek, rondleidingen in vrije tijd en onderwijstijd, workshop voor kinderen.

3 Deelnemers aan evenementen zijn inbegrepen, alsook gereserveerde privévoorstellingen.

4 Deelnemers van activiteiten geprogrammeerd door publiekswerking: filmvoorstellingen onderwijs, lezingen, filmvoorstellingen kinderen, activiteiten in samenwerking met Filmmagie, Oog op Film, Week van de Franse Film en Week van de Duitse Film, alsook Museumnacht.

aantal bezoekers 2012	M HKA Individuele Bezoekers ¹	M HKA deelnemers bemiddelings- activiteiten ²	Cinema Zuid Individuele Bezoekers ³	Cinema Zuid deelnemers bemiddelings- activiteiten ⁴	Totaal
januari	2.896	871	1.758	737	6.262
februari	8.114	797	1.573	382	10.866
maart	7.114	1.667	1.892	989	11.662
april	6.734	717	1.637	272	9.360
mei	6.209	769	1.574	132	8.684
juni	2.812	587	826	0	4.225
juli	3.119	225	592	0	3.936
augustus	6.936	166	3.789	0	10.891
september	2.904	586	1.205	227	4.922
oktober	5.214	1.311	1.886	2.204	10.615
november	3.832	1.652	1.940	1.705	9.129
december	3.629	545	1.883	150	6.207
Totaal	59.513	9.893	20.555	6.798	96.759

1 Deelnemers aan evenementen zoals bedrijfs-evenementen (voor zover een bezoek aan de tentoonstellingen onderdeel uitmaakte van de evenementen) en Museumnacht zijn inbegrepen, alsook de 12.901 bezoekers van de Vrielynck-collectie #2, Zoe Beloff - The Infernal Dream of Mutt and Jeff in het FotoMuseum, van 16.02 tot 03.06.2012.

2 Deelnemers die gereserveerd hebben voor een bemiddelingsactiviteit: museumbrunch, wandelgesprek, rondleidingen in vrije tijd en onderwijstijd, workshop voor kinderen.

3 Deelnemers aan evenementen zoals Museumnacht zijn inbegrepen, alsook gereserveerde privévoorstellingen.

- 4 Deelnemers van activiteiten geprogrammeerd door publiekswerking: filmvoorstellingen onderwijs, lezingen en filmvoorstellingen kinderen. Opgepast: Museumnacht werd, in tegenstelling tot 2011, NIET verrekend bij de bemiddelingsbezoekers maar bij de individuele bezoekers.

aantal bezoekers 2013	M HKA Individuele Bezoekers ¹	M HKA deelnemers bemiddelings- activiteiten ²	Cinema Zuid Individuele Bezoekers ³	Cinema Zuid deelnemers bemiddelings- activiteiten ⁴	Totaal
januari	2.774	1.330	1.870	970	6.944
februari	3.866	977	3.165	1.557	9.565
maart	3.264	1.277	2.652	1.289	8.482
april	2.295	716	1.761	667	5.439
mei	2.058	599	1.625	369	4.651
juni	2.141	656	1.236	0	4.033
juli	1.607	138	1.818	0	3.563
augustus	5.226	655	3.985	9	9.875
september	2.243	533	1.553	0	4.329
oktober	6.013	883	2.438	1.030	10.364
november	5.104	1.314	2.744	1.314	10.476
december	4.566	350	2.404	210	7.530
Totaal	41.157	9.428	27.251	7.415	85.251

1 Deelnemers aan evenementen (voor zover een bezoek aan de tentoonstellingen onderdeel uitmaakte van de evenementen) en Museumnacht zijn inbegrepen.

2 Deelnemers die gereserveerd hebben voor een bemiddelingsactiviteit: museumbrunch, wandelgesprek, rondleidingen in vrije tijd en onderwijstijd, workshop voor kinderen en bezoek aan Panamarenkohuis.

3 Deelnemers aan evenementen zoals Museumnacht en het Jeugdfilmfestival zijn inbegrepen, alsook gereserveerde privévoorstellingen.

4 Deelnemers van activiteiten geprogrammeerd door publiekswerking: filmvoorstellingen onderwijs, lezingen en filmvoorstellingen kinderen.

5.2 EXTRA MUROS PROJECTEN 2013

— Visite in Arenbergsschouwburg = Artberg
Ganse seizoen 2012 — 2013
Totaal aantal bezoekers: **200**

— Visite Ronse Kunstenparcours
'Touching Textiles' tijdens het Textielfestival
28.09.2013 — 13.10.2013
Totaal aantal bezoekers: **650**

5.3 AANTAL BEZOEKERS PER TENTOONSTELLING¹

- OPTIMUNDUS. Jos De Gruyter & Harald Thys
08.02 — 19.05.2013
Totaal aantal bezoekers: **13.533**
waarvan Belgische bezoekers: 9.018
waarvan buitenlandse bezoekers: 4.515
- Collectiepresentatie 33: Het karakter van een collectie²
11.05 — 15.09.2013 | Gelijkvloers
07.06 — 06.10.2013 | 2^e verdieping
Totaal aantal bezoekers: **16.001**
waarvan Belgische bezoekers: 10.899
waarvan buitenlandse bezoekers: 5.102
- Kerry James Marshall: Schilderijen en zo
04.10 — 31.12.2013
(deze tentoonstelling loopt nog tot 02.02.2014)
Totaal aantal bezoekers in 2013: **18.194**
waarvan Belgische bezoekers: 12.977
waarvan buitenlandse bezoekers: 5.217
- Collectiepresentatie 34: Meeting Points 7.
Tienduizend listen en honderdduizend trucs
25.10 — 31.12.2013
(deze tentoonstelling loopt nog tot 23.02.2014)
Totaal aantal bezoekers in 2013: **13.358**
waarvan Belgische bezoekers: 9.250
waarvan buitenlandse bezoekers: 4.108

¹ De tentoonstellingsperiodes overlappen - deze cijfers zijn bijgevolg niet op te tellen om een totaal som te bekomen.

² Het succes van Museumnacht (jaarlijks in augustus), vertaalt zich merkbaar in de cijfers van de tentoonstellingen waarin dit evenement valt.

5.4 ZAALVERHUUR ZONDER BEZOEK AAN TENTOONSTELLING

- Antwerp Diamond Trade Fair
27.01.2013
Totaal aantal bezoekers: **745**
- Flanders Fashion Institute
20.03.2013
Totaal aantal bezoekers: **55**
- ZNA Klinisch Labo
21.03.2013
Totaal aantal bezoekers: **66**
- Afscheidsdrink Wouters en Vanhout
23.05.2013
Totaal aantal bezoekers: **75**
- Social Club
01.06.2013
Totaal aantal bezoekers: **800**

- Proclamatie Sint Lucas Antwerpen
28.06.2013
Totaal aantal bezoekers: **300**
 - Aper'eu
02.08.2013
Totaal aantal bezoekers: **1.600**
 - Yoga Stad Antwerpen
00.00.2013
Totaal aantal bezoekers: **150**
 - Riviera Bridge Club
31.08.2013
Totaal aantal bezoekers: **190**
 - Proclamatie Sint Lucas Antwerpen
13.09.2013
Totaal aantal bezoekers: **300**
-

6 M HKA Tentoonstellingen

6.1 OPTIMUNDUS JOS DE GRUYTER & HARALD THYS 08.02 — 19.05.2013 M HKA, Antwerpen | 2e verdieping

Al meer dan 20 jaar formuleert het in Brussel gevestigde kunstenaarsduo Jos de Gruyter & Harald Thys hun voorstellingen van de parallelle wereld die eigen is aan de menselijke psyché doorheen tal van kunstwerken. Het duo werkt voornamelijk met video, maar in hun installaties, tekeningen, performances en fotografische werken komt hun unieke kijk op het menselijk bestaan, geworteld in het volkse en het tragikomische, evenzeer tot uiting. De Gruyter & Thys vinden zowel inspiratie in de stukken van Samuel Beckett als in de nostalgische improvisatie van kindertelevisieprogramma's, en creëren kunst die handelt over de gemarginaliseerden in de samenleving met een door hen samengebrachte onwaarschijnlijke cast van niet-professionele acteurs, familieleden, vrienden en mannequins, vaak in zelfgebouwde decors, vol ongemakkelijke machtsverhoudingen.

Hun grote tentoonstelling in het M HKA, onder de titel *OPTIMUNDUS*, werd de volledigste presentatie van hun oeuvre in België en internationaal tot op heden, gevolgd door een tweede hoofdstuk in de Kunsthalle Wien van 7 februari tot 4 mei 2014. De kunstenaars creëerden een uitgebreide scenografie die een belangrijke selectie van hun werken in alle media samenbracht, alsook nieuw werk en interventies in het museum zelf. *OPTIMUNDUS* fungeerde als een soort experimenteel overzicht van de praktijk van de Gruyter & Thys dat hun unieke opvatting van een alternatieve realiteit naar de context van het tentoonstellingsscenario weet te vertalen. Kunstwerken uit alle fasen van hun carrière — van vroege, formatieve werken tot nieuwe werken — werden samen gepresenteerd, en bezoekers van de *OPTIMUNDUS* tentoonstelling werden vergezeld door een cast van poppenpersonages uit hun projecten, die samen met hen de tentoonstellingsruimtes bevolkten en zich konden bezinnen over de kunst.

OPTIMUNDUS is een experimentele monografische overzichtstentoonstelling die gezamenlijk werd ontwikkeld door het M HKA in Antwerpen en de Kunsthalle Wien in Wenen.

Data Kunsthalle Wien:

27.02 — 04.05.2014

Publicatie

(zie hoofdstuk 13: flankerende publicaties)

COMMUNICATIE

1. Advertenties in de internationale magazines Artforum (VS), Kaleidoscope (I), Kunstgids (NL), Metropolis M (NL) (2x), en de nationale magazines H ART – blistering postkaart en bijlage Art Brussels, Brussel Deze Week Agenda, Knack Club Voordelengids en YEAR
2. E-flux
3. Elektronische nieuwsbrief van 22.01 en 05.02
4. Facebook
5. Banner op website M HKA
6. M HKAzine #14 (5.000 ex.)
7. Jaarbrochure (10.000 ex.)
8. Uitnodigingen (6.500 ex.)
9. Postkaarten (20.000 ex.): verspreiding in Antwerpen via WeekUp
10. Postercampagne: A2 Outdoorkaders in Antwerpen (200 ex.) en Brussel (300 ex.) via Agrafa
11. Radiospot op Klara (binnen ruilvereenkomst), ingesproken door Jan Becaus
12. Opening met kunstenaarsetentje, VIP-rondleidingen, receptie en afterparty op een andere locatie

PERSAANDACHT

Ondanks de hoge inzet, heeft de tentoonstelling *Optimundus* op het gebied van persaanbacht niet het gehoopte resultaat gehad. Zowel het karakter van de tentoonstelling, als de afwezigheid van het diensthooft publiekswerking resulteerden in een eerder beperkte belangstelling van de pers, en ook de opvolging van de persaanbacht was miniem. Daarnaast was het niet evident om met de kunstenaars te werken, waardoor het aantal mogelijke persopportuniteiten ook eerder beperkt was. Toch werd *Optimundus* opgepikt door de belangrijkste binnenlandse publicaties (De Standaard, De Morgen, Knack, Knack Focus, Gazet van Antwerpen, La Libre Belgique, ...), die focusten op het merkwaardige parallelle universum dat De Gruyter & Thys in het M HKA presenteerden, of op het uitzonderlijke ensemble dat voor de eerste keer werd samengebracht. Enkele reacties: 'De Vlaamse Gilbert en Georges' (Trends), 'Parallel poppenuniversum' (De Morgen), 'Een buikspreeker

in ons diepste zelf' (H ART), 'Un monde parallèle menace de réel' (La Libre Belgique). Ook buitenlandse publicaties, zoals bijvoorbeeld ArtForum, Spike en ArtSlant, besteedden aandacht aan de tentoonstelling: 'The show pushes us to sense any version of such in ourselves' (ArtForum). Zowel De Standaard, als Knack en ArtForum namen *Optimundus* op in hun top 10 van *must see*-voorjaars tentoonstellingen. De aandacht bleef beperkt tot printmedia, wegens de weigerachtigheid van de kunstenaars om te participeren in audiovisuele producties.

BEMIDDELING

- Titel + tentoonstellingsbeeld in plakletters op de overloop op de 1ste verdieping
- Brochure
3 verschillende versies: NL, FR, EN
Inhoud: Toelichting over de tentoonstelling, de tentoongestelde werken en interview met de kunstenaars.
- Plattegrond met titels van de kunstwerken
1 Versie: NL, EN, FR samen
- Jongerenfolder
Korte, eenvoudige toelichting op het œuvre in 3 stappen
- Documentatieruimte in het salon
iPad met toegang naar ensembles.org

- Spel voor kinderen in het Salon
Opdrachten voor kleine kinderen: zoekspel naar 3 kunstwerken,
Opdracht voor grote kinderen: plattegrond: zoektocht, vormgegeven door Jelle

Bemiddelingsinstrumenten zijn beperkt gebleven tot de zeer traditionele communicatievormen naar het publiek toe (geschreven documenten), dit op vraag van de kunstenaars. (Zo hadden we graag een video-interview met de kunstenaars gerealiseerd of een soort audio-tour doorheen de tentoonstelling, maar dit wilden de kunstenaars uiteindelijk niet.) Gidsen: geen evidente tentoonstellingen, maar wel fijne ervaringen met kinderen, jongeren en volwassenen. Als het werk een beetje toegelicht wordt, als mensen een aantal sleutels meekrijgen groeit er wel begrip en appreciatie voor het werk.

Een opportuniteit die we gegrepen hebben, zijn de hosts (jobstudenten) die tijdens het weekend toelichting geven bij de ensemblebank. We hebben hen ook bij *Optimundus* ingezet, zodat ze de bezoekers enkele tips en toelichtingen bij het œuvre konden geven. Dit was een nuttige ervaring en had beslist meerwaarde.

6.2 KERRY JAMES MARSHALL SCHILDERIJEN EN ZO 04.10.2013 — 02.02.2014 M HKA, Antwerpen | Gelijkvloers

Kerry James Marshall (°1955) wordt beschouwd als een van de belangrijkste schilders van zijn generatie. Hij is sterk beïnvloed door zijn ervaringen als jonge man en heeft een aanzienlijk œuvre opgebouwd dat focust op zwarte identiteit. Het is een bespiegeling op de zwarte ervaring en de omgang met Afro-Amerikaanse identiteit, door die in een context te plaatsen aan de hand van verwijzingen naar geschiedenis en cultuur. Marshall pakt ook de kunstgeschiedenis aan: hij streeft ernaar, in zijn eigen woorden, het 'tekort in de beeldbank' te vullen, door pertinente vragen te stellen over hoe het kunstsysteem zichzelf in stand houdt en de daarmee verbonden kwesties van legitimatie, macht en uitsluiting.

Toch is schilderen slechts één facet van zijn veelvormige praktijk, die ook andere media inhoudt, zoals beeldhouwwerken, fotografie, installaties, tekeningen, collage, video, grafisch werk en animatiefilm.

Het is uitgerekend de esthetische weelde en visuele intelligentie die het M HKA naar voren bracht in de tentoonstelling *KERRY JAMES MARSHALL Schilderijen en zo*. Het was de grootste tentoonstelling van Marshalls werk in Europa ooit, die langs drie grote instellingen zal toeren. *Schilderijen en zo* toonde zijn veelzijdige artistieke aanpak en gunde ons een blik op zijn innerlijke wereld van ideeën en verlangens.

Dit project werkte als een panorama van Marshalls kunstpraktijk, en de reikwijdte ervan werd nog aangevuld met een al even caleidoscopisch overzicht van belangrijke referenties en bronnen die Marshall doorheen zijn carrière hebben beïnvloed. De interesse van de kunstenaar in die referenties, artefacten en genres is uiteraard meer dan een kwestie van vorm en formalisme of verhaal. Voor Marshall heeft het scala aan gebruikte visuele media ook een beschouwende dimensie: ze worden ingezet om een aantal van de meest diepgaande, blijvende vragen in de kunstwereld te stellen.

KERRY JAMES MARSHALL *Schilderijen en zo* werd georganiseerd door het M HKA in Antwerpen i.s.m. Kunsthal Charlottenborg in Kopenhagen, Fundació Antoni Tàpies in Barcelona en Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía in Madrid.

Na het M HKA reisde *Schilderijen en zo* naar Kopenhagen (27.02 — 04.05.2014), Barcelona (10.06 — 26.10.2014) en Madrid (12.06 — 26.10.2014).

De tentoonstelling werd gerealiseerd met de steun van:

De Ambassade van de Verenigde Staten van Amerika

De Kerry James Marshall Tentoonstellingscirkel: JoAnn & Ronald Busuttill; R.H. Defares; The Deighton Collection; Koplin Del Rio Gallery; Larry and Marilyn Fields; Susan & Lew Manilow; Rodney Miller; Michel Moortgat; Rennie Collection; Jack Shainman Gallery; en Vanmoerkerke Collection

Publicatie

(zie hoofdstuk 13: flankerende publicaties)

ARTIST TALK: GESPREK TUSSEN KERRY JAMES MARSHALL EN LUC TUYMANS MET NAV HAQ ALS MODERATOR.

02.10.2013

in Cinema Zuid

COMMUNICATIE

1. Advertenties in de internationale magazines Artforum (VS), Frieze (UK), Kaleidoscope (I), Kunstgids (NL), Metropolis M (NL), Tableau (NL), en de nationale magazines De Morgen Cult!, H ART, Knack Club Voordelengids en YEAR
2. E-flux
3. Elektronische nieuwsbrief van 17.09 en 01.10
4. Facebook en Twitter
5. Banner op website M HKA
6. M HKAzine #14, #16 en #17 (5.000 ex.)
7. Jaarbrochure (10.000 ex.)
8. Uitnodigingen (7.600 ex.)
9. Flyer (750 ex.): verspreiding op Cultuurmarkt en binnenstad van Antwerpen
10. Postercampagne: Ao Billboards in Antwerpen (150 ex.) via A.C. Billboards en A2 Outdoorkaders in Antwerpen (200 ex.), Brussel (200 ex.) en Gent (100 ex.) via Agra
11. Opname in brochure 'Beleef & Ontdek' van NMBS
12. Radiospot op Klara (binnen ruilovereenkomst)
13. Public Talk: Kerry James Marshall in gesprek met Luc Tuymans
14. Opening met kunstenaarsetentje, VIP-rondleidingen, receptie en DJ Chicago House music

PERSAANDACHT

Ondanks het feit dat Kerry James Marshall een minder bekende naam is in Europa, keken binnen- en buitenlandse media al maanden uit naar de tentoonstelling *Schilderijen en zo*. De maandenlange inspanningen om de tentoonstelling (inter)nationaal te pitchen, gekoppeld aan een intensieve virale communicatie, resulteerde in veel persaandacht uit binnen- en buitenland. Nog voor de opening werd de tentoonstelling al getipt als absolute *must see*.

De reacties – van zowel (inter)nationale kunstpers, als (inter)nationale *broad media* – waren unaniem lovend: 'Op zoek naar zwarte helden' (De Morgen), 'Black power, black is beautiful' (La Libre Belgique), 'De kwetsbaarheid van Kerry James Marshall' (cobra.be), 'So damn rich that it might be unpacked endlessly' (Modern Painters), 'Een buitenkans' (Frieze), 'Een benijdenswaardig aantal sleutelwerken' (Museumtijdschrift).

Naast printmedia haalde Kerry James Marshall ook het VRT-nieuws (plus de VRT-nieuwssites),

Klara (Espresso en Happy Hour) en de Canvasconnectie.

Door een goede spreiding van de media-aandacht door *reminders* en *viral buzz*, bleef de tentoonstelling vier maanden lang op de radar staan van pers en publiek. Opvallend was ook de grote aandacht van de minder 'traditionele' media voor *Schilderijen en zo*, zoals Elle, Zoneo3, Feeling, De Tijd, een evolutie sinds de succesvolle zomertentoonstelling *Het karakter van een collectie*, als gevolg van een nieuwe pers- en communicatie-aanpak.

BEMIDDELING

– TEKST (VOLWASSENEN)

1. Titel in plakletters aan de inkom op het gelijkvloers
2. Introtekst in plakletters op drie panelen, centraal in de tentoonstelling, in NL, FR, EN: duidelijke, korte introductie op de tentoonstelling, de kunstenaar en zijn werk.
3. Brochure
 - 3 verschillende versies: NL, FR, EN
 - Inhoud: Toelichting over de tentoonstelling, de thema's en de tentoongestelde werken
 - Vorm: krant met afbeeldingen
4. Titelvordjes bij de kunstwerken
 - Naam van kunstenaar, titel, datum, materialen (in drie talen) en courtesy, vermelding paginanummer naar tekst in brochure, qr code met toegang tot ensemble.org

– DIGITAAL

Webapplicatie met informatie over de tentoonstelling in tekst (clusters en per kunstwerk), beeld en film (NL, FR, EN). QR codes op titelvordjes die toegang geven tot de applicatie. Voor mensen zonder smartphone is er één desktop en één iPad ter beschikking om de informatie op te zoeken en te lezen/bekijken.

– VIDEO-INTERVIEW

Sofie Vermeiren in gesprek met de kunstenaar. Interview over zijn werk, zijn leven en zijn visie en over de tentoonstelling in het M HKA. Dit interview werd getoond in de documentatieruimte en op de applicatie. Spreektaal EN, vertaald in ondertitels in NL en FR. Een deel werd gebruikt voor filmpje voor Art tube.

– DOCUMENTATIERUIMTE

Documentatieruimte met boeken/audio/digitale bemiddeling

1. iPad en desktop met toegang naar ensembles.org
2. 10 lievelingsboeken van KJM
3. Video-interview met KJM

– SALON (GEZINSRUIMTE)

1. Museumspel voor kinderen
Opdrachten voor kinderen, leeftijd 8-12 jaar:
folder met opdrachten
 2. verwerkingsopdrachten in het Salon,
opdrachten voor gezinnen en kinderen
- Collage-opdracht
- Performance-box met black-light
- Kleuren mengen op zwart papier
- Boekenhoek
- Filosofer opdrachten

OPENING

VIP rondleiding met gidsen

GIDSEN

1. informatieve rondleiding door de curator voor de gidsen bij de start van de tentoonstelling
2. documentatiemap met extra achtergrondinfo
3. interactieve rondleidingen voor verschillende doelgroepen: alle niveaus van het onderwijs, volwassenen, ateliers voor kinderen, stakeholders

ACTIVITEITEN

1. nocturne voor het onderwijs
2. Kunstendag voor kinderen
3. rondleidingen in het kader van Stadsklap: rondleidingen in kleine groepjes voor nieuwkomers uit cursus 'Inburgering' van de Stad Antwerpen

7 M HKA Collectietentoonstellingen

7.1 COLLECTIE XXXII
PERSOONLIJKHEIDSTEST
07.12.12 — 21.04.13
M HKA, Antwerpen | Gelijkvloers

2013 kunnen we beschouwen als het ‘jaar van de collectie’ in het M HKA. Twee grote tentoonstellingen en een uitgebreid boek brachten de inhoud van onze collectie in kaart en portretteerden die als een ‘persoonlijkheid’ of ‘personage’. Verder maakten we geactualiseerde informatie over de collectie voor het publiek beschikbaar met behulp van onze online digitale database M HKA Ensembles (ensembles.org).

De M HKA-collectie bestaat uit zowat 3.000 werken van de jaren 1960 tot nu van ongeveer 500 verschillende kunstenaars. Het Antwerpse Internationaal Cultureel Centrum (ICC), de voorganger van het M HKA, richtte de Stichting Gordon Matta-Clark op in de late jaren 70. Die kunstwerken en het ICC-archief vormen de historische basis van de collectie van het M HKA, die is blijven aangroeien dankzij aankopen, schenkingen en langdurige bruiklenen, voornamelijk van de Vlaamse Gemeenschap en de Vleeshal in Middelburg.

Er was geen permanente presentatie van de collectie, maar ze werd wel voortdurend belicht in verschillende soorten tentoonstellingen. De twee collectiepresentaties in 2013 waren bedoeld als een ‘ideaalbeeld’ van wat er verzameld werd gedurende het 25-jarig bestaan van het museum: ideaal intrigerend, ideaal divers en ideaal gelegen in Antwerpen – Vlaanderen – België – Europa – de wereld.

Persoonlijkheidstest was een moedwillig onsystematisch begin van die inspanning om een beeld te scheppen, een vingeroefening voor de grotere zomertentoonstelling. De kunstenaars variëren van internationale sterren tot lokale legendes. Bovenal toonden we een heel bijzonder werk van de Antwerpse schilder en grafisch kunstenaar **Fred Bervoets**: zijn enorme ets *Nevada* uit 1989.

Met werken van

Richard Artschwager, Fred Bervoets, Daniel Buren, Marek Chlanda, Leo Copers, Anne Daems, Enrico David, Bert De Beul, Raoul De Keyser, Daniël Dewaele, Dan Flavin, Jochen Gerz, Joris Ghekiere, Ilya Kabakov/Emilia Kanevsky, Jan Kempnaers, Fransje Killaars, Suchan Kinoshita, Martin Kippenberger, Job Koelewijn, Wolfgang Laib, Bernd Lohaus, Mark Manders, Danny Matthys, Pieter Laurens Mol, Nadia Naveau, Michelangelo Pistoletto/Cittadelarte/CALC, Buky Schwartz, Narcisse Tordoir, Philippe Van Snick, Richard Venlet, Konstantin Zvezdochotov

7.1.1 THE BOOK LOVERS
ARTIST NOVELS
07.12.2012 — 21.04.2013
M HKA, Antwerpen | Gelijkvloers

Tijdens COLLECTIE XXXII werd ook een merkwaardige nieuwe deelcollectie van het M HKA gepresenteerd, bestaande uit romans van beeldende kunstenaars. Het betrof *The Book Lovers*, een verzameling die onderzocht en samengesteld werd door David Maroto en Joanna Zielińska. Deze presentatie reisde achteraf door naar het Elisabeth Foundation for the Arts Project Space in New York (25.01 — 09.03.2013).

COMMUNICATIE

1. Elektronische nieuwsbrief van 20.11.2012 en 27.11.2012
2. Facebook
3. Banner op website M HKA
4. M HKAZine #13 (The Book Lovers) en #14 (Collectie XXXII)
5. Jaarbrochure
6. Opening met receptie

PERSAANDACHT

De aandacht voor deze (kleine) collectiepresentatie was eerder klein, en beperkte zich tot (lokale) printmedia. Voor de start van *Persoonlijkheidstest* werd de tentoonstelling alvast warm aanbevolen in Zone03. Ook *Gazet van Antwerpen* wijdde twee (korte) artikels aan de tentoonstelling, daarbij vooral focussend op de schenking van de ets *Nevada* van Fred Bervoets, dankzij De Zwarte Panter en de Vrienden van het M HKA. La Libre Belgique tot slot ging dieper in op het opzet van de tentoonstelling: 'Le M HKA en quête de sa personnalité'.

BEMIDDELING

Doelstelling: Het publiek enerzijds laten kennismaken met de collectiewerken binnen het thema van de tentoonstelling, maar breder ook binnen de collectie zelf. Het publiek laten kennismaken met het project *The Book Lovers*, in het kader van kunstenaarsnovelles.

– TEKSTEN

1. Fiches (volwassenen)
Opzet: Per kunstwerk is er collectietekst die meer uitleg geeft bij het werk, op de voorzijde staat een afbeelding. (NL, FR, EN. De fiches hangen verspreid over de zalen, bij infopunten. Bezoekers kunnen ze raadplegen en nadien terughangen. Dezelfde teksten zijn ook te lezen op de applicatie (zie digitaal).
2. Introtekst
Duidelijke korte introductie op de tentoonstelling, met verwijzing naar de grote zomercollectie, in drie talen: NL, FR, EN
In plakletters op de muur
3. Titelbordjes
Bij de werken: titel, jaar, courtesy, QR-code die verwijst naar tekst op de applicatie.

– DIGITAAL

Webapplicatie met informatie over de tentoonstelling in tekst (teksten per kunstenaar) (NL, FR, EN). Een QR code op de titelbordjes verwijst naar de app. Voor mensen zonder smartphone is er een iPad (centrale zitruimte) of desktop (bookshop) ter beschikking om de informatie op te zoeken en te lezen/bekijken.

– SALON (GEZINSRUIMTE)

1. Voor gezinnen met kinderen zijn er het TENTOONSTELLINGSSPELEN 'Persoonlijkheidstest' (6-12 jaar) en een ontdekkingstocht met koffer en materialen (4-6 jaar). Ze zijn allebei gratis te ontlenuen op de eerste verdieping (in het Salon). Kinderen en ouders ontdekken zo op een interactieve manier de tentoonstelling.
2. Extra opdrachten rond ART's BIRTHDAY en kunstwerken van Robert Filliou, kunstwerken staan opgesteld in het Salon.

GIDSEN

1. informatieve rondleiding door de curator voor de gidsen bij de start van de tentoonstelling
2. documentatiemap met extra achtergrondinfo
3. interactieve rondleidingen voor verschillende doelgroepen: alle niveaus van het onderwijs, volwassenen, ateliers voor kinderen, stakeholders

THE BOOK LOVERS

– TEKSTEN

1. Introtekst
Duidelijke korte introductie op de tentoonstelling, met verwijzing naar de grote zomercollectie, in drie talen: NL, FR, EN, In plakletters op de muur.
2. Titelbordjes
Bij de werken: titel, jaar, courtesy, QR-code die verwijst naar tekst op de applicatie.

– ZITCOMFORT

Zetel om de boeken op een comfortabele manier in te kijken.

– GIDSEN

1. informatieve rondleiding door de curator voor de gidsen bij de start van de tentoonstelling
2. documentatiemap met extra achtergrondinfo
3. interactieve rondleidingen voor verschillende doelgroepen: alle niveaus van het onderwijs, volwassenen, ateliers voor kinderen, stakeholders

– ACTIVITEITEN

Erfgoeddag, thema "Was het nu 70, 80 of 90", met aangepaste wandelgesprekken voor volwassenen en activiteiten voor kinderen.

7.2 COLLECTIE XXXIII HET KARAKTER VAN EEN COLLECTIE

11.05 — 15.09.2013

M HKA, Antwerpen | Gelijkvloers

07.06 — 06.10.2013

M HKA, Antwerpen | 2^e verdieping

Het karakter van een collectie was een poging om onze verzameling te herbekijken na 25 jaar van spontane creativiteit: visies verwoord door krachtige persoonlijkheden, kansen die zich aandienen, beperkingen die inspireren tot innovatieve oplossingen. De tentoonstelling schetste dus, met andere woorden, het karakter van de M HKA-collectie zoals dat is gevormd door de manier waarop een instelling heden ten dage kunst verzamelt.

De sleutel tot die karakterschets van onze collectie is het ensemble: een coherente groep van werken die, zowel in kwantitatief als in kwalitatief opzicht, belangwekkend genoeg is om te worden gezien als meer dan een aantal werken of series van werken door deze of gene kunstenaar. M HKA Ensembles is ook de naam van onze online digitale databank (ensembles.org).

Deze tentoonstelling en het begeleidende boek presenteerden een twintigtal ensembles die ons helpen om de collectie van het M HKA te begrijpen. Er horen ensembles bij met werk van prominente Vlaamse kunstenaars zoals Vaast Colson, Luc Deleu, Jan Fabre, Toon Tersas, Luc Tuymans en Panamarenko — een bijzonder geval omwille van de schenking aan het M HKA van zijn vroegere huis en studio in de Antwerpse Biekorfstraat. M HKA heeft ook belangrijke ensembles van kunstenaars uit andere delen van de wereld, onder wie James Lee Byars, Jimmie Durham, C.K. Rajan en een aantal kunstenaars uit de vroegere Sovjet-Unie, India, China en Noord-Afrika. En er zijn andersoortige ensembles, zoals de Collectie Vrielynck, met voorwerpen uit de voorgeschiedenis van de cinema, of het archief uit de jaren 1970 van het Internationaal Cultureel Centrum (ICC) in Antwerpen.

Het karakter van een collectie gaf de huidige prioriteiten van de M HKA-collectie weer: de evaluatie van de avant-gardetraditie van Antwerpen; de verkenning van de nieuwe wereldorde met meerdere kernen; de discussie over de huidige aard van beelden; de articulatie van het belang van het performatieve karakter en het sociaal-geëngageerde in hedendaagse kunst.

Met werken van

Vito Acconci, Vyacheslav Akhunov, Alain Arias-Misson, Charif Benhelima, Guillaume Bijl, Sergey Bratkov, James Lee Byars, David Claerbout, Vaast Colson, Honoré d'O, Manon de Boer, Berlinde De Bruyckere, Thierry De Cordier, Paul De Vree, Luc Deleu, Mark Dion, Lili Dujourie, Marlene Dumas, Jimmie Durham, Róza El-Hassan, Jan Fabre, Robert Filliou, Andrea Fraser, Bernard Frize, Anna Bella Geiger, Jef Geys, Douglas Gordon, Sheela Gowda, Keith Haring, Kati Heck, Rebecca Horn, Craigie Horsfield, Hamlet Hovsepian, Alfredo Jaar, Cameron Jamie, Donald Judd, Ilya & Emilia Kabakov, Gulnara Kasmalieva & Muratbek Djumaliev, K.P. Krishnakumar, Barbara Kruger, Jacques Lizène, Goshka Macuga, Mark Manders, Sergey Maslov, Gordon Matta-Clark, Rita McBride, Guy Mees, Andrei Monastyrski, Antoni Muntadas, Maurizio Nannucci, Bruce Nauman, Cady Noland, Maria Nordman, Hans Op de Beeck, ORLAN, Ria Pacquée, Panamarenko, Hermann Pitz, Koka Ramishvili, Guy Rombouts, Thomas Ruff, Wilhelm Sasnal, Eran Schaerf, Allan Sekula, Steven Shearer, Cindy Sherman, Daniel Spoerri, Imogen Stidworthy, Toon Tersas, Ana Torfs, James Turrell, Luc Tuymans, Patrick Van Caekenbergh, Koen van den Broek, Jan Van Imschoot, Anne-Mie Van Kerckhoven, Jan Vercruysse, Lawrence Weiner, Franz West, Yang Fudong.

Publicatie

(zie hoofdstuk 13: flankerende publicaties)

COMMUNICATIE

1. Advertenties in de internationale magazines Kunstgids (NL), Metropolis M (NL), Kunstbeeld (NL), en de nationale magazines H ART, rektov:verso en The List
2. E-flux
3. Elektronische nieuwsbrief van 30.04., 14.05., 28.05., 11.06 en 25.06
4. Facebook en Twitter
5. Banner op website M HKA
6. M HKAzine #14 en #16 (5.000 ex.)
7. Jaarbrochure (10.000 ex.)
8. Uitnodigingen (6.400 ex.)
9. Postercampagne: Ao Billboards in Antwerpen (200 ex.) via A.C. Billboards
10. Opening met VIP-rondleidingen, receptie en optreden van Monkey Pussy

PERSAANDACHT

Het karakter van een collectie was de eerste tentoonstelling van het nieuwe diensthoofd publiekswerking en de nieuwe persverantwoordelijke. Door een nieuwe, andere visie op pers- en communicatiewerking werd de ambitieuze collectiepresentatie ruim onder de aandacht gebracht, niet alleen op de traditionele manier (persberichten), maar ook door stevig in te zetten op online-media (Facebook, Twitter, nieuwsbrieven).

Gezien de complexiteit van *Het karakter van een collectie* – niet alleen een tentoonstelling, maar ook een collectieboek, het vernieuwde onlineplatform Ensembles.org, de gerestaureerde *Skyspace*, en een interventie in de Vrielynck-collectie – werd geopteerd om een persconferentie, – lunch en – preview te

organiseren. Dit opzet werd gesmaakt door de pers, die zich lovend uitliet over de visuele rijkdom en de eigenzinnige selectie van werken. De aard van de tentoonstelling focuste voornamelijk op het historische, Antwerpse aspect van de collectie, waardoor hoofdzakelijk de nationale media berichtten over de tentoonstelling. Bijkomend stond de internationale perswerking nog niet op punt, door de korte tijdspanne tussen de komst van het nieuwe diensthoofd en de nieuwe persverantwoordelijke en de tentoonstelling. Toch was er een goede geografische en inhoudelijke spreiding van de aandacht: we zagen sterke *spreads* met mooie fotoreportages in onder andere *Gazet van Antwerpen*, *De Tijd*, *De Standaard* ('De expo is intelligent opgebouwd, met verrassende elementen en nieuwe constellaties'), *De Morgen*, *Knack*, *Knack Focus*, *Le Vif*, *H ART* ('Actieve beelden in een actieve samenleving') en *La Libre Belgique* ('Une collection avec caractère'). Audiovisueel was er aandacht van *ATV*, *Babel* (Klara) en *Radio 2 Antwerpen*, die alle directeur Bart De Baere aan het woord lieten.

BEMIDDELING

Algemene insteek: Het publiek laten kennismaken met onze de collectie(werken)en ensembles daarin, de visie van het museum en de geschiedenis van het museum en onze collectie. Onze collectie toegankelijk maken voor iedereen, zonder de complexiteit ervan uit het oog te verliezen. Op verschillende niveaus, met verschillende keuzemogelijkheden en vanuit verschillende invalshoeken, in verschillende vormen. Zowel voor individuele bezoekers als voor groepen, voor jong en oud(er), voor kenners en voor leken. Kortom voor een zo breed mogelijk publiek. Rekening houden met verschillende interesses en leerstijlen van de bezoeker.

– TEKSTEN (VOLWASSENEN)

1. Titel en introtekst
Korte introductie op de tentoonstelling
Op de muur aan de shop in plakletters
NL, FR, EN
2. 'Bruikleen-muur'
Op de gelijkvloerse verdieping, meteen rechts in de grote inkomzaal
Overzicht van de werken die uitgeleend zijn tijdens de tentoonstelling
NL, FR, EN
In plakletters en met afbeeldingen
3. Muur met 'facts & figures' over de collectie en het M HKA
Op de 2de verdieping
Op rode muur
4. Folder voor bezoekers
Inhoud: In de M HKA-collectie vallen verschillende thema's te ontdekken. In de folder zoomen we in op vier thema's: architectuur, humor, internationale kunst en Belgische kunst. We

koppelen hier enkele kunstenaars en werken aan die te zien zijn in de tentoonstelling. Dit is slechts een kleine selectie van de vele invalshoeken van waaruit de collectie bekeken kan worden. Je kan één van de wandelingen kiezen, ze staan los van elkaar en wie wil kan er meerdere combineren.

3 verschillende versies NL, FR, EN

Aan balie op gelijkvloers

5. Zwarte titelbordjes met QR-code

- DOCUMENTATIERUIMTE
op 1ste verdieping: boeken, desktop-versie van de ensemblebank
- DIGITAAL
Webapplicatie met informatie over de tentoonstelling in tekst (teksten per kunstenaar) (NL, FR, EN). Een QR code op de titelbordjes verwijst naar de app. Voor mensen zonder smartphone is er een iPad (op het gelijkvloers) of desktop (in de documentatieruimte) ter beschikking om de informatie op te zoeken en te lezen/bekijken.
- SALON (GEZINNEN)
 1. Spel voor kinderen. Dit is ook het spel van Vlieg (overkoepelend via cultuurnet)
Met deze speurtocht ontdekken de kinderen 5 grote kunstwerken. Tijdens de zoektocht verzamelen ze 5 letters waarmee je ze woord kunnen maken. Als ze het woord gevonden hebben, kunnen ze aan de balie de schatkist kraken. De kinderen gaan langs 1. Cameron Jamie, 2. Ilya Kabakov, 3. Yang Fudong, 4. Berlinda De Bruyckere, 5. Guillaume Bijl. Het woord dat ze moeten vormen en aan de balie laten zien is 'GELUK'. Met dit woord kraken ze de code van het vliegspel en ontvangen ze een prijs die kans geeft op het winnen van een ei van Koen Van Mechelen.
 2. Modules met verwerkingsopdrachten:
 - Op smart-tv: filmpje met kunstzaken, kinderen bespreken een kunstwerk, kijkers kunnen aan de hand hiervan op zoek gaan naar het werk.
 - Opdrachten voor kinderen, leeftijd 3-12 jaar: Blotevoeten pad, tekenopdracht, zelf een sessie kunstzaken opnemen met smartphone bij een collectiewerk

OPENING

VIP rondleiding met gidsen

GIDSEN

1. informatieve rondleiding door de curator voor de gidsen bij de start van de tentoonstelling
2. documentatiemap met extra achtergrondinfo
3. interactieve rondleidingen voor verschillende doelgroepen: alle niveaus van het onderwijs, volwassenen, ateliers voor kinderen, stakeholders

ACTIVITEITEN

museumnacht

7.2.1 HEROPENING SKYSPACE VAN JAMES TURRELL *M HKA, Antwerpen | Dakterras*

In het midden van de jaren zeventig startte James Turrell met de creatie van zijn *Skyspaces*. Sindsdien heeft hij er op verschillende plaatsen gebouwd, onder meer in Frankrijk, Italië, Ierland, Israël, Nederland en de Verenigde Staten.

Het dakterras van het M HKA heeft zijn eigen *Skyspace*: een kubusvormige ruimte met één deuropening en een vierkant gat in het plafond. Overdag kan je door de opening in het plafond een stukje uitgesneden lucht bewonderen, die altijd in beweging lijkt.

De *Skyspace* was gedurende langere tijd niet toegankelijk, maar vanaf 7 juni 2013 is hij opnieuw te bewonderen; deze restauratie werd mee mogelijk gemaakt door Bank Degroof.

COMMUNICATIE

1. Elektronische nieuwsbrief van 14.05 en 28.05
2. Facebook en Twitter
3. Banner op website M HKA
4. M HKAzine #15 en #16 (5.000 ex.)

en ook later – in de artikels over de zomerse dakterrassen van het M HKA – consequent ter sprake gebracht. Enkel *Gazet van Antwerpen* wijdde een afzonderlijk artikel aan de *Skyspace* ('Hemel paviljoen op museum'), inclusief gesprek met directeur Bart De Baere.

PERSAANDACHT

De gerestaureerde *Skyspace* werd meegenomen in het grote communicatieplan als een onderdeel van *Het karakter van een collectie*. Het kunstwerk werd zijdelings, maar uitdrukkelijk vermeld in de berichtgeving rond de tentoonstelling,

BEMIDDELING

- Tekst in drie talen over het kunstwerk: NL, FR, EN
- Titelbordje

7.2.2 THE PUBLIC LINGUISTIC POEM ALAIN ARIAS-MISSON *Grote Markt Antwerpen*

Voor de feestelijke opening van *Het karakter van een collectie* op 6 juni organiseerde de Belgisch-Amerikaanse kunstenaar Alain Arias-Misson om 18u00 een *public poem* op de Grote Markt.

Na de bijeenkomst op de Grote Markt werd er nog een stille stoet gehouden richting het M HKA.

Daar werden de attributen getoond in een tent op het dakterras, en dit enkel tijdens de avond van de opening. Ook deed Alain Arias-Misson bij V-editie (Waalsekaai 31, bij Roger Vandaele Editions) een *pop-up show* met documentair materiaal over zijn *public poems* sinds de jaren 1960.

COMMUNICATIE

1. Elektronische nieuwsbrief van 28.05
2. Facebook en Twitter
3. M HKAzine #16 (5.000 ex.)

PERSAANDACHT

The Public Linguistic Poem werd meegenomen in het grote communicatieplan als een onderdeel van *Het karakter van een collectie*. De performance werd zijdelings, maar uitdrukkelijk vermeld in de berichtgeving rond de tentoonstelling, maar haalde niettemin het VRT- en ATV-nieuws (als onderdeel van een grote reportage over de opening van *Het karakter van een collectie*), en kreeg ook een *spread* met een fotoverslag in *Gazet van Antwerpen*.

Meeting Points is een multidisciplinair festival dat kunst uit de Arabische wereld een sociale, politieke en culturele context wil geven. Het festival wordt georganiseerd door het Young Arab Theatre Fund (YATF) in samenwerking met regionale en internationale partners. Elke editie krijgt een andere curator die het conceptuele *framework* van het kunstenfestival uittekent. Het curatorschap van *MEETING POINTS 7* was in handen van de vier leden van het Kroatische curator-collectief WHW (What, How and for Whom): Ivet Ćurlin, Ana Dević, Nataša Ilić en Sabina Sabolović, aangevuld met designer en publicist Dejan Kršić. Deze 7^e editie van *Meeting Points* was een reeks tentoonstellingen die plaatsvonden van september 2013 tot juni 2014 in verschillende steden in Europa, Azië en de Arabische wereld: Zagreb, Antwerpen, Hongkong, Moskou, Beiroet, Caïro en Wenen.

De titel van het project, *Tienduizend listen en honderdduizend trucs*, is een citaat uit *De verworpenen der aarde* van filosoof en revolutionair Franz Fanon. Het is een reflectie op de Algerijnse onafhankelijkheidsstrijd uit de jaren 60 en genoemd naar de eerste regels van de *Internationale*. Fanons reflecties op de antikoloniale strijd, zijn meedogenloze analyse van nationalistische bewegingen, en zijn steun aan het internationale bewustzijn, reiken relevante instrumenten aan om de huidige verhoudingen in de wereld te begrijpen. Toch gebruikte *MEETING POINTS 7 Tienduizend listen en honderdduizend trucs* Fanons analyse niet als een representatief patroon dat eigenheid en innovatie verstikt, maar peilde eerder naar de verhoudingen tussen identiteiten en verschillen, tussen verleden en heden.

In het licht van de recente economische crisis en massabewegingen zoals Occupy Wall Street, de Arabische Lente of de Indignados, wou *Meeting Points* een podium geven aan dit ingewikkelde samenspel. *Tienduizend listen en honderdduizend trucs* ging op zoek naar ervaringen die door heel wat landen gedeeld worden, en wil een tentoonstellingsvorm creëren als kritisch forum.

MEETING POINTS 7 Tienduizend listen en honderdduizend trucs omvatte kunst, sociale wetenschap en politiek. Multidisciplinaire kunstenaars uit Oost en West, Noord en Zuid werden samengebracht in de zalen van het M HKA, en gingen in dialoog met werken uit de collectie (van onder anderen Paul De Vree, Luc Tuymans, Robert Filliou en CK Rajan). Het project werd aangevuld met performances, een discussieprogramma en andere events.

Deelnemende kunstenaars

Lawrence Abu Hamdan, Marwa Arsanios, Kianoush Ayari, Filipa César, Céline Condorelli, Alice Creischer, DAAR, Paul De Vree, Simone Fattal, Robert Filliou, Simohammed Fettaka, Karpo Aćimović Godina, Sharon Hayes, Adelita Husni-Bey, Sanja Iveković, Iman Issa, Maryam Jafri, Rajkamal Kahlon, Anton Kannemeyer, Kayfa ta & Haytham El-Wardany, Runo Lagomarsino, Maha Maamoun, Jumana Manna, Azzeddine Meddour, Tom Nicholson, Anatoly Osmolovsky, Artavazd Peleshian, Marta Popivoda, Kerim Ragimov, C K Rajan, Alexander Rodchenko, Edgar Morin & Jean Rouch, Luc Tuymans, Mona Vatamanu en Florin Tudor.

Publicatie

(zie hoofdstuk 13: flankerende publicaties)

Tijdens de vernissage op 24 oktober waren er lezingen van Lawrence Abu Hamdan (Aural Contract) en Filipa César (People Are the Mountain) en een performance van Marwa Arsanios (Olga's Notes)

COMMUNICATIE

1. Advertenties in het internationaal magazine Metropolis M (NL), en het nationaal magazine H ART
2. Elektronische nieuwsbrief van 01.10, 15.10 en 22.10
3. Facebook en Twitter
4. Banner op website M HKA
5. M HKAzine #17 (5.000 ex.)
6. Jaarbrochure (10.000 ex.)
7. Uitnodigingen (7.500 ex.)
8. Opening met receptie

PERSAANDACHT

Door het kleinschalige(re) karakter van *Meeting Points 7*, en de grote aandacht voor *Kerry James Marshall – Schilderijen en zo twee weken ervoor*, was de persaandacht nationaal beperkt tot aankondigingen in H ART en Gazet van Antwerpen. De Standaard publiceerde wel een grote recensie, waarbij het urgente karakter van de tentoonstelling onder de aandacht werd gebracht ('M HKA op de barricaden'). Ook vanuit organisator Young Arab Theatre Fund (YATF) werd actief de (internationale) pers aangesproken, wat resulteerde in lange reportages in onder andere ArtForum, Ibraaz en Metropolis M. Opvallend was ook de grote virale aandacht voor *Meeting Points*. Op de social media en in de blogosfeer circuleerden veel berichten over de tentoonstelling, voornamelijk afkomstig uit het Nabije Oosten en de Balkan – waarschijnlijk een gevolg van de focus op die twee regio's in de tentoonstelling.

BEMIDDELING

Algemene insteek: de presentatie is toegankelijk voor iedereen zonder dat de complexiteit ervan uit het oog verloren wordt. Het publiek maakt kennis met werken uit onze collectie in dialoog met werken van kunstenaars uit het Midden-Oosten. De dialoog is thematiek.

- TEKST
- 1. Boekje
Een drietalige (NL, EN, FR) brochure met inleiding op de tentoonstelling en korte informatie bij alle getoonde kunstenaars en werken. Het boekje wordt aan de balie actief meegegeven en staat eveneens in een bakje aan de introtekst. Vormgeving door Déjan Krsic.

2. Introtekst
Duidelijke korte introductie op de tentoonstelling in M HKA en het Meeting Points Project alsook verduidelijking van de titel. Vermelding van alle namen van de deelnemende kunstenaars, in drie talen: NL, EN, FR.
In plakletters op de muur op de 2de verdieping. Vormgeving door Déjan Krsic.
3. Titelbordjes
Bij de werken: naam kunstenaar, titel werk (in originele taal), datum, courtesy, QR-code met toegang tot ensembles.org. Transparante stickers. Vormgeving door Déjan Krsic.

– DIGITAAL

1. Webapplicatie
Met informatie over de tentoonstelling, kunstenaars en werken in tekst, beeld en film. De QR-codes op de titelbordjes geven toegang tot de applicatie. Voor mensen zonder smartphone is er een desktop en iPad ter beschikking in de documentatieruimte en ligt er een iPad ter inzage in de tentoonstelling zelf.
 2. Video-interviews met de kunstenaars te vinden op ensembles.org
- SALON (GEZINSRUIMTE)
 - 1. Jongerenposter
Introductie op de tentoonstelling, verwerking van de rechten van het kind/de mens, verwerkingsvragen voor in de tentoonstelling in het Nederlands
 - 2. Spel voor kinderen
Een kofferspel voor de allerkleinsten in het Nederlands, drie exemplaren in Het Salon

OPENING

Lezing Lawrence Abu Hamdan – Aural Contract
Lezing Filipa César – People are the Mountain
Performance Marwa Arsanios – Olga's Notes

GIDSEN

1. Informatieve rondleiding door curatorencollectief WHW voor de gidsen bij de start van de tentoonstelling
2. Documentatiemap met extra achtergrondinformatie
3. Interactieve rondleidingen

ACTIVITEITEN

Nocturne voor het onderwijs: introduceren van de tentoonstelling. Voorgesteld door Tarek Abou El Fetouh, Anders Kreuger, Ellen Cottyn, Sanne de Wolf en Lot Wens

8 LONELY AT THE TOP

8.1 MOMENTS ON MOMENTS
 22.02 — 12.05.2013
 M HKA, Antwerpen | 5^e en 6^e verdieping

Moments on Moments was een gebalde en herwerkte versie van de tentoonstelling *Moments: A History of Performance in 10 Acts*, opgezet door Boris Charmatz, Sigrid Gareis en Georg Schöllhammer voor ZKM | Centrum voor Kunst en Media in Karlsruhe, met steun van de Kulturstiftung des Bundes. Voordat *Moments on Moments* in het M HKA te zien was, passeerde de tentoonstelling in Lunds konsthall in Zweden.

De tentoonstelling bestond uit films en video's die werk tonen van enkele van de meest prominente vrouwelijke kunstenaars en dansers van de voorbije veertig jaar: Marina Abramović, Trisha Brown, Graciela Carnevale, Simone Forti, Anna Halprin, Lynn Hershman Leeson, Reinhild Hoffmann, Channa Horwitz, Sanja Iveković, Adrian Piper en Yvonne Rainer. Deze pioniers van wat wij nu performancekunst noemen, hebben altijd de grenzen afgetast tussen dans, performance en beeldende kunst. Een groot aantal jongere collega's laat zich door hen inspireren.

Moments on Moments focuste op de performancekunst van de jaren 1960 en 1970, maar toonde ook hedendaagse remakes. Sommige films en video's zijn kunstwerken op zich, zoals *The Witness* (2012), een film die de Israëlische kunstenaar Ruti Sela specifiek voor *Moments* heeft gemaakt. Zij legde een discussie vast tussen de Franse choreograaf Boris Charmatz en enkele genodigde collega's over de vraag hoe historische performancekunst vandaag moet worden geïnterpreteerd. Ook zes van de deelnemende kunstenaars werden hierover geïnterviewd.

GESPREK: HOW CAN PERFORMANCES
 AND MUSEUMS BE LINKED TO ONE ANOTHER?
 21.02.2013

Auditorium

Anders Kreuger, curator M HKA, Jenny Schlenzka, associate curator MoMA PS1 New York, Katleen Van Langendonck, programmator Performatik/Kaaithheater, gemodereerd door Els Silvrants-Barclay, coördinator Contemporary Art Heritage Flanders (CAHF)
 In samenwerking met CAHF en Performatik

Bij de tentoonstelling horen ook twee films, die het M HKA toonde in het Auditorium:

!WAR – Women Art Revolution, 2010
een film door Lynn Hershman Leeson
 28.03.2013

Een documentaire over een aantal belangrijke ontwikkelingen in de jaren '70: de eerste feministische educatieve kunstprogramma's, politieke organisaties en protesten, alternatieve ruimtes, belangrijke tentoonstellingen, performances en openbare kunstwerken die de kunstgeschiedenis hebben beïnvloed. Interviews met Judi Chicago, Amelia Jones, Guerilla Girls, Nancy Spero, Martha Rosler en anderen.

Breath Made Visible, 2009
een film door Ruedi Gerber
 18.04.2013

Een documentaire over het leven en de carrière van Anna Halprin, één van Amerika's belangrijkste danspioniers, met interviews van andere dansers zoals wijlen Merce Cunningham, archiefbeelden en fragmenten uit haar recente prestaties. Een inspirerend verslag van één van de belangrijkste culturele iconen in de moderne dans.

COMMUNICATIE

1. Elektronische nieuwsbrief van 05.02 en 19.02 (Moments on Moments)
2. Elektronische nieuwsbrief van 19.02 (*How Can Performances and Museums Be Linked to One Another?*)
3. Elektronische nieuwsbrief van 26.03 (*IWAR – Women Art Revolution*) en 16.04 (*Breath Made Visible*)
4. Facebook
5. Banner op website M HKA
6. M HKAzine #14 en #15 (5.000 ex.)
7. Jaarbrochure (10.000 ex.)
8. Preview met receptie

PERSAANDACHT

H ART wijdde twee grote artikels aan *Moments on Moments*, waaronder een interview met choreograaf Boris Charmatz. Gezien het kleinschalige(re) karakter van de *Lonely At The Top*-presentaties is de persaandacht eerder beperkt.

BEMIDDELING

Doelstelling: Het publiek enerzijds laten kennismaken met de werken binnen het thema van de tentoonstelling.

– TEKSTEN

1. Titel met kunstenaarsnamen tekst
In plakletters op de muur
2. Fiches (volwassenen)
Opzet:
Inleidende tekst bij de tentoonstelling (NL, FR, EN)
Per kunstwerk is er collectietekst die meer uitleg geeft bij het werk, op de voorzijde staat een afbeelding. (NL, FR, EN. De fiches hangen verspreid over de zalen, bij infopunten. Bezoekers kunnen ze raadplegen en nadien terughangen. Dezelfde teksten zijn ook te lezen op de applicatie (zie digitaal)).
3. Titelbordjes
Bij de werken: titel, jaar, courtesy, QR-code die verwijst naar tekst op de applicatie.

– DIGITAAL

Webapplicatie met informatie over de tentoonstelling in tekst (teksten per kunstenaar) (NL, FR, EN). Een QR code op de titelbordjes verwijst naar de app. Voor mensen zonder smartphone is er een iPad ter beschikking om de informatie op te zoeken en te lezen/bekijken.

– ZITCOMFORT

Stoelen en zetels om op een comfortabele manier naar de verschillende films te kijken.

8.2 VRIELYNCK COLLECTIE #3:

DAVID BLAIR – DE TELEPATISCHE LOCATIE:

UIT DE OPNAMES VAN ‘THE TELEPATHIC MOTION PICTURE OF THE LOST TRIBES’

07.06 — 08.09.2013

M HKA, Antwerpen | 5^e en 6^e verdieping

David Blair (°1956) is de derde kunstenaar die het M HKA in samenwerking met curator Edwin Carels (KASK/HoGent) uitnodigde voor een interventie op de Vrielynck Collectie. De basis voor deze derde Vrielynck interventie was *The Telepathic Motion Picture of The Lost Tribes*, een expansief onderzoeksproject dat ons terugflitst naar de reconstructie in Mantsjoerije van een verloren gegane filmproductie, het verdoemde epos van *The Lost Tribes*. Media-kunstenaar David Blair goochelt met archiefbeelden, animatie en *live action* om een pseudowetenschappelijke film te realiseren, waarmee hij de grenzen tussen feit en fictie, waarheid en verbeelding aftast. Dit om aan te tonen dat geschiedenis altijd een constructie is die nooit vaststaat, maar telkens verandert en nieuwe interpretaties afdwingt. Daarnaast is het project een toespeeling op het effect van nostalgie op onze informatie-consumptie. Voor deze tentoonstelling bracht Blair ook een groot aantal schilderijen, assemblages en korte video-animaties mee uit zijn sinds 1994 verder uitdijende archief — zij evoceren de geschiedenis van *The Lost Tribes* verder.

COMMUNICATIE

1. Advertentie in H ART
2. Elektronische nieuwsbrief van 14.05 en 28.05
3. Facebook en Twitter
4. Banner op website M HKA
5. M HKAzine #15 (5.000 ex.)
6. Jaarbrochure (10.000 ex.)

PERSAANDACHT

Vrielynck collectie #3 werd meegenomen in het grote communicatieplan als een onderdeel van *Het karakter van een collectie*. De tentoonstelling werd zijdelings, maar uitdrukkelijk vermeld

in de berichtgeving rond *Het karakter van een collectie*, maar kreeg een prominente plaats in H ART.

Tijdens de opbouw van de tentoonstelling deed David Blair een opmerkelijke ontdekking: tussen al de cinematografische parafernalia stootte hij op een filmspoel in perfecte staat. Hierop staan twee authentieke films van de Spaanse filmpionier Segundo de Chomón (1871-1929). Het gaat om 'Les ombres chinoises' uit 1907 en 'L'hotel hantée' uit 1909.

Het persbericht dat hierover werd uitgestuurd, werd integraal overgenomen door cobra.be.

BEMIDDELING

1. Titel en introtekst
Op de muur tussen 4de en 5de verdieping
NL, FR, EN
2. Folder voor bezoekers
3 verschillende versies NL, FR, EN
inhoud: Het is een ABC dat sleutels aanreikt om
toegang te krijgen tot het werk van Blair.
3. Titels in zalen: in potlood op muren geschreven
4. DIGITAAL: meer info op ensemble.org

8.3 MUHKADEMIE 27.09.2013 — 05.01.2014 *MHKA | 5e en 6e verdieping*

In 2013 vierde de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Antwerpen haar 350ste verjaardag. Naar aanleiding daarvan werden de bovenste zalen van het M HKA tijdelijk omgevormd tot een *dépendance* van de Academie.

Daardoor ontstond een artistiek niemandsland dat de mogelijkheden én de grenzen aftastte van zowel de kunstschool, als het Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen.

De flexibele tentoonstellingsstructuur *Iconostase en gribouilli* van architect Yona Friedman (°1923) bood een weerbarstig kader voor een selectie van werken uit de M HKA-collectie die een licht werpen op de raakvlakken tussen kunstpraktijk, kunstonderwijs en artistiek onderzoek.

Bovendien vroegen kunstenaar Nico Dockx en kunsthistoricus Johan Pas verschillende kunstenaars en experts om op donderdagavond hun visie over deze relaties te ventileren. Ook de masterclasses en seminars die naar aanleiding van MUHKADEMIE plaatsvonden, waren toegankelijk voor het publiek.

MUHKADEMIE bevat werken en/ of interventies van onder anderen Joseph Beuys, Nel Bonte, Kasper Bosmans, Marcel Broodthaers, Lornezo Bruni, James Lee Byars, Jacques Charlier, Arthur Cools, Thomas Crombez, Bart De Baere, Jean-Baptiste Decavèle, Luc Deleu & TOP-office, Roger D'Hondt, Corinne Diserens, Nico Dockx, Olafur Eliasson & Institut für Raumexperimente, Charles Esche, Extra Academy, Robert Filliou, Yona Friedman, Jef Geys, Louise Osieka, Pascal Gielen, Erik Hagoort, Lea Lublin, Mark Luyten, Gustav Metzger, Leanne Dmyterko, Paolo Naldini, Panamarenko, Johan Pas, Michelangelo Pistoletto & Cittadellarte, Bhagwati Prasad, Raqs Media Collective, Juan Esteban Sandoval, Nicola Setari, Luc Steels, Joëlle Tuerlinckx, Steve van den Bosch, Annemie van Kerckhoven, Beatrice von Bismarck, Louwrien Wijers.

Tijdens de opening van MUHKADEMIE op 26 september vond er een vertoning plaats van een film door Jean-Baptiste Decavèle over Yona Friedman, en was de eerste M HKALUMNI- interventie van Valerie de Ghellinck te zien.

MUHKALUMNI

MUHKALUMNI was een onderdeel van MUHKADEMIE, naar aanleiding van de 350ste verjaardag van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen.

Oud-studente Ina Leys daagde vijftien net afgestudeerde kunstenaars uit om via hun werk in een actieve dialoog te treden met zowel de M HKA-collectie en de *Iconostase en gribouilli*-structuur, als met hun eigen 'academische' achtergrond.

Naast werk van curator Ina Leys, kwam ook Valérie De Ghellinck, Isa Toz, Willem & Sarah Marks, Saori Kuno, Mathias Goyvaerts, Sterkneus, Thomas Grødal, Veroniek van Samang, Tine Colen, Nele Ooms, Sarah De Wilde, Kasper Bosmans, Nel Bonte en Mima Schwahn aan het woord.

Leys koos voor deze sterke persoonlijkheden omdat “ze in staat zijn om, na hun academische opleiding, institutionele codes en conventies te vermijden. Ze nemen gevestigde waarden onder de loep, en dienen hen van antwoord. En ze durven na te denken over de rol van het museum”.

Bijzonder is de *Iconostase en gribouilli*, een flexibele, transparante, site-specifieke structuur van architect Yona Friedman. De *white cube* viel weg en Friedmans werk diende als tentoonstellingsstructuur waarin en waarrond de werken werden geïntegreerd, getoond en in dialoog gingen.

MASTERCLASSES

Tijdens de presentatiereeks vonden enkele masterclasses plaats die extra aangaven hoe een samenwerking tussen het museum en de academie tot meerwaarde kunnen leiden.

Masterclass Raqs

Op de workshop van Raqs Media Collective ‘How to be an artist by night’ (a remix) tijdens het MUHKADEMY project in de 3de week van oktober hebben 8 master studenten vanuit beide kunstscholen te Antwerpen (de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten en Sint-Lucas), kunstenaar Nico Dockx en Bhagwati Prasad deelgenomen aan dit evenement waar veel informatie omtrent de notie ‘tijd’ in boeiende gesprekken werd gedeeld. Een verwerking van dit project zal gepubliceerd worden in het tweede deel van de publicatie omtrent 350 jaar Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen.

Masterclass Michelangelo Pistoletto

De jaarlijkse samenwerking tussen UCSIA, het Centrum voor Cultuurfilosofie van UA, St Lucas, KASK, M HKA en Cinema Zuid stond dit jaar helemaal in het teken van het werk van Pistoletto. Op 5 en 6 november 2013 verzorgde hij een gastlezing over kunst als motor van maatschappelijke verandering. Prof. dr. Gert Verschraegen (Universiteit Antwerpen) en prof. dr. Arthur Cools (Universiteit Antwerpen) verkenden de plaats waar kunst aan wetenschap raakt: verbeelding, precieze waarneming, oordeel. De gastkunstenaar begeleidde een workshop met kunststudenten, woonde de projectie bij van films over zijn vroege werk en gaf een les aan bachelors cultuurfilosofie.

Wekelijkse cursus ‘Performance arts’

voor studenten van de Master ‘XXX’, prof. Thomas Crombez

COMMUNICATIE

1. Advertentie in H ART
2. Elektronische nieuwsbrief van 14.05, 28.05, 03.09, 08.10, 15.10, 12.11 en 10.12
3. Facebook en Twitter
4. Banner op website M HKA
5. M HKAZine #16 en #17 (5.000 ex.)
6. Jaarbrochure (10.000 ex.)
7. Uitnodigingsstickers (7.66 ex.)
8. Preview met receptie
9. Evenement ‘Bring Your Own Beamer’ op 09.11

PERSAANDACHT

MUHKADEMY kaderde in het grotere geheel van *Happy Birthday Dear Academie*, en werd ook als dusdanig breed gecommuniceerd door de organisatie zelf. Het jubileumjaar heeft heel wat persaandacht gekregen, met een brede spreiding tot resultaat, ook in publicaties die minder evident zijn voor M HKA (zoals Het Nieuwsblad of Trends).

Via social media (Facebook, Twitter) was er wel grotere aandacht voor MUHKADEMY, die vooral gestuurd werd vanuit de alumni – waardoor een jong en groot publiek bereikt werd.

BEMIDDELING

1. Titel en introtekst
Op de muur tussen 4de en 5de verdieping
NL, FR, EN
Inclusief namen van kunstenaars & alumni
2. Titelbordjes, per week/kunstenaar op maat bekeken
Op de muur geschreven
3. Ensemblebank
Meer info per kunstenaar / alumni met verwijzing naar websites etc. op digitale databank
Gesprekken met de kunstenaars op donderdagavonden werden op video gecapteerd

9 M HKAFE Presentaties

9.1 ÉÉNMINUUTVIDEO'S Vanaf juli 2013 — dagelijks M HKA FE

In samenwerking met **het Vlaams-Nederlands Huis deBuren** toonde het M HKA de zesdelige reeks *Modern Times*, een tweemaandelijks film- en videoprogramma — samengesteld door Cinema Zuid Amsterdam — met films van één minuut. Het onderwerp was telkens “de zegeningen en valkuilen van de moderne tijd”. In elke aflevering werden nieuwe, in opdracht gemaakte kunstwerken van (inter)nationale kunstenaars getoond. Werken van onder anderen Nicolas Provost, Arnaut Mik, Erik Van Lieshout en Johan Grimonprez waren te zien, samen met bijzondere fragmenten uit het archief van *The One Minutes Stichting* en historisch materiaal van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid.

Stichting Cinema Zuid Amsterdam — niet te verwarren met ons eigen filmhuis Cinema Zuid — koos de iconische speelfilm *Modern Times* van Charlie Chaplin als uitgangspunt voor de reeks filmcompilaties over moderniteit. Chaplin maakte met zijn film een monument voor de mens die vermalen dreigt te worden tussen de tandwielen van de vooruitgang.

De *One Minute Series* werd getoond in een dertigtal musea in Nederland, waaronder het Stedelijk Museum in Amsterdam, De Pont in Tilburg, het Bonnefantenmuseum in Maastricht en het Groninger Museum.

Het M HKA kreeg ondersteuning van het Vlaams-Nederlands Huis deBuren voor deze grensoverschrijdende presentatie. Cinema Zuid Amsterdam werkt samen met The One Minutes Stichting, het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, BMW Nederland, EYE Film en het Mondriaan Fonds.

COMMUNICATIE
M HKAzine #16 (5.000 ex.)

BEMIDDELING
per maand werd een introtekst en het overzicht van de afgespeelde films opgelijst bij de vertoning gelegd.

9.2 KUNSTWERK VAN DE MAAND

Vanaf 2013 is ook in het M HKA FE werk uit de omvangrijke M HKA-collectie te zien. Tegenover de permanente graffitimuur van Keith Haring (*Untitled*) wordt elke maand een ander werk uit de collectie gepresenteerd. Het biedt een extra kans om kennis te maken met de vele werken uit het rijk gevulde depot. De voorbije maanden kon je er onder andere *Hiker's Bliss (not afraid to die)* van Althea Thauberger, *Zij die hier zijn zijn van hier* van Walter Swennen en *Starting House* van John Körmeling bewonderen.

Tijdens de zomermaanden kozen we voor meer ruimtelijk werk. *Bingo* van Gert Robijns behoort tot een reeks replica's die de kunstenaar voor het M HKA maakte. Het werk refereert aan een origineel voorwerp, maar ontdoet het van een essentieel element, zoals in dit geval de kleur. Op deze manier ga je op een andere manier naar het werk kijken; het accent verschuift naar andere elementen. Bij *Bingo* krijgt het karakter van voorwerp alle aandacht.

Interactiever is *Gum-Kunst* van Christophe Terlinden. Voor 50 eurocent “draai” je een kunstwerk uit de automaat. Het zijn kleine, uitnodigende, maar eerder banale interventies die je dag kleuren, met een sterk relativiserende, maatschappijkritische en ironisch-humoristische houding tegenover de wereld van de hedendaagse kunst. De ingreep is minimaal, maar opent mogelijkheden tot reflectie.

September: Ben Vautier, *C'est le Courage qui Compte*

Oktober: Hicham Benohoud, *Salle de Classe*

November: Luc Tuymans, *Refribell*

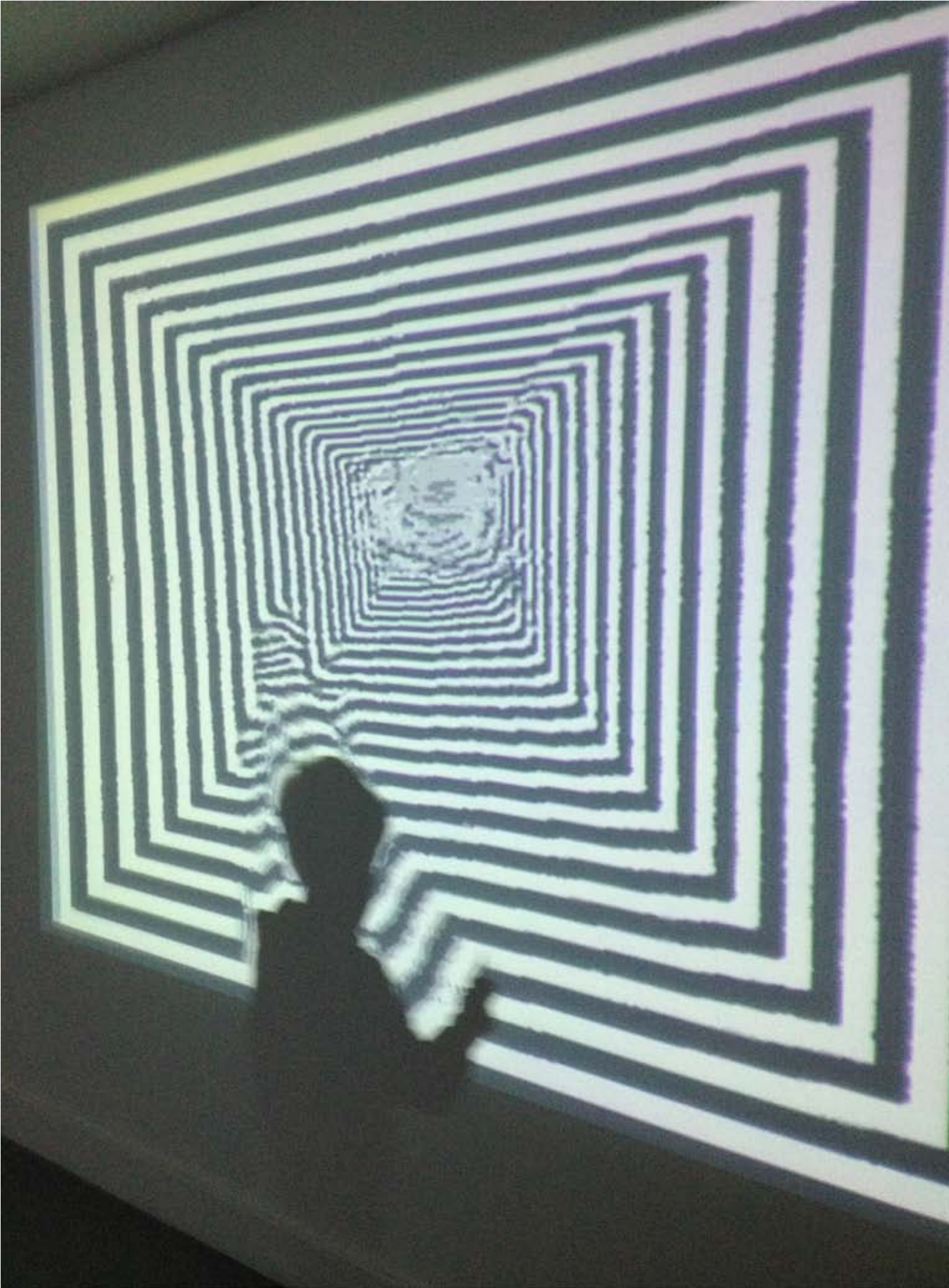
December: David Claerbout, *Nasty Girl*

COMMUNICATIE

M HKazine #16 (5.000 ex.)

BEMIDDELING

Titelbordje

10 Extra Muros

10.1 VISITE

M HKA gaat met kunstwerken uit zijn vaste collectie op visite in cultuurcentra die in hedendaagse kunst een uitdaging zien om met het publiek in dialoog te gaan. Het werk wordt in een overleg tussen beide partners gekozen en geïnstalleerd in de openbare ruimte van het cultuurhuis.

VISITE ARENBERGSCHOUWBURG = ARTBERG

Ganse seizoen 2012 — 2013

Opening: 21.03.2013

De Arenbergsschouwburg in Antwerpen toonde gedurende het gehele seizoen 2012-13 werken van twee kunstenaars die 'op visite' een dialoog met het Arenbergpubliek aangingen: Ben Vautier en Fabrice Gygi, in een samenwerking met studenten van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen en Sint Lucas Antwerpen. De samenwerking met de studenten van de afdelingen grafische vormgeving en vrije kunsten van de beide kunsthogescholen was een primeur voor Antwerpen. De 25 gemengde groepen studenten (van beide scholen) ontwierpen een ruimtelijke interventie in de publieke ruimte van de Arenberg. Op 21 maart werd het werk dat studenten creëerden vanuit de inspiratie van de kunstenaars getoond in de Bovenfoyer van de Arenberg. In opvolging van de ontwerpen worden mogelijk een aantal voorstellen gerealiseerd.

Bemiddelingsinstrumenten

- coördinatie van de presentatie en samenwerking tussen de scholen
- presentatie aan de betrokken studenten over de werking en het project

VISITE RONSE

Kunstenparcours 'Touching Textiles' tijdens het Textielfestival

28.09.2013 — 13.10.2013

Opening: 28.09.2013 in CC De Ververij

Tijdens het Textielfestival in Ronse stond een aantal topwerken uit de collectie van het M HKA centraal in een boeiend kunstenparcours doorheen de stad. Het Cultuurcentrum De Ververij stippelde een uitdagende wandeling uit onder de noemer 'Touching Textiles'. Allerlei locaties die verwijzen naar het rijke textielverleden van Ronse kregen op maat een hedendaags textielkunstwerk van het M HKA op bezoek. Gedurende drie weekends waren de werken te bezoeken, individueel of met gids.

Kunstenaars

Leo Copers, Berlinde De Bruyckere, Goele De Bruyn, Thierry De Cordier, Lili Dujourie, Jan Fabre, Hugo Heyrman, Daniel Knorr, Job Koelewijn, Ria Pacquee, Loreta Visic en Narcisse Tordoir i.s.m. Brehima Koné en Alioune Bâ.

COMMUNICATIE

1. Elektronische nieuwsbrief van 05.03 en 19.03 (Visite Arenberg) en 17.09 (Visite Ronse)
2. Facebook en Twitter
3. Website M HKA

BEMIDDELING

1. opleiding 'interactief rondleiden' voor de stadsgidsen in Ronse, begeleid door gidsen van het M HKA
2. zaalteksten en foto's van de werken, verwerkt in een begeleidende brochure
3. spel voor kinderen die de wandeling doen, verwerkt in een leaflet
4. openingsspeech tijdens de vernissage op 28/9 in cc de Ververij
5. digitale bemiddeling in ensemble op ensembles.org

11 L'INTERNATIONALE: een nieuwe culturele kaart van/voor Europa

De Europese Unie trekt 2,5 miljoen euro uit voor de internationale museumconfederatie *L'Internationale*. Onder de projectnaam *The Uses of Art, The legacy of 1848 and 1989* verbinden zes toonaangevende Europese musea voor moderne en hedendaagse kunst zich ertoe om vijf jaar samen te werken aan een nieuwe culturele kaart van/voor Europa.

Naast het *M HKA* zetten ook het *Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía* (Madrid), de *Moderna Galerija* (Ljubljana), het *Van Abbemuseum* (Eindhoven), het *Museu d'Art Contemporani de Barcelona* (Barcelona) en *SALT* (Istanbul en Ankara) hun schouders onder deze vernieuwende manier van samenwerken.

Door een diepgaande en langdurige samenwerking in nauwe relatie met publiek en maatschappij wil *The Uses of Art* tot een gemeenschappelijke, nieuwe lezing van de Europese kunstgeschiedenis komen. Digitale onderzoeksprojecten, rondreizende collecties, uitwisselingen van personeel en kunstwerken, en onlineplatformen brengen 59.000 kunstwerken bij 3,9 miljoen bezoekers. Inhoudelijk focust *The Uses of Art* op twee belangrijke sleutelmomenten uit de geschiedenis: 1848 en 1989. Die revoluties leidden tot een hertekening van Europa, maar het huidige tijdsgewricht roept nieuwe vragen op. Wat is de plaats van Europa? Wat is de plaats van kunst? En vooral: wat is identiteit? Het *M HKA* en de vijf andere musea willen deze vragen beantwoorden door middel van een internationaal discours, interculturele dialoog en kennisuitwisseling.

L'Internationale kiest nadrukkelijk voor de term 'museumconfederatie'. Dit impliceert dat elk museum zijn eigenheid bewaart, maar langdurig samenwerkt met elkaar. Op deze manier ontstaat een nieuw, internationaal en duurzaam samenwerkingsmodel, dat een breuk vormt met de centralistische en kortstondige museumnetwerken uit het verleden. De confederatie garandeert autonomie en bewaakt de eigen scherpste, maar de bestaande praktijkervaring wordt verder uitgediept en verankerd op het gebied van artistieke, zakelijke en communicatieve samenwerking.

Het *M HKA* is bijzonder verheugd over de Europese steun voor dit vernieuwende project en de waardering voor de internationale agenda van het museum. Directeur Bart De Baere: "*Samen met de vijf topinstellingen bouwt het M HKA met The Uses of Art aan een nieuwe manier van samenwerken, en daardoor aan een herdefiniëring van de Europese (kunst)geschiedenis. De museumconfederatie L'Internationale wordt dé gangmaker voor de nieuwe rol van kunstinstituten. Door de duurzame samenwerking tussen de zes instellingen bieden we een enorm publiek een nieuwe, gedecentraliseerde kijk op de Europese identiteit: lokaal geworteld én globaal verbonden. En uiteraard nodigen we het publiek ook uit om actief deel te nemen aan de discussie.*"

Het volgende wapenfeit van *L'Internationale* was de grote tentoonstelling "Minimal Resistance. Between late modernism and globalisation: artistic practices during the 80s and 90s" in het *Reina Sofía* in oktober 2013 die een nieuwe blik wierp op de kunstgeschiedenis aan de hand van socio-politieke veranderingen in Spanje en Europa vanaf de jaren 80. In november werd in Liverpool een eerste bijeenkomst georganiseerd voor de verantwoordelijke publiekswerkers van de verschillende huizen. Centraal stond kennismaking met het Grizedale Arts Centre in Coniston/Lake District (UK), dat met zijn expliciete methode van werken met 'usefulness in community' een uitstekende 'case' is om binnen deze context over bemiddeling van kunst te reflecteren.

En in de zomer van 2014 presenteert het *M HKA* "Don't You Know Who I Am? Art after identity Politics", een overzichtstentoonstelling van Europese kunstenaars en hun kijk op de identiteitspolitiek.

BOEKPRESENTATIE “L’INTERNATIONALE:
POST-WAR AVANT-GARDES BETWEEN 1957 AND 1986’

Dinsdag 05.02.2013

Secession Wien

Uitgever: JRP / Ringier Zürich
(zie hoofdstuk 13: publicaties)

COMMUNICATIE

1. Elektronische nieuwsbrief van 10.12
2. Facebook en Twitter
3. Banner op website M HKA

PERSAANDACHT

Voor de persvoorstelling van de museumconfederatie *L’Internationale* werd – gezien de complexiteit van het verhaal – gekozen om een persconferentie en een aansluitende lunch te organiseren. Omdat *L’Internationale* een internationaal verhaal is, lag de focus bij alle partnerinstellingen op het aanspreken van de eigen nationale pers. M HKA kreeg bijzonder veel aandacht van de (lokale) printmedia: De Morgen, De Standaard, Gazet van Antwerpen en H ART. Het bericht werd ook door Belga verspreid, waardoor het nieuws gretig werd opgepikt door allerlei nieuwssites (deredactie.be, cobra.be, knack.be, gva.be, hln.be,...). *L’Internationale* werd ook later steeds consequent meegenomen in de berichtgeving rond het M HKA, waaronder ook de oproep van de zes museumdirecteurs tot dialoog naar aanleiding van de onlusten in Turkije (in juni 2013).

12 Evenementen

12.1 STRUCTURELE EVENEMENTEN12.1.1 ART'S BIRTHDAY

17.01.2013

M HKA, Antwerpen

Klara, H ART en het M HKA slaan voor de vijfde maal de handen in elkaar voor een feest ter ere van de kunst.

In 1963 riep Fluxus-kunstenaar Robert Filliou zijn verjaardag uit tot de officiële geboortedag van de 'kunst'. Dit statement in een Parijse bar groeide uit tot diverse Art's Brithday-feesten wereldwijd.

We nodigden opnieuw een aantal kunstenaars uit om met ons mee te vieren.

Aglaia Konrad maakte de nieuwe gevelpanelen voor de achterzijde van het museum, Jan Lauwers sprak de State of the Arts uit en Ria Pacquée verzorgde de taart. De verjaardagsuitnodiging werd dit keer gemaakt door Benjamin Verdonck.

COMMUNICATIE

1. Advertenties in de nationale magazines H ART en WeekUp
2. Elektronische nieuwsbrief van 08.01
3. Facebook
4. Banner op website M HKA
5. M HKAzine #14 en #15 (5.000 ex.)
6. Uitnodigingen (2.000 ex.)
7. Evenement met receptie en gratis cava

PERSAANDACHT

Naar jaarlijkse gewoonte publiceerde H ART opnieuw de *State of the Arts*, dit keer van Jan Lauwers.

12.1.2 TIME CANVAS XPROTEST SONG

22.09.2013

M HKA, Antwerpen | Gelijkvloers

Dit unieke festival onder artistieke leiding van ChampdAction en in samenwerking met M HKA tekende op zondag 22 september verzet aan met een programmamix van installatiekunst, muziek en performances.

Luk Vaes bracht *Unter Strom* (1969) en *Tactil* (1970) van componist Mauricio Kagel. *Unter Strom* uit kritiek op het consumentisme, terwijl *Tactil* zich verzette tegen het 'virtuozenendom'. De twee partituren werden door Kagel nooit afgewerkt, maar zijn door Vaes opnieuw gereconstrueerd.

Dmitry Cheglakov, een hedendaagse Russische cellist, was te gast en protesteerde met composities van John Cage en eigen geschreven punkmuziek.

De Grand Opéra de Trash in 27 bedrijven, kortweg *Hold your Horses* van Serge Verstocket was een ode aan de ongehoorzaamheid.

LABO #4-winnaars gingen luidkeels tekeer met hun installatie Boulevard off. Protest gegarandeerd.

Live-uitzending en streaming door Radio Centraal.

COMMUNICATIE

1. Elektronische nieuwsbrief van
2. Facebook en Twitter
3. Banner op website M HKA
4. M HKAzine #16 (5.000 ex.)
5. Flyer (2.000 ex.): verspreiding via balie en ChampdAction

12.2 OCCASIONELE EVENEMENTEN

12.2.1 VIDEO-PRESENTATIE VAN KUNSTENAAR THOMAS BOGAERT

07.01.2013 — 13.01.2013

Auditorium

De Gentse Kunstenaar Thomas Bogaert, die het artwork van de laatste Absynthe Minded Cd maakte, maakte bij de titelsong As It Ever Was ook een video, gefilmd in Parijs, waar ook de CD opgenomen werd. Die video voor As It Ever Was zal niet, nooit, via de gebruikelijke kanalen (youtube, facebook, TV, ...) beschikbaar gesteld worden.

Absynthe Minded is één van de meest succesvolle Belgische bands van de laatste jaren. Ze braken bij het grote publiek door met de megahit Envoi (2009), op tekst van Hugo Claus. Hun laatste Cd, As It Ever Was, kwam in mei 2012 uit, en haalde ondertussen ook al goud. As It Ever Was is de 3de video uit het gelijknamige album.

De video van As It Ever Was was gedurende 1 week (7 tem 13/1) te zien in aparte projectieruimtes in 5 van de belangrijkste musea van dit land, te weten M HKA (Antwerpen), Stam (Gent), Wiels (Brussel), Muzee (Oostende) en Z33 (Hasselt).

12.2.2 BOEKVOORSTELLING 'LA CHAMBRE DE TANIA'

21.02.2013

M HKA FE

'La Chambre de Tania' is een ontmoeting tussen twee kunstwerken. Het is een zorgvuldige verweving van de collages van Mira Sanders met een sciencefictionverhaal van Cédric Noël. Beide raken dezelfde domeinen aan: architectuur, psychologie, ingenieurswerk, schilder- en tekenkunst.

Mira Sanders trekt nieuwe vluchtlijnen langs de oppervlakte en rond fotografische beelden afkomstig uit tijdschriften voor doe-het-zelvers uit de jaren zestig. Figuren en handen van installateurs monteren en demonteren dingen.

Cédric Noël schrijft over het 'imago' en ontwikkelt een spanning tussen het concept van een perfecte vorm en de ideale uitbeelding. Dit verhaal bestaat uit een reeks botsingen in een wereld die beheerd wordt door de Arantèle — een wereld waarin de mensen gehuld zijn in symbiotische pakken van planten of insecten.

Deze editie was de vijfde uit de reeks Posture Editions, een reeks kunstenaarsboeken waarin een kunstenaar een gedrukte tentoonstelling organiseert over zijn/haar werk.

COMMUNICATIE

Elektronische nieuwsbrief van 19.02

12.2.3 VIth PA/PER VIEW ART BOOK FAIR @ WIELS

22 — 24.03.2013

Wiels, Brussel | Mezzanine

Afterall was voor de 5^e keer aanwezig op deze book fair die
ca. 30 kunstboekenuitgevers verzamelde

20TH Century Art Archives UK / Afterall UK / Alauda Publications NL /
Almine Rech BE/FR / Archive Books DE / Art Paper Editions BE / Bartleby&Co
BE / Bom Dia Boa tarde Boa Noite DE / Casachrome BE / DE PLAYER NL /
Edition Taube DE / From Me To You Publications BE / GAGARIN BE / Gevaert
Editions BE / Ghost PT / Institutions DE / Les Editions HORROR VACUI
FR / Kültur Büro Barcelona – Buenos Aires ES/AR / Manuella Editions FR /

12.2.4 NON-COLLECTABLES

28.03.2013

Middelheimmuseum

CAHF organiseerde een rondetafel over 'non-collectables', artistiek werk dat zich niet makkelijk in een collectie laat vangen en het objectmatige overstijgt of radicaliseert. Museummedewerkers gingen in dialoog met kunstenaars en verzamelaars; kunsthistorica Maria Snyder modereerde.

Zij converseerden aan de hand van twee cases over de manier waarop de musea deze werken conserveren, restaureren en verzamelen en hoe dit de museale werking fundamenteel bevreemdt.

Case I: Katrien Blanchaert (S.M.A.K.) en Christoph Neerman (S.M.A.K.):
Draaiboek voor de Schatbewaarder (1996, Honoré d'O)
Rondetafel: met Sara Weyns en Nora De Smet (Middelheimmuseum),
Honoré d'O (kunstenaar) en Iris Paschalidis (S.M.A.K.), gemodereerd door
Maria Snyder (kunsthistorica)

Case II: Kristof Michiels (M HKA): Ensembledenken
Rondetafel: met Evi Bert (M HKA), Barbara De Jong (Mu.ZEE),
Pieterjan Ginckels (kunstenaar), gemodereerd door Maria Snyder.

2e CAHF publicatie: ENSEMBLES

Tijdens deze namiddag bood CAHF de 4 boeken die zij recent met haar partnermusea publiceerde voor het eerst te koop aan. Deze publicaties focussen, elk vanuit hun eigen perspectief, op collectie(beleid) en behoud en beheer van hedendaagse kunst:

Mu.ZEE: Conversation Piece

Middelheimmuseum: Issues for Outdoor Sculptures

M HKA: Ensembles (zie hoofdstuk 13: publicaties)

S.M.A.K.: Daniel Buren, Ilya Kabakov, Artur Barrio, Guillaume Bijl,
Honoré d'O, Adrian Ghenie

COMMUNICATIE

Elektronische nieuwsbrief van 19.03

12.2.5 PERFORMANCE:

HOW TO MAKE A MASK DOOR PEDRO BARATEIRO

09.05.2013

Cinema Zuid

De Portugese kunstenaar Pedro Barateiro werd geboren in 1979 en woont in Lissabon. Hij studeerde af aan de kunstacademie van Malmö, Zweden (Malmö Art Academy, Sweden) in 2007 en participeerde aan tal van tentoonstellingen wereldwijd, waaronder de Biënnales van Sydney en Berlijn in 2008 en de Biënnale van São Paulo in 2010. Met Feitiço (Spell) in de Galeria Filomena Soares in Lissabon in 2013, Theatre of Hunters in de Kunsthalle Basel in 2010 en Teoria da fala (Theory of Speech) in het Museu Serralves in Porto in 2009, noemen we slechts enkele van zijn individuele tentoonstellingen.

Barateiro's werk omvat een grote variëteit aan media: sculpturen, schilderijen, tekeningen, installaties, video's, schrift, kunstenaarsboeken en

performances. Zijn artistieke praktijk verenigt de rol van de kunstenaar en de auteur (als de 'creatieve beschrijver' van gedachten in woord en beeld), evenals die van de curator en de uitgever (als de 'verspreidende formuleerder' van de verzamelde gedachten van diverse auteurs). Kritisch denken — een subjectieve en maatschappelijke vorm van besef — is noodzakelijk om al deze functies uit te voeren.

Barateiro verbleef vier maanden in het kunstenaarsverblijf in AIR Antwerpen. Hij werd hiervoor uitgenodigd dankzij een samenwerking tussen AIR Antwerpen en Kunsthalle Lissabon. M HKA inviteerde hem voor een lezing-performance in Cinema Zuid. Deze performance kaderde in het evenementenprogramma van de tentoonstelling *Moments on Moments*.

In het M HKA deed Barateiro de performance *How to Make a Mask*, een monoloog met beelden waarin verschillende vormen van subjectiviteit meespelen. Ze werd voor het eerst uitgevoerd in het Teatro Praga in Lissabon in 2011 en de volgende voorstelling vond plaats in het Théâtre de la Ville te Parijs op 7 juni.

In een 'duet' met M HKA-curator Anders Kreuger, las Barateiro ook passages voor uit zijn Engelse vertaling van *Orality: The Future of Art?*, een essay geschreven in 1968 door filmmaker, criticus, curator en kunstenaar Ernesto de Sousa (1921-1988). De Sousa was een pionier van de videokunst, de happening en de performance in Portugal en hij nam deel aan de Fluxusbeweging. Hij was bevriend met Robert Filliou, wiens werk werd getoond in de zomertentoonstelling van het M HKA *Het Karakter van een Collectie*.

COMMUNICATIE

Elektronische nieuwsbrief van 30.04 en 07.05

12.2.6 OPENING HELENA SCULPTURE VAN VAAST COLSON

24.08.2013

M HKA, Antwerpen | *Gelijkvloers*
(tijdens Cultuurmarkt)

Slechts éénmaal per jaar wordt *Helena Sculpture* van Vaast Colson geopend.

Op Zaterdag 24 augustus — de verjaardag van Helena Kippenberger — werd in aanwezigheid van Vaast Colson het reliekschijn — waarin een stapel portretten van Martin Kippenbergers dochter — onthuld. De bezoekers konden aanschuiven aan de aanpalende tafel met een grafische voorstelling van de twaalf schilderijen in reliëf. Potlood en papier lagen klaar om een rubbing te maken, een tekening die de bezoekers mee naar huis konden nemen.

COMMUNICATIE

Elektronische nieuwsbrief van 20.08

PERSAANDACHT

Om het intieme karakter van de 'performance' te bewaren, werd er maar beperkt gecommuniceerd naar een selecte groep. De Morgen publiceerde een *spread* met een goede inhoudelijke uitdieping van het werk en een mooie foto-reportage.

12.2.7 LEZINGEN EN DEBAT
INSTITUTIONAL ATTITUDES:
KUNSTINSTITUTIES IN EEN VLAKE WERELD
 04.10.2013
In Vlaams-Nederlands huis deBuren (Brussel)

Klassieke kunstinstitutes, zoals musea, opera of repertoiretheater, speelden een belangrijke rol in het bepalen en laten wortelen van een canon voor een nationale cultuur. Kunnen ze deze 'verticale' of verdiepende rol nog wel spelen in een mondiale context, in een netwerkwereld die almaar vlakker ofwel 'horizontaler' wordt?

Naar aanleiding van het boek *Institutional Attitudes* onder redactie van Pascal Gielen maken diverse sprekers een balans op van de rol, betekenis en positie van het kunstinstituut. Lezingen door Bart De Baere (M HKA), Gerald Raunig (eipcp – European Institute for Progressive Cultural Policies, Wenen) en Stefaan De Clerck (politicus voor CD&V). Nadien is er een debat met Chris Dercon (Tate Modern, Londen), Mieke Van Hecke (Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs) en Aviel Cahn (Vlaamse Opera). Moderator is Ward Daenen (De Morgen).

Een organisatie van BAM (Vlaams steunpunt voor beeldende kunst) en Vlaams-Nederlands huis deBuren i.s.m. M HKA, Fontys Hogeschool voor de Kunsten en Kunst en Maatschappij Rijksuniversiteit Groningen

COMMUNICATIE
 Elektronische nieuwsbrief van 01.10

12.2.8 MUKA PRINTS
KUNST KIJKEN, KIEZEN, KOPEN VOOR JONGE MENSEN
 26.10.13 — 03.11.13
Auditorium

Van zaterdag 26 oktober tot en met zondag 3 november waren de Muka Prints opnieuw te gast in het M HKA, dat hier een tweejaarlijkse editie van maakt en daarmee een projecteigen publiek opbouwt. In de tentoonstelling *Muka Prints* zijn steendrukken te bewonderen die door kunstenaars van over de hele wereld zijn gemaakt, speciaal voor jonge mensen. De tentoonstelling was enkel toegankelijk voor kinderen en jongeren tussen 5 en 18 jaar: alleen zij konden een *Muka Print* kopen. Bovendien was de handtekening van de kunstenaar verborgen zodat niemand zich kon laten verleiden door bekende namen. Er was opnieuw een grote belangstelling.

COMMUNICATIE
 Elektronische nieuwsbrief van 15.10 en 29.10
 M HKAzine #17 (5.000 ex.)

BEMIDDELING

1. Brochure met informatie over MUKA prints ter inzage.
2. Hoekje met teken- en verwerkingsopdrachten, documentatiemateriaal op de 4de verdieping. Zowel voor de kinderen als hun (groot)ouders.
3. Salon Teken- en verwerkingsopdrachten geïnspireerd door opzet MUKA prints.

12.2.9 ART AS GENERATOR OF CHANGE IN SOCIETY

05.11.2013

lezing in Universiteit Antwerpen

06.11.2013

filmvertoning en nabespreking in Cinema Zuid

Onder de noemer 'Art as Generator of Change in Society' nodigt UCSIA in samenwerking met de Universiteit Antwerpen, Sint Lucas Antwerpen, de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten en het M HKA, de kunstenaar Michelangelo Pistoletto uit.

Michelangelo Pistoletto is een geëngageerde humanistische kunstenaar. Zijn spirituele en artistieke zoektocht bracht hem bij vraagstukken op het vlak van maatschappij, politiek, economie en leefmilieu. In 1998 richtte hij te Biella *Cittadellarte* op, een laboratorium en wereldwijd netwerk van mensen en organisaties die via de creatieve functie van kunst verantwoorde maatschappelijke veranderingen in gang willen zetten.

Het M HKA wijdde in 2003 een tentoonstelling aan Pistoletto. In 2004 ontving hij een eredoctoraat in de politieke wetenschappen van de Universiteit van Turijn. Bij die gelegenheid schreef hij een manifest *Het Derde Paradijs* en creëerde hij een symbool voor oneindigheid. Ze werden voorgesteld op de Biënnale van Venetië in 2005.

Pistoletto werd getroffen door de Arabische Lente, globaal bestuur, duurzame ontwikkeling, technologie en ethiek en schreef een manifest *Omnitheïsme en democratie*. Hij wil een hernieuwd vertrouwen in de maatschappij herstellen door macht (*kratos*) te vervangen door praktijk (*praxis*) en een beweging van democratie naar demopraxis op gang te brengen.

De lezing vond plaats in het universiteitsgebouw waar zijn kunstwerk *Love Difference – 6 Mediterraneans* is geïntegreerd.

(met Arthur Cools, Centrum voor Cultuurfilosofie van de Universiteit Antwerpen en Gert Verschraegen, Departement Sociologie van de Universiteit Antwerpen)

Naar aanleiding van het bezoek van Pistoletto programmeerde Cinema Zuid op 6 november een documentaire over het werk van Pistoletto met nabespreking.

12.2.10 WORKSHOP / LEZING

"WHAT HAPPENS WHEN THE ARTWORK BECOMES A NOVEL?"

05.12.2013

Workshop om 11u op 6^e verdieping

Lezing in auditorium

Deze workshop/lezing paste in het kader van de lezingenreeks "What's the Story" (Sint Lucas Antwerpen).

In de masterjaren wordt ieder jaar een lezingenreeks rond narrativiteit en beeldende kunst georganiseerd die verplicht te volgen is voor al de masterstudenten (75tal), als deel van het vak 'lectures'. (Alle zes lezingen zijn publiek toegankelijk.)

Daarnaast kiezen alle masterstudenten 2 sprekers uit waarmee ze een hele dag intensief samenwerken (25tal studenten per workshop).

David Maroto was één van die sprekers en stelde voor om samen met de studenten enkele kunstenaarsnovelles te lezen als onderdeel van de workshop. Hij toonde ook de 'Book Lovers'-collectie in het M HKA.

12.3 EVENEMENTEN BEMIDDELING

12.3.1 ERFGOEDDAG – THEMA: STOP DE TIJD! 21.04.2013

Erfgoeddag is een bovenlokaal evenement, dat jaarlijks ingevuld wordt rond een thema. In 2013 was dit thema 'Stop de tijd!'. In het M HKA boden we het publiek verschillende activiteiten aan voor jong en oud, gerelateerd aan het thema 'Stop de tijd!'.

Collectietour 'Was het nu 70, 80, 90 of 2000' voor volwassenen

Op Erfgoeddag organiseerden we elk uur een rondleiding met gids in de collectiepresentatie "Karakter van een Collectie". Deze collectiepresentatie bood een selectief overzicht van kunst van de jaren 60 tot nu. De gidsen gingen met de bezoekers in gesprek en boden hen sleutels tot het omgaan en in dialoog treden met hedendaagse kunst, vanuit de insteek 'stop de tijd'. Samen met de gids keken, beleefden en ervaarden de bezoekers de kunstwerken en plaatsten ze de kunstwerken in een tijds kader door ze te vergelijken met andere kunstwerken en te linken aan historische referenties, mode, stijlen en tijdskenmerken.

Stop de tijd: behoud en beheer van hedendaagse kunst tussen 14u – 15u en 15u – 16u, voor volwassenen

Experts behoud en beheer namen tijdens deze tour bezoekers mee achter de schermen in het depot waar de kunstwerken bewaard worden. Samen met hen ontdekte het publiek de uitdagingen van het behoud en beheer van hedendaagse kunst. Experts van dienst waren Christine Lambrechts, medewerker behoud en beheer van het M HKA en een externe restaurateur. Deze tour werd twee keer georganiseerd.

Workshop 'Stop de tijd' voor kinderen van 6 tot 12 jaar

11u – 12u30, 14u – 15u30, voor kinderen van 6 tot 12 jaar

Speciaal voor kinderen organiseerden we de workshop 'Stop de tijd' in de museumzalen. Een gids nam de kinderen mee op ontdekkingsstocht in "Museum wonderland". Samen ontdekte ze de wondere wereld: kunstwerken met een wit konijn, in de vorm van een doolhof, een vreemd schuurtje, een treinwagon, en een magisch poppentheater. Op het einde van de ontdekkingsstocht knutselden ze samen een kunstwerk voor de toekomst.

Doorlopend kunstplezier in het Salon & het mobiel Salon

Doorlopend van 11u – 17u, drop in drop out,
activiteiten voor kinderen van 4 – 12 jaar

Kinderen en (groot)ouders konden heel de dag terecht in het Salon. In deze gezinsruimte stond een gastvrouw/heer klaar met kunstige zoekopdrachten, creatieve activiteiten, passend bij het thema 'Stop de tijd'. Het Salon kreeg ook wieltjes, dit wil zeggen dat we met het Salon ook in de zalen gingen en bij de kunstwerken creëerden en fantaseerden.

COMMUNICATIE

Elektronische nieuwsbrief van 16.04

Facebook en Twitter

Banner op website M HKA

M HKAzine #15 (5.000 ex.)

12.3.2 MUSEUMNACHT
03.08.2013

Museumnacht wordt jaarlijks opgezet door alle musea van Antwerpen in een organisatie van Prospekta. Vijftien musea nemen deel. M HKA zet extra in op een actieve voorstelling met muziek en dans in de tentoonstellingszalen en op het terras.

Rondleidingen

19.00 – 21.00 / Collectietour met gids

In 30 minuten maken de bezoekers kennis met de collectietentoonstelling *Het karakter van een tentoonstelling*.

Sessie BODY-PAINT

19.00 – 21.00 / voor gezinnen en kinderen

Illustratrice Lisa Verlinden schilderde een tattoo geïnspireerd door een lichtgevend kunstwerk van Róza El Hassan. Ook zette ze de kinderen op weg om zelf tattoo te ontwerpen en te schilderen.

Voorstelling van het collectief Passage Obscure

21.30 – 22.30

Passage Obscure liet de donkere kant van onze collectie zien. Ze daagden de bezoekers uit om het binnenste van de kunstwerken te achterhalen. Dans, livemuziek en humor waren onontbeerlijke ingrediënten in deze voorstelling. De voorstelling werd afgesloten met een spektakel op het dakterras van het M HKA.

M HKAFE

19.00 – 01.00

Tapas en cocktails in het M HKAFE / Bar

DJ Manta zorgde voor muziek en sfeer in het M HKAFE

AmuseeVous

Tussen 19u00 – 23u00

In alle deelnemende musea organiseerde Amusee Fit-O-Meter. Met een klein groepje gingen ze al “sporten” van het ene naar het andere museum. Bij ons stopten ze bij het werk van Guillaume Bijl en gaven hierbij een korte rondleiding aan de bezoekers. Volledig in “foute” sportoutfit.

COMMUNICATIE

1. Elektronische nieuwsbrief van 09.07 en 23.07
2. Facebook en Twitter
3. Banner op website M HKA
4. M HKazine #16 en #17 (5.000 ex.)

PERSAANDACHT

Naar goede gewoonte werd Museumnacht grondig en breed gecommuniceerd vanuit de organisatie, wat resulteerde in grote artikels in onder andere De Standaard, Gazet van Antwerpen, De Morgen, Het Nieuwsblad, ... waarbij het M HKA-programma werd opgenomen. ATV wijdde een lange reportage aan Museumnacht en gebruikte het M HKA als locatie voor de sfeerbeelden en vox-pop's.

12.3.3 MUSEUMNOCTURNE VOOR HET ONDERWIJS

09.10.2014

Tussen 19u00 – 23u00, voor leerkrachten en cultuurbemiddelaars

De museumnocturne wordt jaarlijks georganiseerd, aan het begin van het schooljaar en laat leerkrachten kennismaken met onze werking en onze nieuwe tentoonstellingen. Ze konden kiezen uit het volgende programma:

Cinema Zuid

Filmvertoning van de klassieker *Blue Velvet* van David Lynch. Een begeleider leidde de film in en nadien werd er dieper op ingegaan aan de hand van een educatief pakket.

M HKA

Rondleidingen: samen met een gids maken de leerkrachten kennis met ons museum, de tentoonstellingen en onze werking.

Meeting Points

De curatoren en medewerkers van Meeting Points gaven meer informatie over en het reilen en zeilen van dit project. Zo kregen de leerkrachten een voorsmaakje van deze tentoonstelling die vanaf 25 oktober te zien was in het M HKA.

M HKA Solo

Leerkrachten maakten op eigen ritme kennis met de tentoonstellingen *Kerry James Marshall, Schilderijen en zo* en *MUHKAdemie*. In het Salon en onze documentatieruimte stonden twee gidsen klaar om uitleg te geven bij de museumspelen en bij de ensemblebank.

COMMUNICATIE

Elektronische nieuwsbrief naar het werkveld

12.3.4 KUNSTENDAG VOOR KINDEREN

Voor het tweede jaar op rij riep Minister Joke Schauvliege cultuurhuizen op om op zondag 17 november de deuren extra open te zetten voor kinderen tijdens de Kunstendag voor Kinderen. Met de schitterende en toegankelijke tentoonstelling 'Schilderijen en zo' van Kerry James Marshall waren we in het M HKA uitgedaagd om het jonge publiek zelf aan de slag te laten gaan in actieve workshops. We zochten hiervoor een contact met de Academies van het Deeltijds Kunstonderwijs en kwamen uit op een vruchtbare en inspirerende samenwerking met de Academies van de stad Antwerpen, waarmee we ook al de halfjaarlijkse lezingenreeks organiseren.

De dag bestond er in dat kinderen op drie momenten een atelier van een uur konden volgen met een gids van het M HKA of met een kunstdocent van de Academie. De ateliers die werden aangeboden gingen van bijzondere print- en collagetechnieken, over gezamenlijke schildersessies tot compositie-workshops. Ouders konden op dezelfde tijdstippen een wandelgesprek met de gids volgen.

In return voor de medewerking kregen de twaalf kunstdocenten van de Academie een catalogus van de tentoonstelling en vooraf een vormingssessie Dubbelfocus, waarbij ze als docent de technieken van het interactief werken in het museum onder de loep namen. Met hun DKO-klas mochten ze gedurende de tentoonstelling nog eens extra op bezoek komen om de opgedane ervaring met hun leerlingen te delen.

Zowel bij publiek als bij de medewerkers werd deze dag als een rijke ervaring beschouwd, vooral door de actieve en creatieve beleving van de tentoonstelling.

COMMUNICATIE

Elektronische nieuwsbrief van 12.11

Facebook en Twitter

Banner op website M HKA

M HKazine #17 (5.000 ex.)

13 Publicaties

13.1 FLANKERENDE PUBLICATIES

13.1.1 OPTIMUNDUS M HKA 08 02 13 — 19 05 13

Het boek *OPTIMUNDUS M HKA 08 02 13 — 19 05 13* van Jos de Gruyter en Harald Thys is gecreëerd om hun tentoonstelling in het M HKA te ondersteunen en begeleiden. In het boek zijn vijf nieuwe teksten samengebundeld die verschillende perspectieven op hun veelzijdige praktijk bieden. *OPTIMUNDUS M HKA 08 02 13 — 19 05 13* bevat twee fictie-georiënteerde teksten door de in Brussel gevestigde kunstenaars Peter Wächtler en Michael van den Abeele, die een glimp geven van het donkere hart binnen de alternatieve realiteit van OPTIMUNDUS. Jennifer Krasinski en Dieter Roelstraete leveren essayistische bijdragen, die voorzien zijn van een theoretische analyse van terugkerende tendensen in de praktijk van de Gruyter en Thys, terwijl de curator van de tentoonstelling, Nav Haq, eerder een bepaald facet uit hun werk benadrukt: de behandeling van het mannelijk subject — wat hun kunst tevens een deel van haar gekheid geeft, voornamelijk gezichtshaar. Bovendien geven de kunstenaars zelf een pseudowetenschappelijke beschrijving van de vraag hoe zij hun parallelle wereld beschouwen. Ontworpen om iets tussen een tentoonstellingscatalogus en een kunstenaarsboek te zijn, is deze publicatie eerder een doordacht en speels document over de merkwaardige sociale observaties van dit kunstenaarsduo. Het boek is een co-publicatie van het M HKA, Kunsthalle Wien en Sternberg Press. Een tweede hoofdstuk zal gelijktijdig worden gepubliceerd met de OPTIMUNDUS-tentoonstelling in Kunsthalle Wien (februari 2014).

Engelstalige editie met Nederlands addendum.
67 pp.; 24 x 18 cm; kleur en zwart-wit
illustraties

COMMUNICATIE
M HKAzine #15 (5.000 ex.)

13.1.2 Het karakter van een collectie

Een synthese van 25 jaar hedendaagse kunst verzamelen. Samen met de grote zomertentoonstelling *Het karakter van een collectie* presenteerde het M HKA ook het gelijknamige collectieboek. Het biedt een synthetiserend beeld van de collectie, ontwikkeld rond drie fundamentele perspectieven met betrekking tot kunst: het beeld, de actie en de maatschappij. Met dit boek willen we onze collectie portretteren als een 'personage' of een 'persoonlijkheid', gevormd door meer dan 25 jaar kunst verzamelen waarin engagementen vorm

kregen door kennis-gebaseerde intuïtie, door kansen die zich aandienen, en door creatieve antwoorden op beperkingen. Het boek zet in op onderwerpen die tot op vandaag mee vorm geven aan de M HKA-collectie, zoals de avant-gardetraditie in Antwerpen en de wijdere regio van Noordwest-Europa vanaf de jaren 1960, de huidige multipolaire wereld, het belang van het 'performatieve' en het sociaal geëngageerde van hedendaagse kunst, maar ook de aard en de rol van beelden vandaag. De focus van de M HKA-collectie ligt op ensembles van een aantal referentiekunstenaars, zowel uit de eigen stad en regio, als uit Rusland, Centraal-Azië, India en China.

291 pp.; 42 x 30 cm; kleur illustraties,
Engelstalige editie met Nederlands addendum.
Teksten van Evi Bert, Eduardo Cachucho, Leen
De Backer, Bart De Baere, Bert De Vlegelaer,
Jan De Vree, Sophie Gregoir, Nav Haq, Anders
Kreuger, Maja Lozic, Kristof Michiels, Jos
Van den Bergh, Lisa van Gerven, Simon van der
Weele, Piet Van Hecke, Sofie Vermeiren.

COMMUNICATIE
M HKAzine #15 (5.000 ex.)

PERSAANDACHT
Het collectieboek werd meegenomen in het
grote communicatieplan als een onderdeel van
Het karakter van een collectie. De catalogus
werd uitdrukkelijk vermeld in de berichtgeving
rond de tentoonstelling, waarbij de knappe
vormgeving en de inhoudelijk sterke presenta-
tie werden geprezen.

13.1.3 Kerry James Marshall Schilderijen en zo

De catalogus Kerry James Marshall – Schilderijen en zo is een coproductie van Ludion, M HKA, en Kunsthall Charlottenborg in Kopenhagen, Fundació Antoni Tàpies in Barcelona en Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía in Madrid, de drie andere musea die Marshall ontvangen na het M HKA. Het bevat bijdragen van gezaghebbende stemmen uit de hedendaagse kunstwereld: Okwui Enwezor (directeur Haus der Kunst in München), Nav Haq (curator M HKA), Dieter Roelstraete (curator MCA in Chicago) en kunstenaar Kerry James Marshall. Korte teksten per kunstwerk van: Nav Haq en Sofie Vermeiren.

190 pp.; 26 x 21 cm;
Engels met Nederlands addendum.

PERSAANDACHT
De catalogus werd meegenomen in het grote
communicatieplan rond Schilderijen en zo. De
catalogus werd vermeld in de berichtgeving
rond de tentoonstelling, maar omdat het boek
nog niet beschikbaar was, werd er niet dieper
ingegaan op de inhoud.

13.1.4 Meeting Points 7:
Tienduizend listen en
honderdduizend trucs

Deze brochure werd uitgegeven ter gelegenheid van de tentoonstelling Tienduizend listen en honderdduizend trucs, een productie voor Meeting Points 7 in MHKA, Antwerpen, 25 oktober 2013 — 16 februari 2014.

105 pp.; 18,5 x 13,5 cm; kleur en zwart-wit illustraties, Nederlands-Engels-Frans.
Teksten via M HKA (Bart De Baere en Leen De Backer) en What, How & for Whom (WHW).
Teksten over het werk van de kunstenaars
Door Bjarke Hvass Kure.

13.2 ANDERE PUBLICATIES

13.2.1 Ensembles. A way to
Approach Art Today
(2^e Cahf-Boek)

151 pp.; 22,5 x 17 cm; kleur illustraties: Engels.
Teksten van Jan De Vree, Kristof Michiels, Bart De Baere, Dieter Roelstraete, Marc Jacobs, Tom Evens, Maja Coltura, Miek De Kepper, David Vande Cauter, Evi Bert.
Uitgever: Contemporary Art Heritage Flanders

13.2.2 Institutional Attitudes –
Instituting Art in a Flat World
(Pascal Gielen)

262 pp.; 21 x 13,5 cm; Engels.
Teksten van Kenny Cupers, Bart De Baere, Ann Demeester, Jimmie Durham, Alex Farquharson, Mark Fisher, Pascal Gielen, Marc Jacobs, Sonja Lavaert, Thijs Lijster, Isabell Lorey, Markus Miessen, Chantal Mouffe, Gerald Raunig, Patricia Reed, Nicolaus Schafhausen, Blake Stimson
Uitgever: Valiz Amsterdam, 2013

13.2.3 L'Internationale – Post-War
Avant-Gardes Between
1957 and 1986

361 pp.; 21 x 15 cm; kleur en zwart-wit illustraties; Engels.
Uitgever: Moderna galerija (MG), Ljubljana; Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA), Barcelona; Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen (M HKA); Van Abbemuseum (VAM), Eindhoven; Julius Koller Society, Bratislava

13.3 TIJDSCHRIFTEN

13.3.1 AFTERALL

Sinds 2007 is het M HKA mede-uitgever van het viermaandelijkse internationale kunsttijdschrift Afterall. 'A Journal of Art, Context and Enquiry' luidt de handzame omschrijving, en het daarin weerklinkende enthousiasme voor onderzoek en bevraging sluit naadloos aan bij de kritische kunstvisie die het M HKA sinds lange tijd aankleeft. De ruggengraat van elk Afterall-nummer zijn telkens de monografische essays – twee teksten gewijd aan het werk van vier kunstenaars per nummer. Maar elke uitgave van Afterall bevat ook twee lijvige essays en een drietal specifiek kunst- en cultuurhistorische beschouwingen die het nodige tegenwicht bieden voor die monografische focus — de individuele artistieke praktijk als het centrale principe van het hedendaagse kunstland-schap. In deze essays, die een breed gamma aan onderwerpen bestrijken, schept Afterall ruimte voor een reflexieve benadering van de hedendaagse beeldcultuur in het algemeen.

AFTERALL# 32

Het 32ste nummer van Afterall, het internationale, in Londen gevestigde kunsttijdschrift waarvan M HKA mede-uitgever is, focust op de notie van het picturale. Wat is de rol van kunstwerken die in eerste instantie visueel zijn, in een tijdperk waarin van kunst vaak verwacht wordt dat zij een socio-politieke of historische context schetst en dat zij vragen stelt en beantwoordt over de samenleving van nu en van morgen. Hoe interpreteren we vandaag de dag niet beredeneerde beelden? Wat is het belang en de macht van het beeld binnen de hedendaagse kunst? Het woord vooraf waarin deze vraagstelling opgeworpen wordt, is geschreven door kunstenaar Mark Lewis, medeoprichter van Afterall. Het nummer is opgebouwd rond vier kunstenaars die met beelden werken die min of meer 'puur' zijn. De Amerikaanse kunstenaars James Welling en Pae White worden vaak geassocieerd met het picturale en met een manier van werken die 'beeldend onderzoek' genoemd zou kunnen worden — een manier die meestal gebaseerd is op het fotografische beeld en binnen de politiek van het beeld blijft in plaats van te verschuiven naar duidelijk beeldende uitspraken over de samenleving. Het essay van Caoimhin Mac Giolla Leith over Welling gaat gepaard met een interview met de kunstenaar door Anthony Spira, terwijl het werk van Pae White besproken wordt in essays door Glenn Adamson en Terry Myers. De beelden van de Belgische kunstenaar David Claerbout staan stil en bewegen, vaak gelijktijdig. Ze zijn tegelijk zelfbeschouwend en actiegericht, tegelijk analytisch en emotioneel geladen. Erika Balsom schrijft over zijn werk. De Palestijnse kunstenaar Ahlam Shibli is wellicht het bekendst van haar politiek acute foto's van de gemeenschap van bedoeïenen in Israël waarbinnen ze geboren werd. Haar werk wordt in context geplaatst en besproken in essays door Yazid Anani en Christian

Höller. En tot slot worden de abstracte schilderijen en sculpturen van de Libanese kunstenaar Saloua Raouda Chocair (°1916) getypeerd door Kaelen Wilson-Goldie. In *Afterall* worden uitgebreide, diepgaande profielen van individuele kunstenaars gecombineerd met essays over meer algemene fenomenen die aan de basis liggen van de productie en receptie van hedendaagse kunst. In dit nummer ontleedt Trevor Paglen de boodschappen naar mogelijke buitenaardse wezens die de NASA in de jaren 70 vrijgaf. De 'Pioneer Plaque' met zijn schematische representatie van de aarde en haar bewoners werd mee de ruimte ingenomen door de Pioneer in 1972 en 1973. De aanzienlijk complexere 'Golden Record' werd samen met de Voyager ruimtesonde in 1977 uitgezonden. In een ander essay beschouwt Andrew Stefan Weiner de rol van fotografie in relatie tot de financiële crisis van het moment in de US. Ten slotte analyseert Benoît Antille onder de noemer *Events, Works, Exhibitions* de legendarische installatie *Hon - en katedral* (Zij: een kathedraal) voor Moderna Museet in Stockholm in 1966. Hij focust specifiek op de ideologie van sociale inclusie erachter maar neemt tegelijk een theatrale benadering om te laten zien dat in overeenstemming was met de commerciële populaire cultuur van het moment.

AFTERALL#33

Het 33ste nummer van *Afterall* is opgebouwd rond performances en het performatieve. Het onderwerp wordt geïntroduceerd door een essay van de in Berlijn woonachtige curator Rike Frank, die het genre van de *Lecture Performance* in een historisch perspectief plaatst. Het werk van de Franse kunstenaar Xavier Le Roy, die expliciet rond performancekunst werkt, wordt in een bredere context geplaatst en geanalyseerd in de essays van Marcella Lista en Chris Sharp. Daarnaast gaat een van de redacteurs van *Afterall*, de kunstenaar Mark Lewis, samen met Esther Leslie in op de sterke performatieve elementen in het werk van de Engelse kunstenaar Mark Leckey. Andere namen die in dit nummer worden behandeld zijn de Oostenrijkse kunstenaar en filmmaker Josef Dabernig (in teksten van Daniel Fairfax en María Berríos) en de uit Maleisië afkomstige Australische kunstenaar Simryn Gill, via essays geschreven door Weng Choy Lee en

Anders Kreuger, curator in het M HKA en ook één van de redacteurs van *Afterall*. Gill nam trouwens deel aan de laatste twee edities van Documenta en vertegenwoordigde deze zomer Australië op de Biënnale van Venetië. *Afterall* 33 bevat daarnaast essays over 'televisie-objecten', geschreven door Maeve Connolly, over het project *Desacuerdos* in MACBA, het Museum van Hedendaagse Kunst in Barcelona, geschreven door Valentín Roma, en op de 'breuk en continuïteit in feministische re-creatie', waaraan drie auteurs hebben bijgedragen: Audrey Chan, Alexandra Grant en Elena Mann.

AFTERALL#34

Alles over het 34ste nummer van *Afterall* kan u terugvinden op <http://www.afterall.org/journal/> Kunstenaars: Lene Berg, Mary Ellen Carroll, Lili Dujourie, Lucy McKenzie and Haegue Yang. In dit nummer wordt ook aandacht besteed aan Mike Kelley's 'The Uncanny' en sociaal-realisme in de Filipijnse schilderkunst in *Social Realism: The Turns of a Termin in the Philippines*.

13.3.2 E-FLUX

e-flux is één van de bekendste digitale informatiekkanalen binnen de hedendaagse kunst. Opgericht in New York in 1999 bereikt het netwerk met zijn e-mail nieuwsbrieven, website en projecten zowat dagelijks zo'n 50.000 mensen. Sinds eind 2008 geeft e-flux bovendien het e-flux journal uit, een maandelijks publicatie met essays en andere bijdragen van 'de meest geëngageerde kunstenaars, schrijvers en denkers van dit moment', zoals e-flux het zelf beschrijft. Sinds de zomer van 2010 kan elk nummer ook gedownload worden. E-flux werkte immers al van in het begin aan een print-op-vraag-systeem, waarbij verschillende musea en andere kunstinstellingen, al dan niet tegen een kleine vergoeding, een exemplaar van de publicatie zouden kunnen voorzien — en dat systeem is sinds 2010 in werking. Het M HKA is één van de instellingen waar je op vraag een print van de nummers van e-flux journal kunt krijgen.

In 2013 verschenen de nummers 41-42-43-44-45-46-47-48-49-50

Afterall

A Journal of Art,
Context and Enquiry

Mark Leckey
Xavier Le Roy
Simryn Gill
Josef Dabernig
On Lecture-Performances

Summer 2013
£6.95 - \$10.00 - €8.00

14 ARTtube

Sinds de zomer van 2012 beheren Het Stedelijk Museum Amsterdam, Gemeentemuseum Den Haag, De Pont in Tilburg en Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam samen met het M HKA ARTtube, een collectief videoplatform voor kunst en design in Nederland en België. De musea publiceren op ARTtube alle mogelijke filmpjes die met hun programma en werking samenhangen. Dat kan gaan over bijzondere interviews met toonaangevende kunstenaars en ontwerpers of een kijkje achter de schermen bij de opbouw van tentoonstellingen en de restauratie van kunstwerken; curatoren en conservatoren komen aan het woord en ook fictie en experiment komen aan bod, bijvoorbeeld in de televisiereeks Boijmans TV en in een aantal bijzondere animatie- en remixfilms.

M HKA is de enige Belgische partner binnen het project en is verheugd om het collectieve videoplatform de komende jaren samen met zijn Nederlandse collega's verder uit te bouwen. In een eerste reeks filmpjes werd de blik gericht op enkele recente spraakmakende tentoonstellingen en gebeurtenissen: *Too Far, Too Close* van Chantal Akerman; de unieke samenwerking tussen Liam Gillick en Lawrence Weiner *A Syntax of Dependency*; het bezoek van Daniel Spoerri aan het museum; de Belgische première van de documentaire over Anton Corbijn, *Inside Out, Anton Corbijn*; de renovatie van het Panamarenko huis in de Biekorfstraat; de aanwezigheid van Orlan in *COLLECTIE XXXI 5 ensembles, 25 jaar M HKA*; de jaarlijks terugkerende manifestatie Art's Birthday.

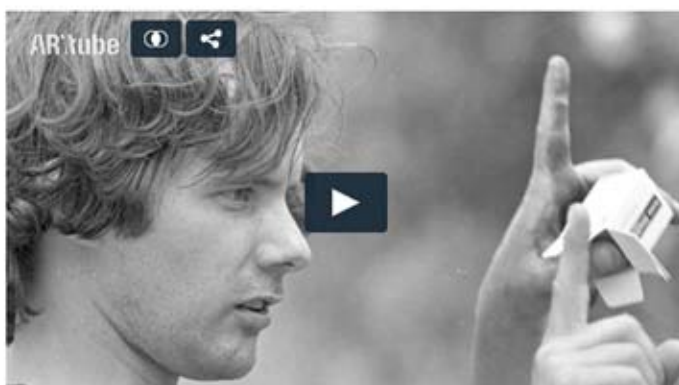
In 2013 volgden filmpjes over de tentoonstelling *Optimundus* van Jos De Gruyter & Harald Thys, de tentoonstelling van Kerry James Marshall en een filmpje over de Vrielynck Collectie.

De wens om een stap te zetten op inhoudelijk vlak in de vorm van gemeenschappelijk videoproducties, kreeg in 2013 eveneens vorm. Er werd onder de noemer *We Love Art* een gezamenlijk online videoprogramma neergezet dat de partnermusea de mogelijkheid biedt om op zoek te gaan naar nieuwe inhoudelijk verbanden tussen de musea, zowel op het gebied van locatie als van collectie.

- Kerry James Marshall
- Meeting Points
- Bazar Belg(e)
- Alain-Arias Misson
- MUHKADEMIE
- Restauratie: 'Skyspace' van James Turrell
- Gordon Matta Clark & Office Baroque
- Art's Birthday
- Harald Thys & Jos de Gruyter
- Vrielynck Collectie

ARTtube

Gordon Matta-Clark

Door: [M HKA](#)

Spring naar fragment...

Duur: 06:47

Gordon Matta-Clark (1943-1978)

00:05 ▼

Office Baroque in Antwerpen, 1977

00:10 ▼

Flor Bex

00:27 ▼

Onderwerpen:

[architectuur](#)
[stad](#)
[leegstand](#)
[site-specific](#)
[Gordon Matta-Clark](#)
[museum](#)

[hedendaagse kunst](#)
[M HKA](#)

Delen

<> Video embedden

[Vind ik leuk](#)

15

[Tweeten](#)

3

[Share](#)

2

[Alle video's van het M HKA](#)
[Alle video's over architectuur](#)

Reageren

0 Reacties

ARTtube - video's over kunst en design

[Inloggen](#)

Sorteren op nieuwste ▼

[Delen](#)
[Favoriet](#)

Start de discussie...

15 Cinema Zuid

- * Alle stille films worden begeleid door de vaste pianisten van Cinema Zuid: Ronn Andriessen, Jacques Motmans en Hilde Nash
- ** Live in Cinema Zuid

15.1 FILMHISTORIES Dinsdag- en donderdagen

Deze reeks bestaat in hoofdzaak uit klassiekers en sleutelfilms en is dus de ideale instap voor wie vat wil krijgen op de filmgeschiedenis.

i.s.m. de afdeling video- en filmkunst van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten-DKO, de Karel de Grote-Hogeschool en Universiteit Antwerpen.

Januari

L'Avventura; Michelangelo Antonioni
Jules et Jim; François Truffaut
Accatone; Pier Paolo Pasolini
Lolita; Stanley Kubrick
The Birds; Alfred Hitchcock
This Sporting Life; Lindsay Anderson
Le Mepris; Jean-Luc Godard
Giulietta Degli Spiriti; Federico Fellini
Streng Bewaakte Treinen; Jiri Menzel

Februari

The Graduate; Mike Nichols
Le Samourai; Jean-Pierre Melville
De Schaamte; Ingmar Bergman
Rosemary's Baby; Roman Polanski
Z; Costa-Gavras
Memorias del Subdesarrollo; Tomás-Gutiérrez Alea
Deus e o Diabo na Terra do Sol; Glauber Rocha

Maart

M*A*S*H; Robert Altman
Five Easy Pieces; Bob Rafelson
A Clockwork Orange; Stanley Kubrick
Ashes of Time Redux; Wong Kar-Wai
Sunday, Bloody Sunday; John Schlesinger
The Puppetmaster; Hou Hsia-Hsien
Die Bitteren Tränen der Petra Von Kant;
R.W. Fassbinder
Le Mur (Duvar); Yilmaz Güney

April

Kreten en Gefluister; Ingmar Bergman
Le Charme Discret de La Bourgeoise; Luis Buñuel
Aguirre, der Zorn Gottes; Werner Herzog
La Maman et La Putain; Jean Eustache
El Espiritu de La Colmena; Victor Erice
Paradise Now; Hany Abu-Assad
Im Lauf der Zeit; Wim Wenders
Het Rijk der Zinnen; Nagisa Oshima
L'Albero Degli Zoccoli; Ermanno Olmi

Mei

Die Bleierne Zeit; Margarethe von Trotta
Francisca; Manoel de Oliveira
The Elephant Man; David Lynch
Videodrome; David Cronenberg
Water; Deepa Mehta
Paris, Texas; Wim Wenders
A Separation; Asghar Farhadi
Stranger Than Paradise; Jim Jarmusch
Mala Noche; Gus Van Sant

Juni

La Historia Oficial; Luis Puenzo
Brazil; Terry Gilliam
Mujeres al Borde de un Ataque de Nervios;
Pedro Almodovar
A Short Film About Live; Krzysztof Kieslowski
Do the Right Thing; Spike Lee
Les Amants du Pont Neuf; Leos Carax
The Pillow Book; Peter Greenaway
Vader en Zoon; Aleksandr Sokolov

September

The Robe; Henry Koster
River of No Return; Otto Preminger
Lola Montes; Max Ophüls
Written on the Wind; Douglas Sirk
Bigger Than Life; Nicholas Ray
Forbidden Planet; Fred Wilcox
The Girl Can't Help It; Frank Tashlin
China Gate; Samuel Fuller

Oktober

Wild River; Elia Kazan
Silk Stockings; Rouben Mamoulian

*VROEGE CINEMA: DE EERSTE FILMS

(stille films begeleid door pianisten Ronn Andriessen, Jacques Motmans en Hilde Nash)
La Sortie des Ouvriers des Usines Lumière;
Repas de Bébé; L'Arrivée du Train en Gare de la Ciotat; Arroseur et Arrosé; En Mer par Gros Temps (Auguste & Louis Lumière)
The Kiss in the Tunnel; Grandma's Reading Glass (G.A. Smith)
A Big Swallow; Fire! (James Williamson)
L'Homme à la Tête en Caoutchouc;
Le Voyage dans La Lune (Georges Méliès)
The Great Train Robbery; The Dream of a Rarebit Friend (Edwin S. Porter)
Rescued by Rover (Cecil Hepworth)
The Lonedale Operator; The Musketeers of Pig Alley (D.W. Griffith)

*Fantomas; Louis Feuillade
*Quo Vadis?; Enrico Guazzoni
*Broken Blossoms; D.W. Griffith
*Das Cabinet des Dr Caligari; Robert Wiene
*Die Freudlose Gasse; G.W. Pabst
*De Aarde (Zemlja); Aleksandr Dovzjenko
*Het Oude en het Nieuwe/De Generale Lijn (Sstaroje i Novoje/Generalnaja Linija); Sergej M. Eisenstein

November

*Safety Last; Fred Newmayer, Sam Taylor
*Underworld; Josef von Sternberg
Blackmail; Alfred Hitchcock
Queen Christina; Rouben Mamoulian
Mr. Smith Goes To Washington; Frank Capra
Zero De Conduite; Jean Vigo
A Propos de Nice; Jean Vigo
Le Jour se Lève; Marcel Carne
The Grapes of Wrath; John Ford

December

Citizen Kane; Orson Welles
Germania, Anno Zero; Roberto Rossellini
Miracolo a Milano; Vittorio De Sica
Le Beau Serge; Claude Chabrol
Les 400 Coups; François Truffaut
The Loneliness of the Long Distance Runner; Tony Richardson

15.2 REEKSEN

Januari / Februari

ALAIN RESNAIS

Hiroshima Mon Amour
L'Année Dernière à Marienbad
Muriel ou le Temps d'un Retour
La Guerre est Finie
Stavisky
Providence
Mon Oncle d'Amérique
La Vie est un Roman
L'Amour à Mort
Smoking
No Smoking
On Connait la Chanson

DANIEL DAY-LEWIS

My Beautiful Laundrette; Stephen Frears
The Unbearable Lightness of Being; Philip Kaufman
My Left Foot; Jim Sheridan
The Last of the Mohicans; Michael Mann

Maart / April

**MIND THE BOOK: ARNON GRUNBERG

Le conseguenze dell'amore; Paolo Sorrentino
met inleidend door Arnon Grunberg
The Believer; Henry Bean
The Conversation; Francis Ford Coppola
Full Metal Jacket; Stanley Kubrick

SEIJUN SUZUKI

Youth of the Beast
Gate of Flesh
Tokyo Drifter
Branded to Kill
i.s.m. Offscreen Festival Brussel (6^e editie)

DUSTIN HOFFMAN

Midnight Cowboy; John Schlesinger
Little Big Man; Arthur Penn
Straw Dogs; Sam Peckinpah
Papillon; Franklin J. Schaffner
Lenny; Bob fosse
Marathon Man; John Schlesinger
All the President's Men; Alan J. Pakula
Kramer VS Kramer; Robert Benton
Tootsie; Sydney Pollack
Death of a Salesman; Volker Schlöndorff
Rain Man; Barry Levinson

Mei / Juni

NAGISA OSHIMA

A Town of Love and Hope
Cruel Story of Youth
The Sun's Burial
Night and Fog in Japan
The Catch
Pleasures of the Flesh
Merry Christmas, Mr. Lawrence
Max, Mon Amour
Het Rijk der Passie
Gohatto

KANETO SHINDO

Het Naakte Eiland
Onibaba
Kuroneko

DAVID BOWIE

The Man Who Fell To Earth; Nicolas Roeg
Ziggy Stardust and The Spiders From Mars;
Da Pennebaker
Merry Christmas, Mr. Lawrence; Nagisa Oshima
**Slotevenement David Bowie-reeks: Dave; Wim
Reygaert > inleidend door regisseur Wim Reygaert

RIVER PHOENIX

Stand by me; Rob Reiner
The Mosquito Coast; Peter Weir
My Own Private Idaho; Gus Van Sant

Juli / Augustus

CATHÉRINE DENEUVE

Les parapluies De Cherbourg; Jacques Demy
Repulsion; Roman Polanski
Belle De Jour; Luis Bunuel
Tristana; Luis Bunuel
Le Dernier Métro; François Truffaut
Hotel des Amériques; André Techine
Huit Femmes; François Ozon
Un Conte de Noël; Arnaud Despechin

ZOMBIES

White Zombie; Victor Halperin
I Walked With a Zombie; Jacques Tourneur
The Plague of the Zombies; John Gilling
Night of the Living Dead; George A. Romero
Dawn of the Dead; George A. Romero
Zombie 2; Lucio Fulci
28 Days Later; Danny Boyle
Shaun of the Dead; Edgar Wright

RAY HARRYHAUSEN

It Came From Beneath The Sea; Bert I. Gordon
Earth Vs. The Flying Saucers; Fred Sears
The 7th Voyage of Sinbad; Nathan Juran
Jason and The Argonauts; Don Chaffey

September / Oktober

MICHELANGELO ANTONIONI

Cronaca di un Amore
La Signora Senza Camelie
I Vinti
Le Amiche
Il Grido
L'Avventura
La Notte
L'Eclisse
Il Deserto Rosso
Blow-Up
Zabriskie Point
Professione: Reporter/The Passenger
Identificazione Di Una Donna

JEAN COCTEAU

Les Enfants Terribles; Jean-Pierre Melville
Le Sang d'Un Poète
La Belle et La Bête; avec René Clement
Les Parents Terribles
Orphee
Le Testament d'Orphee

November / December

EUROPALIA.INDIA

Pather Panchali; Satyajit Ray
Aparajito; Satyajit Ray
Apur Sandar; Satyajit Ray
Pyaasa; Guru Dutt
Jalsaghar; Satyajit Ray
Meghe Dhaka Tara; Ritwik Ghatak
Guide; Vijay Anand
Anand; Hrishikesh Mukherjee
Ankur; Shyam Benegal
Salaam Bombay!; Mira Nair
Esthappan; G. Aravindam
Thaneer Thaneer; K. Balanchander
Elippathayam; Adoor Gopalakrishnan
Mirch Masala; Ketan Mehta
Bandit Queen; Shekhar Kapoor
Thayi Saheba; Girish Kasaravalli
Kanathil Muthamital; Mani Ratnam

15.3 OFF-STREAM

Op woensdagavond maken we in Off-stream ruimte voor een eigenzinnig programma met spraakmakende documentaires, bijzondere animatiefilms, avant-garde en experimentele films, cultklassiekers, curiositeiten en films met een behoorlijk randje. Het label op zich is een waarborg voor altijd weer een prikkelende avond film.

Januari

KORTFILMS VAN ALAIN RESNAIS

Guernica; Robert Hessens, Alain Resnais
Les Statues Meurent Aussi; Alain Resnais, Chris Marker
Nuit et Brouillard; Alain Resnais
Toute la Mémoire du Monde; Alain Resnais

Django; Sergio Corbucci
Alleman; Bert Haanstra
Films van Marten Toonder
Side by Side; Christopher Kenneally

Februari

Flaming Creatures; Jack Smith
Scorpio Rising; Kenneth Anger
Blood Feast; Hershell Gordon Lewis

FESTIVAL: ANIMAZIONI (BEST OF ITALIAN ANIMATION) 13.02.2013

The Journey of Birdboy; Chiara Ambrosio
Giallo a Milano; S. Basso & L. Latrofa
Djuma; Michele Bernardi
Le Fobie del Guardrail; Marco Capellacci
La Funambola; Roberto Catani
Dieci Cadute; Nicola Console
Percorso#0009-0410; Igor Imhoff
Aztrokitifk & Maria Show. Si Danno Al Crimine;
I. Manuppelli & G. Lo Presto
Arithmetique; G. Munari & D. Rovazzani
Imago; Beatrice Pucci
Ci Sono Gli Spiriti; Alvisse Renzini
Corpus No Body; S. Saguatti & A. Coianiz
Topo Glassato Al Cioccolato; Donato Sansone
Aka Milkyeyes
Silenziosa-Mente; Alessia Travaglini

BEST OF ANIMA

20.02.2013

Een gevarieerde compilatie van prijswinnaars en favorieten van het Anima-Filmfestival in Brussel, dat dit jaar al aan zijn 32ste editie toe is en dat het allernieuwste en allerbeste toont op gebied van animatiefilm.

Romance; Georges Schwizgebel
Kuhina; Joni Männistö
Luminaris; Juan Pablo Zaramella
Natasha; Roman Klochov
The Wonder Hospital; Beomsik Shimbe Shim
La Boîte de Sardines; Marie-Louise Colon
Shattered Past; Boris Sverlow
Flamingo Pride; Tomer Eshed
Heimatland; Andrea Schneider
Love & Theft; Andreas Hykade
Pixels; Patrick Jean

Maart

UPLOAD DOWNTOWN #6

06.03.2013

+
**FILMS VAN MARTHA COLBURN
(Asthma; Cats Amore; Big Bug Attack; Evil of Dracula; There's a Pervert in Our Pool;
Anti-Fracking; Meet me in Wichita;

Join the Freedom Force; Myth Labs; Triumph of the Wild; Electric Literature)

Room 237; Rodney Ascher

Polyester; John Waters (met krabkaartje)

**1 Minute Film: Modern Housekeeping;

Bert Haanstra

April

Walden (Diaries, Notes and Sketches); Jonas Mekas

Films van Gerrit van Dijk
(Cube Men Cube; Sportflesh; Quod Libet; Haast een Hand; A Good Turn Daily; Pas à Deux; Frieze Frame; I Move So I Am; The Last Words of Dutch Schulz)

Reminiscences of a Journey to Lithuania;
Jonas Mekas
Hellbound: Hellraiser II; Tony Randel

Mei

Design & Thinking; Mu-Ming Tsai

FILMS VAN ANDY WARHOL

Kiss

Haircut

Blow Job

More Than Honey; Markus Imhoof

**In No Great Hurry – 13 Lessons in Life with Saul Leiter; Tomas Leach > inleiding door filmmaker Tomas Leach

BEST OF OBERHAUSEN 2013 ON TOUR:

ARTIST FILM & VIDEO RESISTANCE

Sunday; Dan Drasin
Gratinated Brain of Pupiliya Ferkeverk;
Karpo Godina
Abattoirs; Thierry Knauff
Des Majorettes Dans l'Espace; David Fourier
Suka; Igor Volosjin
Flag Mountain; John Smith

Juni

Popeye 80; Jonas Mekas

BEST OF OBERHAUSEN 2013 ON TOUR

The Sweetness of Mother's Hair; Jana Debus
Applied Theories of Expanding Minds;
Lena Bergendahl, Jennifer Rainsford, Rut Karin Zettergren
Sounding Glass; Sylvia Schedelbauer
Jalan Jati; Luci Davis

The Cool World; Shirley Clarke
Dementia 13; Francis Coppola

September

The Spirit of '45; Ken Loach
The Act of Killing; Joshua Oppenheimer
La Planète Sauvage; René Laloux
Cocteau en de Amerikaanse Avant-garde;
Jean Cocteau
+ Meshes of the Afternoon; Maya Deren
+ Fireworks; Kenneth Anger
+ Reflections on Black; Stan Brakhage

Oktober

The Texax Chain Saw Massacre; Tobe Hooper
**Behind the Redwood Curtain; Liesbeth De Ceulaer
ingeleid en met Q&A door Liesbeth De Ceulaer
**Kortfilms van Eric Leiser; ingeleid en met Q&A met Eric Leiser

2X PETER CUSHING

The Curse of Frankenstein; Terence Fisher
The Brides of Dracula; Terence Fisher

November

Michelangelo Pistoletto: Art as Generator of Change in Society
Onder de noemer '*Art as Generator of Change in Society*' nodigt het Universitair Centrum Sint-Ignatius Antwerpen in samenwerking met Cinema Zuid de kunstenaar Michelangelo Pistoletto uit voor een lezing aan de Universiteit Antwerpen op dinsdag 5 november en een filmvoorstelling van zijn werk op woensdag 6 november om 20u.

Upload Downtown (7Comingup)

A STORY OF CHILDREN AND FILM; MARK COUSINS

DE KENNEDY-FILMS VAN ROBERT DREW

Primary
Crisis: Behind a Presidential Commitment
Faces of November

Shock Corridor; Samuel Fuller

December

India: Matri Bhumi; Roberto Rossellini
**Documentaire Reve Kakudji van Ibbe Daniels,
Koen Vidal; met inleiding door Ibbe Daniels
The Wicker Man; Robin Hardy

15.4 RE-RUN

Op vrijdag, zaterdag en zondag vertonen we films die net wat meer aandacht verdienen dan ze gewoonlijk krijgen in het reguliere circuit.

Januari

A Respectable Family; Massoud Bakhshi
Après Mai; Olivier Assayas
For Ellen; So Yong Kim
Amour; Michael Haneke

Februari

Beasts of the Southern Wild; Benh Zeitlin
Jagten; Thomas Vinterberg
Beyond the Hills; Christian Mungiu
Love is All You Need; Susanne Bier

Maart

Paradise: Love; Ulrich Seidl
The Perks of Being a Wallflower; Stephen Chbosky
Shadow Dancer; James Marsh
Tabu; Miguel Gomes
Anna Karenina; Joe Wright

April

Killing Them Softly; Andrew Dominik
Kid; Fien Troch
Broken; Rufus Norris
The Master; Paul Thomas Anderson

Mei

Paradise: Faith; Ulrich Seidl
Sightseers; Ben Wheatley
Het Vijfde Seizoen; Peter Brosens &
Jessica Woodworth
Lore; Cate Shortland

Juni

Zero Dark Thirty; Kathryn Bigelow
Les Chevaux de Dieu; nabil Ayouch
Promised Land; Gus Van Sant
The Grandmaster; Wong Kar-Wai
Paradise: Hope; Ulrich Seidl

September

The Imposter; Bart Layton
Fill the Void; Rama Burshtein
Die Wand; Julian Pölsner
IO E TE; Bernardo Bertolucci

Oktober

The Attack; Ziad Doueiri
Mud; Jeff Nichols
Le Passé; Asghar Farhadi
Oh Boy; Jan Ole Gerster

November

I Anna; Barnaby Southcombe
Grand Central; Rebecca Zlotowski
Like Someone in Love; Abbas Kiarostami
Jimmy P; Arnaud Desplechin

December

Jeune et Jolie; François Ozon
Una Pistola en Cada Mano; Cesc Gay
La Grande Belleza; Paolo Sorrentino
La Vie d'Adèle; Abdellatif Kechiche

15.5 MATINEES

Elke donderdagnamiddag worden klassiekers afgewisseld met ooit populaire, maar nu ten onrechte vergeten films. De films worden kort ingeleid door Jan Dewitte.

I.s.m. Radio Minerva

Januari

Roman Holiday; William Wyler
Duel in the Sun; King Vidor
The Secret Life of Walter Mitty; Norman Z. McLeod
Le Grand Restaurant; Jacques Besnard
Hallo Janine!; Carl Boese

Februari

The Big Country; William Wyler
The Court Jester; Melvin Frank, Norman Panama
Les Grandes Vacances; Michael Curtiz

Maart

Charade; Stanley Donen
The Guns of Navarone; J. Lee Thompson
Nachts in Grünen Kakadu; Georg Jacoby
Le Petit Baigneur; Robert Dhéry

April

My Fair Lady; George Cukor
To Kill a Mockingbird; Robert Mulligan
Irma La Douce; Billy Wilder
The Pink Panther; Blake Edwards

September

The Great Escape; John Sturges
 Five Graves to Caïro; Billy Wilder
 Vera Cruz; Robert Aldrich
 Les Misérables; Claude Lelouch

Oktober

Million Dollar Mermaid; Mervyn Le Roy
 La Vie en Rose (La Môme); Olivier Dahan
 Il Gattopardo; Luchino Visconti
 100.000 Dollars au Soleil; Henri Verneuil
 The Postman Always Rings Twice; Tay Garnett

November

Shane; George Stevens
 The Birds; Alfred Hitchcock
 From Here to Eternity; Fred Zinneman

December

The Scalphunters; Sydney Pollack
 Les Mariés de l'An II; Jean-Paul Rappeneau
 La Traviata; Franco Zeffirelli
 Meet Me in St. Louis; Vincente Minnelli

15.6 ZAZIE OP ZONDAG (kinderprogrammatie)

Januari

Kauwboy; Boudewijn Koe
 Lotte en de Maansteen; Heiki Ernits, Janno Poldma

Maart

KORTFILMS VOOR DE ALLERKLEINSTE:
BRUSSELS INTERNATIONAAL KINDERFILMFESTIVAL
 i.s.m. Film'on
 Le Renard qui suivait les sons; Fatemeh Goudarzi
 Pirate Pals; Marius Fietzek
 Corrida; Janis Cimermanis
 Eskimal; Ramirez Homero
 Grand Prix; Marc Riba & Anna Solanas
 A Sunny Day; Selcen Ergun

Avant-Première van Brammetje Baas;
 Anna Van der Heide
 Ernest en Celestine; Benjamin Renner,
 Vincent Patar, Stephane Aubier
 Mijn Avonturen door V. Swchrm; Froukje Tan

April

Brickfilms: Levende Lego (verschillende
 regisseurs) i.s.m. Dalton Distribution
 Gattu; Rajan Khosa i.s.m. Film'on

September

Poupi; Zdenek Miler
 Waar is Knoester?; Arild Ostin Ommundsen

Oktober

Stip en Vlek; Lotta & Uzi Geffenblad
 Manneke Maan; Stephan Schesch

November

KINDERKUNSTENDAG: 17.11.2013
 Workshop Animatiefilm
 +
 Filmvertoningen:
 Het Verloren Vriendje en Andere Verhaaltjes;
 Philip Hunt
 Milo; Berend & Roel Boorsma

December

**Filmtovenaar Starevitsj i.s.m. Film'on en
 Silent and Sound-festival, deSingel
 (zonder dialoog; live begeleid door ensemble
 Neven)

15.7 TE GAST

WEEK VAN DE FRANSE FILM
17e EDITIE 2013-2014
11.09.2013
 Voorstelling van de 9 films door organisator
 Luc Van Kerckhove
 + Vertoning Du vent dans mes mollets;
 Carine Tardieu

DOCUMENTAIRE MET ONTBIJT
24.02.2013
 10u: ontbijt in Museumcafé UFO
 10u30: vertoning documentaire
 '24 Preludes for a Fugue'

CUT THE CRAP
11-15.02.2013
 I.s.m. Het Jeugdfilmfestival
 Vijf internationaal bekroonde films met muziek van
 The Sex Pistols.

DASKULTURFORUM
 dasKULTURforum is een gezamenlijk initiatief van
 Duitse en Antwerpse partners, waaronder het
 Goethe-instituut, de Ambassade van Duitsland,
 de Belgisch-Deutsche Gesellschaft Flandern en
 de Universiteit Antwerpen. Het forum heeft als
 doel om het bestaande aanbod aan Duitse cultuur
 een grotere zichtbaarheid te geven, en dit
 aanbod daarnaast ook door eigen activiteiten te
 vergroten.

Als een van zijn eerste activiteiten in 2013
 programmeert dasKULTURforum vanaf maart
 maandelijks een Duitse film in Cinema Zuid.

27.03.2013
 Berlin is in Germany; Hannes Stöhr
 **17.04.2013

Der Himmel über Berlin; Wim Wenders
08.05.2013-20U30

Sonnenallee; Leander Haussman
15.06.2013-20U30
 Sommer Vorm Balkon; Andrea Dresen

16.10.2013
 Berlin Calling; Hannes Stöhr
27.11.2013

Gespenster; Christian Petzold
18.12.2013
 Prinzessinnenbad; Bettina Blümner

15.8 EVENEMENTEN

OPERA+

Opera+ is een programma in samenwerking met de Vlaamse Opera. De geprogrammeerde films hebben een thematisch of visueel verband met opera-producties van de Vlaamse Opera.

FEBRUARI

Senso; Luchino Visconti > deze film wordt vertoond n.a.v. de 200ste verjaardag van Giuseppe Verdi.

MAART

Winifred Wagner und die Geschichte des Hauses Wahnfried 1914-1975; Hans-Jürgen Syberberg > Deze film wordt vertoond in het kader van de opvoering van Parsifal in de Vlaamse Opera (n.a.v. de 200ste verjaardag van Richard Wagner)

DECEMBER

Obert Redl; Istvan Szabo > deze film wordt vertoond n.a.v. de productie van Der Rosenkavalier in de Vlaamse Opera.

WORKSHOPS

WORD FILMARCHEOLOG!

27.08.2013

In de workshop Word Filmarcheoloog! ontdek je de pre-cinema; allerlei machines uit de beginjaren van de cinema. Je komt er gekke toestellen tegen met bizarre namen zoals thaumatropen of praxinoscopieën. Laat je verrassen door optische illusies, magische lantaarns of speciale effecten. Neem een kijkje in de filmprojectiekamer en laat je betoveren door unieke pioniersfilmpjes van grootmeesters als Georges Méliès. De workshop duurt 2 uur en is voor kinderen van 6 t.e.m. 12 jaar. Het maximum aantal deelnemers is 20 leerlingen.
i.s.m. VDFC

ANIMATIEFILM

17.11.2013

Breng je fantasie tot leven met stop motion-technieken! Tijdens deze workshop leer je werken met 'Takes', een eenvoudig programmaatje waarmee je jouw eigen filmpjes kan maken en een nieuwe wereld kan creëren. Welke wilde verhalen kan jij bedenken?!

i.s.m. Centrum voor Beeldexpressie

TONEELHUIS@THEMOVIES

Toneelhuis, Cinema Zuid en deBuren slaan de handen in elkaar voor een reeks van boeiende gesprekken met topacteurs en makers van het Toneelhuis over de relatie tussen toneel en film, de eigen wetten van het vak, de vertaalslag van het live performen naar het grote doek; alles gekruid met persoonlijke anekdotes.

INTERVIEWS DOOR ERWIN JANS, DRAMATURG VAN HET TONEELHUIS

15.01.2013

Artistiek directeur van het Toneelhuis
Guy Cassiers

met zijn filmkeuze: Peeping Tom van Michael Powell

19.02.2013

Acteur en regisseur Mokhallad Rasem
met zijn filmkeuze: Turtles Can Fly van Bahman Ghobadi

26.03.2013

Kevin Janssens

met zijn filmkeuze: The War Zone van Tim Roth

INTERVIEWS DOOR FILMCRTICUS KURT VANDEMAELE

08.10.2013

Katelijne Damen

met haar keuze-film: Lost in Translation;

Sofia Coppola

05.11.2013

Charlotte Vandermeersch

met haar filmkeuze: La Caduta Degli Dei;

Luchino Visconti

10.12.2013

Matteo Simoni

met zijn filmkeuze: L'Enfant; Jean-Pierre &

Luc Dardenne

Oscarwinnaar Kevin Brownlow: The Search for Charlie Chaplin

26.02.2013

De Britse filmregisseur, historicus, documentairemaker, restaurateur en schrijver Kevin Brownlow ontving in 2010 een Oscar voor zijn pioniersrol in het bewaren, ontsluiten en valoriseren van filmhistorisch erfgoed. Op dinsdag 26 februari 2012 spreekt Kevin Brownlow 's namiddags over diverse aspecten van zijn filmhistorisch onderzoek, 's avonds over zijn zoektocht naar getuigen en unieke archiefbeelden over Charlie Chaplin. De Onderzoeksgroep Visuele Studies en Mediacultuur van de Universiteit Antwerpen opent met deze lezing officieel de 'leerstoel Vandenbunder Inbev-Baillet Latour voor Filmstudies en Visuele Cultuur'.

TUSSEN 14:00 EN 17:00

introduceren Kevin Brownlow en Prof. Roel Vande Winkel een aantal van Brownlows activiteiten. Deze namiddagssessie wordt geïllustreerd met door Brownlow gerealiseerde documentaires als *I'm King Kong: The Exploits of Merian C. Cooper* en *Unknown Chaplin* (deel 1).

OM 19:00

wordt de leerstoel officieel gelanceerd en zoomt Brownlow specifiek in op zijn onderzoek naar Chaplin. Dit wordt gevolgd door de vertoning van *Unknown Chaplin* (deel 2).

MIND THE BOOK: Arnon Grunberg

01.03.2013

Speciaal voor het festival *Mind the Book* stelde Arnon Grunberg een reeks van vijf films voor die ter sprake komen in zijn nieuwe boek *Buster Keaton Tacht nooit*. De eerste, *Sunset Boulevard* wordt op 28/2 vertoond in deSingel, de overige vier in Cinema Zuid op 1/3, 3/3, 8/3 en 10/3.
Le conseguenze dell'amore; Paolo Sorrentino met inleiding door Arnon Grunberg

Films van Martha Colburn

06.03.2013

(Asthma; Cats Amore; Big Bug Attack; Evil of Dracula; There's a Pervert in Our Pool; Anti-Fracking; Meet me in Wichita; Join the Freedom Force; Myth Labs; Triumph of the Wild; Electric Literature)

Deze films worden ingeleid door Martha Colburn met na afloop een vragenronde.

Toneelhuis: Isolde Lasoen inviteert

14.03.2013

Toneelhuis nodigt elk jaar een muzikant uit om zijn helden op de Bourlascene te zetten. Muzikanten kijken van nature graag over het muurtje van hun metier: vanuit hun eigen werk is het vaak maar een klein sprongetje naar cine-asten, beeldend kunstenaars, modeontwerpers, performers, theaternmakers, fotografen, ... die hen inspireren of waarmee ze zich verwant voelen. Dat levert een spannend programma van concerten, performances en films op. De twee vorige edities werden ingevuld door Admiral Freebee en Stef Kamil Carlens, dit seizoen is het de beurt aan Isolde Lasoen, muzikante, drummer en zangeres bij verschillende Belgische bands. Dit festival kijkt dit jaar ook uit naar Cinema Zuid, waar Isolde er voor gekozen heeft om de documentaire *Searching for Sugar Man (Malik Bendjelloul)* te tonen.

International Documentary Festival Amsterdam (IDFA)

16.03.2013

The Only Son; Simonka De Jong
Sounds for Mazin; Ingrid Kamerling
First Cousin Once Removed; Alan Berliner
Little World; Marcel Barrena
Inleiding door VRT anchor William Van Laeken en gesprekken met Simonka De Jong en Ingrid Kamerling
I.s.m. DeBuren

Wereldpremière van *A Jacob's Ladder, Remembering Gordon Matta-Clark*

20.03.2013

Op woensdag 20 maart 2013 gaat *A Jacob's Ladder, Remembering Gordon Matta-Clark* in wereldpremière in Cinema Zuid, voorafgegaan door de Belgische première van *My Summer 77 with Gordon Matta-Clark* (de wereldpremière vond plaats in het MACBA, Barcelona).
Tussen 19030 en 21030 serveren we een introductie door Stefaan Vervoort, voor de beide films, en een nagesprek met Cherica Convents en Flor Bex, gemodereerd door Stefaan Vervoort.

Gordon Matta-Clark (New York, 1943-1978) werkte van mei tot augustus 1977 aan *Office Baroque* in Antwerpen. Tijdens die periode legde Cherica Convents het proces vast in de documentairefilm *Office Baroque*. Vijfendertig jaar later heeft Convents nooit geziene sequenties uit die filmshoot ontdekt. Het materiaal toont een bedachtzame en spraakzame Gordon Matta-Clark die desondanks ondergedompeld is in bruto, hard en fysiek werk. De camera legt hem vast alsof het een dans filmt waarbij een architecturale speculatie centraal staat, vertaald in wat de kunstenaar zelf een sfeer van 'stof, ruïnes, ontberingen en ruimtelijke complexiteit' noemt. Deze 30 minuten durende film biedt een uitstekende bron voor een dieptestudie over een van de meest invloedrijke 20ste eeuwse kunstenaars.

In 1977 volgde Cherica Convents opnieuw Matta-Clark met een camera, deze keer tijdens het creatieproces van *Jacob's Ladder* voor Documenta 6 in Kassel. De kunstenaar definieerde het project als 'de bevrijding van de ruimte door het bezetten van vrij bestaande ruimtes, in tegenstelling tot ruimtes bevrijden door in bestaande structuren

te snijden,' zoals in *Office Baroque*. Vorig jaar besliste Convents om eindelijk de volledige bewerking en productie van *Jacob's Ladder* af te ronden, niet alleen omdat het project relatief onbekend is, maar ook omdat het een beter inzicht biedt in zijn laatste projecttekeningen uit 1978: *Sky Hooks*.

Lucette ter Borg en Sacha Bronwasser presenteren Modern Housekeeping

27.03.2013

27 filmhaiku's van 1 minuut lengte.

Wim Wenders

17.04.2013

Wim Wenders' *Der Himmel über Berlin* wordt ingeleid door Tom Paulus, filmwetenschapper Universiteit Antwerpen (i.k.v. daskULTURforum).

Dag van de Amateurgineast: Digitalisering

20.04.2013

Ook in 2013 organiseren we een nieuwe editie van de Dag van de Amateurgineast! Met dit jaar als thema 'digitalisering', een onderwerp dat de laatste jaren voor zeer veel deining heeft gezorgd in het cinemalandschap en dat waarschijnlijk de komende jaren nog zal blijven doen... Hoe is de digitalisering de wereld van de film binnengeslopen, welke gevolgen heeft dit gehad voor het maken en vertonen van film en welke mogelijkheden liggen er nog in verborgen? Door middel van lezingen en workshops komen we dit en meer te weten op deze dag waar de amateur) cineast centraal staat.
Het programma omvat een lezing over de historie van digitalisering, een kijkje achter de schermen van Cinema Zuid, een workshop om oudere filmdragers over te zetten in digitale dragers, het gebruik van een digitale fotocamera als filmcamera etc.

In No Great Hurry

22.05.2013

In No Great Hurry – 13 Lessons in Life with Saul Leiter met inleiding door de filmregisseur Tomas Leach

Avant-première *Comrade Kim Goes Flying*

28.05.2013

Avant-première van *Comrade Kim Goes Flying* (Anja Daelemans, Nicholas Bonner, Kim Gwang-Hun)
Inleiding door co-regisseuse en co-producente Anja Daelemans (van productiehuis Another Dimension of an Idea) met Q&A na afloop.

Slotevenement David Bowie-reeks – DAVE

(WIM REYGAERT)

25.06.2013

Inleiding door regisseur Wim Reygaert met Q&A na afloop.

You See it Without Glasses

05.09.2013

Geïllustreerde inleiding tot de CinemaScope door filmkenner Sam Roggen, mandaatassistent Filmstudies en Visuele Cultuur (UA) gevolgd door vertoning *River of no Return* (Otto Preminger)

Shokuzai; Kiyoshi Kurosawa

28.09.2013

Regisseur Kiyoshi Kurosawa bewerkte de misdaadroman van bestsellerauteur Kanae Minato tot een miniserie.

Kerry James Marshall in gesprek met Luc Tuymans

02.10.2013

Marshall en Tuymans hebben elkaars werk steeds opgevolgd en hebben altijd een artistieke dialoog onderhouden. Een schilderij van Marshall werd ook gepresenteerd in de groepstentoonstelling 'Trouble Spot Painting' in het M HKA (1999), met Tuymans als co-curator. Beide schilders werkten ook samen aan een animatiewerk dat gepresenteerd werd in Marshall's tentoonstelling in het M HKA als een work-in-progress. De artiesten bespraken hun respectievelijke werkwijzen, inzichten en interesses, evenals hun samenwerking en de Marshall-expositie.

De Indiase regisseur Anurag Kashyap introduceert zijn nieuwste film Ugly

09.10.2013

Gangs of Wasseyapur 1 & 2; Anurag Kashyap

12.10.2013

i.k.v. Europalia.india

Behind the Redwood Curtain

16.10.2013

Liesbeth De Ceulaer leidt Behind the Redwood Curtain in.

Eric Leiser

23.10.2013

De Amerikaanse animatiefilmer Eric Leiser presenteert een selectie uit eigen werk.

Documentaire Odyssey Jimmy Kets

21.11.2013

Gevolgd door gesprek en mogelijkheid tot vragen met regisseur/fotograaf Jimmy Kets en fotograaf Carl De Keyser

Rêve Kakudji

11.12.2013

Ibbe Daniels leidt haar documentaire Rêve Kakudji in.

1st Silent & Sound Festival

i.s.m. vzw Novgorod, deSingel, Brussels Philharmonic, Cinematek en VDFC

20.12.2013

Dura Lex; Lev Koelesjov (met steun van Oostenrijks Cultuurforum Brussel)

Franz Reisecker, centrale figuur in de Oostenrijkse crossover-muziekscène, brengt live zijn nieuwe soundtrack voor de Russische klassieker Dura Lex.

22.12.2013

3 films van Ladislav Starevitsj (i.s.m. Film'on)

De Mascotte

De Stadsrat en de Veldrat

De Oude Leeuw

Het ensemble Neven begeleidt drie films van de Russische animatiefilmpionier Ladislav Starevitsj.

15.9 DE ZOMER VAN CINEMA ZUID

Zomerfilmcollege 2013

21-28.07.2013

Gedurende acht dagen brengt de Vlaamse Dienst voor Filmcultuur tijdens het Zomerfilmcollege film liefhebbers in contact met gerenommeerde filmspecialisten uit binnen- en buitenland, maar vooral ook met films uit de collectie van CINEMATEK die zelden of nooit meer op groot scherm worden vertoond.

Thema's dit jaar zijn het oeuvre van Yasujiro Ozu en de zogenaamde 'runaway productions', films die Hollywood na de oorlog in Europa ging maken als tegenreactie op de protectionistische maatregelen die de Europese landen invoerden om hun eigen filmindustrie te vrijwaren.

Bashun (Late Lente); Yasujiro Ozu

Written on the Wind; Douglas Sirk

One, Two, Three; Billy Wilder

Il Posto; Ermanno Olmi

Tokyo Monogatari (Eerste reis naar Tokio);

Yasujiro Ozu

Tystnaden (Het Zwijgen); Ingmar Bergman

Gigi; Vincente Minnelli

Fahrenheit 451; François Truffaut

Higanbana (Equinoxbloem); Yasujiro Ozu

Edipo Re; Pier Paolo Pasolini

Two for the Road; Stanley Donen

The Parallax View; Alan J. Pakula

Samma No Aji (Een Herfstnamiddag); Yasujiro Ozu

+

(het meesterwerk > wordt de dag zelf

bekendgemaakt = op za 27.07.22u15)

Jazz@theMovies

1-8-15-22-29 AUGUSTUS

Naar jaarlijkse gewoonte swingt het op donderdagen van augustus in Cinema Zuid.

Het programma Jazz@theMovies kwam zoals steeds tot stand in samenwerking met de Antwerpse Jazz Club, die dit jaar haar 75-jarig bestaan viert.

On the Road with Duke Ellington; Robert Drew

The Duke Ellington Masters

The Last of the Blue Devils - The Kansas City Jazz Story; Bruce Ricker

Bird; Clint Eastwood

A Great Day in Harlem; Jen Bach

Texas Tenor: The Illinois Jacquet Story; Arthur

Elgort

Buck Clayton All Stars

SOUND/TRACK/

Muziekdocumentaires en rockumentaires van het voorbije jaar.

JULI-AUGUSTUS

My Father And The Man in Black; Jonathan Holiff

Charles Bradley: Soul of America; Brien Poull

Sound City; David Grohl

I Am Divine; Jeffrey Schwarz

Big Easy Express; Emmett Malloy

Last Shop Standing; Pip Piper

Harry Dean Stanton: Partly Fiction; Sophie Huber

Uprising: Hip Hop and The LA Riots; Mark Ford

Sound of Belgium; Jozef Deville

MUSEUMNACHT

03.08.2013

Jaarlijks gooien de Antwerpse musea hun deuren open voor de goed ingeburgerde Museumnacht. Cinema Zuid vertoont die nacht & avond doorlopend de crème de la crème van recent gedraaide videoclipps. Passeren o.a. de revue: The Hickey Underworld, Steak Number Eight, The Van Jets, Isbells, Girls in Hawaii en Trixie Whitley.

15.10 HET FILMEDUCATIEF AANBOD VAN CINEMA ZUID

Voor het Lager Onderwijs

Rondleiding 'Achter de schermen van de bioscoop' (1e t.e.m. 6e leerjaar)

Duur: 1 uur

Workshop 'Word Filmarcheoloog!'

(1e t.e.m. 6e leerjaar)

Duur: 2 uur

Workshop 'Word Foto- en Filmarcheoloog!'

(1e t.e.m. 3e leerjaar)

Duur: 2,5 uur

Kinderfilms 'A la carte'

Voor het Secundair Onderwijs

WEEK VAN DE FRANSE FILM (7-11.10.2013)

Astérix et Obélix

Au Service de sa Majesté

Dans la Maison

De l'Autre Côté du Périph

De Rouille et d'Os

Du Vent dans les Mollets

Le Havre

Le Magasin des Suicides

Monsieur Lazhar

Thérèse Desqueyroux

Film 'A la Carte'

DUITSE FILMWEEK (21-25.10.2013)

Heute bin ich Blond

Paradies

Hoffnung

Oh Boy

Hannah Arendt

Lore

Die Wand

Buddenbrooks

PingPong

Slumming

FILMKLASSIEKERS

Blue Velvet

Les 400 Coups

Singing in the Rain

Night of the Hunter

The General

M-Eine Stadt sucht einen Mörder

WORKSHOP

Oog op Film

Initiatief van de Vlaamse Dienst voor Filmcultuur

15.11 BEMIDDELINGS- EN COMMUNICATIE-INSTRUMENTEN

BEMIDDELING

INDIVIDUELE BEZOEKERS

- magneetborden (filmprogramma, foto's, persartikels)
- inhoudelijke contextualisering: website, nieuwsbrieven, inleidingen, debat, interviews (Q&A) en lezingen

GROEPEN

- gezinnen: aangepaste filmprogrammering op maat van het gezin met educatieve omkadering (inleidingen) en uitgekiend onthaal (speelse decoratie, verjaardagsfeestjes)
- scholen: onderwijsnocturne, rondleiding achter de schermen, workshop filmarcheologie, deelname aan de Week van de Franse en de Duitse Film, lesmappen, filmbegeleiders, inleidingen en filmadvies, filmeducatie voor leerkrachten (Oog op Film)
- kunstonderwijs: aangepast filmaanbod met gespecialiseerde lesmappen en inleidingen
- deelname aan student events (Cultoer)
- filmhistories op dinsdag- en donderdagavond legt een traject af doorheen meer dan 100 jaar filmgeschiedenis, i.s.m. de afdeling Video&Filmkunst van KASK Antwerpen, de Karel de Grote-Hogeschool en Universiteit Antwerpen Filmstudies en Theater-, Film- en Literatuurwetenschappen (TFL).
- Upload Downtown, tweemaal per schooljaar een anderhalf uur durende montage van kortfilms en filmfragmenten met kunstzinnige inslag (wars van wat hip of hot is, cult-klassiekers, confronterende interviews, grensverleggende animatie en postmodern Youtube geweld) i.s.m. Sint-Lucas Antwerpen, de Karel de Grote-Hogeschool.
- opleiden en coaching van filmleiders.
- matinees: filmklassiekers met inleiding / live piano op donderdagnamiddag voor seniorenverenigingen, cursistengroepen, actieve 60plussers.
- Zomerfilmcollege i.s.m. Cinematek en Vlaamse Dienst voor Filmcultuur: tweejaarlijks een 20-tal lezingen door binnen- en buitenlandse sprekers en een 35-tal films uit de collectie van Cinematek voor studenten, docenten, individuele bezoekers en cursistengroepen.

COMMUNICATIE

DRUKWERK

- tweemaandelijks programmabrochure: informeren filmgeïnteresseerd publiek, spreading via WEEKUP, via direct mailing en via aanvullende vrijwilligerstoeren
- seizoenbrochure voor Matinees: informeren specifiek publiek (senioren) en filmpubliek, spreading via aparte distributielijst gericht op senioren, per post en via vrijwilligerstoer
- seizoenbrochure voor Zazie: informeren specifiek publiek (gezinnen en kinderen), spreading via scholen en via aparte distributielijst door vrijwilligerstoer en jobstudenten
- flyers en affiches voor evenementen via vrijwilligersroutes, via aparte distributielijst of via externe partner
- schoolbrochure voor secundair en basis onderwijs en mailings naar kunst- en avondonderwijs in de provincie Antwerpen, informeren leerkrachten en (kunst)studenten

DIGITAAL

- website Cinema Zuid
- tweewekelijkse algemene e-nieuwsbrief
- facebook en twitter
- e-flash: emailadressen groeperen en specifieke publieken informeren (pers, studenten, senioren, Zazie, Matinees,...)
- zazie-nieuwsbrief
- educatieve nieuwsbrief
- digitaal ter beschikking stellen vd brochures

MEDIA

- advertenties (Week Up)
- radiospots (Radio Minerva, Klara)
- persberichten, ticketacties
- aanwezigheid in culturele agenda's en relevante nieuwsbrieven

15.12 SAMENWERKINGEN

- brede publieksacties (Museumnacht)
- educatieve partners: Video&Filmkunst van KASK Antwerpen, de Karel de Grote-Hogeschool, Universiteit Antwerpen Filmstudies en Theater-, Film- en Literatuurwetenschappen (TFL), Sint-Lucas Antwerpen, Artesis, Cinematek, Vlaamse Dienst voor Filmcultuur, Belgische Vereniging Leraren Frans, Vlaamse Gemeenschap vzw., Goethe Instituut, Das Kulturforum, Cinemagie, KULeuven-Campus Kortrijk, het Goethe-Institut Brüssel, de Belgischer Germanisten- und Deutschlehrerverband, de Stiftung zur Förderung von Deutsch als Fremdsprache in Belgien en de Vakgroep Duits van de Universiteit Gent en van de Hogeschool Gent, Cultoor, Österreichisches kulturforum.
- culturele partners: Antwerpse Jazz Club, Antwerp Convention (Hellraiser)M HKA, deBuren (IDFA), Designthinkingmovie, Europalia. India, FoMu (Museumnacht, Jimmy Kets), Jeugdfilmfestival, Kinderkunstendag, Mind the Book, Instituto Italiano di Cultura,Vlaamse Opera (Opera+), DeSingel (Zappa), Toneelhuis, Silen'n Sound Festival, Kunstbende, Vereniging van Amateuircineasten, Centrum voor Beeldexpressie.
- filmsector: nother Dimension of an idea, ABC-distributie, A-film, Anima, BAM, Caviar (Bowie), Cinéart, E-one entertainment, Imagine, Internationaal Kortfilmfestival Oberhausen,Lumière, Jekino (Zazie), Fonk vzw. (Zazie, Offstream), Filemon (Zazie), Numéro Zéro, O'Brother, Offscreen Festival (Offstream), Remain in Light, Victory Films, Visualantics

15.13 PERSAANDACHT

- Het filmprogramma is elke maand te vinden op de websites van Cinebel, Cinenews, Le Soir, The Bulletin, Week Up, Uit in Vlaanderen.
- Ons filmaanbod duikt op in de filmagenda's van de geschreven/gedrukte pers: De Standaard, De Morgen, Weekup, Zone 03, Gazet van Antwerpen, de Nieuwe Antwerpenaar (vnml de matinees).
- Een selectie en/of speciale evenementen worden digitaal verspreid door BAM (audiovisuele nieuwsbrief), VAF (Vlaamse nieuwsbrief) en KASK.
- Op ATV wordt vaak een film van Cinema Zuid in het filmmagazine belicht.
- In 'Focus op de week' tipt Focus Knack verschillende retrospectieven, filmhistories, evenementen, Focus Knack pikt er wel eens een film uit en schrijft ook langere artikels.
- Gazet van Antwerpen zet het jeugdfilmfestival in de kijker, de opera-voorstelling van Wagner, Le cinquième saison in onze re-run.
- Soundtrack, een nieuwe format in de zomer, wordt bondig besproken in Damusic en in ds Weekblad. Ds Weekblad is vooral geïnteresseerd in ons beeldend/fotografie en muzikaal aanbod, dat zie je aan de aandacht die ze gaven aan Saul Leiter, Jimmy Kets' Odyssey, Upload Downtown, Jazz@themovies...
- <H>Art volgt het beeldende kunst gerelateerde deel van de programmatie, dat zich veelal onder Off-stream situeert zoals bv Jonas Meka,s Saul Leiter, maar geeft ook aandacht aan het Zomercollege, Bollywood films, Toneelhuis@themovies en de re-runs.
- Het off-stream luik Upload Cinema wordt opgepikt door de Standaard, de Morgen...
- Flanders Today heeft een voorliefde voor het Europalia India festival, John Waters en Mind the book.
- Zowel de reguliere als de kinderpers berichten over de maandelijkse avant-premières van de kinderfilmreeks 'Zazie op zondag' of zetten leuke ticketacties op touw: Ketnet, Gazet van Antwerpen, De Standaard, Metro, De Nieuwe Antwerpenaar. Alle Zazies komen als tip op de homepage van UiTmetVlieg.
- Zowel in 'de nieuwe Antwerpenaar' als in Antwerp Today wordt Cinema Zuid op zichzelf nog eens in de kijker gezet.
- De eigen evenementen van Cinema Zuid komen ook geregeld in de kijker: *Upload Downtown* in de Standaard, *Upload Cinema* in De Morgen.
- Samenwerking met partners als het Toneelhuis, deBuren en De Singel leveren ook artikels. Over Toneelhuis@themovies kunnen we lezen in de Morgen en de standaard.
- De Morgen is ook vooral geïnteresseerd rond muziekgerelateerde films zoals Duke Ellington, Harry Dean Stanton en Searching for Sugarman.
- Maar vooral Anton Corbijn wordt belicht door Hart, Humo, Knack Focus, Gazet van Antwerpen, De Morgen, de Standaard.
- Filmevents te gast in Cinema Zuid zoals Silent 'n Sound, Mind the Book worden aangekondigd in filmpers, nationale media, gespecialiseerde pers en lokale media zoals De Standaard, de Morgen...
- HUmO bericht over horror en muziek, oa. Jazz films.
- De onderwijsactiviteiten krijgen ruime aandacht in de onderwijspers, voornamelijk in Klasse, zoals bv. De Duitse Filmweek.

CINEMA ZUID & DEBUREN PRESENTEREN
TONEELHUIS@THEMOVIES
WELKOM

VANAVOND

19:30

**Guy Cassiers in gesprek
met Erwin Jans**

20:30

Film: Peeping Tom
van Michael Powell

   TONEELHUIS

16 Externe Waardering

16.1 VRAGEN AAN DE INSTELLING EN MEDEWERKERS

Teksten

Bart De Baere

'It's about content, stupid!', essay over de toekomst van instellingen, in: rekt:verso, nummer 58 oktober-november 2013

Jan De Vree

'Secrete Archives', in: Secrete Archives, HTH (Beersel 2013)

Nav Haq

On Art Education in Lahore, Afterall Online
Thomas Bayrle, Frieze d/e
Kerry James Marshall, Mousse Magazine
Jimmie Durham, Art-Agenda

Anders Kreuger

'O Outside, show me your innermost!':
Simryn Gill's *My Own Private Angkor*,
essay in *Afterall* nummer 33

'A Snapshot', essay in de catalogus voor
de tentoonstelling *Thinge* in de Dan Gunn
Gallery in Berlijn, curator João Penalva
'I Am the Others: Interview Carl Michael von
Hausswolff', catalogus naar aanleiding van
de solotentoonstelling in Lunds Konsthall,
Zweden

'The Actions of Bodies: Approaching Lili
Dujourie', essay in *Afterall* nummer 34
Essay over de Russische kunstenaar
Yuri Albert, editor Ekaterina Degot,
gepubliceerd in Moskou

Jos Van den Bergh

Tekst over de tentoonstelling
Rinus Van de Velde in CAC Malaga, in: HART
Tekst over de tentoonstelling 'Nice' van
Luc Tuymans in de The Menil Collection in
Houston, in: HART
Interview met Yorie Vanlangendonck
van Galerie Callewaert-Vanlangendonck,
in HART
Review over tentoonstelling 'Glory Hole'
in LLS 387, in: Artforum, oktober 2013
Review over de tentoonstelling van de
kunstenaar Philip Aguirre y Otegui
in Mu.ZEE, in: Artforum, juli 2013
Review over de tentoonstelling Tim Rollins
and K.O.S. in galerie Xavier Hufkens,
in: Artforum, december 2013
Annelies Van de Vyver
'Een infrastructuur voor het museum van
de toekomst', in: Stepp Magazine

Redacteur/editor

Anders Kreuger

Jonas Mekas/The Fluxus Wall, catalogus voor
de tentoonstelling in BOZAR in Brussel,
curator Liutauras Psibilskis, als onderdeel
van het cultuurprogramma in het kader van
het Litouws voorzitterschap Europese Unie in
de tweede helft van 2013

Vormgeving

Jelle Maréchal

Ontwerp van brochure voor tentoonstelling
*Savage: Now Look What You Made Me Go And
Do* (curator: Nav Haq), Galerie Marion
De Cannière, Antwerpen (maart)

Ontwerp van campagne (posters, flyers, ...) voor de voorstelling *Fresco*, kunstcollectief Lampekap, Antwerpen (november)
Boekontwerp *Performance art from the Low Countries* (in samenwerking met Kees Bakker), in opdracht van het Nederlands Consulaat te New York (december)

Interviewgesprekken

Piet Van Hecke

Interview door Lokaal, het maandblad van de lokale besturen, september 2013

Sofie Vermeiren

Interview met Jan De Vree over collectie-beleid voor tentoonstellingsbrochure
'Karakter van een collectie', mei 2013
Interview met Luc Deleu over M KA Prints, augustus 2013

Interview met Kerry James Marshall over de tentoonstelling in het M HKA, oktober 2013

Gastdocentschappen

Bart De Baere

Gastspreker tijdens 'Moscow Curatorial Summer School' (juli)

Nav Haq

Gastdocent HISK, Gent

Gastdocent, National College for Arts, Lahore

Deelname als spreker of moderator aan symposia, colloquia, seminars, rondetafelgesprekken, workshops, openingen, lezingen

Evi Bert

28/03: 'Ensembles – A Way to Approach Art Today', CAHF, Middelheim

Bart De Baere

12–15/02: panelgesprekken in het kader van de '2nd meeting of European and Latin American Museums' tijdens de ARCOMadrid, Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia (MNCARS), Madrid

16/03: toelichting bij het werk van Panamarenko n.a.v. de opening van de tentoonstelling 'Panamarenko Revisited (Room II)', Deweer Gallery, Otegem
26–29/04: 'Multitude Art Prize'-conferentie, Ullens Center for Contemporary Art, Beijing
6–7/11: keynote spreker, thema: 'The Failure of the Network Ideology – Politics vs Cultural Institutions', Encuentro ADACE 2013, Madrid
Jan De Vree

28/03: 'Non-Collectables', CAHF, Middelheim
23–24/10: 'Histories of the Translocal – Reinterpretation for Museum Histories and their Collections', Translocal Network, Zagreb

19/10: 'Introduction to M HKA Collection', L'Internationale, taskforce Collection & Archives, Barcelona

Liliane Dewachter

Deelname als extern curator en spreker aan de Stroom Invest Conference 2013, Stroom, Den Haag

Sophie Gregoir

Toelichting over aanbod M HKA in het kader van studiedag FARO, thema: 'Cultuureducator: een profielschets'

Rondleiding aan klas NT2 in het kader van competentietraject musea in dialoog

Nav Haq
 Gastspreeker in Cobra Museum, Amstelveel
 Gastspreeker op Art Brussels
 Gastspreeker Fondation Eugénie de Almeida, Evora, Portugal
 Gastspreeker Museum M+, Hong Kong
 Gastspreeker OCAT, Shenzhen, China
 Gastspreeker Galerie Marion de Cannière, Antwerpen
 Gastspreeker WIELS, Brussel
 Gastspreeker Deweer Gallery, Bornem

Anders Kreuger
 29/06: 'To See the Dimensions: Showing David Kakabadze's Work in Sweden', lezing in de National Gallery of Art in Tbilisi, Georgië in het kader van de retrospectieve David Kakabadze (1889–1952)
 12/11: 'The Collection as a Character', lezing in Museum of Moscow, Rusland

Jelle Maréchal
 24/10–25/10: INTEGRATED 2013; een tweejaarlijkse conferentie die de crossover tussen actueel grafisch ontwerp, illustratie, typografie, nieuwe media, architectuur & autonome kunst behandelt.

Leen Thielemans
 15/1: spreker tijdens 'Gevonden: Erfgoededucator (m/v)?', reflectiedag over de algemene profielsen cultuureducator, org. M HKA i.s.m. FARO, M HKA
 25/4: intro bij lezing voor Stedelijke academies DKO – Jos de Gruyter en Harald Thys
 7/5: programmeringsbeurs voor jeugdwerkers in Zappa, organisatie Stad Antwerpen
 14/6: prestatie over 'Visite' aan programmatoren Cultuurcentra, Locustoe De Grote Post, organisatie Locus, Oostende
 1/7: spreker tijdens masterclass 'Kunst in de Publieke Ruimte', organisatie Locus, M HKA
 29/9: openingsspeech 'Touching Textiles', 'Visite' Ronse, CC Ronse
 9/10: openingsspeech museumnocturne voor het onderwijs (lerarenavond), M HKA
 23/10: spreker in debat 'inclusief of categoriaal werken', inspiratiedag Lokaal Cultuureducatiebeleid, organisatie Locus, ACCE, Stad Antwerpen
 31/10: spreker tijdens verwenavond voor leraren, rondleiding in 'Schilderijen en zo' van Kerry James Marshall
 14/11: intro bij lezing voor Stedelijke academies DKO, Charif Ben Helima

Piet Van Hecke
 10/10: deelname als spreker aan het Internationaal congres: 'Dementie en empowerment' in Mechelen over 'Meet Me @ M HKA: Kunst beleven bij beginnende dementie'
 31/10: deelname als spreker aan TEDx Breda over Airbase Biekorfstraat
 25/11: deelname als spreker aan het landelijk congres 'Moderne Dementiezorg in Nieuwegein' (NL) over 'Meet Me @ M HKA: Hedendaagse kunst bij beginnende dementie'

Sofie Vermeiren
 18/12: toelichting over museumspelen en Salonruimte M HKA op FARO, studiedag rond 'Zomerspel van Vlieg', Brussel

Lot Wens

Voorstelling project en tentoonstelling 'Meeting Points 7' op lerarennocturne, M HKA

Deelname aan bestuursraden

Bart De Baere

Lid Hoge Raad Universiteit Antwerpen
 Lid raad van bestuur Witte de With, Rotterdam
 Lid raad van bestuur Stichting van Openbaar Nut Roger Raveel
Liliane Dewachter
 Lid raad van bestuur LLS 387, Ruimte voor actuele Kunst vzw.
 Lid raad van bestuur Error One, een zwerfend initiatief voor hedendaagse beeldende kunst
 Lid raad van bestuur van de School of Arts, Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen
 Ondervoorzitter van de Raad Sint Lucas Antwerpen, Karel de Grote Hogeschool
 Vicevoorzitter Belgische Kunstcritici
Leen Thielemans
 Lid raad van bestuur De Tijd vzw
 Lid raad van bestuur Stripgids Turnhout vzw
 Lid raad van bestuur Murga vzw
Annelies Van de Vyver
 Lid algemene vergadering STEPP, Steunpunt voor Productie, Ontwerp en technische krachten van de Culturele sector
Jos Van den Bergh
 Lid van Escautville, organisatie ter ondersteuning van de audiovisuele kunsten Antwerpen

Deelname aan advies- en beoordelingscommissies

Jan De Vree

Beoordelingscommissie collectiebeherende culturele erfgoedorganisaties
Leen Thielemans
 21/3: advies aan scholen, Spreek(k)uur Canon, dep. Onderwijs, sessie voor scholen met dynamo-projecten in het M HKA
Jos Van den Bergh
 Lid beoordelingscommissie VAF (Vlaams Audiovisueel Fonds), Fictie 2 (Speelfilms)
 Commissielid VAF Breda

Diverse adviserende gesprekken

Bart De Baere

Adviesgesprek met Elise Boutens in het kader van haar thesis over 'Musea voor eigentijdse kunst en internationaal cultuurbeleid'
 Adviesgesprek met Stijn Peeters in het kader van zijn masteropleiding Cultuurmanagement aan de UA, vak: 'Internationale dimensies van kunst- en cultuurmanagement'
 Adviesgesprek met Chiara Lammens, stagiaire ABCD, in het kader van haar werkstuk over de collectiepresentatie 'XXXII: Persoonlijkheidstest'

Jan De Vree

Rondleiding over de collectiewerking M HKA voor stuurgroep Vlaamse Bouwmeester
 Adviesgesprek met restauratiestudente Ann Kerckhofs over reproductietechnieken aangewend in het werk van Paul De Vree

Adviesgesprek met thesisstudent
Cultuurmanagement over archieven
Adviesgesprek met Sanne Van Bellingen
(Packed) over erfgoed in de kunstsector

Deelname aan jury's

Evi Bert

03/09: scriptieverdediging Stijn Peeters
'M HKA Ensembles: omgang met
auteursrechten en persoonsgegevens',
UA Antwerpen

Bart De Baere

19/04: deelname aan selectiejury voor de
tentoonstelling T-HTNAGRADA@MSU.HR,
MSU / Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb
29/09–01/10 en 10–13/12: jurylid 'International
Competition for the Architectural Concept of
the New National Centre for Contemporary
Arts', National Centre for Contemporary Art
(NCCA), Moskou

Sophie Gregoir

Scriptiebeoordeling KDG, Kunst en
Cultuurbemiddeling: Hanne Moors,
'55-plussers en hedendaagse kunst,
een succesverhaal?'

Nav Haq

Jury 'BES Revelação Award for Young
Portuguese Artists', Serralves Museum, Porto
Leen Thielemans

Eindwerkcommissie Artesis Hogeschool
Antwerpen, jury beoordeling masterproef
Interieurarchitectuur van Annelies Van
de Vyver, thema: 'De Inrichting van een
tentoonstelling in een museum voor
hedendaagse kunst'

Eindwerkcommissie Karel de Grote
Hogeschool, SCW, jury beoordeling
bachelorproef Kunst- en Cultuurbemiddeling
van Sofie Cluts, thema: 'Hoe kan erfgoed
(extra muros werking musea) gebruikt
worden om minder mobiele ouderen inzicht
te geven in zichzelf en hun plaats binnen
de wereld?'

Jos Van den Bergh

Jurylid KASK, afdeling Fotografie
Jurylid VAF voor Belgische inzending Oscars

Curatoriaal werk buiten het M HKA

Nav Haq

'Curated_by', solotentoonstelling Imogen
Stidworthy, Galerie Raum mit Licht, Wenen

Onderscheidingen

Jelle Maréchal

7/6: Gouden medaille voor de visuele identiteit
van het fietsenmerk *Jaegher*, gemaakt voor
Bowling Brussels, op CCB Awards 2013 in
Knokke (In de categorieën *Print*, *Corporate ID*
en *Integrated design*).

Nationale samenwerkingsverbanden

Contemporary Art Heritage Flanders

(CAHF): het samenwerkingsverband van
het Middelheimmuseum, M HKA, Mu.ZEE
en S.M.A.K., de 4 belangrijkste heden-
daagse kunstmusea in Vlaanderen. Met een
uitgesproken inhoudelijke ambitie en steeds

vanuit de werking van zijn partnermusea,
ontplooit CAHF zich als een kennisplatform
dat de collecties van de partnermusea
verbindt, met elkaar confronteert en
internationaal profileert, met respect voor
hun eigenheid.

Aanwezigen M HKA op diverse samenkom-
sten: Els Verhaegen, Bert De Vlegelaer,
Bart De Baere, Jan De Vree

Visual Arts Flanders (VAF): een gedeeld
initiatief van het Instituut voor Beeldende,
Audiovisuele en Mediakunst (BAM),
Contemporary Art Heritage Flanders (CAHF)
en de vijf deelnemende clusterevents, zijnde
Beaufort04 in Oostende, TRACK in Gent,
Middelheimmuseum 2012 in Antwerpen,
Manifesta in Genk en Newtopia in Mechelen;
de rol van het M HKA in deze was dat het
— samen met verschillende andere kunst-
instellingen — ook met een tentoonstelling of
project werd opgenomen in de communicatie
van VAF; overlegmomenten werden steeds
met alle deelnemende instellingen gehouden
en hadden als inhoud het nadenken over en
uiteindelijk bekomen van een gezamenlijke
communicatiestrategie voor alle Vlaamse
kunstinstellingen.

Aanwezig op deze samenkomsten:
Els Verhaegen

Collegagroep Internationale Communicatie
(vanuit BAM): in navolging van het traject
Visual Arts Flanders 2012, deze collega groep
is een open groep bestaande uit communicatie
verantwoordelijken van beeldende kunst
organisaties in Brussel en Vlaanderen,
zowel grote als middelgrote instellingen die
internationaal communiceren; het opzet van
de groep is een constructieve discussie rond
praktijk te voeren en stappen te zetten naar
meer uitwisseling en samenwerking waar en
wanneer het zinvol is, i.e. door uitwisseling
van informatie, know-how en best practices
en samenwerking rond concrete acties; twee
coördinatiemeetings per jaar met telkens
een thematische focus en bijscholing met
een (internationale) keynote spreker, gevolgd
door een gerichte brainstorm.

Aanwezig op deze bijeenkomsten:
Els Verhaegen, Bert De Vlegelaer en
Ellen Cotty

CAHF Collegagroep Collectiebeheerders

Aanwezig op deze samenkomsten:
Jan De Vree

Werkgroep Auteursrecht SA&S – gebruikersgroep, Faro, Brussel

Aanwezig op de bijeenkomst van 23/09:
Evi Bert

Meet Me@M HKA i.s.m.

Prof. Dr. Sebastiaan Engelborghs (UA)
Aanwezig op deze samenkomsten:
Jan De Vree

*Voor andere projectgebonden samenwerkingen
lees meer in de hoofdstukken 6 t.e.m.15.*

Internationale samenwerkingsverbanden

L'Internationale: Onder de projectnaam *The Uses of Art – The legacy of 1848 and 1989* verbinden zes toonaangevende Europese musea voor moderne en hedendaagse kunst zich ertoe om vijf jaar samen te werken aan een nieuwe culturele kaart van/voor Europa. Naast het M HKA (Antwerpen) zetten ook het Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía (MNCARS, Madrid, Spanje), de Moderna Galerija (MG, Ljubljana, Slovenië), het Van Abbemuseum (VAM, Eindhoven, Nederland), het Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA, Barcelona, Spanje) en SALT (Istanbul en Ankara, Turkije) hun schouders onder deze vernieuwende manier van samenwerken.

Opvolgers van dit samenwerkingsverband: Evi Bert, Bart De Baere, Ellen Cottyn, Bert De Vlegelaer, Jan De Vree, Nav Haq, Anders Kreuger, Kristof Michiels, Leen Thielemans, Els Verhaegen, Dieter Vankeirsbilck

Meer informatie over L'Internationale vindt u in hoofdstuk 11

ARTtube

Meer informatie over dit online kunstvideokanaal vindt u in hoofdstuk 14.

16.2 BUITENLANDSE WERKOPDRACHTEN

Evi Bert

14–16/06: kick-off meeting, L'Internationale, MNCARS, Madrid

Bart De Baere

22–24/03: L'Internationale, bijeenkomst directeuren in Museum of Contemporary Art Metelkova, Ljubljana

20–21/04: werkbezoek Art Cologne – uitreiking Wolfgang Hahn prijs aan Andrea Fraser in Ludwig Museum, Keulen

28/05–02/06: werkbezoek Biënnale Venetië

13–16/06: kick-off meeting L'Internationale, MNCARS, Madrid

11–13/09: ArtInternational Istanbul – L'Internationale, bijeenkomst directeuren in SALT, Istanbul

18–22/09: werkbezoek Biënnale Moskou

11–13/10: prospectiereis Bergen

23–24/10: werkbezoek Museum of Contemporary Art Zagreb en Gotovac Institute, Zagreb

21/11: prospectiereis Parijs

15/12: L'Internationale, samenkomst directeuren in SALT, Istanbul

Jan De Vree

27/02: werkbezoek Stedelijk Museum Amsterdam

04/04: werkbezoek Sarenco (Brescia) schenking films

26/05: werkbezoek Luc Fierens, Secret Archives, Brussel

14/06: werkbezoek MNCARS, Madrid

23/10: werkbezoek Museum of Contemporary Art Zagreb, Zagreb

24/10: werkbezoek Gotovac Institute, Zagreb

28/11: werkbezoek archief New Reform Gallery, Aalst

17/12: werkbezoek, Food Culture Museum, Barcelona

17/12: werkbezoek, archief Antoni Miralda, Barcelona

18/12: werkbezoek, MACBA, Barcelona

19/12: werkbezoek MNCARS, Madrid

14/06: kick-off meeting L'Internationale, MNCARS, Madrid

18–21/09: werkbezoek Biënnale van Venetië Nav Haq

Onderzoeksopdrachten in Lahore, Shenzhen, Hong Kong, Istanbul, Porto, Lissabon, New York, Chicago, Madrid, Wenen, Mechelen (Contour Biënnale)

Anders Kreuger

'I Am the Others', Zweedse kunstenaar Carl Michael von Hausswolff's, solotentoonstelling in Lunds Konsthall, Zweden

26–30/06: bezoek aan musea, galleries, kunstenaarstudio's in Tbilisi, Georgië, op uitnodiging van the National Gallery of Art

7/9: aanwezig op de opening van de Gothenburg Biennial, Göteborg, Zweden

8–13/11: studiobezoeken aan jonge kunstenaars in Moskou, op uitnodiging het National Centre of Contemporary Art (NCCA) in Rusland

15–21/11: bezoek aan musea, galleries, performance evenementen, kunstenaarstudio's in New York

Leen Thielemans

20–23/11: L'Internationale, taskforce education, Grizedale Arts Center, Coniston (GB)

Dieter Vankeirsbilck

13–16/06: kick-off meeting L'Internationale, Madrid

Sofie Vermeiren

Uitstap met de afdeling naar Stedelijk Museum Amsterdam, gesprek met Rixt Hulshoff en Pol en bezoek aan presentaties

16.3 BEZOEK AAN TOONAANGEVENDE KUNSTMANIFESTATIES EN TENTOONSTELLINGEN IN BINNEN- EN BUITENLAND

Verschillende medewerkers waren aanwezig op verschillende openingen, en bezochten diverse kunstbeurzen en tentoonstellingen in binnen- en buitenland. In het kader hiervan vonden tal van ontmoetingen plaats met kunstenaars en andere actoren uit het kunstenveld.

ART BRUSSELS, Biennale Venetië – Biennale Moskou – Rinus Van de Velde, CAC Museum, Malaga – James Turrell, LACMA, Los Angeles – James Welling, Hammer Museum, Los Angeles – Liam Gillick, The Austin Contemporary – François Curlet: FUGU, Palais de Tokyo, Parijs – Pop Konst Design, Moderna Museet, Stockholm – Jimmie Durham: The Center of the World, De Vleeshal, Middelburg – Kazimir Malevich en de Russische Avant-Garde, Stedelijk Museum, Amsterdam – Lawrence Weiner: Op de wind geschreven, Stedelijk Museum, Amsterdam – Europalia India: India Belichaamd, BOZAR, Brussel – Hugo Claus: Omdat ik geen beeld ben, Mu.ZEE, Oostende – Javier Téllez: Praise of Folly, S.M.A.K., Gent – Florian Auer: Casino Noir, S.M.A.K., Gent – Mike Kelley, Stedelijk Museum, Amsterdam – Sol LeWitt: Wall Drawings from 1968 to 2007, Centre Pompidou, Metz – Tauba Auerbach: Tetrachromat, WIELS, Brussel – Thomas Bayrle: All-in-One, WIELS, Brussel – Walter Swennen: So Far So Good, WIELS, Brussel – Federico Fellini: The Exhibition, EYE, Amsterdam – Pierre Hughe Center Pompidou, Praiss of Folly van Javier Téllez, S.M.A.K – David Bowie is, V & A, Londen – Guiseppe Penone, Bloomberg Commission in White Chapel Gallery, London – Ron Mueck, Fondation Cartier, Parijs – Art Turning Left in Tate, Liverpool – Grizedale Arts Center, Coniston (UK) – Licht en Architectuur, Jef Geys in De Warande, Turnhout – Jan Fabre – MAXXI Rome – Daniël Dewaele – BE-PART Waregem, ... enzovoort

16.4 OPLEIDINGEN EN LEERMOGELIJKHEDEN BINNEN EN BUITEN DE INSTELLING

Opleidingen

Verschillende M HKA medewerkers namen deel aan de vormingsdagen Excel voor gevorderden, Formules en Draaitabellen, M HKA, Antwerpen

Jurgen Addiers

workshop art handling FARO

Katrien Batens

10/1: MS Acces voor gevorderden – macro's en query's, M HKA, Antwerpen

Ann Ceulemans

10/1: MS Acces voor gevorderden; Macro's en Query's, M HKA, Antwerpen

Myriam Caals

Driedaagse cursus 'Cocreatief leidinggeven', Stichting Lodewijk de Raet

Ellen Cottyn

Schooljaar 2013–2014: Postgraduaat Business Event Management, Arteveldehogeschool, Gent

Bert De Vlegelaer

12/9, 19/9, 26/9, 17/10, 24/10, 7/11, 14/11, 21/11, 28/11: opfrissingscursus Frans; conversaties binnen werkcontext, M HKA, Antwerpen

Sabine Herrygers

10/1: MS Acces voor gevorderden – macro's en query's, M HKA, Antwerpen

Onthaalteam M HKA

Suppoosten Joris Kestens, Ben Lecok, Yolande Wintmolders en baliemedewerkster Lutgarde van Renterghem volgden de opleiding tot het bekomen van het attest van erfgoedbewaaker bij Seris Academy. Alle vier de cursisten waren geslaagd

Els Verhaegen

12/9, 19/9, 26/9, 17/10, 24/10, 7/11, 14/11, 21/11, 28/11: opfrissingscursus Frans; conversaties binnen werkcontext, M HKA, Antwerpen

Nine Verschuieren

10/1: MS Acces voor gevorderden – macro's en query's, M HKA, Antwerpen

Deelname aan studiedagen, workshops, seminars, symposia & colloquia

Evi Bert

28/06: colloquium Allan Sekula,

Centre Pompidou, Parijs

2013: 'Informatie als noodzaak en kans',

30 jaar IBW, UA Antwerpen

04/10: Institutional Attitudes, deBuren, Brussel

17/10: bijeenkomst collegagroep digitale publieksbemiddeling, Rockox Huis, Antwerpen

26–27/10: 'Symposium about artist novels',

Museum of Modern Art, Warschau

05/12: lezing David Maroto – The Book Lovers,

M HKA, Antwerpen

Ellen Cottyn

18/4: inspiratiemiddag 'Strategisch scoren met Facebook', 't Hoogt, Utrecht

3/7–6/7: 'Communicating the Museum', congres met internationale communicatiespecialisten die over de hele wereld werken

en een creatieve en business-gerelateerde benadering op culturele communicatie brengen, Stockholm

Bart De Baere

26–27/10: symposium over 'artist novels at Museum of Modern Art', Warschau

Bert De Vlegelaer

18/4: inspiratiemiddag 'Strategisch scoren met Facebook', 't Hoogt, Utrecht

31/10: TEDxBreda met als thema 'Time to Wonder'; TED is een non-profit organisatie toegewijd aan 'Ideas Worth Spreading', gestart als een conferentie in 1984 die mensen vanuit drie werelden samen wou brengen: Technology, Entertainment en Design. TED conferenties brengen de meest fantastische denkers en doeners vanuit heel de wereld samen, met als uitdaging het geven van de 'talk' van het leven (18 min of minder). Het TEDx programma is ontwikkeld om gemeenschappen, organisaties en individuen de kans te geven om dialoog te stimuleren via TED-achtige ervaringen op een lokaal niveau. TEDx evenementen zijn volledig gepland en onafhankelijk gecoördineerd op een 'community-by-community' basis.

Jan De Vree

06/06: deelname aan de happening 'The Public Linguistic Poem' van Alain Arias-Misson

27/02: Seminarie 'Onvergetelijk Stedelijk', Stedelijk Museum, Amsterdam

28/03: Non-Collectables, CAHF – Middelheim

04/10: International Attitudes, deBuren, Brussel

10/10: internationaal congres 'Dementie en empowerment', Expertisecentrum Dementie Vlaanderen, Mechelen

23/10: Histories of the Translocal – Reinterpretation for Museum Histories and their Collections, Translocal Network, Zagreb

Liliane Dewachter

Deelname aan de Annual CiMAM Conference 'New dynamics in Museums: curator, artwork, public, governance' in Rio de Janeiro

Gidsenteam M HKA

Vorming 'kritisch denken en filosoferen in museum bij hedendaagse kunst', gegeven door gidsen Piet Van Hecke en Jonas Ghyyoot voor gidsenteam

Gidsenuitstap naar Z33: uitwisseling met publiekswerking en bezoek aan tentoonstelling Space Oddyssee

Vorming laagdrempelig taalgebruik en toelichting concept Stadsklap, gegeven in huis, door Marc Bolssens, medewerker maatschappelijke participatie Stad Antwerpen dienst Samenleven, en Kristel Hoydonckx, medewerker Taalbeleid bij Huis voor het Nederlands

Vorming rondleiden aan blinden en slechtzienden, gegeven in huis, door Caroline Daemen en Marc van Langendonck

Vorming Meetme@M HKA, gegeven in huis, door Prof.dr. Sebastiaan Enghelborgs (UA) en Stefanie Metsemakers

Sophie Gregoir

Studiedagen: '50 dingen die je kan doen in Antwerpen voor je 12 bent', brainstormsessie rond kinderen en cultuur, op initiatief van team onderwijs-cultuur — 'Dag van de Cultuureducatie', Vooruit, Gent

Vormingstraject 'musea in dialoog', maandelijks van januari tot juni met diverse sprekers, o.a. Dr. Edwin Hoffman, Prof. Neil Mercer, Rika Burnham), theorie en praktijksessies, competentietraject rond publieksbegeleiding

Vorming 'kritisch denken en filosoferen in museum bij hedendaagse kunst', gegeven door gidsen Piet Van Hecke en Jonas Ghyyoot voor het gidsenteam

Leen Thielemans

30/01–1/2: congres IDrops i.v.m. digitale bemiddeling, Science Museum, Londen

2/1: deelname aan studiedag '50 Things to do...' over jongeren, Villanella, Antwerpen

21/1: 'Museum in Dialoog', vormingsreeks voor museummedewerkers, Org. Stad Antwerpen, Spreker: E. Hoffmann, thema: Niet culturen maar mensen ontmoeten mekaar, Rubenianum

27/1: 'Lezingen op zondag'. Lezingenreeks in KMSKA over museumarchitectuur in de 21ste eeuw. Spreker: Chris Dercon, Tate Modern

4/2: collegagroep Middelheim – voorbeelden van digitale bemiddeling

26/2: Kick Off Onvergetelijk Stedelijk, voorstelling van programma voor bezoekers met beginnende dementie in het Stedelijk Museum Amsterdam

4/3: 'Museum in Dialoog', Fotomuseum, vormingsreeks voor museummedewerkers, org. Stad Antwerpen, sprekers: Tom Meeuws, Julie Finch, Thema: Uitdagingen mbt het (tekostig) museaal publiek

18/3: 'Museum in Dialoog', Atlas, vormingsreeks voor museummedewerkers, Org. Stad Antwerpen, Spreker: Kristel Hoydonckx, huis van het Nederlands, Thema: toegankelijk mondeling taalgebruik

15/4: 'Museum in Dialoog', Museum Plantijn-Moretus, vormingsreeks voor museummedewerkers, org. Stad Antwerpen, sprekers: Prof. Neil Mercer & Lyn Dawes, Thema: Thinking together

18/4: Leerstoel Universiteit Antwerpen. Spreker: prof. Henk Schmidt, Erasmus Univ. Rotterdam, Thema: Onderwijsvernieuwing en leren

23/5: 'Fréquentation des lieux culturels: augmenter vos ressources propres', Cultural, Centrum van het Beeldverhaal, Brussel

7/6: werkgroep 'Musea en Maatschappelijk Kwetsbare jongeren', overleg met Stad Antwerpen en Stedelijke Musea

17/6: 'Museum in Dialoog', Nottebohmzaal Erfgoedbibliotheek Conscience, vormingsreeks voor museummedewerkers, org. Stad Antwerpen, spreker: Rika Burnam (Frickcoll. US), thema: Teaching in the Artmuseum.

24/9: vormingsdag taalbeleid, onderwijsbeleid Antwerpen, Bell

10/10: congres 'Dementie en Empowerment', org. Expertisecentrum dementie Vlaanderen, Lamote Mechelen

17/10: collegagroep FARO/BAM, voorbeelden van digitale bemiddeling, Rockoxhuis Antwerpen

2/12: 'Apestaartjaren 4.3', trends in jongerenbeleid en nieuwe media, Vooruit, Gent

9/12: 'Eez-Changez', bijeenkomst Vlaamse en Waalse cultuurhuizen, Bozar, Brussel, Vitamine C

9/12: 'The benefits and future of visual arts education', lizing door Prof. dr. Lois Hetland, lezing Lois Hetland, Bozar, Brussel, VUB/Hiva

Annelies Van de Vyver

Deelname aan AVDV Pulse Trefdag over cultuur en transitie

Deelname aan AVDV Prenne bijscholing voor preventieadviseur

Deelname aan AVDV duurzaam (ver)bouwen voor musea, traject geïnitieerd door Faro AVDV masterthesis Interieurarchitectuur 'Het inrichten van een tentoonstelling in een museum voor hedendaagse kunst' Artesis Hogeschool Ontwerpwetenschappen

Piet Van Hecke

Bezoek aan Stedelijk Museum Amsterdam, volgen van het programma 'Onvergetelijk Stedelijk', gesprek met Stefanie Metsemakers en museumgidsen

Deelname aan Inspiratiedag Cultuureducatie, Arenberg, Antwerpen

Vorming laagdrempelig taalgebruik en toelichting concept Stadsklap, gegeven in huis, door Marc Bolssens, medewerker maatschappelijke participatie Stad Antwerpen dienst Samenleven, en Kristel Hoydonckx, medewerker Taalbeleid bij Huis voor het Nederlands

Els Verhaegen

3/7-6/7: 'Communicating the Museum 2013', congres met internationale communicatiespecialisten die over de hele wereld werken en een creatieve en business-gerelateerde benadering op culturele communicatie brengen, Stockholm

Sofie Vermeiren

Deelname aan studiedag '50 dingen die je kan doen in Antwerpen voor je 12 bent', brainstormsessie rond kinderen en cultuur, op initiatief van team onderwijs-cultuur

Deelname aan 'Dag van de Cultuureducatie', Vooruit, Gent

Deelname aan lezing in het kader van Vormingstraject Musea in Dialoog, Plantin-Moretus Museum, Antwerpen

Uitstap met de afdeling naar Stedelijk Museum Amsterdam, gesprek met Rixt Hulshoff en Pol en bezoek aan presentaties

Vorming 'kritisch denken en filosoferen in museum bij hedendaagse kunst', gegeven door gidsen Piet Van Hecke en Jonas Ghyoot voor gidsenteam

Gidsenuitstap naar Z33: uitwisseling met publiekswerking en bezoek aan tentoonstelling Space Odyssee

Deelname aan werkgroep Toegankelijkheid, Museum M Leuven, topic: blinden en slechtzienden

Deelname aan 'Dag van de Cultuureducatie' in Amsterdam. Sessies: Creatief schrijven en Creatief met filmerfgoed bij EYE. Globale onderwerp: (digitale) creativiteit in onderwijs en hedendaagse cultuur

Vorming laagdrempelig taalgebruik en toelichting concept Stadsklap, gegeven in huis, door Marc Bolssens, medewerker maatschappelijke participatie Stad Antwerpen dienst Samenleven, en Kristel Hoydonckx, medewerker Taalbeleid bij Huis voor het Nederlands

Vorming rondleiden aan blinden en slechtzienden, gegeven in huis, door Caroline Daemen en Marc van Langendonck

Vorming Meetme@M HKA, gegeven in huis, door Prof.dr. Sebastiaan Enghelborgs (UA) en Stefanie Metsemakers

Deelname aan doctoraatsverdediging Marijke Van Eeckhaut, Universiteit Gent, doctoraat: "Kunnen esthetische musea constructivistisch worden? Voorstel voor een 'optimale bemiddeling' in musea voor hedendaagse kunst gebaseerd op theorie en praktijk"

Deelname aan studiedag 'The benefits and future of visual arts education', lezing door Prof.dr. Lois Hetland, Bozar, Brussel

Lot Wens

Deelname aan Inspiratiedag Krokuskriebels, door FARO in Z33, Hasselt

Workshop vliegdoos in verband met cultuurmarketing, door Cultuurnet Vlaanderen

Deelname aan Inspiratiedag Erfgoeddag Grenzeloos in STAM, Gent

Deelname aan Dag van de Cultuureducatie in Amsterdam. Sessies: Creatief schrijven en Creatief met filmerfgoed bij EYE. Globale onderwerp: (digitale) creativiteit in onderwijs en hedendaagse cultuur

Vorming laagdrempelig taalgebruik en toelichting concept Stadsklap, gegeven in huis, door Marc Bolssens, medewerker maatschappelijke participatie Stad Antwerpen dienst Samenleven, en Kristel Hoydonckx, medewerker Taalbeleid bij Huis voor het Nederlands

Vorming rondleiden aan blinden en slechtzienden, gegeven in huis, door Caroline Daemen en Marc van Langendonck

Uitstap Team Bemiddeling naar MAC's en BAM, uitwisseling met publiekswerking en bezoek aan tentoonstelling Phantasmagoria en Andy Warhol. Life, Death and Beauty

17 Organogram

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het personeelsbestand als een foto op 31 december 2013. Het is niet het werkelijk aantal continu in dienst gedurende 2013.

			2012	2013	Vershil
1	Bart de Baere	onbepaalde duur	1	1	0
	Eric Krols	onbepaalde duur	1	0	-1
2	Dieter Vankeirsbilck	onbepaalde duur	0	1	1
3	Ann Ceulemans	onbepaalde duur	1	1	0
Totaal directie – directiesecretariaat			3	3	0
4	Liliane Dewachter	onbepaalde duur	1	1	0
5	Frank Van der Kinderen	onbepaalde duur	1	1	0
6	Ghislaine Peeters	onbepaalde duur	1	1	0
7	Roel Van Nunen	onbepaalde duur	1	1	0
8	Georges Uittenhout	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
	Staf Dierckx	onbepaalde duur	1	0	-1
9	Laurent Haro	onbepaalde duur	0	1	1
10	Sabine Herrygers	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
11	Jos Van den Bergh	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
12	Nico Koppe	onbepaalde duur	1	1	0
	Ruth Renders	onbepaalde duur	0,5	0	-0,5
13	Hannah Boom	bepaalde duur	0	0,5	0,5
14	Maya Lozic	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
15	Ina Weyers	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
16	Anders Kreuger	onbepaalde duur	1	1	0
17	Nav Haq	onbepaalde duur	1	1	0
	Hedi Kok	WEP+	1	0	-1
18	Tamara Jordan	WEP+	0	1	1
Totaal presentatie			12,9	12,9	0
19	Els Verhaegen	onbepaalde duur	0	1	1
	Anne-Marie Poels	onbepaalde duur	0,5	0	-0,5
	Rita Compère	onbepaalde duur	0,6	0	-0,6
20	Bert De Vlegelaer	onbepaalde duur	0	1	1
21	Nine Verschuere	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
22	Sofie Vermeiren	onbepaalde duur	1	1	0
23	Martine Delzenne	onbepaalde duur	1	1	0
24	Gerda Van Paemele	onbepaalde duur	1	1	0
25	Lutgard Van Renterghem	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
26	Maya Beyns	onbepaalde duur	1	1	0
27	Ben Lecock	gesco	1	1	0
28	Joris Kestens	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
29	Joost Peeters	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
30	Staf Rombouts	onbepaalde duur	1	1	0
31	Chris Van den Broeck	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
32	Kris Van Treeck	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
	Sophie Gregoir	onbepaalde duur	0,8	0	-0,8
33	Lot Wens	bepaalde duur	0	0,8	0,8
34	Renild Krols	onbepaalde duur	0,75	0,75	0
35	Cecilia Casariego	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
36	Myriam Caals	onbepaalde duur	1	1	0
37	Leen Thielemans	onbepaalde duur	1	1	0
38	Yolande Wintmolders	gesco	1	1	0
	Ina Weyers	onbepaalde duur	0,5	0,5	0,5
39	Jelle Maréchal	onbepaalde duur	1	1	0

40	Ellen Cottyn	onbepaalde duur	1	1	0
41	Piet Van Hecke	bepaalde duur	0	0,4	0,4
Totaal publiekswerking			18,85	20,15	1,3
42	Leen De Backer	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
43	Jan De Vree	onbepaalde duur	1	1	0
	Thomas Weynants	onbepaalde duur	0,5	0	-0,5
44	Christine Clinckx	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
45	Els Brans	onbepaalde duur	1	1	0
46	Ria Hermans	dac	0,8	0,8	0
47	Viviane Liekens	onbepaalde duur	1	1	0
48	Carine Bocklandt	onbepaalde duur	0,6	0,6	0
49	Christine Lambrechts	onbepaalde duur	1	0,5	-0,5
50	Lisa Van Gerven	bepaalde duur	0	0,5	0,5
51	Hans Willemse	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
	Kristof Michiels	onbepaalde duur	0,8	0	-0,8
52	Evi Bert	onbepaalde duur	1	1	0
Totaal ABCD			9,2	7,9	-1,3
53	Hanne De Roeck	onbepaalde duur	1	1	0
54	Katrien Batens	onbepaalde duur	1	1	0
55	Tom Ceelen	gesco	1	1	0
56	Celina Claeys	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
57	Rita Scheppers	onbepaalde duur	1	0,8	-0,2
58	Aicha Rafik	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
59	Ria Van de Broeck	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
60	Jürgen Addiers	gesco	1	1	0
61	Raoul Amelinckx	gesco	1	1	0
	Joris Kestens	onbepaalde duur	0,2	0,2	0
62	Hughe Lanoote	onbepaalde duur	1	1	0
	Dirk De Bauw	onbepaalde duur	1	0	-1
63	Ingeborg Coeck	onbepaalde duur	1	1	0
64	Annelies Van de Vyver	onbepaalde duur	1	1	0
65	Leen Bosch	onbepaalde duur	1	1	0
66	Gabriëla Rib	onbepaalde duur	1	1	0
	Mina El Jafoufi	WEP+	1	0	-1
67	Ramin Mammadov	WEP+	0	1	1
68	Abdel Hasnaoui	onbepaalde duur	1	1	0
69	Fadil Ayoujil	activa	1	1	0
Totaal ondersteuning			16,7	15,5	-1,2
Totaal			60,65	59,45	-1,2

	2012	2013	Vershil
Totaal directie	3	3	0
Totaal presentatie	12,9	12,9	0
Totaal ABCD	9,2	7,9	-1,3
Totaal publiekswerking	18,85	20,15	1,3
Totaal ondersteuning	16,7	15,5	-1,2
Totaal	60,65	59,45	-1,2

18 Semi-vaste Medewerkers

M HKA

18.1 PWA-MEDEWERKERS

- Aantal PWA-medewerkers in 2013
Werkuren/jaar toegekend door PWA:
600 werkuren, toegekend voor oktober 2013 t.e.m. september 2014
PWA wordt ingeschakeld voor de functie van suppoost.

- Aantal PWA uren per maand

maand	uren/maand
januari	47,00 uren
februari	23,00 uren
maart	54,00 uren
april	20,00 uren
mei	21,00 uren
juni	123,00 uren
juli	27,00 uren
augustus	72,00 uren
september	34,00 uren
oktober	74,00 uren
november	79,00 uren
december	30,00 uren
Totaal 2013	604,00 uren

18.2 JOBSTUDENTEN

- Aantal Jobstudenten in 2013
82
Aantal contracten: 920

Jobstudenten worden ingezet voor volgende functies:
Hosten/suppoosten, hosting, balie, cafetaria en occasioneel
administratieve functies

- Aantal werkuren/maand/functie in 2013

functie	jan	feb	maart	april	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	jaar
bediende cafetaria	132,00	170,00	157,50	133,50	75,00	234,50	216,50	301,50	251,50	187,50	121,50	196,00	2177,00
bediende host	249,50	305,50	288,00	335,00	167,50	498,75	451,50	538,50	298,00	255,50	286,00	252,00	3925,75
bediende hosting	14,66		131,94	58,64	58,64	65,97	71,64	63,98	58,64	14,66	14,00		552,77
bediende balie M HKA	49,50	81,00	120,00	72,50	106,75	94,50	181,25	69,75	106,00	112,50	103,50	141,00	1238,25
bediende balie Cinema Zuid	57,00	72,00	58,50	114,75	51,75	100,75	33,75	128,25	150,50	56,50	62,00	67,50	14,00
bediende Cinema Zuid			14,00										
bediende bibliotheek	68,40	30,40	45,60	7,60									152,00
bediende publiekswerking								38,00					38,00
bediende ondersteuning	32,00	102,50	143,50	127,00	72,00								477,00
Totaal	603,06	761,40	959,04	848,99	531,64	994,47	954,64	1139,98	864,64	626,66	587,00	656,50	9528,02

— Aantal dagen/jaar/functie in 2013

functie	arbeidsdagen
bediende cafetaria	284
bediende host	613
bediende hosting	79
bediende balie M HKA	166
bediende balie Cinema Zuid	185
bediende Cinema Zuid	2
bediende bibliotheek	20
bediende publiekswerking	5
bediende ondersteuning	62
Totaal	1.416,00

18.3 VRIJWILLIGERS

— Aantal vrijwilligers in 2013:

75

Frequentie inzet vrijwilligers:

Vrijwilligers zetten zich minimum 2 keer per maand in voor het M HKA of Cinema Zuid, variërend van enkele uren, een halve tot een hele dag.

— Vrijwilligerstaken:

Vrijwilligers worden op diverse terreinen ingezet in de werking van het M HKA en Cinema Zuid.

Voor de volgende taken werden vrijwilligers op regelmatige basis geëngageerd:

1. **Ticket- en zaalcontrole**

In Cinema Zuid: 1 vrijwilliger per avond ondersteunt de vaste baliemedewerker. De vrijwilligers staan in voor de ticketcontrole, ontvangst van bezoekers, controle zaal, ...

- Frequentie activiteit: dagelijks (niet op maandag).
- Frequentie inzet vrijwilliger: per persoon 2 tot 4 avonden per maand.
- Aantal uur: ongeveer 4 uur per dag of avond.
- Gemiddeld aantal vrijwilligers per maand: 15 (x 2 avonden).

2. **Inleiding Matinee Cinema Zuid**

Het voorbereiden en verzorgen van de inleiding bij de middagvoorstellingen in Cinema Zuid.

- Frequentie: 1 keer per week.
- Frequentie inzet vrijwilliger: 2 keer per maand.
- Aantal uur: 2 uur per Matinee.
- Gemiddeld aantal vrijwilligers per maand: 2.

3. **Spotters Cinema Zuid**

Het projecteren van ondertitels bij films tijdens de vertoningen in Cinema Zuid. De frequentie is afhankelijk van de programmatie van Cinema Zuid.

- Frequentie: 3 keer per jaar.
- Frequentie inzet vrijwilliger: 3 keer per jaar.
- Aantal uur: 4 uur per voorstelling.
- Gemiddeld aantal vrijwilligers per maand: minder dan 1.

4. Promotieteam**a. Folderverdeling**

Het verdelen van de Cinema Zuid programmapfolder, het drukwerk van het M HKA en ander promotiemateriaal in Antwerpen. Er zijn een viertal vaste routes die door vrijwilligers 1 tot 2 keer per maand werden uitgevoerd. Bovendien werden er — indien nodig — andere themaroutes uitgewerkt. De verspreiding van de folders en bijhorende bijlagen werd uitsluitend door het vrijwilligersteam uitgevoerd.

- Frequentie activiteit: 4 tot 8 keer per maand.
- Frequentie inzet vrijwilliger: per persoon 1 tot 2 keer per maand.
- Aantal uur: 2 uur per route.
- Gemiddeld aantal vrijwilligers per maand: 7 – 8.

5. Verzending drukwerk

Het verzendklaar maken van folders, bijlagen, drukwerk van het M HKA en Cinema Zuid. De mailing wordt gecoördineerd door een vaste medewerker, de uitvoering gebeurt uitsluitend door vrijwilligers.

**a. Uitnodigingen voor openingen tentoonstellingen, interventies, ...:
ongeveer 6.000 stuks per mailing.**

- Frequentie: ongeveer driemaandelijks.
- Frequentie inzet vrijwilliger: gemiddeld 1 keer per drie maanden.
- Aantal uur: 7 tot 14 uur.
- Gemiddeld aantal vrijwilligers: 8 – 10 per actie.

b. Andere mailings:

- Pakketten Canvascollectie, groepsbrochure, Matineefolders, schoolbrochures, jaarbrochure.
- 1 tot 2 keer per jaar.
- Aantal uur: 6 tot 10 uur.
- Gemiddeld aantal vrijwilligers: 4 – 6 personen per actie.

6. Bibliotheek

Het klasseren van artikels, inputten van datagegevens in de computer, reorganisatie van het archief. Dit wordt gedaan door een vast en trouw team, dat niet meer weg te denken is uit de bibliotheekwerking.

- Frequentie: 12 keer per week.
- Frequentie inzet vrijwilliger: 1 tot 2 keer per week.
- Aantal uur: 3 tot 7 uur.
- Gemiddeld aantal vrijwilligers per week: 8.

7. Evenementen

Voor diverse evenementen met een verschillend takenpakket werd ook beroep op vrijwilligers gedaan in 2013.

a. Art's Birthday

- Frequentie: 1 keer per jaar.
- Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
- Aantal uur: 5 uur.
- Aantal vrijwilligers: 6.

b. Zazie op zondag in Cinema Zuid

- Frequentie: 1 tot 2 keer per maand, 7 maanden per jaar.
- Frequentie inzet vrijwilliger: 8 keer per jaar.
- Aantal uur: 3 uur per Zazie op zondag.
- Aantal vrijwilligers: 2 personen per Zazie op zondag.

- c. Opening 'Optimundus – Jos De Gruyter en Harald Thys'
— Frequentie: 1 keer per jaar.
— Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
— Aantal uur: 5 uur.
— Aantal vrijwilligers: 8.
- d. Opening 'Moments on moments'
— Frequentie: 1 keer per jaar.
— Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
— Aantal uur: 5 uur.
— Aantal vrijwilligers: 2.
- e. Art Book Fair
— Frequentie: 1 keer per jaar.
— Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
— Aantal uur: 7 uur.
— Aantal vrijwilligers: 2.
- f. IDFA on Tour in Cinema Zuid
— Frequentie: 1 keer per jaar.
— Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
— Aantal uur: 4 tot 5 uur.
— Aantal vrijwilligers: 3.
- g. Erfgoeddag
— Frequentie: 1 keer per jaar.
— Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
— Aantal uur: 4 uur.
— Aantal vrijwilligers: 4.
- h. Opening 'Collectie XXXIII: Het karakter van een collectie' en 'Vrielynck collectie #3: David Blair'
— Frequentie: 1 keer per jaar.
— Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
— Aantal uur: 5 uur.
— Aantal vrijwilligers: 6.
- i. Museumnacht
— Frequentie: 1 keer per jaar.
— Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
— Aantal uur: 4 tot 8 uur per vrijwilliger.
— Aantal vrijwilligers: 6.
- j. Opening 'Preview MUHKADEMIE'
— Frequentie: 1 keer per jaar.
— Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
— Aantal uur: 5 uur per vrijwilliger.
— Aantal vrijwilligers: 2.
- k. Onderwijsnocturne
— Frequentie: 1 keer per jaar.
— Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
— Aantal uur: 5 uur per vrijwilliger.
— Aantal vrijwilligers: 2.

- l. Kunstendag voor kinderen
 - Frequentie: 1 keer per jaar.
 - Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
 - Aantal uur: 4 – 6 uur per vrijwilliger.
 - Aantal vrijwilligers: 4.

- m. Opening 'Kerry James Marchall: Schilderijen en zo'
 - Frequentie: 1 keer per jaar.
 - Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
 - Aantal uur: 4 uur per vrijwilliger.
 - Aantal vrijwilligers: 5.

- n. Opening 'Meeting points 7'
 - Frequentie: 1 keer per jaar.
 - Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar.
 - Aantal uur: 4 uur per vrijwilliger.
 - Aantal vrijwilligers: 3.

- o. Receptie voor filmvoorstelling in Cinema Zuid
 - Frequentie: 2 keer per jaar.
 - Frequentie inzet vrijwilliger: 2 keer per jaar.
 - Aantal uur: 4 uur per vrijwilliger.
 - Aantal vrijwilligers: 2.

8. Overige activiteiten

Voor overige activiteiten werden ook vrijwilligers ingezet:

- a. Rondleidingen in het Panamarenkohnuis
 - Frequentie: 4 – 5 keer per maand.
 - Frequentie inzet vrijwilliger: 2 keer per maand.
 - Aantal uur: 3 uur per rondleiding.
 - Aantal vrijwilligers: 1 vrijwilliger per rondleiding.

— Aantal activiteiten / vrijwilligers / werkuren per taak

Maand	Bibliotheek	Publiekswerking	Evenement	Folderronde	Inleiding	Matinee	Mailing	Ticketcontrole	Eindtotaal
JANUARI									
Som van aantal activiteiten	62		3	8		5	5	33	116
Som van aantal vrijwilligers	62		34	8		5	28	37	174
Som van werkuren	258:00		229:00	24:00		10:00	174:00	142:00	837:00
FEBRUARI									
Som van aantal activiteiten	57		2	5		3		29	96
Som van aantal vrijwilligers	57		4	5		3		32	101
Som van werkuren	236:00		12:30	10:00		06:00		135:00	399:30
MAART									
Som van aantal activiteiten	67		8	8		4		35	122
Som van aantal vrijwilligers	67		12	8		4		37	128
Som van werkuren	271:00		55:00	20:00		08:00		140:00	494:00
APRIL									
Som van aantal activiteiten	60		2	4		4	2	38	110
Som van aantal vrijwilligers	60		6	4		4	10	39	123
Som van werkuren	239:00		38:00	14:00		08:00	102:00	149:30	550:30
MEI									
Som van aantal activiteiten	55		2	6			2	30	95
Som van aantal vrijwilligers	55		7	6			22	32	122
Som van werkuren	220:30		40:00	16:00			78:30	138:00	493:00
JUNI									
Som van aantal activiteiten	58	4	2	5			3	27	99
Som van aantal vrijwilligers	58	4	11	5			15	28	121
Som van werkuren	232:00	08:00	78:30	10:00			72:00	115:30	401:00
JULI									
Som van aantal activiteiten	59	5		3			1	15	83
Som van aantal vrijwilligers	59	5		3			8	17	92
Som van werkuren	223:00	10:00		08:00			55:00	63:00	359:00
AUGUSTUS									
Som van aantal activiteiten	52	4	10	5			1	20	92
Som van aantal vrijwilligers	52	4	17	5			10	20	108
Som van werkuren	219:30	08:00	92:30	14:00			67:00	75:00	476:00
SEPTEMBER									
Som van aantal activiteiten	61	5	2	2		4	4	35	113
Som van aantal vrijwilligers	61	5	9	2		4	32	39	152
Som van werkuren	242:00	10:00	37:00	08:00		08:00	138:00	151:00	594:00
OKTOBER									
Som van aantal activiteiten	78	8	2	8		5	4	39	144
Som van aantal vrijwilligers	78	8	9	8		5	28	42	178
Som van werkuren	310:00	16:00	46:30	18:00		10:00	126:00	162:00	688:30
NOVEMBER									
Som van aantal activiteiten	73	7	1	6		3		35	125
Som van aantal vrijwilligers	73	7	4	6		3		35	128
Som van werkuren	282:00	14:00	16:00	14:00		06:00		142:30	474:30
DECEMBER									
Som van aantal activiteiten	55	4	2	4		4		31	100
Som van aantal vrijwilligers	55	4	9	4		4		33	109
Som van werkuren	220:30	08:00	33:00	08:00		10:00		127:00	406:30
Totaal som van aantal activiteiten	737	37	36	64		32	22	367	1295
Totaal som van aantal vrijwilligers	737	37	122	64		32	153	391	1536
Totaal som van werkuren	2953:30	74:00	677:30	164:00		66:00	812:30	1539:00	6286:30

19 Vrienden van het M HKA

Om het beleid uit te stippelen en beslissingen te treffen op financieel en organisatorisch vlak, kwam de Raad van Bestuur van de Vrienden van het M HKA in 2013 5 keer bij elkaar. Deze vergaderingen vonden plaats op 29 januari, 26 maart, 28 mei, 24 september en 26 november 2013.

De Algemene Vergadering vond plaats op 28 mei 2013.

Deze vergaderingen werden gekenmerkt door een constructieve sfeer.

Dhr. Ernest Van Buynder, Mevr. Yolande Avontroodt, Mevr. Thérèse Deshayes, Mevr. Suzon Ingber, Mevr. Gerrie Kinsbergen en Dhr. Marcel Van Jole werden herbenoemd als lid van de Raad van Bestuur van de Vrienden van het M HKA.

Mevr. Paule De Boeck nam ontslag uit de Raad van Bestuur van de Vrienden van het M HKA.

In de Algemene Vergadering van de Vrienden van het M HKA waren er in 2013 geen benoemingen of ontslagen.

ACTIVITEITEN

Voor de leden van de Vrienden van het M HKA werden de volgende activiteiten georganiseerd. Op het merendeel van de activiteiten werden de leden van de Bedrijvenclub van het M HKA ook uitgenodigd.

Zondag 20 januari 2013 om 11u15

Nieuwjaarsrondleiding in Collectiepresentatie XXXII 'Persoonlijkheidstest', gevolgd door de Nieuwjaarsborrel in het M HKAFE met de voorstelling van de editie 2013 'Heart of Darkness' van Tom Liekens in aanwezigheid van de kunstenaar, de voorstelling van het programma van het M HKA in 2013 en toespraak.

De Nieuwjaarsactiviteit ving aan met een gesmaakte rondleiding in de Collectiepresentatie XXXII 'Persoonlijkheidstest'. Daarna werd in het M HKAFE het glas geheven op het nieuwe jaar tijdens de jaarlijkse Nieuwjaarsreceptie, waarop Dhr. Ernest Van Buynder alle aanwezigen verwelkomde. Daarbij werd ook de editie 2013 'Heart of Darkness' van Tom Liekens voor de ARTLovers en ARTPromotors en leden van de Bedrijvenclub voorgesteld door Dhr. Luc Wauters, die een goede inhoudelijke introductie gaf. Dhr. Bart De Baere, directeur van het M HKA, stelde tijdens een korte toespraak het programma 2013 van het museum voor. Zoals elk jaar werd de wijn en cava weer gesponsord door Puerta del Sol.

De Nieuwjaaractiviteit is aangenaam en prettig verlopen. Er waren ook veel aanwezigen, namelijk 136 personen. We telden 120 Vrienden van het M HKA en 16 leden van de Bedrijvenclub. Het gezelschap was een goede en interessante mix, waaronder ook heel wat galeriehouders en verzamelaars.

Donderdag 24 januari 2013 om 19u00

Uitwisseling met de Vrienden van het Modemuseum. Borrel in het M HKAFE gevolgd door een voorstelling van de gelauwerde film 'Io Sono l'Amore' met inleiding door Mevr. Kaat Debo, directeur van het Modemuseum.

De Vrienden van het M HKA en de Vrienden van het Modemuseum zijn een uitwisseling aangegaan, waarbij beide Vriendenverenigingen twee gezamenlijke activiteiten per jaar organiseren, één in het Modemuseum en één in het M HKA. De Vrienden van het M HKA nodigden de Vrienden van het Modemuseum uit voor een borrel in het M HKAFE. Van daaruit ging de groep naar Cinema Zuid voor de vertoning van de voor de kostumering gelauwerde film 'Io Sono l'Amore'. Mevr. Kaat Debo gaf een inleiding over de schitterende

kostuums, van de hand van de Belgische ontwerper Raf Simons, die nu voor het modehuis Dior werkt.

De activiteit is vlot verloren en de deelnemers van beide vriendenverenigingen waren vol lof over de film, de kledij, de receptie en de prima inleiding.

We telden een mooie opkomst met een 50-tal deelnemers van de Vrienden van het M HKA en een 25-tal deelnemers vanuit de Vrienden van het MoMu.

Donderdag 14 februari 2013 om 20u00

Boekvoorstelling van de monografie 'Acheiropoieta' over de kunstenaar Jan Henderikse in de Ridderzaal van de Nationale Bank.

De voorstelling van de monografie 'Acheiropoieta' met essays van Renate Wiehager en Antoon Melissen over kunstenaar Jan Henderikse is zeer vlot en aangenaam verlopen.

Een afgevaardigde van Dhr. Luc Muylaert van de Nationale Bank heette de Vrienden aangenaam welkom. Daarna werd de avond gesitueerd door Dhr. Ernest Van Buynder, Voorzitter van de Vrienden van het M HKA. Kunsthistoricus dr. Johan Pas gaf een uitstekende inleiding over de kunstenaar, waarna het boek werd toegelicht door Dhr. Ernest Van Buynder. Vervolgens was het tijd voor een vraaggesprek met de kunstenaar Jan Henderikse. Tot slot bood de Nationale Bank van België, Bijbank Antwerpen weer een zeer goede en gastvrije receptie aan. Tijdens de receptie signeerde de kunstenaar boeken voor de gasten.

De 55 aanwezige Vrienden van het M HKA waren erg tevreden. Het was een mooie opkomst en een geslaagde en interessante activiteit.

Zondag 17 februari 2013 om 11u15

Rondleiding in de tentoonstelling 'OPTIMUNDUS – Jos de Gruyter en Harald Thys'.

De rondleiding in de tentoonstelling 'OPTIMUNDUS – Jos de Gruyter en Harald Thys' was een succes. De activiteit is uitstekend verlopen. Later volgden veel positieve reacties van de 72 deelnemers. Daarvan waren er 5 leden van de Bedrijvenclub en 67 Vrienden van het M HKA. Deze mooie opkomst was dan ook een echt succes.

Donderdag 7 maart 2013 om 19u00

Tweede bezoek aan de toonaangevende galleries in Vlaanderen: buurt het eilandje met Galerie Schoots + Van Duyse, Galerie Marion De Cannière en Galerie Verbeeck – Van Dyck.

De Vrienden bezoeken vanaf 2012 één keer per jaar de galleries en laten de galeriehouders zelf aan het woord.

Deze tweede editie ging door in Borgerhout, met een bezoek aan Galerie Schoots + Van Duyse, Galerie Marion De Cannière en Galerie Verbeeck — Van Dyck. De gastvrije galeriehouders Roland Janssen en Marleen Van Duyse, Marion De Cannière, Paul Verbeeck en Anne Van Dyck gaven elk een toelichting over hun programma, interessepunten en kunstenaars. In Galerie Verbeeck — Van Dyck werd de groep tot slot nog een glas van de vriendschap aangeboden.

Het bezoek aan de galleries is uitstekend verlopen. De activiteit telde een 60-tal aanwezigen, waaronder 54 Vrienden van het M HKA en 6 leden van de Bedrijvenclub. De deelnemers waren enthousiast en de galeriehouders lieten weten dat ze tevreden waren over de avond

Zaterdag 27 april 2013 om 08u15
Daguitstap naar Amsterdam: Stedelijk Museum 'De Badkuip'.

De voorjaarsuitstap ging naar het Stedelijk Museum te Amsterdam, dat omwille van de nieuwe vleugel ook wel 'De Badkuip' wordt genoemd. Eerst stond een rondleiding in de nieuwe aanbouw op het programma, gevolgd door een vrije rondgang in het museum. Het Stedelijk Museum Amsterdam is het grootste museum voor moderne en hedendaagse kunst en vormgeving in Nederland. Niet alleen bevat de collectie vele iconische werken, maar ook de expositie 'Something They Have To Live With' van Lucy McKenzie was een bezoek waard. Zowel de lunch als de namiddag konden de deelnemers vrij invullen, wat onder meer gebeurde met bezoeken aan het Rijksmuseum, het Vondelpark, het filmmuseum Eye, het Sarphatipark en de Hermitage Amsterdam met de tentoonstelling 'Peter De Grote, een bevlogen Tsaar'.

De daguitstap is prachtig verlopen en iedereen was enthousiast. De gidsen in het Stedelijk Museum gaven ook een uitstekende rondleiding en de deelnemers genoten van de vrij te kiezen namiddag.

Er waren in totaal 38 aanwezigen, waaronder 5 leden van de Bedrijvenclub en 33 Vrienden van het M HKA. Op deze dag werd een meerwaarde van € 258,65 gerealiseerd.

Donderdag 2 mei 2013 om 18u00
Receptie op het dakterras van het M HKA FE gevolgd door de filmvoorstelling in Cinema Zuid van 'Little Black Spiders' met een interview met regisseur Patrice Toye door Jos Van Den Bergh.

De Vrienden van het M HKA organiseerden de speciale filmvoorstelling van 'Little Black Spiders' met vooraf een hapje en een drankje op het dakterras van het M HKA. Vervolgens ging de groep naar Cinema Zuid, waar Patrice Toye, regisseur van de schitterende film, werd geïnterviewd door Jos Van Den Bergh, Coördinator van Cinema Zuid en filmkenner. Het was een uniek en boeiend gesprek.

Toye haalt met 'Little Black Spiders' een aardedonker hoofdstuk uit de Vlaamse historie uit de vergetelheid. De cineaste neemt ons terug mee naar de jaren zeventig, naar een door nonnen gerund ziekenhuis in het verre Limburg, waar een tiental zwangere tienermeisjes in kale zolderkamertjes met een vreemde berusting op hun nakende bevalling zitten te wachten. De meeste meisjes schijnen nog niet te beseffen dat hun kindje onmiddellijk na de geboorte van hen zal worden afgenomen en door de nonnen voor grof geld doorverkocht aan kinderloze echtparen. De film is het portret van twee zulke meisjes, maar is toch niet zwaar op de hand. Patrice Toye — een fijnbesnaarde regisseuse met een poëtische ziel — toont een zintuiglijke, welhaast droomachtige trip door de frêle leefwereld van de meisjes.

'Little Black Spiders' heeft op het International Women in Film Festival in het Canadese Vancouver de prijzen voor beste langspeelfilm, regie én scenario in de wacht gesleept. Eerder viel de film al een eerste keer in de prijzen op het Franse Arras International Film Festival, toen voor de regie.

De avond is uitstekend verlopen. Het was een smakelijke en gezellige receptie, gevolgd door een interessant en levendig interview. De aanwezigen waren ook erg onder de indruk van de pakkende film. Er werden in totaal 121 tickets verkocht. Op de avond zelf waren er een 90-tal personen present, waaronder 11 leden van de Bedrijvenclub en 79 Vrienden van het M HKA. Er werd een positief resultaat van € 1.750,46 gerealiseerd.

Zaterdag 11 mei 2013 om 14u00
Atelierbezoek bij de kunstenares Nadia Naveau.

Het jaarlijkse atelierbezoek vond deze keer plaats in het atelier van kunstenares Nadia Naveau, die de Vrienden en de Bedrijvenclub van het M HKA niet onbekend is. In 2012 maakte ze de editie 'Le rêve de Saint-Bonnet' voor de Vrienden en Bedrijvenclub. Eind vorig jaar schonken de Vrienden ook nog haar twee werken 'Mr. Bunnykins Autumn Days' en 'Nicholas Herakles' aan het museum. Deze werken werden onmiddellijk opgenomen in de lopende Collectiepresentatie XXXII 'Persoonlijkheidstest'. Naveau's werk was ook onder andere te zien in de M HKA-tentoonstelling 'Nieuwe kunst in Antwerpen 1958–1962'.

Het atelierbezoek was een boeiende en unieke ervaring. De deelnemers werden in het atelier rondgeleid door de kunstenares, die een uitstekende toelichting bij haar eigen werk gaf. Bovendien bood Nadia Naveau de aanwezigen ook een glas van de vriendschap aan. Dhr. Ernest Van Buynder verwelkomde de aanwezigen. Na de activiteit sprak Dhr. Luc Wauters een dankwoordje uit en gaf de kunstenares een presentje.

Precies de toegelaten 25 deelnemers waren aanwezig, terwijl de wachtlijst ook nog een 15-tal personen telde. Onder de deelnemers waren ook 2 leden van de Bedrijvenclub. Het bezoek is prima verlopen en de aanwezigen werden gastvrij ontvangen. Vele van de deelnemers lieten weten erg enthousiast over het atelierbezoek te zijn.

Donderdag 23 mei 2013 om 20u00
Eerste Herman Tob-lezing in samenwerking met het Instituut voor Joodse Studies van de Universiteit Antwerpen, gevolgd door een receptie. Prof. dr. Richard Cohen van de Hebrew University of Jerusalem gaf de lezing: 'Icons of Memory – Revisiting and Imagining the Jewish Past'.

Deze lezing kaderde in de jaarlijkse samenwerking van de Vrienden van het M HKA met het Instituut voor Joodse Studies. Vanaf 2013 zal de samenwerking de vorm aannemen van een terugkerende Herman Tob-lezing rond moderne kunst en jodendom. Dit ter ere van wijlen Herman Tob (1936-2011), groot verzamelaar van moderne en hedendaagse kunst, mecenas, zakenman en filantroop, die actief betrokken was bij musea in België en Israël.

Prof. dr. Vivian Liska, directeur van het Instituut voor Joodse Studies, verwelkomde de aanwezigen. Daarna volgde de interessante, Engelstalige lezing van Prof. dr. Richard I. Cohen over de joodse kunst in de 19de en de 20ste eeuw. In deze periode vertoonden de joodse kunstenaars immers een zeker engagement voor de joodse geschiedenis. De lezing onderzocht hoe figuren en voorvallen uit het verleden door diverse kunstenaars werden aangewend om hedendaagse kwesties te belichten. De kunstenaars waren zelden bezig met het tonen van de geschiedenis 'zoals het was', maar eerder met verwijzingen via historische voorvallen en figuren naar hun eigen tijd en problemen. De avond werd afgesloten met een gezellige receptie. De Vrienden van het M HKA droegen € 300 bij voor de kosten van de receptie.

Het was een zeer goede lezing met een uitstekende spreker en een geslaagde avond, afgesloten met een goede receptie. Er was ook een ruime publieke belangstelling, met in totaal 20 aanwezigen van de Vrienden van het M HKA en 1 lid van de Bedrijvenclub.

Zondag 16 juni 2013 om 11u15
Rondleiding in Collectiepresentatie XXXIII: 'Het Karakter van een Collectie'.

De collectiepresentatie is een poging om onze verzameling te herbekijken na 25 jaar van spontane creativiteit: visies verwoord door krachtige persoonlijkheden, kansen die zich aandienen, beperkingen die inspireren tot innovatieve oplossingen. De tentoonstelling wil het karakter van de M HKA-collectie schetsen. De sleutel tot die karakterschets is het ensemble: een coherente

groep van werken die, zowel in kwantitatief als in kwalitatief opzicht, belangwekkend genoeg is om te worden gezien als meer dan een aantal werken of series van werken door deze of gene kunstenaar. 'Het Karakter van een Collectie' presenteerde een twintigtal ensembles die helpen om de collectie van het M HKA te begrijpen, zowel ensembles met werk van prominente Vlaamse kunstenaars als ook belangrijke ensembles van kunstenaars uit andere delen van de wereld, onder andere uit de vroegere Sovjet-Unie, India, China en Noord-Afrika. 'Het karakter van een collectie' gaf de huidige prioriteiten van de M HKA-collectie weer: de evaluatie van de avant-gardetraditie van Antwerpen; de verkenning van de nieuwe wereldorde met meerdere kernen; de discussie over de huidige aard van beelden; de articulatie van het belang van het performatieve karakter en het sociaal-geëngageerde in hedendaagse kunst

De uitstekend verlopen rondleiding had een zeer mooie opkomst: een 67 Vrienden en ook 10 leden van de Bedrijvenclub.

Zaterdag 29 juni 2013 om 15u00

Bezoek aan de private collectie van Dhr. en Mevr. Walter en Hilde Pas.

Het traditionele bezoek aan een private collectie ging dit jaar door bij Dhr. en Mevr. Walter en Hilde Pas. Het echtpaar Pas volgt Fred Bervoets al van in het prille begin en heeft een uitgebreide, boeiende collectie in hun prachtige huis aangelegd. De groep werd erg goed en hartelijk ontvangen en kregen een boeiende rondleiding van de gastheer en gastvrouw. Daarna werd een drankje in de schitterende en zonnige tuin met waterpartij geschonken. Tijdens deze borrel werden nog enkele gesigioneerde boeken verloot. Bij vertrek kregen alle deelnemers ook nog een catalogus van Fred Bervoets aangeboden. Dhr. Ernest Van Buynder verwelkomde de aanwezigen, terwijl Dhr. Luc Wauters een dankwoord uitsprak en een grafisch werk en catalogus aan het echtpaar Pas schonk. De aanwezigen waren bijzonder geboeid en enthousiast. Eén van de Vrienden van het M HKA omschreef het bezoek als 'de perfecte match tussen architectuur en de werken van Bervoets, een schitterende namiddag en een uiterst vriendelijke ontvangst'.

Er waren 27 deelnemers aanwezig, waaronder 2 leden van de Bedrijvenclub en 25 Vrienden van het M HKA. De wachtlijst telde 7 personen.

Zondag 8 september 2013 om 11u15

Bring-A-Friend van de Raad van Bestuur van de Vrienden van het M HKA met een rondleiding in Collectiepresentatie XXXIII 'Het Karakter van een Collectie', de voorstelling van de Vrienden van het M HKA en een drankje en hapje in het M HKA FE.

Voor de eerste keer ging een miniversie van de Bring-A-Friend van de Vrienden van het M HKA door. Enkel de leden van de Raad van Bestuur van de Vrienden van het M HKA nodigden deelnemers uit, die de vereniging leerden kennen en ter plekke lid van de Vrienden van het M HKA konden worden.

Eerst lichtten de leden van de Raad van Bestuur van de Vrienden van het M HKA hun favoriete werken in de Collectiepresentatie XXXIII 'Het Karakter van een Collectie' aan de deelnemers toe. Dit was een interessante formule die erg gesmaakt werd. Daarna ging de groep naar het M HKA FE, waar Dhr. Ernest Van Buynder de Vrienden van het M HKA informeel voorstelde tijdens een gezellig hapje en drankje. Tijdens deze receptie konden de deelnemers onmiddellijk een lidmaatschap bij de Vrienden van het M HKA aangaan. Er waren in totaal 34 deelnemers aanwezig: 8 leden van de Raad van Bestuur van de Vrienden en 26 gasten. Dit resulteerde in 16 nieuwe lidmaatschappen van de Vrienden van het M HKA, wat een uitstekend resultaat is. Alle deelnemers gingen immers een lidmaatschap aan. Bovendien waren alle aanwezigen ook erg enthousiast over de activiteit, die vlot, gezellig en vlekkeloos verliep.

Maandag 16 september 2013 om 20u00

Boekvoorstelling van het boek 'Love Letters' over het oeuvre van kunstenaar Werner Mannaers door de kunstenaar zelf, gevolgd door een receptie in de Ridderzaal van de Nationale Bank te Antwerpen.

Deze boekvoorstelling is de allerlaatste in de Ridderzaal, aangezien de Nationale Bank Antwerpen het gebouw verlaat. Deze avond werd het boek 'Love Letters' over het werk van Werner Mannaers voorgesteld, en dit door de kunstenaar zelf.

Werner Mannaers is in eerste instantie een tekenaar en schilder. In zijn werk 'sampelt' hij culturele referenties en verwijzingen naar zijn persoonlijk leven, wat resulteert in een sterke meerlagigheid. Toch zijn de schilderijen niet echt hermetisch. Door een helder kleurgebruik en regelmatige referenties aan elementen uit de populaire cultuur wordt de schijnbare moeilijkheid doorspekt met een sterk relativerende humor. Zijn recente schilderijen hebben een herkenbare eigen esthetiek en bezitten een communicatieve systematiek, dit keer gebaseerd op het thema van 'liefdesbeelden'. Vorig jaar zond Mannaers elke ochtend een scan van een pasgemaakte gouache naar zijn geliefde Natacha in Duitsland: 355 gouaches in totaal, waarvan er 266 werden verzameld in het boek "Love Letters".

Dhr. Marc De Geyter van de Nationale Bank zorgde voor een bijzonder gastvrij onthaal. Dhr. Ernest Van Buynder gaf een interessante inleiding, waarna de kunstenaar kort, maar grondig werd voorgesteld door Dhr. Luc Wauters. Daarna lichtte Werner Mannaers zelf het boek op enthousiaste wijze en met een PowerPointpresentatie toe. Hij maakte ook tijd voor een vragenronde met het publiek. Tot slot bood de Nationale Bank van België, Bijbank Antwerpen een lekkere en gezellige receptie aan de aanwezigen aan, tijdens dewelke er heel wat exemplaren van 'Love Letters' werden verkocht. Het was een geslaagde, interessante en gemoedelijke avond.

Er waren in totaal 54 personen aanwezig, waarvan 4 leden van de Bedrijvenclub en 50 Vrienden van het M HKA.

Zondag 13 oktober 2013 om 11u15

Rondleiding in de tentoonstelling 'KERRY JAMES MARSHALL – Schilderijen en zo'.

De rondleiding in de nieuwe tentoonstelling was erg boeiend. Kerry James Marshall wordt beschouwd als één van de belangrijkste schilders van zijn generatie. Hij is sterk beïnvloed door zijn ervaringen als jonge man en heeft een aanzienlijk oeuvre opgebouwd dat focust op zwarte identiteit. Het is een bespiegeling op de zwarte ervaring en de omgang met Afro-Amerikaanse identiteit, door die in een context te plaatsen aan de hand van verwijzingen naar geschiedenis en cultuur. Marshall pakt ook de kunstgeschiedenis aan: hij streeft ernaar het 'tekort in de beeldbank' te vullen, door pertinente vragen te stellen over hoe het kunstsysteem zichzelf in stand houdt en de daarmee verbonden kwesties van legitimatie, macht en uitsluiting. Toch is schilderen slechts één facet van zijn veelvormige praktijk, die ook andere media inhoudt, zoals beeldhouwwerken, fotografie, installaties, tekeningen, collage, video, grafisch werk en animatiefilm. Het is uitgerekend die esthetische weelde en visuele intelligentie naar voren kwam in 'KERRY JAMES MARSHALL – Schilderijen en zo'.

De rondleiding is goed verlopen en was ook inhoudelijk uitstekend. Er was een mooie opkomst van 100 deelnemers, die tevreden en erg geïnteresseerd waren. In totaal telden we 93 leden van de Vrienden van het M HKA en 7 leden van de Bedrijvenclub.

Woensdag 13 november 2013 om 18u30

Inhuldiging van de kunsttonnen van Guy Leclercq en Leonard Leenders met een speech en gevolgd door een receptie.

Puerta del Sol nodige de Vrienden van het M HKA weer uit op de inhuldiging van de vierde en vijfde kunstton van Antwerpse bodem, deze keer van de hand van de kunstenaars Guy Leclercq en Leonard Leenders. BotArt de Amberes is het Antwerpse antwoord op het kunstproject dat ontstond op Mallorca. Na de formele inhuldiging door Mevr. Thérèse Deshayes en Dhr. Guy Voet — waarbij de andere kunsttonnen van Frieda Van Dun, Caroline Hübner en Nick Andrews ook te zien waren — volgde een geslaagde receptie in het gebouw van Acerta Wilrijk.

Op deze fijne activiteit waren 14 Vrienden van het M HKA aanwezig.

Zaterdag 23 november 2013 om 10u00

Uitwisseling met de Vrienden van het ModeMuseum. Bezoek aan de tentoonstelling 'Happy Birthday Dear Academie – 50 jaar modeafdeling Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen', gevolgd door een drankje.

Het idee van een samenwerking met de Vrienden van het MoMu werd vorig jaar geïntroduceerd. Daarbij zijn beide vriendenverenigingen om beurt in elkaars huis te gast en dat één keer per jaar. We zetten de traditie verder met een bezoek van de Vrienden van het M HKA aan het ModeMuseum.

Beide vriendenverenigingen ontmoetten elkaar voor een rondleiding in de tentoonstelling 'Happy Birthday Dear Academie – 50 jaar Modeafdeling Koninklijke Academie voor Schone Kunsten'.

De tentoonstelling vierde het 50-jarig bestaan van de modeafdeling van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen in al haar facetten. Opgericht in 1963 door Mary Prijot, is deze school in de afgelopen 50 jaar uitgegroeid tot een internationale broeihaard van modetalent. In de expositie werden verschillende aspecten van het Antwerpse modeonderwijs doorheen haar eerste 50 jaar belicht: het specifieke curriculum van de afdeling en haar onderwijs- en evaluatiemethode, het belang van modegrafiek aan de hand van een selectie mode-illustraties, de verschillende generaties studenten en hun carrières, de vriendschap en de opkomst van de Zes van Antwerpen en Martin Margiela, het afstudeerwerk van de meest markante alumni en de eindejaarshows. Aan de hand van verschillende thema's, die als een rode draad doorheen het afstudeerwerk van de verschillende generaties studenten lopen, schetste de tentoonstelling een beeld van de opleiding als artistieke cocon. Het afstudeerwerk en recente creaties van alumni, foto's, video's en grafisch materiaal illustreren hoe divers en wijdverspreid de carrières van de alumni zijn en welke stempel deze opleiding heeft gedrukt op de internationale modewereld van de afgelopen decennia.

Het was een schitterende en goed verlopen rondleiding die dieper inging op het bijzondere verhaal van de Antwerpse Mode. Na de rondleiding werd er door de Vrienden van het Modemuseum een glas van de Vriendschap geschonken. Bovendien was het ticket die dag ook geldig in het MAS, dus konden de deelnemers aansluitend 'Happy Birthday Dear Academie – 350 jaar Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen' bezoeken.

Het interessante bezoek mag een succes genoemd worden en telde 62 deelnemers, waaronder 20 Vrienden van het MoMu. Verder waren er 4 leden van de Bedrijvenclub en 38 Vrienden van het M HKA. De groep werd zeer goed ontvangen, genoot een grondige rondleiding en een sympathiek geserveerde borrel, waarna de deelnemers zeer tevreden vertrokken.

Zondag 15 december 2013 om 10u00

Daguitstap naar Drogenbos. Bezoek aan de tentoonstelling 'Michel Seuphor' in het FeliXart Museum met een ontvangst door directeur Sergio Servellon en een broodjeslunch, gevolgd door een atelierbezoek met borrel bij de kunstenaar Maarten Vanden Eynde.

Deze uitstap, waarbij de groep de ganse dag in Drogenbos doorbracht, is uitstekend verlopen.

In het vernieuwde FeliXart Museum in Drogenbos stond een rondleiding in de tentoonstelling 'Michel Seuphor' gepland. De groep werd op enthousiaste wijze gontvangen door Dhr. Sergio Servellon, directeur van het FeliXart Museum. Dhr. Servellon is een oud-leerling van Fred Bervoets en een kenner van de beweging waarin het oeuvre van Michel Seuphor gesitueerd moet worden. Seuphor is één van de sleutelfiguren uit de kunstscène van het interbellum. Hij was als essayist, dichter, kunsthistoricus en criticus de voorvechter van de abstracte kunst. Naast zijn literair oeuvre bouwde hij tevens aan een aanzienlijke carrière als beeldend kunstenaar. De tentoonstelling bracht een overzicht van zijn plastisch werk, dat naast tekeningen, collages en assemblages, ook uit toegepaste kunst bestaat. De rondleiding in deze expositie was dan ook zeer interessant, één van de groepen werd zelfs rondgeleid door Sergio Servellon zelf. Vervolgens genoten de deelnemers van een zeer gesmaakte broodjeslunch met soep in de cafetaria van het museum. Na de lunch bracht de groep een bezoek aan het atelier van Maarten Vanden Eynde. Deze kunstenaar is met diverse werken opgenomen in de M HKA-collectie. In 2012 richtte hij nog de hele tweede etage in met zijn tentoonstelling 'The Museum of Forgotten History', waarbij zijn eigen werk werd gepresenteerd in dialoog met de collectie van het M HKA. De kunstenaar gaf zelf een bevlogen toelichting over zijn oeuvre. Het boeiende bezoek werd afgesloten met een drankje in het atelier.

Het was een fijne, interessante dag en vele deelnemers lieten weten ervan genoten te hebben. In totaal namen er 48 Vrienden deel aan de activiteit, waardoor de bus bijna vol zat. Er was een positief resultaat van € 352,66.

Zondag 21 december 2013 om 15u00

Samenwerking met ARGUS. Lezing door Prof. dr. Gustaaf Van Tendeloo: 'Invloed van nanotechnologie op kunst en duurzame levensstijl' in het kader van The Third Paradise – Rebirth Day en gevolgd door een receptie in het M HKA FE.

Deze lezing werd ook dit jaar weer ingepland op aangeven van Michelangelo Pistoletto en dit op The Third Paradise — Rebirth Day. 21 december 2012 werd immers door Pistoletto uitgeroepen tot Third Paradise Day. Het is de dag waarop volgens de voorspelling van de Maya's de wereld zou vergaan. De kunstenaar heeft hieromtrent een programma uitgewerkt met verschillende revoluties. Hij deed een oproep om deze dag over de hele wereld te vieren, ook in de volgende jaren, en daar sloten de Vrienden zich met deze lezing graag bij aan. Er werd een samenwerking aangegaan met ARGUS, stichting voor leefmilieu van de KBC.

Mevr. Helga Van der Veken, directeur van ARGUS, verwelkomde de groep en gaf een gesmaakt voorwoord, terwijl de foto's van de lezing van voorgaand jaar werden vertoond. De inleiding werd op boeiende wijze gegeven door Prof. dr. Annick Schramme, de spreker die het vorig jaar over duurzame creatieve steden had.

Prof. dr. Gustaaf Van Tendeloo van de Universiteit Antwerpen gaf een uitstekende lezing op academisch niveau over de invloed van nanotechnologie op kunst en een duurzame levensstijl. 'Nano' is voor velen een 'ver-van-mijn-bed' begrip. Van de ontwikkelingen in de nanotechnologie zijn de meeste mensen alleen eindgebruiker. De mobiele telefoon bijvoorbeeld maakt ons altijd en overal bereikbaar en heeft onze levensstijl aanzienlijk veranderd. Weinigen weten echter hoe een smartphone precies werkt en waar die informatie overal naartoe gaat... Tijdens deze presentatie doken we even onder in de wereld van de atomen. De nanotechnologie heeft echter ook vrij

geruisloos zijn intrede gemaakt in de (beeldende) kunst. We ontdekken wat er onder de deklaag van een Van Gogh zit en we reconstrueren hoe de kleuren in middeleeuwse glasramen aangebracht werden. Door moderne technieken wordt die wereld van de atomen zichtbaar gemaakt. Dit fungeert dan weer als inspiratiebron voor heel wat kunstenaars, waaronder zeker Gerhard Richter. Het was een geslaagde voordracht: helder, volledig het onderwerp dekkend en zeer in de geest van Michelangelo Pistoletto.

Dhr. Van Buynder richtte nog een samenvattend nawoord tot de zaal.

De activiteit werd afgesloten met een geslaagde receptie met vegetarische hapjes in het M HKA. De mensen van ARGUS hadden voor pralines met het symbool van The Third Paradise gezorgd.

Er waren in totaal 59 aanwezigen via de Bedrijvenclub en de Vrienden van het M HKA, de Universiteit Antwerpen en ARGUS. Daarvan waren er 2 leden van de Bedrijvenclub en 32 Vrienden van het M HKA. Het auditorium zat goed vol met een zeer divers publiek. De avond is vlekkeloos, schitterend, succesvol en inspirerend verlopen.

LEDENAANTAL

LEDENAANTAL	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
GRATIS		1	1		2		1	2	1	1	1
€ 20 - senior/junior t.e.m. 2006	91	98	98	100	5	3					
€ 25 - individueel , senior/junior 2007	296	240	226	206	73	76	67	71	89	67	81
€ 30 - individueel vanaf 2007			1	1	157	107	107	110	97	116	114
€ 35 - gezinsformule Stevens & Cie									17		
€ 40		1									
€ 45 - gezinsformule t.e.m. 2006	151	139	130	113	2						
€ 50 - gezinsformule vanaf 2007				1	112	107	109	105	131	145	133
€ 135 - opwaardering lidmaatschap							3		1		1
€ 155 - opwaardering lidmaatschap		1					2			1	
€ 175 - steunend lid t.e.m. 2006	66	73	62	59	1						
€ 185 - steunend lid vanaf 2007					48	42	53	37	40	43	49
€ 200			1	1							
€ 620 - promotor t.e.m. 2006	3	5	3	3	0						
€ 650 - promotor vanaf 2007					3	3	4	5	3	2	6
TOTAAL LEDEN	607	558	522	480	403	338	341	330	379	375	385
TOTAAL OPBRENGSTEN	29.425	30.280	26.400	24.700	23.300	20.240	23.455	20.420	21.765	21.815	25.195

Het ledenaantal is ongeveer op hetzelfde niveau als vorig jaar gebleven, al tekent er zich een lichte stijging af. Met 385 leden telt de vereniging het hoogste ledenaantal sinds 2007. Opvallend is de stijging van het aantal ARTSeniors (€35), ARTLovers (€185) en de ARTPromotors (€650). De aantallen van de ARTFriends (€30) en ARTFamily (€50) dalen licht, maar dat is verwaarloosbaar. De totale stijging van de lidmaatschappen, vooral bij de ARTLovers en ARTPromotors zorgt voor een eindresultaat van € 25.195. Dat is € 3.380 meer dan vorig jaar en het beste resultaat sinds 2005.

OPMERKINGEN

- De editie voor 2013 was de prachtige vierkleurenlitho 'Heart of Darkness' van Tom Liekens. De litho is gedrukt door meester-drukker Rudolf Broulim en gebaseerd op het gelijknamig schilderij dat deel uitmaakt van de collectie van het M HKA. Het werk lijkt op het eerste zicht een vertrouwd beeld, maar is weerom zeer bevreemdend. De basis waren twee kleine schilderijtjes, zoals toeristen ze van overal ter wereld meebrengen. Dat onderwerp heeft Liekens tot leven gebracht, met een

spel van overlappingsen, schaalverschillen, rotaties en weerspiegelingen. De technische gegevens zijn: litho, 43 x 57 cm, oplage 90 genummerde en gesigioneerde exemplaren, verzorgd door atelier Rudolf Broulim — Ekeren.

Zoals steeds werd litho nummer 1 door de Vrienden aan het M HKA geschonken.

- De Vrienden gingen een abonnement ter waarde van € 32 op Kunsttijdschrift Vlaanderen aan. De tijdschriften werden aan de kunstbibliotheek van het M HKA geschonken.
- De Vrienden van het M HKA schonken de catalogus van de tentoonstelling 'Michelangelo Pistoletto – Année 1, le paradis sur terre' in het Louvre, ter waarde van € 40, aan de kunstbibliotheek van het M HKA.
- De Vrienden ondersteunden het Alzheimerproject 'Meet Me @ M HKA' met een bijdrage van € 1.000. Dit project werkt een rondleiding op maat van Alzheimerpatiënten en hun mantelzorgers uit en is gekoppeld aan een onderzoekstraject van de Universiteit Antwerpen.
- De Vrienden schonken het grote kunstwerk 'Nevada' van Fred Bervoets, met een waarde van € 8.591 (inclusief BTW), aan het M HKA.
- De Vrienden van het MHKA schonken ook 4 kunstwerken van kunstenaar Jan Henderikse aan het M HKA.
 - Vooreerst werd het werk 'Kistjes, 1962-2003', dat bestaat uit een stapeling fruitkistjes met variabele afmetingen, ter waarde van € 10.000 aan het museum geschonken.
 - Daarnaast werden, in de context van de aankoop van het werk 'Kistjes, 1962-2003' ook nog 3 tekeningen door Jan Henderikse aan het Vrienden van het M HKA geschonken. De Vrienden schonken de tekeningen aan het M HKA.

Naam kunstenaar: Jan Henderikse

Titel: *Zonder titel*, 1957

Materiaal: Oost-Indische inkt op papier

Afmetingen: 36,5 x 55 cm

Getekend: achteraan (horizontaal)

Naam kunstenaar: Jan Henderikse

Titel: *Zonder titel*, 1957

Materiaal: Oost-Indische inkt op papier

Afmetingen: 36,5 x 55 cm (horizontaal)

Getekend: vooraan

Naam kunstenaar: Jan Henderikse

Titel: *Zonder titel*, 1957

Materiaal: Oost-Indische inkt op papier

Afmetingen: 55 cm x 36,5 cm (verticaal)

Getekend: achteraan

Verzekeringswaarde: € 1.750 x 3 = € 5.250

- Dhr. Wouter De Ploey, voorzitter van de Raad van Bestuur van het M HKA, organiseerde zijn huwelijksjubileum in het M HKAFE. De genodigden vroeg hij een gift voor de Vrienden van het M HKA te doen. De resulterende € 3.500 werden door Dhr. De Ploey aan de Vrienden van het M HKA geschonken en zullen in 2014 gebruikt worden als steun aan de tentoonstelling 'Narcisse Tordoir – De Roze Spion'.
- Op zaterdag 16 november 2013 brachten de M-bassadeurs met een groep van 40 personen een bezoek aan de tentoonstelling 'KERRY JAMES MARSHALL – Schilderijen en zo'. De groep werd verwelkomd door Dhr. Luc Wauters, ondervoorzitter van de Vrienden van het M HKA. Na de rondleiding boden de Vrienden de deelnemers koffie en gebak aan in het M HKAFE.

20 Bedrijvenclub

De Bedrijvenclub van het M HKA werd opgericht in de jaren 1993–1994 vanuit de betrachting de bedrijfsleiders en managers enerzijds en de kunstenaars en het museum anderzijds gemakkelijker met elkaar in contact te brengen.

Er werd vanuit gegaan dat er een basis van wederzijdse belangstelling bestaat en dat deze, door het organiseren van gerichte manifestaties, kan aangescherpt worden. De formule van de Bedrijvenclub is geschikt omdat de bedrijfsleider, via zijn contacten met de hedendaagse kunst, met collega-zakenmensen tot een dialoog en dynamiek kan komen, waarbij het artistieke een stimulans is.

Aan de leden, ereleden, partners en sponsors biedt de Bedrijvenclub een bevoorrechte inkijk en toegang tot de hedendaagse kunst, een bron van verbeelding, inspiratie en verwondering, een ontmoetingsplaats en een forum tot kennismaking met collega's uit de zakenwereld.

De werking wordt binnen het M HKA verzekerd door een groep bestaande uit Dhr. Wouter De Ploey (Voorzitter van de raad van bestuur van het M HKA), Dhr. Ivo Van Vaerenbergh (lid van de raad van bestuur van het M HKA), Dhr. Ernest Van Buynder (Voorzitter van de raad van bestuur van de Vrienden van het M HKA), Dhr. Dieter Vankeirsbilck (Zakelijk Directeur van het M HKA) en een medewerkster van het M HKA, Katrien Batens. Deze groep wil de werking van de Bedrijvenclub activeren en optimaliseren.

ACTIVITEITEN

De activiteiten van de Bedrijvenclub van het M HKA en de Vrienden vielen vaak samen.

Zondag 20 januari 2013 om 11u15

Nieuwjaarsrondleiding in Collectiepresentatie XXXII 'Persoonlijkheidstest', gevolgd door de Nieuwjaarsborrel in het M HKAFE met de voorstelling van de editie 2013 'Heart of Darkness' van Tom Liekens in aanwezigheid van de kunstenaar, de voorstelling van het programma van het M HKA in 2013 en toespraak.

De Nieuwjaarsactiviteit ving aan met een gesmaakte rondleiding in de Collectiepresentatie XXXII 'Persoonlijkheidstest'. Daarna werd in het M HKAFE het glas geheven op het nieuwe jaar tijdens de jaarlijkse Nieuwjaarsreceptie, waarop Dhr. Ernest Van Buynder alle aanwezigen verwelkomde. Daarbij werd ook de editie 2013 'Heart of Darkness' van Tom Liekens voor de leden van de Bedrijvenclub voorgesteld door Dhr. Luc Wauters, die een goede inhoudelijke introductie gaf. Dhr. Bart De Baere, directeur van het M HKA, stelde tijdens een korte toespraak het programma 2013 van het museum voor. Zoals elk jaar werd de wijn en cava weer gesponsord door Puerta del Sol.

De Nieuwjaaractiviteit is aangenaam en prettig verlopen. Er waren ook veel aanwezigen, namelijk 136 personen. Daaronder telden we 16 leden van de Bedrijvenclub. Het gezelschap was een goede en interessante mix, waaronder ook heel wat galeriehouders en verzamelaars.

Zondag 17 februari 2013 om 11u15

Rondleiding in de tentoonstelling 'OPTIMUNDUS – Jos de Gruyter en Harald Thys'.

De rondleiding in de tentoonstelling 'OPTIMUNDUS – Jos de Gruyter en Harald Thys' was een succes. De activiteit is uitstekend verlopen. Later volgden veel positieve reacties van de 72 deelnemers, waarvan 5 leden van de Bedrijvenclub. Deze mooie opkomst was dan ook een echt succes.

Donderdag 7 maart 2013 om 19u00

Tweede bezoek aan de toonaangevende galleries in Vlaanderen: buurt het eilandje met Galerie Schoots + Van Duyse, Galerie Marion De Cannière en Galerie Verbeeck – Van Dyck.

De tweede editie ging door in Borgerhout, met een bezoek aan Galerie Schoots + Van Duyse, Galerie Marion De Cannière en Galerie Verbeeck – Van Dyck. De gastvrije galeriehouders Roland Janssen en Marleen Van Duyse, Marion De Cannière, Paul Verbeeck en Anne Van Dyck gaven elk een toelichting over hun programma, interessepunten en kunstenaars. In Galerie Verbeeck – Van Dyck werd de groep tot slot nog een glas van de vriendschap aangeboden.

Het bezoek aan de galleries is uitstekend verlopen. De activiteit telde een 60-tal aanwezigen, waaronder 6 leden van de Bedrijvenclub. De deelnemers waren enthousiast en de galeriehouders lieten weten dat ze tevreden waren over de avond.

Zaterdag 27 april 2013 om 08u15

Daguitstap naar Amsterdam: Stedelijk Museum 'De Badkuip'.

De voorjaarsuitstap ging naar het Stedelijk Museum te Amsterdam, dat omwille van de nieuwe vleugel ook wel 'De Badkuip' wordt genoemd. Eerst stond een rondleiding in de nieuwe aanbouw op het programma, gevolgd door een vrije rondgang in het museum. Het Stedelijk Museum Amsterdam is het grootste museum voor moderne en hedendaagse kunst en vormgeving in Nederland. Niet alleen bevat de collectie vele iconische werken, maar ook de expositie 'Something They Have To Live With' van Lucy McKenzie was een bezoek waard. Zowel de lunch als de namiddag konden de deelnemers vrij invullen.

De daguitstap is prachtig verlopen en iedereen was enthousiast. De gidsen in het Stedelijk Museum gaven ook een uitstekende rondleiding en de deelnemers genoten van de vrij te kiezen namiddag.

Er waren 38 aanwezigen, waarvan 5 leden van de Bedrijvenclub.

Donderdag 2 mei 2013 om 18u00

Receptie op het dakterras van het M HKA gevolgd door de filmvoorstelling van 'Little Black Spiders' in Cinema Zuid met een interview met regisseur Patrice Toye door Jos Van Den Bergh.

De Bedrijvenclub van het M HKA was uitgenodigd op deze speciale filmvoorstelling van 'Little Black Spiders', met vooraf een hapje en een drankje op het dakterras van het M HKA. Vervolgens ging de groep naar Cinema Zuid, waar Patrice Toye, regisseur van deze schitterende film, werd geïnterviewd door Jos Van Den Bergh, Coördinator van Cinema Zuid en filmkenner. Het was een uniek en boeiend gesprek.

De avond is uitstekend verlopen. Het was een smakelijke en gezellige receptie, gevolgd door een interessant en levendig interview. De aanwezigen waren onder de indruk van de pakkende film. Er werden in totaal 121 tickets verkocht. Op de avond zelf waren er een 90-tal personen present, waaronder 11 leden van de Bedrijvenclub.

Zaterdag 11 mei 2013 om 14u00

Atelierbezoek bij de kunstenaar Nadia Naveau.

Het jaarlijkse atelierbezoek vond deze keer plaats in het atelier van kunstenaar Nadia Naveau, die leden van de Bedrijvenclub van het M HKA niet onbekend is. In 2012 maakte ze de editie 'Le rêve de Saint-Bonnet' voor de Vrienden en Bedrijvenclub. Naveau's werk was ook onder andere te zien in de M HKA-tentoonstelling 'Nieuwe kunst in Antwerpen 1958-1962'.

Het atelierbezoek was een boeiende en unieke ervaring. De deelnemers werden er rondgeleid door de kunstenares, die een uitstekende toelichting bij haar eigen werk gaf. Bovendien bood Nadia Naveau de aanwezigen ook een glas van de vriendschap aan.

Precies de toegelaten 25 deelnemers waren aanwezig, terwijl de wachtlijst ook nog een 15-tal personen telde. Onder de deelnemers waren ook 2 leden van de Bedrijvensclub. Het bezoek is prima verlopen en de aanwezigen werden gastvrij ontvangen. Vele van de deelnemers lieten weten erg enthousiast over het atelierbezoek te zijn.

Donderdag 23 mei 2013 om 20u00

Eerste Herman Toblezing in samenwerking met het Instituut voor Joodse Studies van de Universiteit Antwerpen, gevolgd door een receptie. Prof. dr. Richard Cohen van de Hebrew University of Jerusalem gaf de lezing: 'Icons of Memory – Revisiting and Imagining the Jewish Past'.

Deze lezing kaderde in de jaarlijkse samenwerking met het Instituut voor Joodse Studies. Vanaf 2013 zal deze samenwerking de vorm aannemen van een terugkerende Herman Tob-lezing rond moderne kunst en jodendom. Dit ter ere van wijlen Herman Tob (1936-2011), een groot verzamelaar van moderne en hedendaagse kunst, mecenas, zakenman en filantroop, die actief betrokken was bij musea in België en Israël.

Prof. dr. Vivian Liska, directeur van het Instituut voor Joodse Studies, verwelkomde de aanwezigen. Daarna volgde de interessante, Engelstalige lezing van Prof. dr. Richard I. Cohen over de joodse kunst in de 19de en de 20ste eeuw. De avond werd afgesloten met een gezellige receptie.

Het was een zeer goede lezing met een uitstekende spreker, een geslaagde avond met een goede receptie. Er was ook een ruime publieke belangstelling, met in totaal 20 aanwezigen van de Vrienden van het M HKA en 1 lid van de Bedrijvensclub.

Zondag 16 juni 2013 om 11u15

Rondleiding in Collectiepresentatie XXXIII: 'Het Karakter van een Collectie'.

De collectiepresentatie is een poging om onze verzameling te herbekijken na 25 jaar van spontane creativiteit: visies verwoord door krachtige persoonlijkheden, kansen die zich aandienen, beperkingen die inspireren tot innovatieve oplossingen. De tentoonstelling wil het karakter van de M HKA-collectie schetsen. De sleutel tot die karakterschets is het ensemble: een coherente groep van werken die, zowel in kwantitatief als in kwalitatief opzicht, belangwekkend genoeg is om te worden gezien als meer dan een aantal werken of series van werken door deze of gene kunstenaar.

De uitstekend verlopen rondleiding had een zeer mooie opkomst: 10 leden van de Bedrijvensclub en 67 Vrienden van het M HKA.

Zaterdag 29 juni 2013 om 15u00

Bezoek aan de private collectie van Dhr. en Mevr. Walter en Hilde Pas.

Het traditionele bezoek aan een private collectie ging dit jaar door bij Dhr. en Mevr. Walter en Hilde Pas. Het echtpaar Pas volgt Fred Bervoets al van in het prille begin en heeft een uitgebreide, boeiende collectie in hun prachtige huis aangelegd. De groep werd erg goed en hartelijk ontvangen en kreeg een boeiende rondleiding van de gastheer en gastvrouw. Daarna werd een drankje in de schitterende en zonnige tuin met waterpartij geschonken. Tijdens deze borrel werden nog enkele gesignde boeken verloot. Bij vertrek kregen alle deelnemers ook nog een catalogus van Fred Bervoets aangeboden. Dhr. Ernest Van Buynder verwelkomde de aanwezigen, terwijl Dhr. Luc Wauters een dankwoord uitsprak en een grafisch werk en catalogus aan het echtpaar Pas schonk. De aanwezigen waren bijzonder geboeid en enthousiast. Eén van de

gasten omschreef het bezoek als 'de perfecte match tussen architectuur en de werken van Bervoets, een schitterende namiddag en een uiterst vriendelijke ontvangst'.

Er waren 27 deelnemers aanwezig, waaronder 2 leden van de Bedrijvenclub.

Maandag 16 september 2013 om 20u00

Boekvoorstelling van het boek 'Love Letters' over het œuvre van kunstenaar Werner Mannaers door de kunstenaar zelf, gevolgd door een receptie in de Ridderzaal van de Nationale Bank te Antwerpen.

Deze boekvoorstelling is de allerlaatste in de Ridderzaal, aangezien de Nationale Bank Antwerpen het gebouw verlaat. Deze avond werd het boek 'Love Letters' over het werk van Werner Mannaers voorgesteld, en dit door de kunstenaar zelf.

Vorig jaar zond Mannaers elke ochtend een scan van een pasgemaakte gouache naar zijn geliefde Natacha in Duitsland: 355 gouaches in totaal, waarvan er 266 werden verzameld in het boek 'Love Letters'.

Dhr. Marc De Geyter van de Nationale Bank zorgde voor een bijzonder gastvrij onthaal. Dhr. Ernest Van Buynder gaf een interessante inleiding, waarna de kunstenaar kort, maar grondig werd voorgesteld door Dhr. Luc Wauters. Daarna lichtte Werner Mannaers zelf het boek op enthousiaste wijze en met een PowerPointpresentatie toe. Hij maakte ook tijd voor een vragenronde met het publiek. Tot slot bood de Nationale Bank van België, Bijbank Antwerpen de aanwezigen een lekkere en gezellige receptie aan, tijdens dewelke er heel wat exemplaren van 'Love Letters' werden verkocht. Het was een geslaagde, interessante en gemoedelijke avond.

Er waren in totaal 54 personen aanwezig, waarvan 4 leden van de Bedrijvenclub van het M HKA.

Zondag 13 oktober 2013 om 11u15

Rondleiding in de tentoonstelling 'KERRY JAMES MARSHALL – Schilderijen en zo'.

De rondleiding in de nieuwe tentoonstelling is goed verlopen en was ook inhoudelijk uitstekend. Er was een mooie opkomst van 100 deelnemers, die tevreden en erg geïnteresseerd waren. In totaal telden we ook 7 leden van de Bedrijvenclub.

Zaterdag 23 november 2013 om 10u00

Uitwisseling met de Vrienden van het ModeMuseum. Bezoek aan de tentoonstelling 'Happy Birthday Dear Academie – 50 jaar modeafdeling Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen', gevolgd door een drankje.

Het idee van een samenwerking met de Vrienden van het MoMu werd vorig jaar geïntroduceerd. Daarbij zijn beide instellingen om beurt in elkaars huis te gast en dat één keer per jaar. We zetten de traditie verder met een bezoek aan het ModeMuseum voor een rondleiding in de tentoonstelling 'Happy Birthday Dear Academie – 50 jaar Modeafdeling Koninklijke Academie voor Schone Kunsten'.

Na de rondleiding werd er door de Vrienden van het Modemuseum een glas van de Vriendschap geschonken. Bovendien was het ticket die dag ook geldig in het MAS, dus konden de deelnemers aansluitend 'Happy Birthday Dear Academie – 350 jaar Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen' bezoeken.

Het interessante bezoek mag een succes genoemd worden en telde 62 deelnemers, waaronder 20 Vrienden van het MoMu. Verder waren er 4 leden van de Bedrijvensclub en 38 Vrienden van het M HKA. De groep werd zeer goed ontvangen, genoot een grondige rondleiding en een sympathiek geserveerde borrel. Daarna vertrokken de deelnemers zeer tevreden.

Zondag 21 december 2013 om 15u00

Samenwerking met ARGUS. Lezing door Prof. dr. Gustaaf Van Tendeloo: 'Invloed van nanotechnologie op kunst en duurzame levensstijl' in het kader van The Third Paradise – Rebirth Day en gevolgd door een receptie in het M HKAFE.

Deze lezing werd ook dit jaar weer ingepland op aangeven van Michelangelo Pistoletto en dit op The Third Paradise – Rebirth Day. 21 december 2012 werd immers door Pistoletto uitgeroepen tot Third Paradise Day. Het is de dag waarop volgens de voorspelling van de Maya's de wereld zou vergaan. De kunstenaar heeft hieromtrent een programma uitgewerkt met verschillende revoluties. Hij deed een oproep om deze dag over de hele wereld te vieren, ook in de volgende jaren, en daar sloten wij ons met deze lezing graag bij aan. Er werd een samenwerking aangegaan met ARGUS, stichting voor leefmilieu van KBC.

Mevr. Helga Van der Veken, directeur van ARGUS, verwelkomde de groep en gaf een gesmaakt voorwoord, terwijl de foto's van de lezing van voorgaand jaar werden vertoond. De inleiding werd op boeiende wijze gegeven door Prof. dr. Annick Schramme, de spreker die het vorig jaar over duurzame creatieve steden had.

Prof. dr. Gustaaf Van Tendeloo van de Universiteit Antwerpen gaf een uitstekende lezing op academisch niveau over de invloed van nanotechnologie op kunst en een duurzame levensstijl. Het was een geslaagde voordracht: helder, volledig het onderwerp dekkend en zeer in de geest van Michelangelo Pistoletto.

Dhr. Van Buynder richtte nog een samenvattend nawoord tot de zaal.

De activiteit werd afgesloten met een geslaagde receptie met vegetarische hapjes in het M HKAFE. De mensen van ARGUS hadden voor pralines met het symbool van The Third Paradise gezorgd.

Er waren in totaal 59 aanwezigen via de Bedrijvensclub en de Vrienden van het M HKA, de Universiteit Antwerpen en ARGUS. Daarvan waren er 2 leden van de Bedrijvensclub. Het auditorium zat goed vol met een zeer divers publiek. De avond is vlekkeloos, schitterend, succesvol en inspirerend verlopen.

LEDENAANTAL

Het ledenaantal van de Bedrijvenclub van het M HKA is stabiel gebleven tegenover 2012.

	2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura
Leden (€ 625)	37	3	43	6	45	3	40	6	37	4	29	3	26	3	24	1	20	1	20	1
Ereleden (€ 1.250)	3	3	2	2	2	4	3	2	3	1	3		3		3	1	3	1	3	1
Sponsors (€ 2.500)	6	3	5	4	6	3	4	3	4	2	3	2	4	2	4	2	4	2	4	2
Evenement-sponsor (n.a.v. nocturne € 5.500)					1 UBS															
Project-sponsor (€ 3.500)	1		1		1		1		1		1		1		1		1		1	
Structurele Sponsor (€ 12.500)									1	1	1	1		1		1				
Mediasponsor (€ 24.750)		1				1		1		1		1		2		2		2		2
Totaal	47	10	51	12	55	11	48	12	46	9	37	7	34	8	32	7	28	6	28	6
Totaal		58		65		66		60		55		44		42		39		34		34

- LEDEN
- Media Sponsor
€ 24.750 Aantal: 2
Cobra.be, Klara
- Structurele Sponsor
€ 12.500 Aantal: 0
- Projectsponsor
€ 3.500 Aantal: 1
Evonik Degussa Antwerpen
- Sponsor
€ 2.500 Aantal: 6
Duvel Moortgat, Groep Van Roey N.V., Hiscox Verzekeringen, Prem Group, McKinsey & Company, Inc., Vooruitzicht
- Ereleden
€ 1.250 Aantal: 4
Allift Michielsens, KBC, Lessius Antwerpen VZW, Retail Estates
- Leden
€ 625 Aantal: 21
Ackermans & Van Haaren, Antwerps Havenbedrijf, AXA Belgium, BASF Antwerpen, Belfius, Data Clean, Deplo Schoonmaak, DSV Belgium, Ethias, F. Van Lanschot Bankiers België, ING NV, Interbuild, Mensura, Mercator Verzekeringen N.V., Methis, Nationale Bank van België, Rem.B, SD Worx, 't Fornuis, VOKA – Kamer van Koophandel Antwerpen-Waasland, Willemen Groep.

In 2013 telde de Bedrijvenclub 34 leden, waaronder 6 naturasporsors: *Allift Michielsens* (hoogtewerker); *Cobra.be* (publiciteit); *Duvel Moortgat* (drank); *Klara* (radiospots); *Prem Group* (ruilovereenkomst hotelkamers); *'t Fornuis* (diner).

Het aantal leden van de Bedrijvenclub wordt regelmatig aangepast. Er komen nieuwe leden bij, er vallen er af, maar de meeste leden blijven normaliter hun lidmaatschap hernieuwen.

In 2013 werden er geen nieuwe leden van de Bedrijvensclub genoteerd, maar waren er ook geen afvallers.

SPECIFIEKE SPONSORING

In 2013 waren er ook bedrijven die specifieke tentoonstellingen of projecten steunden, waarbij de relatie met de Bedrijvensclub van het M HKA op een secundaire plaats kwam.

- Renovatie van de 'Skypspace' van James Turrell
Bank Degroof ondersteunde deze renovatie met een bedrag van € 30.000.
Renovatiebouw Van Broeckhoven N.V. sponsorde de renovatie in natura door de schenking van de bouwmaterialen.
- 'Meet Me @ M HKA' – Alzheimerproject
Het 'Meet Me @ M HKA' – project werd ondersteund door volgende bedrijven en instanties:
Koning Boudewijn Stichting: € 10.000
Novartis: € 5.000
Stad Antwerpen: € 3.000
SD Worx: € 2.000
Lundbeck: € 1.500
Icometrix: € 1.000
De Vrienden van het M HKA: € 1.000
- 'Mon Chalet' van Guillaume Bijl in 'Collectiepresentatie XXXIII – Het Karakter van een Collectie'
Kunstgrascenter.be sponsorde de kunstgrasmat rond het werk van Guillaume Bijl in natura voor een waarde van € 1.980.
- Nieuwe terrasmeubels van het M HKA FE
Duvel Moorgat kwam voor een bedrag van € 2.500 tussen voor de aankoop van het nieuwe terrasmeubilair van het M HKA FE.
- Publieke sanitaire voorzieningen
Alle kranen en toebehoren in het publieke sanitair werden vervangen dankzij een naturasponsoring van Dornbracht Deutschland GmbH & Co. KG en TOTO Germany GmbH, die werd bekomen dankzij Dhr. Dirk Gils van Gils & Gils bvba.

21 Nocturnes en verhuur accommodatie

Het M HKA biedt de mogelijkheid aan bedrijven, organisaties en particulieren om (private) nocturnes, evenementen en workshops in te richten, buiten de normale openingsuren van het museum.

Een nocturne omvat een (geleid) museumbezoek met gebruik van de inkomhal en balie voor ontvangst van de genodigden en mogelijkheid tot aanbieden van een receptie en/of catering.

Beschikbare museumruimtes kunnen worden afgehuurd voor het organiseren van workshops, personeelsdagen, brainstorms, colloquia en dergelijke. Anders dan bij nocturnes zijn de niet-afgehuurde museumruimtes in een dergelijk geval afgesloten.

Bovendien worden steeds meer programma's op maat uitgewerkt.

—	Verhuur accommodatie 2004:	€ 8.837,80
—	Verhuur accommodatie 2005:	€ 17.836,80
—	Verhuur accommodatie 2006:	€ 33.629,05
—	Verhuur accommodatie 2007:	€ 31.005,14
—	Verhuur accommodatie 2008:	€ 40.054,06
—	Verhuur accommodatie 2009:	€ 3.118,00 (sluiting M HKA)
—	Verhuur accommodatie 2010:	€ 20.629,30
—	Verhuur accommodatie 2011:	€ 44.955,84
—	Verhuur accommodatie 2012:	€ 45.629,29

Verhuur accommodatie in 2013:

De omzet van het verhuur van de accommodatie vertoont een aanzienlijke stijging tegenover de voorgaande jaren. De omzet is zelfs met 45% gestegen tegenover 2012, wat voorheen het beste resultaat ooit was.

Datum	Wie	Wat	Locatie	Bedrag	Detail	Factuur	Deelnemers met rondleiding	Deelnemers zonder rondleiding
Za 05/01/2013	Sandy Luyten	Fotoshoot dochter voor portfolio	Tentoonstellings-zalen	124,99 €		130010	0	4
Di 07/01/2013 - Zo 13/01/2013	Keremos VZW	Projectie video van kunstenaar Thomas Bogaert bij het nummer 'As It Ever Was' van Absythe Minded	Auditorium	— €	Communicatie en promotie via diverse kanalen	nvt.	0	90
Wo 09/01/2013	Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen	Rondleiding en Nieuwjaarsreceptie	Tentoonstellings-zalen en M HKAFE	1.567,50 €		130011	0	80
Do 10/01/2013	Bank Delen	Rondleiding en receptie	Tentoonstellings-zalen en M HKAFE	363,00 €		130012	16	0
Zo 13/01/2013	Willemsfonds	Algemene Vergadering, brunch met cavaonthaal en rondleiding	Auditorium, M HKAFE en tentoonstellings-zalen	1.254,04 €		130013	39	0
Do 24/01/2013	Optima Networks	Seminarie / Workshop met koffieonthaal en koffiepauze, broodjeslunch en rondleiding	Auditorium, M HKAFE en tentoonstellings-zalen	1.216,50 €		130015	22	0
Zo 27/01/2013	Antwerp Diamond Trade Fair	Gala-avond met aperitief, diner en animatie	Tentoonstellings-zalen gelijkvloers en tweede etage	9.725,15 €		130017	0	745
Zo 31/01/2013	Bank Delen	Rondleiding en receptie	Tentoonstellingszalen en M HKAFE	345,00 €	Return sponsoring	130020	15	0

Datum	Wie	Wat	Locatie	Bedrag	Detail	Factuur	Deelnemers met rondleiding	Deelnemers zonder rondleiding
Do 14/03/2013	BASF	Nocturne met rondleiding, speech en walking dinner	Tentoonstellings-zalen en dubbele zaal gelijkvloers	6.373,75 €		130092	145	0
Wo 20/03/2013	Flanders Fashion Institute	Seminarie en receptie	Auditorium en M HKAFE	181,50 €		130093	0	55
Do 21/03/2013	ZNA Klinisch Labo	Receptie voor pensionering collega met presentatie en speeches	M HKAFE	2.179,49 €		130113	0	66
Za 27/04/2013	VZW Boa Events – Kissinger	Feest 30+	Tentoonstellings-zalen gelijkvloers en M HKAFE	3.025,00 €	Geannuleerd. Annulerings-vergoeding	130210	0	0
Di 07/05/2013	Karel de Grote Hogeschool	Beleidsdag HR: meeting met koffiepauzes en lunch	Auditorium en M HKAFE	221,40 €		130118	0	6
Ma 13/05/2013	New Impact	Filmopnames voor de promotiefilm van de Stad Antwerpen voor een internationaal publiek	Ronde zaal op de tweede etage en gelijkvloers	181,50 €	Kosten, grote return in zichtbaarheid	130197	0	10
Di 14/05/2013	Bank Degroef	Onthaal, rondleiding, adviesraad en lunch	Tentoonstellings-zalen, M HKAFE en auditorium	1.160,50 €	Return sponsoring	130199	21	0
Wo 15/05/2013	Bank Degroef	Bezoek Panamarenkohuis en drink.	Panamarenkohuis	— €	Return sponsoring	nvt.	0	0
Wo 15/05/2013	Treetopam	Rondleiding, infosessie en walking dinner	Tentoonstellings-zalen, auditorium en M HKAFE	4.225,14 €		130202	23	0
Do 23/05/2013	Werner Wouters en Pieter Vanhout	Afscheidsreceptie voor de collega's naar aanleiding van hun vertrek	M HKAFE en dakterrass	1.287,95 €	1/2 ^{de} van het totaalbedrag	130215	0	75
Do 23/05/2013	Werner Wouters en Pieter Vanhout	Afscheidsreceptie voor de collega's naar aanleiding van hun vertrek	M HKAFE en dakterrass	1.287,95 €	1/2 ^{de} van het totaalbedrag	130216	0	0
Za 01/06/2013	Social Club	Loungeavond met muziek en hapjes	Dakterrass en M HKAFE	1.300,34 €	Percentage omzet	130239	0	800
Wo 05/06/2013	Bank Degroef	Preview 'Het Karakter van een Collectie' en de renovatie van de 'Skyspace' van James Turrell	Dakterrass, M HKAFE en tentoonstellings-zalen	25,00 €	Return sponsoring. Enkel de verzekering aangerekend	130233	250	100
Wo 05/06/2013	Bank Degroef	Preview 'het karakter van een collectie' en de renovatie van de 'Skyspace' van James Turrell	Dakterrass, M HKAFE en tentoonstellings-zalen	200,00 €	Afrekening extra kosten en schade	130240	0	0
Vr 28/06/2013	Sint Lucas Antwerpen	Proclamatie van de afstuderende masters	Dubbele zaal gelijkvloers, M HKAFE en dakterrass	4.730,60 €		130251	0	300
Di 23/07/2013	DTC	Receptie met hapjes, drankjes en speech, gevolgd door een rondleiding	M HKAFE, dakterrassen en tentoonstellings-zalen	5.642,70 €		130259	70	0
Vr 02/08/2013	Aper'eau	Aperitiefteestje	Op de dakterrassen	3.050,00 €		130260	0	1600

Datum	Wie	Wat	Locatie	Bedrag	Detail	Factuur	Deelnemers met rondleiding	Deelnemers zonder rondleiding
Do 15/08/2013	Stad Antwerpen	Yoga op het dakterras in het kader van Antwerpen Sporthoofdstad	M HKAFE en dakterrassen	302,50 €	Gunsttarief Stad Antwerpen	130263	0	150
Do 22/08/2013	Wouter en Karine De Ploey-Segers	Feestje voor huwelijksverjaardag met rondleiding, speeches, hapjes en drankjes	M HKAFE en dakterrassen, tentoonstellings-zalen	4.842,84 €		130271	135	0
Za 31/08/2013	Riviera Brigde Club	Bridgetoernooi.	M HKAFE	60,50 €	Personeelskosten Verbruik rechstreeks aan M HKAFE betaald	130272	0	190
Vr 13/09/2013	Sint Lucas Antwerpen	Proclamatie van de afstuderende bachelors	Dubbele zaal gelijkvloers, M HKAFE en dakterras	3.654,00 €		130330	0	300
Za 14/09/2013	Social Club	Loungeavond met muziek en hapjes	Dakterras en M HKAFE	302,50 €	Annulerings-vergoeding.	130331	0	0
Ma 23/09/2013	De Ceunynck N.V.	Onthaal met aperitief, presentatie en stand-up comedy van Kamagurka, walking dinner	M HKAFE, dakterrassen en het auditorium	847,00 €	Annulerings-vergoeding.	130336	0	0
Do 03/10/2013	Bank Degroof	Bezoek aan het Panamarenkohuis en drink	Panamarenkohuis	— €	Return sponsoring	nvt.	0	0
Di 08/10/2013	Bank Degroof	Bezoek aan het Panamarenkohuis en drink	Panamarenkohuis	— €	Return sponsoring	nvt.	0	0
Zo 13/10/2013	Geronimo / VRT	Première 'Missie Mosango' (3 afleveringen) met speech vooraf	Zaal 2 in Cinema Zuid	993,00 €		130335	0	0
Do 24/10/2013	Bank Degroof	Bezoek aan het Panamarenkohuis en drink	Panamarenkohuis	— €	Return sponsoring	nvt.	0	0
Di 05/11/2013	F. Van Lansschot Bankiers	Brunch, gevolgd door een presentatie en afsluitend met een rondleiding	M HKAFE, auditorium en tentoonstellings-zalen	1.692,90 €	Gunsttarief sponsors / leden bedrijvensclub	130332	48	0
Di 05/11/2013	Bank Degroof	Bezoek aan het Panamarenkohuis en drink, gevolgd door een lunch in het M HKAFE en een rondleiding in de tentoonstellingen	Panamarenkohuis	247,49 €	Return sponsoring	130337	5	0
Di 26/11/2013	Bank Degroof	Bezoek aan het Panamarenkohuis en drink	Panamarenkohuis	— €	Return sponsoring.	nvt.	0	0
Wo 27/11/2013	Bank Degroof	Rondleiding gevolgd door een cocktail	Tentoonstellings-zalen en M HKAFE	1.375,11 €	Return sponsoring	130354	35	0
Di 10/12/2013	Bank Degroof	Bezoek aan het Panamarenkohuis en drink	Panamarenkohuis	— €	Return sponsoring	nvt.	0	0
Di 17/12/2013	Horeca Vorming Vlaanderen	Infosessie met presentaties, speeches en films	Zaal 2 in Cinema Zuid	1.179,75 €		130383	0	0
2013	Amarant	Lessen in 2013	Auditorium	1.415,70 €		130362	0	2983
Totaal				66.582,29 €			824	7554

22 Fotocredits

Foto's

- 1 James Turrell, *Skyspace*, 2013, Opening, foto M HKA
- 2 *Optimundus: Jos de Gruyter & Harald Thys*, 2013, Opening, foto Bram Goots
- 3 *Optimundus: Jos de Gruyter & Harald Thys*, 2013, Opbouw, foto M HKA
- 4 *Kerry James Marshall: Schilderijen en zo*, 2013, Opening, foto Bram Goots
- 5 Rinus Van de Velde, *It's as if someone is observing us with a sense of overview we seem to lack, some-one who knows better than us what exactly it is we're doing here*, 2013, foto Tim Van Laere Gallery
- 6 *Optimundus: Jos de Gruyter & Harald Thys*, 2013, Opening, foto Bram Goots
- 7 *Kerry James Marshall: Schilderijen en zo*, 2013, Opening, foto Bram Goots
- 8 Rajkamal Kahlon, *Untitled*, 2013, foto Bram Goots
- 9 *MUHKADEMIE*, 2013, Opstellen *Iconostase en gribouilli* van Yona Friedman, foto M HKA
- 10 *Bring Your Own Beamer*, 2013, foto Ellen Cottyn
- 11 Loreta Visic, *Washuis*, 2000, Collectie M HKA, foto M HKA
- 12 *L'Internationale*, Campagnebeeld
- 13 *Art's Birthday*, 2013, Gevelpaneel Aglaia Konrad, foto Bram Goots
- 14 *Afterall #33*, Cover, 2013
- 15 Website ARTtube, foto M HKA
- 16 *Cinema Zuid*, *Toneelhuis@TheMovies* met Guy Cassiers, 2013, foto Bram Goots
- 17 Alain Arias-Misson, *Public Linguistic Poem*, 2013, foto Bram Goots
- 18 *Kerry James Marshall: Schilderijen en zo*, 2013, Opbouw, foto M HKA
- 19 *Meeting Points 7: Tienduizend listen en honderdduizend trucs*, 2013, Opbouw, foto M HKA
- 20 Galerie Schoots-Van Duyse, foto Katrien Broeckx
- 21 *Nocturne voor het Onderwijs*, 2013, Rondleiding, foto Bram Goots
- 22 *Kinderateliers*, 2013, Workshop *hetSalon*, foto M HKA

